A dictionary of Manga, a Kanuri language of Eastern Niger and NE Nigeria

Kevin Jarrett

Edited by

Roger Blench
Kay Williamson Educational Foundation &
Mallam Dendo Ltd.
8, Guest Road
Cambridge CB1 2AL
United Kingdom
Voice/ Fax. 0044-(0)1223-560687
Mobile worldwide (00-44)-(0)7967-696804
E-mail R.Blench@odi.org.uk
http://www.rogerblench.info/RBOP.htm

This version: November 21, 2007

Introduction

This is an edition of an unpublished Manga dictionary prepared by Kevin Jarrett. I was given the electronic manuscript in 2003, but have only now converted it to Unicode. I have made a number of significant changes as follows;

- 1. Correct of numerous English spelling errors, and French definitions
- 2. Correction of scientific name and definitions
- 3. Correction of parts of speech
- 4. Conversion to Unicode
- 5. Removal of MDF dictionary formatting

Some symbols have been converted on the basis of standard Kanuri. These are;

- <u>d</u> is likely to be a dental δ appearing in intervocalic position. It is not treated as phonemic in the usual Kanuri sources, but is given as δ here, in order not to lose information.
- $\underline{\mathbf{w}}$ is almost certainly the bilabial fricative and is given as β in this ms.
- F is the retroflex 1 of Lukas and is here converted to T
- \underline{a} is the open back vowel appearing as \underline{a} in Lukas and $\underline{\Lambda}$ in Cyffer. It is here converted to $\underline{\Lambda}$.

But suggestions as to their exact phonetic values would be appreciated.

The following problems remain;

- 1. Some words are not defined, others have prominent question marks
- 2. Tone-marks sometimes omitted
- 3. Scientific names uncertain and sometimes do not match the English description.

Despite these problems, the ms. is clearly too significant to remain uncirculated. Any comments and corrections will be gratefully received.

Roger Blench Cambridge November 2007

MANGA-ENGLISH DICTIONARY

A - **a**

```
interj. What!
á
á'à
      interj. no.
ààá interj. ves.
àbàdá ; àwàdá. n. for ever.
   àbàdá àbàdân dùwôn adv. it took forever until ...
   àbàdárò adv. forever.
   hár àbàdá adv. never!
àbbàgêl n. small bottle (33cl). syn: gêl; màtàgêl.
àbòrwà n. pineapple. < H.
àbúmfúrà ; àbúmbúrà. n. balloon. syn: bàtâ, dóngò fùðúyè. < H.
âccà ; âjjà; hâjjà. n. title given to woman who has made the pilgrimage to Mecca.
âccà âmbè n. knee-length smock worn by Kanuri women.
âccà gáwárà n. sari.
âccà ngùdìjí n. type of Kanuri ladies' hairstyle.
àcí bàlbàl n. locally-made lamp (small tin with cotton wick). \leq H.
ádà n. tradition; custom(s); habit.
àdàdà n. shelter raised in middle with two sloping sides. \leq H.
ádàl adj. honest; upright.
Ádàm ; Àdàmú. p.n. Adam.
àdám n. physical likeness (paternal); spitting image. syn: càmùnó.
ádàmgànà n. human being. syn: bàní Ádàm.
àdàsé n. tontine. < H.
àddá n. machete. < H.
áðð ; âttó. Pl: ánì. dem. 1) this one. 2) this.
   áððga, i ; áððga, iðó; áððga, imá; áððga, inìn. adv. like this; in this way.
   áðèròà adv. in that case.
   áðàsôn; áðà ngùsôn. adv. in spite of this.
   áðà nàngàrò conj. therefore; because of this.
àdòlàmðú nv2. accuse falsely; say false things about; slander. syn: dòlàmðú. àdòlàmmókkì àdòlàmjî v.t.
àdàwúr see: mándá. n. salt.
àdìðú nv2. insult; abuse (verbally). syn: lànðú, ràðú. àdǔkkì àdìjî v.t.
ádìm n. eunuch.
àdîn n. 1) Islam. 2) religion.
   àdìnmá n. pious person.
   àdînnàm n. east. syn: gàdí.
àdìnnàmðú nv2. move east. àdìnnàmmákkì àdìnnàmjî v.intr.
ádó n. decoration. < H.
àdùðúwú nv2. àdùgókkì àdùjíyì v.t. 1 1) pay homage to; greet respectfully (usu. a leader or highly
      respected person). 2) pray to (God).
Ašfàríkà p.n. Africa.
    n. coin (1\frac{1}{2} kobo). < H.
áfú
      n. 1) remission; reprieve (judicial).
   áfù fàndò gn. gain remission. 2) remission (of illness); relief. syn: àlhámdù, náskè, wòsú. 3) reduction
      (price).
   áfùàrò làdò gn. sell at reduced price.
àfùðú nv2. àfŭkkì àfùjî v.t. 1) remit s.o's sentence; pardon. 2) get better; recover (from illness).
   àfùðúwú nv2. forgive s.o. a debt. syn: wáðúwú. àfùgókkì àfùjíyì v.intr. I
àfùnó n. 1) Hausa person. 2) Hausa language.
àfùnòàfùnó n. Hausa language.
```

```
àlàjìðú
ágàr
       — adj. typically Hausa; of Hausa origin.
ágàr n. long thin stick used in making roof of traditional hut.
ágèl n. shaft (of spear).
ágòrì n. 1) price for hiring transport (animal or vehicle). 2) rent. syn: háyà.
   àgàrìmá n. tenant: hirer.
àgàrìðú nv2. rent; hire. àgàrǔkkì àgàrìjî v.t.
\grave{\mathbf{a}} \mathbf{g} \acute{\mathbf{o}} \mathbf{g} \acute{\mathbf{o}} n. watch. \leq H.
àgwàgwá n. duck. \leq H.
      interj. indeed; truly.
áiyá interrog. Look out!
Λ.ivá n. song.
   \Lambda_iiyá yéðú ; \Lambda_iiyá diò. gn. sing.
   àiyàmá ; A,iyámà. n. singer.
    n. storing up goods or money.
   àjàmá n. person who watches over goods; person who lays up reserves.
   àjàrám n. place where goods are kept safe.
ájàbbà adj. see: ájàp.
àjàðú nv2. put aside; save for a rainy day; save up (goods). àjǎkkì àjàjî v.t.
àjàjá n. hemp sack (used to keep cola nuts damp).
ájàl n. unexpected tragedy.
   ájàl fàndò gn. meet with a tragic fate.
ájàl n. silver bracelet worn above the elbow.
àjàlðú nv2. hurry; rush. syn: àsòlàðú, gánðú. àjàllókkì àjàljî v.intr.
ájàmá n. variety of guinea corn grown in Borno (light yellow).
ájàp n. amazement.
       — interj. amazing! what a surprise! fantastic!
   ájàbbà adj. wonderful; surprising; astonishing; amazing.
   ájàbbà kòlâmà interj. well I never!
àjàptú nv2. be amazed; be surprised; marvel. àjàmmákkì àjàpcî v.intr.
   àjàptúwú nv2. amaze; astonish; surprise. àjàpkékkì àjàpcíyì v II
àjàwàðú nv2. maltreat physically; punish severely. àjàwǎkkì àjàwàjî v.t.
àjáwù n. torment; torture.
   àjáwù fóléðúwú; àjáwù gònáðúwú. gn. punish severely; torture.
     n. year group.
âjjà n. see: âccà.
àkàwú n. immigrant storekeeper from coast. < H.
ákkì n. tax. syn: kàró.
   ákkì mòwò gn. collect taxes.
ákkò dem. here (it) is. syn: n~gò.
   ákkònjú expr. here he is.
àkú n. Grey Parrot. Psittacus erithracus.
\acute{\mathbf{A}}Slà p.n. God. from: (A).
   Álà bárgà càkkó expr. praise God!
   Álà bárgà njó expr. God bless you!
   Alà kámbò expr. God is great.
   Álà kèléwà expr. may God keep you (till the next meeting).
   Álà nàngàrò expr. for God's sake.
àlààlá n. exercise of God's power.
   Álà àlààlánjú còdónà expr. God has exercised his power.
áládè n. domestic pig. < H.
álî n. traditional protective covering placed on back of pack animals.
àlájì n. Alhaji; title used to address a man who has made the pilgrimage to Mecca. < H.
àlàjìðú nv2. perform the pilgrimage to Mecca; become Alhaji (of a man). àlàjǔkkì àlàjî v.intr.
```

àlàkəlèwàðú àlwákí àlàkòlèwàðú nv2. say goodbye to s.o.; take one's leave of s.o. àlàkòlèwǎkkì àlàkòlèwàjî v.t. àlàkòwár interj. God is great! (expression of sorrow and pity on occasion of death, etc). < A. àlàkòró see: àlàngùró. n. àlàktú nv2. create. àlàngákkì àlàkcî v.t. àlálàm n. see: àlkálàm. àlâm n. 1) banner; flag; standard; pennant. àlâm sàwò gn. lower flag. àlâm túðúwú gn. raise flag. 2) regiment (kajalla with followers). àlámà n. shape; likeness; form. syn: kàrámà. àlámà ...ga i conj. like ... àlámàràm n. beginning. àlàmðú nv2. fold. àlàmákkì àlàmjî v.t — nv2. sit down properly. àlàmðákkì àlàmðî v.intr. III àlàmðú nv2. train (child, student, wife); break in (animal). syn: sàlàmðú. àlàmmákkì àlàmjî v.t. àlàmgáðà adi, well-trained; broken in. syn: sàlàmgáðà. àlàngùró; àlàkòró. n. prayer for God's help accompanied by sacrificing an animal. àlàptú nv2. swear on the Koran, in the name of God and the Prophet etc. syn: kánsí bò. àlàmmâkkì àlàpcî v.intr. **àlàré** *n*. cleft palate. àlàrìðá n. fear of God. àlàrìðámà n. God-fearer. àlârkâu adj. very own; personal. àlárò n. begging for alms in the name of God (usually done by Koranic pupils). álàsáinì n. small tin measure for grain (quarter of a jákkâ). syn: kòrémàràm. álàsán n. mouth disease affecting humans and cattle (indicated by abnormal salivation). álâu n. see: álwù. àlbárkà interj. you must increase the price you're offering! < A. àléwà n. caramel. \leq H. àláktà Álàyè n. creature deformed from birth, human or animal. àlgáiðà ; àlgáità. n. oboe-like woodwind instrument. < A. àlgáiðà fùðú gn. play the oboe. àlgámà n. see: àlkámà. àlgàmá adj. neutral colouring of person who is neither 'black' nor 'red'. álgàs n. orangey-brown colour (horse). syn: kèsàkésá. àlhámdù n. praise God. syn: áfù, nóskè, wòsú. àlhámdùlìláhì; àlhámdùlìláyì; àlhámdù, interj. Thank God! < A. àlhámdù fàndò gn. get a bit better. syn: áfù fàndò, nóskè fàndò, wòsú fàndò. Álà àlhámdùmá còrgá expr. May God speed your recovery. àlífà n, khalif. < A. àlkálàm n. see: àlálàm. àlkálí n. traditional judge. syn: lògárì; shàràmá. < A. àlkámà ; àlgámà. n. wheat. àlláuyàlàmù interj. God alone knows. < A. **állóm** *n*. horseradish tree. (Moringa oleifera). **àlló**; **àllóngàyè**. n. < A. 1) wooden board on which verses from the Koran are written. 2) blackboard; **àlló ngáwánàyè** n. shoulder blade. àlló sàwò gn. graduation test for Koranic student. àllòàlló adj. in the shape of a slate; rectangular. Àlmàsíhù p.n. Messiah. < A. àlmàsíhù n. Christian. syn: Kórístà. **àlmétì** n. matches. syn: **àrsháná**. < Fr. **àlwákí** *n*. learned teacher. < A.

```
ànźm
àlwásì
àlwásì; àlwásù. n. salary.
àlwítà n. scarf. syn: kállàwí, mòsóró.
àlwòrí n. Muslim saint. \leq A.
álwù ; álâu. n. creature; created thing; creation(s).
àlwúsðr n. good news. \leq H.
   àlwùsèrrám n. reward given to bearer of good news.
àlwúsù n. 1) skin disease. (pityriasis). 2) adulteration; impurity of metal or liquid due to addition of a
      similar substance of inferior quality. syn: làhâm.
   àlwúsù njàkkò; àlwúsù fìðàà. nv2. adulterate.
      Sg: kâm. n. people.
   âm wùràwá n. important people; leaders; elders; ancestors.
àmà n. see: kàmà.
ámálénké n. handcart; ox-drawn cart. < Yoruba via H.
àm\hat{\mathbf{n}} n. 1) trust; confidence. 2) close friendship. 3) treaty; covenant.
   àmân bò gn. break faith; break a treaty.
   àmân ndàptà gn. make a treaty.
   àmànmá n. close friend; treaty member.
   àmânnà adj. loyal; to be trusted.
àmánà n < A. 1) trust. 2) disease of the genitals due to abuse of trust.
àmâr n. see: àmárì.
àmàrðú nv2. allow; permit; let. < A. àmàrnókkì àmàrjî v.t.
   àmàrðúwú nv2. permit s.o. to do s.t.; release s.o. from obligation or debt. àmàrgékkì àmàrjíyì v.t. I
àmárì ; àmâr. n. permission; authorisation.
ámbà n. feeding; nutrition.
àmbàðú nv2. feed; provide food for. < A. àmbǎkkì àmbàjî v.t.
àmbáryí n. amulet worn on wrist with power to cause s.o. to fall to ground.
àmbèttí n. fan.
àmbèttú nv2. àmbèddékkì àmbèccî v.t. 1) learn by heart; memorize; master. 2) cram for an examination.
àmbèttúwú nv2. àmbètkékkì àmbèccíyì v.t. I 1) show respect (to religious leaders). 2) worship (God). syn:
      bàrsàmdú, dárájà njò.
Ámèríkà p.n. America.
àmìdá n. young married woman (married from 3 to 5 years).
àmín expr. amen. < A.
àmínù n. confidante; trustworthy person. \leq A.
àmmá ; àmmàná. conj. but.
   àmmá yàyé conj. but even so.
àmpûl<sub>1</sub> n light bulb. < Fr.
àmpûl<sub>2</sub> n. disease which causes coughing (cured by blood-letting).
àmsàðú nv2. perform ablutions without water (by running dry hands over head). àmsǎkì àmsàjî v.intr.
ámùsú adj. 1) cold. 2) quiet (person). 3) lank (hair).
   ámùsú fít adj. extremely cold. syn: sâmsú.
àmwùrá; àmwùràwá. n. important people; leaders; elders; ancestors.
àná n. capability; means. ànánjú áðàrò cáðànní he is not capable of doing this
ànàgámbà n. nomadic Fulani. syn: bóróró.
ànáskù n. soul; life. syn: rô.
ànásùwà n. grass (found in Borno).
àndàryí; kàndàryí. n. camel saddle.
ándèlès n. protective cloth placed under horse's saddle.
àndí pron. we.
ànóm n. south.
   ànàmàdínnàm; ànàmgàdí. n. southeast.
   ànàmfàðé n. southwest.
   ànàmyàlân n. north-south direction.
```

```
ànàm
                                                                                               ársìví
ànèm n. tree used in making mortars (found in Borno). (Anogeissus leiocarpus).
ànàmǒú nv2. move south. ànàmmákkì ànàmjî v.intr.
ángàl n. see: hángàl.
ángèr n. refusal to believe.
   àngàrmá n. unbeliever.
àngàrðú nv2. àngàrnákkì àngàrjî v.t. 1) deny. 2) disown.
àngésà n. 1) blemish; spot. 2) hindrance; obstruction.
àngèstú nv2. àngèssékkì àngèssî v.t. 1) blemish; render permanently imperfect. 2) obstruct; hinder; thwart;
      spoil. syn: nàgàstú.
ángùr n. action of covering a goat or sheep's teats with dung-smeared rags to prevent young from suckling.
àngùrðú nv2. cover a goat or sheep's teats with dung-smeared rags to prevent young from suckling.
      àngùrnákkì àngùrjî v.t.
ánì
      see: áðð.
àníní n. one tenth of a penny in the old Nigerian currency.
ànjá n. belongings; things; household possessions. syn: kárè, kònðâ.
ánsì adj. recalcitrant; refractory; uncooperative. syn: dùwòrú, mòwòrú.
      — n. rebel.
ànsìðú nv2. become recalcitrant; become refractory. ànsǔkkì ànsìjî v.intr.
ànûr tìlóà adj. one-eyed.
      interrog. well! (expression of surprise).
   áppà fâiràm interrog, fancy that!
àràðú nv. check the trap or net.
àràkkú num. six.
àràsán n. period of steady rains at the end of August.
árásù n. cloud (which obscures setting sun). \leq A.
áráwàn adj. not properly broken in (horse or donkey). syn: càgàrân.
áràßì n. Arabic. syn: wàsðrí. < A.
àràßìàràßí n. Arabic language. < A.
      — adj. typically Arabic. syn: wàsòrìwàsòrí.
áràwù n. letter of the alphabet. < A.
àrbitôr n. referee.
àrdêp n. drink made with tamarind juice. < A.
àrdìðú nv2. àrdǔkkì àrdìjî v.t. 1) be grateful to s.o. syn: kàsàttú. 2) be pleased with s.o. 3) consent.
àrdíyà n < A. 1) appreciation; recognition. 2) satisfaction. 3) consent.
árè n. see: kárè.
àrèyá n. deceit; cheating. syn: jìrènàmbú.
   àrèyámà ; àrèyàmá. n. cheat.
àrgân n. many-horned animal (mythical?).
árgòm n. tree (species)(found in Borno). (polycarpaea?).
àrgôm n. bulrush millet. (Pennisetum typhoides).
   àrgôm càríà n. millet soaked in water.
   àrgôm hámmà n. millet head without grains (ruined by insects).
   àrgôm kòmárì n. millet with small black heads which ripen quickly.
   àrgôm lóm dàáðà gn. the millet is in poor shape (lack of rain).
   àrgôm lúmbù n. millet with poorly formed grains.
   àrgêm médá n. white small-grained millet (which ripens during cold season; grown in Borno).
   àrgôm móró n. reddish millet.
   \mathbf{\hat{a}rg\hat{a}m} sîmb\mathbf{\hat{a}} n. millet with well-formed grains.
àrmàlán n, ninth month in the Islamic calendar (month before the fast). < A.
      — interj. bon appetit! (reply to yáshádú!). < A.
\hat{\mathbf{a}}rôm < Fr. n. aroma.
àrsâsù n. bullet; cartridge. < A.
ársìyí n. 1) wealth; riches. syn: lòmân, rájìwú. 2) luck.
```

```
àwágənân kúràngənà
```

ásáktú; àsàktà. nv2. prosecute s.o. unsuccessfully due to inconclusive evidence. ásángðkkì ásákcì v.t. àsàlâ n. extra night prayer during Ramadan.

árì kòrí n. Abyssinian Roller. Coracias abyssinica.

àrîn n. 1) indigo dye. 2) dye. 3) indigo plant.

àríttà n. small money pouch worn round waist.

àrsìyìmá *n*. rich man; lucky person. àrsháná n. matches. syn: àlmétì. < H.

àrwádólá see: mándá. n.

àrînmà nv2. dyer.

àriâwù n. turban; crown. < A.

àrwádólá n. mule.

àsám *n*. curse made by Koranic teacher. àsàmbèlê n. national assembly. < Fr.

ásàr; **lásàr**. n. 1) third prayer of the day. 2) time of third prayer (late afternoon).

ásàr tánáná n. time just before sunset.

àsár n. 1) loss. 2) miscarriage; abortion; stillbirth.

àsàrðú nv2. become time for the third prayer. àsàrjî v.intr.

àsbìrîn *n*. aspirin.

àsé ; àshé. interj. is that so? you don't say!

 $\mathbf{\hat{a}s\hat{e}m}$ *n*. fast.

àrsháná

àsêm tà ; àsêm jèmòà. gn. fast.

àsêm kàlðà; break one's fast.

àsòlàðú nv2. rush to finish s.t.; get s.t. done quickly. syn: àjàlðú, gánðú. àsòlǎkà àsòlàjî v.t.

ásèm n. see: ásèmù.

àsàmàðú nv2. show s.o. how to do s.t. properly. àsàmǎkì àsàmàjî v.t.

ásémőú ; àsèmőà. nv2. maltreat. syn: básárőú. ásémmèkki ásémji v

— nv2. be in dispute without finding a solution. **ásémõìvè** v.intr. III

ásờmù ; ásờm. n. asthma. < Fr.

àsír ; àsór. n. secret. < A.

àsír jàktú gn. keep a secret.

àsír kàðà gn. disclose a secret.

àsírlàn adv. privately; secretly.

àsírmà n. confidant.

áskðr n. soldier; royal guard; warrior. syn: sójì. \leq A.

àskàrdí n. barracks.

àskárà Álàvè expr. thanks be to God.

àskîl *n*. type of dance (for women).

àsshá; àshá. interj. how terrible! what a shame!

ástààfôrláyì interj. forgive me! (I'll not do it again). < A.

n. recognition; differentiation. ású

n. disease which attacks cereal, animals, humans.

ásúðú ; àsùðà. nv2. ásûkkì ásújì v.t. 1) recognise. 2) notice; realize.

ásúktúwú; àsùktàà. nv2. point out a wrongdoer to the authorities. ásúkkàkkì ásúkcìyì v.t.

ásúsù n. piggy-bank in clay or wood. < H.

àshá interj. see: àsshá.

àshé interj. see: àsé.

àtàmpá n. printed multi-coloured cotton cloth.

âttá dem. see: áðà.

àwáànà n. half-brother (same father).

àwánjúgònà n. his/her sibling (same father).

àwàdá n. see: àbàdá.

hár àwàdá adv. never!

àwágànân kúràngànà n. cousins (children whose respective fathers are brothers).

àwàlàktú àwàlàktú nv2. reach puberty (male). àwàlàngékkì àwàlàkcî v.intr. àwàlàmðú nv2. become senile. àwàlàmmákkì àwàlàmjî v.intr. **áwáràn** n. whey (liquid which forms on top of /lf kàndármú). **áwárè** *n*. completely nomadic Fulani group. **Àwárì Bùðárìmì** p.n. North Star. àwí interrog. what? àwí nàngàrò interrog. why? **àwîn** interrog. how? by what means? àwígăi interrog. how? àwímá n. nothing. **àwírò** *interrog*. why? For what? **àwísò** *interrog*. what all? whatever? àwísó ; àwí yàyé. n. whatever; everything. àwí interrog. what? àwí nàngàrò interrog. why? **àwîn** interrog. how? by what means? àwígăi interrog. how? àwímá n. nothing. **àwírò** *interrog*. why? For what? **àwísò** *interrog*. what all? whatever? àwísó ; àwí yàyé. n. whatever; everything. **àwó** *n*. thing; object. àwónjúà gn. material possessions (having). àwóà conj. given the fact that. àwòðú nv2. do whatever (used instead of the appropriate verb). àwŏkkì àwòjî v.t. àwòlààóú nv2. do something. àwòlààkkì àwòlààjî v.intr. áwúló n. 1) eulogy; flattery. syn: jðjðktà, kílári. 2) boasting; bragging. àwùlòmá ; áwúlómà. n. flatterer. **áwúré** *n.* grafted mango. < H. àwùtàttí n. cheaper variety of thread. **áyà** *n*. verse of Koran. áyàu n. crime; wrong. syn: bíwù. áyàu ngòðà nv2. commit a crime. àyàumá n. wrongdoer; criminal. àyàwà n. banana. \leq H.

B - **b**

bà nv1. bákkì jùwîi v.t. 1) climb; mount. cáp bà ; káp bà. ideo. mount in a single movement. 2) pound. syn: tústú. n. see: bàwá. **báà**; **báwà**. n. pyramid of millet heads covered over with stalks and thorns. **bààdí** *n.* place where millet pyramid is located. bàá n. see: bàwá. **bâbâdù** *n.* expanse of smooth hard ground where nothing grows. *syn:* kàwê. bàbár n. see: bàwár. **báðà** n. group or line of horsemen. bàðá ; bàðàðá. n. fruit bat. bàðá cálló; flying fox. **báðábáðámà** *n*. butterfly. **báðàbûllám** *n*. dove (whitish). bàðàðú nv2. escort a dignitary in considerable numbers. bàðákkì bàðàjîv.t.

bàðàðú

bàðàràbáðáráðú bàlîs

bàðarabáðáráðú ; bàðarabaðaraða. nv2. grope about for s.t. baðarabáðárakki baðarabáðáráji v.t. V bàdaraðú nv2. see; bùðaraðú.

-nv2.

bàðàrí n. 1) circle of cloth used as head pad. 2) round fried wheat biscuit.

bàðàyínà n. heart palpitations (disease).

báðárá n. spots of rain. syn: nyámnyám.

bàdìðú nv2. begin; start; commence. syn: ngástú. bàdǔkkì bàdìjî v.t.

bàdìðúràm n. beginning. syn: bàdíyàràm.

bàdíyàràm n. beginning. syn: bàdìðúràm. < A.

bàfò nv1. bàfákkì bàfî v.intr. 1) ripen; become mature.

bàfò bòrínmí n. first fruits; s.t. just ripe. 2) be completely cooked; be ready to eat.

lómás bàfò; **rás bàfò**. *gv*. be well cooked. 3) have supernatural powers; be capable of performing magic; be invulnerable.

bàfúnà; bàfónà. adj. 1) ripe. 2) cooked; ready to eat. 3) someone with magic powers; invulnerable.

bàgàjáu n. salt maker's employee who collects dried dum palm branches for him.

bàgájèm *n*. type of wild horse (fast with large hooves).

bàibàidú nv2. be delayed; dally. bàibàinákkì bàibàijî v.intr.

bájàm n. earthen granary. \leq H.

bàjèbájé n. multi-coloured plaited grass switch, used in dancing.

bájébájéðú ; bàjèbàjèðà. nv2. bájébájêkkì bájébájéjì v.t. 1) scatter; put in disarray. 2) spread (news).

bákkál n. action of forcing s.o's bent knees apart.

kâmbà bákkállò njàkkò gn. force s.o's bent knees apart.

bàktà *n*. impression.

báktú ; bàktà. nv2. beat; hit. bángðkkì bákcì v.t.

kól kól báktú gn. hit lightly.

bák báktú; búk báktú; múk báktú; díp báktú. gn. hit hard. 2) type; print.

bâl *n.* ball; football. *syn:* **bàlô**.< E.

bâl bàktà gn. play football (soccer).

bàlòmá *n*. footballer.

bàlá *n*. one of a pair of long drums narrower at the middle than at the ends, carried by straps over one shoulder and beaten with both hands, used for giving advice to newly-weds.

bàlàlák *n.* stye (in eye).

bàlámðú ; bàlámðà. nv2. bàlámmðkkì bàlámjì v.t. 1) stir sauce with a ladle to prevent it boiling over.

2) move about within confines of a large space (of small object); rattle about. v.intr.

bàlàmbàlámdú nv2. walk aimlessly round and round. syn: bàngàlámðú.

bàlángàdí n. creeper whose dried gourds are used as musical instruments(smaller then jèndú).

bálángár *n*. stretcher.

bàlàní *n*. nomadic herder of large white sheep.

bálàs *n*. stock-taking.

bàlàstú nv2. count. syn: ìsàptú, kòmðú, tàmìstú. bàlàssókkì bàlàssî v.intr.

bàlbâl; bàlbâllà. n. courtyard.

bàlbàllám *n*. money or cola nuts given to women assembled in the courtyard of a large house during a marriage ceremony.

bàlbàlwú n. household servants of chief.

bálbálðú ; bàlbàlðà. nv2. bálbállèkkì bálbáljì v.t. 1) dip s.t. in a liquid; soak? 2) give s.t. a quick rinse. bàlbâllà n. see: bàlbâl.

bálðé n. period of time (from the first appearance of the sun until midday).

bàlðèlá *n*. anything which is done in the morning.

bàldèrám n. optional mid-morning prayer; mid-morning meal.

bàlðèðú nv2. become morning (after sunrise). bàlðèjî v.intr.

bàlé *n*. ballet.

bàlébàléràm *n*. adolescent girl.

bàlîs n. suitcase. < Fr.

bàljàbáljà bàrât

bàljàbáljà *n*. garment of many colours.

bálkà ; **bàlkàjí**. from: H. n. brightly coloured wide sandal.

bàllé *part*. let alone. **Dàmàgàràmmá rûmmí bàllé Niámè** You haven't even seen Zinder let alone Niamey **bálò** *n*. scar.

bàlô n. ball; football. syn: **bâl**. < Fr.

bàlòrám *n*. football stadium.

bàlòðú nv2. scar over. bàlòjî v.intr.

bám ideo. see: fúðú.

bâm n. register.

bámbámðú; bàmbàmðà. nv2. singe; scorch (hair, feathers, hide) off. syn: búwámðú. bámbámmðkkì bámbámjì v.t.

bàmbàrámðú ; bàmbàràmðà. nv2. wander all over the place looking for s.t. syn: kùyáðú. bàmbàrámmðkkì bàmbàrámjì v.t.

bàmbúsù n. melon.

bámðúwú; bàmðàà. nv2. bámðàgàkkì bámðìyì v III+l 1) bump into; collide with. 2) cross swords with s.o. more powerful.

bàmgáðà adj. bowlegged (of person).

báná n. type of brocaded gown made of thick material.

bánà n. help; assistance; aid. syn: njíttàmbó.

bánàmà; bànàmá. n. helper; assistant.

bánáðú nv2. help; give a hand. syn: njíttàmbó. bánâkkì bánájì v.t.

bàndá *n*. 1) smoked fish. 2) cured meat.

bànðé ; bànté. n. loin-cloth; small apron made from loincloth usu. worn by newly circumcised children?

bànðègèné *n*. harmattan.

bândèr n. bolt (cloth).

báng ideo. see: fðrómðú.

bángàl; **mángàl**. n. small brazier on which tea-pot is placed.

bàngàlámðú; bàngàlámðà. nv2. go (to-and-fro) without knowing where to go. syn: bàlàmbàlámðú. bàngàlámmàkkì bàngàlámjì v.intr.

bàngó n. 1) grains of rice or fonio grass harvested by beating with a stick. 2) grass that has been beaten down with a stick and broken off.

bàní Ádàm n. human being. syn: ádàmgðnà.

bàní Ísràyílà n. Jewish race. syn: yáudí.

bánjá *n*. food made from pounded fruit of desert date.

bánkì *n*. bank.< E.

bànná *n*. 1) damage. 2) waste.

bànnámà *n*. squanderer; wastrel; person who does a lot of damage.

bànnàðú nv2. bànnákkì bànnàjî v.t. 1) ruin; damage; spoil. syn: lànðú, tàdìðú. 2) waste. 3) spoil (child).

— nv2. be ruined or spoilt. bànnàðákkì bànnàðî v.intr. III

bánò n. hoe. syn: kálé.

bánò dàlóyè gn. plough.

bànté n. see: bànðé.

bâr *n*. bar.

bàrà n. 1) hunt. 2) search.

bàràmà *n*. hunter.

bàràðú nv2. bàrǎkkì bàràjî v.t. 1) hunt. 2) search.

bàràkádí *n.* snake-like fish (edible).

bárál ideo. see: vùrò.

báràm n. drilled well; artesian well. syn: **bòllàjí**.

báràm fàrìfàrìnó *n*. borehole; artesian well.

bàràndâ *n*. verandah.

báràsù n. (early stage of) leprosy. syn: kùwú kìmê. < A.

bàrât *n*. teapot.

báré bát

báré *n*. farming; hoeing.

bàrèmá; **bárémà**. n. labourer; farmer.

bàrèbáré n. farming for wages.

bàrèbárémà *n*. paid farm worker.

bàrédé adj. unsaddled (of horse or mule).

bàréðú; bàrèðà. nv2. hoe (field). bàrêkkì bàréjì v.t.

bàrèkìmé *n*. first hoeing of field whose soil is dry.

bárgà n < A. 1) happiness. 2) blessing.

bárgàà adj. blessed.

bárgà báwòà gn. person who makes no contribution to society.

bárgà ; bárrà. interj. congratulations!

kâmbò bárgà dòptàà gn. bless s.o.

bárgà kâmbè ngòdà ; bárgà sàptà. gn. curse s.o.

bàrgá *n*. dance performed with hand-held sticks.

bàrgààðú nv2. make blessed. bàrgàǎkkì bàrgààjî

bàrgàðú nv2. congratulate. < A. bàrgǎkkì bàrgàjî v.t.

bàrgállà n. action of clapping the palms of right hands together (done between friends). < A.

bàrgállà bàktà; bàrgállà njà. gn. clap palms together (done between friends).

bàrgànàmbú n. lack of blessing; curse.

bárgànémmìn ; bárgànémnìn. expr. Your Majesty.

báríkì n. barracks; government residential area (G.R.A.),.< E.

bárkà expr. greetings! < A.

bàrlê n. truck.

bàrmûs; **bàrmúsù**. *n*. burnous; woollen hooded cloak. < A.

bàrú n. chicken-pox.

bàrúdù n. gunpowder.

bárwù *n*. thief.

bàrwùðú nv2. become a thief. bàrwǔkkì bàrwùjî v.intr.

bàrwùnó n. hot pepper. syn: njìttá.

bàrántákí *n*. hatchet carried by kandira hunters.

bárì n. tomorrow. syn: wàjíyà.

bàrí n. aborted fœtus. \leq H.

bàrí diò nv2. have an abortion. syn: cúró fíðú.

báriálayè n. plastic carrier bag.

bárímì *n*. weapon.

bàrìmìðú nv2. attack s.o. using a weapon. bàrìmǔkkì bàrìmìjî v.t.

bárimînnà n. next year. syn: mînnà.

bárìngârò expr. even if it is ... **sójì gòní bárìngârò gómnàmá rîkkìwáwò** I'm not afraid of any soldier, even if it's the president

bàtyí *n.* young man who has reached full maturity (approx. 20 years old).

bàryìðú nv2. reach full maturity (of young man). bàryǔkkì bàryìjî v.intr.

bás ideo. nothing but ...

bàsàðúwú nv2. dissimilate one's true motives by what one says. syn: gàrínðúwú, bàsàgákkì bàsàjíyì

básárðú; básárðà. nv2. básárnðkkì básárjì v.t. 1) hurt; mistreat physically; cause to suffer. syn: ngìsngìsáðú. 2) treat with lack of respect. 3) waste; squander (money, goods etc)?

básàrí *n*. suffering; hardship.

bàsàsàk adj. 1) too big (of shoes). 2) unkempt (of person).

bàsbàsà adj. of different shades or colours (animals or dyed clothes).

bàsí *n*. steamed millet flour.

bàskêt *n*. basket ball.

bàskùðú nv2. thwart (evil or evildoer); cause (evil or evildoer) to fail; curse. bàskǔkù bàskùjî v.t.

bàstú nv2. denigrate. bàssákkì bàssî v.t.

bát 1) ideo. see: câ. 2) see: kárwù.

bàtâ n. balloon. syn: àbúmfúţà, dángò fùðúyè. < H.

bàtâllà *n*. leave.

bàtâ~llà kúrà gn. vacation.

bàtàtà *n*. alphabet.

bátèr n < E. 1) battery. 2) car battery.

báttà n. material; cloth.

bàttàmá n. seller of cloth.

bàttàl *n*. ear lobe.

báttálðú; bàttàlðà. nv2. cheat. syn: jàmbàðú. báttállákkì báttáljì v.t.

bàttàlmá n. con-man; confidence trickster. syn: jàmbámà.

báttàr n. 1) Koranic teacher's leather satchel. 2) Koran. syn: férò málèmbè, lùwùrân.

bàttí adj. 1) bad. 2) useless; worthless. 3) unattractive.

— *n*. good-for-nothing.

báwá n. tree and its fruit (used for dyeing).

báwà n. see: báà.

báwà n. 1) paternal aunt. 2) father's younger sister. syn: yâ kíndà. see: báà.

bàwá; bàá; bă. n. father.

bàwá kínðà n. step-father.

bàwá ngîmbà; patron.

bàkúrà *n*. father's elder brother.

báwànráwàngànà n. cousins (children of sister and brother).

bàwár; **bàbár**. n. motorbike. < A.

bâwò part. 1) there is none; (it) does not exist. 2) absent.

bàwòðú nv2. bàwòkkì bàwòjî v.intr. 1) be deceased. syn: nò. 2) no longer exist.

bàwúl *n*. Toothbrush tree; tree whose roots serve as toothbrushes and whose leaves are used in making traditional salt. (Salvadora persica). syn: kìwú.

bává n. long traditional trumpet played by some of Hausa chief's retinue.

bàyàbàyà ideo. see: dùniâ.

bàyàyà adj. too big; too much.

báyé n. width.

báyèbáyè adj. see: fôr.

bàyên n. see: bàyîn.

bàyènðú nv2. see: bàyìnðú.

bàyîl adj. miserly; stingy; avaricious. syn: kìngírì, sîmbà.

bàyîm *n*. 1) animal; beast. 2) stupid person.

bàyîn ; **bàyên**. n. detailed explanation.

bàyîn njò nv2. give details of.

bàyìnðú; bàyènðú. nv2. give details of; explain. < A. bàyìnnákkì bàyìnjî v.t.

bê n. hot season.

bébé *n*. deaf person who utters unintelligible sounds.

bédà adj. see: fôr.

béðàm; bésàm. n. act of blood-letting using a horn (done by barber).

béðèm gènáðú gn. let blood using a horn.

bédì *n*. blacksmith's pliers.

bèðú nv2. instruct; give advice (especially to newly-weds). be kkì bèjî v.t.

bèðú nv2. become hot season. bèjî v.intr.

bêl n. belt. \leq E.

bélì n. bail. \leq E.

běliðú nv2. bělůkkì bělijî v.t. 1) stand bail for s.o. 2) redeem. syn: měrùðú, vàrùwò.

béllám *n*. barbed javelin; barbed throwing spear. *syn:* **jáṛi**.

bèrnî n. nail varnish. < Fr.

bèròðú nv2. pierce roof of donkey's mouth or nose (to make blood flow). bèròkkì bèròjî v.t.

bérì *n*. open razor; razor blade; penknife.

bènà

bèrímà *n*. distemper; fatal sickness in dogs.

bésèm n. see: béðèm.

béwò n. axe.

béwòbéwòmà *n*. praying mantis.

bèyé *n*. intense longing for one's spouse after separation or divorce.

bèyémà n. person who longs for his or her former spouse.

bódáðú ; bòdàðà. nv2. gather together ready to take. bódâkkì bódájì v.t.

bòdáðú ; bòdàðà. nv2. mix a little water with flour or grain. bòdâkkì bòdájì v

bàddò nv1. throw. syn: gàptú, rúðú. bàddákkì jàwàddî jàwàddî v.t.

bàdàdàk adj. compressed; solid; heavy of mixture.

bàjíbàjímà n. one of the stomachs of a ruminant (which contains excrement).

bák ideo. see: báktú.

báksár ideo. see: kòlðú, yùrò.

bál ideo. see: ìngî.

bálà n. village.

bólàmà n. village head. syn: dògòm, màrúmà.

bólà kúlòyè *n*. hamlet in fields (used during farming season).

bèláà n. hole.

bòláàmà; well-digger. syn: bòllàjímà.

bélàànà n. person who knows his way around town perfectly.

bòlààná n. secret signal.

bèlàànó *n*. scar the length of the nose (part of Kanuri face markings).

bèlàbéljém n. pond in Mainé-Soroa.

bèládéyà n. small village.

bòlàdèyàwú n. 1) inhabitants of a village. 2) country bumpkins; yokels.

bèlàdírí *n*. tour.

bèlàlàngái n. national or regional frontier; national or regional border. syn: kàrángí.

bělàmáskí n. neighbouring town.

bòlân *n*. male animal chosen as stud animal for flock or herd.

bèláwúró *n.* journey.

bèlàwùròmá; traveller.; bèláwúrómà.

běláwůròðú nv2. travel; make a journey. běláwůrŏkkì běláwůròjî v.intr.

bèlàyìndímà *n*. man having two wives in two separate towns.

bálbálðú; bálbálðà. nv2. spray; spurt out (liquid). bálbáljì v.intr.

bàlbàrí n. snot. see: bàrìbàrí.

běléðú ; bělèðà. nv2. agitate s.o.; stir up s.o. bělêkkì běléjì v.t.

bèlèlê *n*. powder from ground wood used by Kanuri women to make their hair red.

bàlàktú nv2. make a mistake in reading or counting due to lack of attention or interruption. bàlàngákkì bàlàkcî v.intr.

bálàm *n*. gruel; thin porridge.

bàlàmbálàm n. child's musical instrument made from millet stalk.

bóljóm ideo. see: ingî.

bàllàjí n. well. syn: báràm.

bòllàjímà; well-digger. syn: bòláàmà.

bálwù n. 1) stutterer. 2) baby who has begun to make meaningless sounds (babytalk).

bóm ideo. see: fúðú.

bámbàm n. pubis. from: (vulg).

bàmðú nv2. from: (H?). bàmmákkì bàmjî v.intr. 1) have one's physical needs well provided for after being in need (humans and animals). 2) pride o.s. 3) sprout; burst into leaf (of trees after watering).

bômðù *n*. action which goes beyond the accepted norms.

kâmbò bâmðù njàkkò nv2. act towards s.o. in a way that goes beyond the accepted norms.

bôn n. see: bònà.

bànà; bân. n. 1) act of lying down. 2) unit of length (ten 'feet').

bàndáktú ì

bènàràm n. s.t. on which one sleeps.

bàndáktú; bàndáktà. nv2. dig out without ceasing. bàndángákkì bàndákcì v.t.

bànðàlàs adj. grey; ashes (colour). syn: bùwùbúwú, dàrmàs.

béndèr *n*. 1) excrement of horse or donkey (used as manure). 2) chemical fertilizer. 3) fungicide in powder form. *syn:* **fûdèr**.

bònnám n. lair of wild animals; place where wild animal sleeps.

báp ideo. down. see: yùrò.

bár ideo. see: kòlðú.

bâr *n*. hard shell of dum palm fruit.

bòrá n. corn-stalk granary. syn: jáwú, kórgán.

bórásà n. fonio, acca. (Digitaria exilis). syn: kàsiâ.

bàràsà n. alcoholic beverage. syn: mbàl. < A.

bòrástú ; bòràstà. nv2. grind coarsely; crush into pieces. bòrássòkkì bòrássì v.t.

bárbàr n. dust.

bárbàrrà adj. dusty.

bàrbàrrá adj. habitually dusty.

bàrbàráðú ; bàrbàràðà. nv2. frighten away. bàrbàrâkkì bàrbàrájì v.t.

bàrbàrðú nv2. bàrbàrnákkì bàrbàrjî v.intr. 1) snarl; roar (lion). 2) grumble away to o.s.

bárðák ideo. strewn everywhere (in abundance). see: fíðú.

bárdì *n*. stock of food (stored at home).

bèrðú nv2. chase away (group of animals or children). syn: dúðú, sùktú. bèrnékkì bèrjî v.t.

- nv2. bàrðákkì bàrðî v.intr. III

-nv2. move (home).

bèrêt *from:* F. n. wheelbarrow.

bórðm n. < A. 1) river. 2) lake.

bàràmðú nv2. twine (cotton). bàràmmákki bàràmjî v.t.

bàràngálðú; bàràngálðà. nv2. bàràngállàkkì bàràngáljì v.t. 1) twist hard (in the wrong direction). 2) move apart by force. 3) turn eyelid inside out.

báráp ideo. see: vùrò.

bárát ideo. see: fíðú.

bàráttú ; bàráttà. nv2. remove scab from wound etc by rubbing hard. bàráddàkkì bàráccì v.t.

bárgàm *n*. monkey-guava tree and its fruit. (*Diospyros mespiliformis*).

bárí *n*. enclosure for animals.

bárì n. prepared food; staple part of meal eaten together with sauce; meal. syn: màsàná.

bòrìmá *n*. food-seller.

bàribárímà n. plant which grows in animal enclosure during rainy season.

bárkì n. brake. < E.

bórnà adj. shuffling along (person or animal); taking very small steps.

bòrnástúwú nv2. sow (field) after scant rainfall. bòrnáskókkì bòrnássíyì v.t.

bární *n*. city; large town.

bàrnìwú n. city-dwellers.

bàróngù n. mistletoe. (Loranthus spp. & Tapinanthus spp.).

bársál ideo. see: fíðú, vùrò.

bárs**à**làm *n*. act of pouncing on s.o. in large numbers.

bársàlàm fiðàà nv2. pounce on s.o. in large numbers.

bórsòm n. respect. syn: dárájà, mártáwà.

bársàm njò nv2. show respect to.

bàrsàmðú nv2. show respect to. syn: àmbàttúwú, dárájà njò. bàrsàmmákkì bàrsàmjî v.t.

bàrtítíyì *n*. large toad.

bórwà n adj. rich (person). syn: gárìwù, tájírì.

bòrwàðú nv2. become rich. syn: gàrìwùðú. bòrwàkkì bòrwàjî v.intr.

bárì n. 1) excrement. syn: nàásà. 2) poison (of arrow). 3) lie.

bórì cólóm fódók n. downright lie. syn: káryí, kàttúwù.

bà bòrìmá n. lier. bərirám n. anus; W.C. syn: bəringám. bàrìbàrí ; bàlbàrí. n. nose-pickings; dirt and wax inside the ear. bàrìlúlú n. diarrhoea; dysentery. syn: bàrìyér, sîdàðà, yàngèbá. **bòrîn** *adi*. new. **bòrîn cán** adj. brand new. bòrìnmí adj. new. **b**ərînnò adv. recently. bəringám n. anus. syn: bərirám. **b**źríwù n. foam. bàriyér n. strong diarrhoea; dysentery. syn: bàrilúlú, sîdàðà, yàngèbá. **bèrmà** *n*. woven lattice-work sack. **bòsór**₁ n. small sores around anus (incurable). **bòsór**₂ *n*. insect which spoils stored millet. bát ideo. see: yùrò. bàtàràm n. 1) razzia; raid. 2) plague (insects, rats). bàtàràm fiðà gn. raid; make a raid on. bàtàràmðú nv2. raid. bí conj. either; or. bî adj. male. **bî kúlóà** gn. bachelor; unmarried man. bî n. goal. bìbí n. upper arm. syn: ngású. **bìdàgár** *n*. bandicoot rat. **bìdèwô** n. video. \leq E. **bíðò** n. desert date tree. (Balanites aegyptiaca). **bidodi** *n*. grove of desert date trees. **bìdô** *n*. plastic 4 litre container. **bíðò** n. desert date tree. (Balanites aegyptiaca). **bidodi** *n*. grove of desert date trees. **bìdú** n. tree (species); its fruit. (Grewia tenax). bìdú adj. see: fôr. bígðr adj. see: bíkir. bíkìr ; bígèr. adj. virgin; pre-adolescent girl. **bíkkà** *n.* yesterday. kànðáwù bíkkàyè gn. last month. kớrwù bíkkàyè gn. last year. **bìkkánðò** n. 1) day before yesterday. 2) quite recently. **bìkkànðòmí** *n*. s.t. from the day before yesterday. **bìkkànðòwá** *n*. three days previously. bìkkànðòðú nv2. day before (happen since). bìkkànðòjî v.intr. bìkké n. 1) dance. 2) game. syn: kòlângà. 3) joke. syn: sékkà, sórì. 4) spectacle. bìkké ràndò gn. dance. **bìkkémà** *n*. dancer. **bìkkéràm** *n*. place where dance is held. bìkkéðú nv2. play. syn: kəlàngàðú. bìkkêkkì bìkkéjì v.t. bìkkéðúwú nv2. play a joke on s.o. syn: sékkáðú, sóríðúwú. bìkkégðkkì bìkkéjìyì v.t. **bílwù** *n*. foam (in mouth). *syn:* **kúmbá**. bím ideo. see: fúðú.

bíná *n*. bran.

bìnégàr *n*. vinegar. **bíném** *n*. cold season.

bìnàrú n. smallish blue and white bird.

bínəm

bìnəmðú bónè bìnàmǒú nv2. become the cold season. bìnàmjî v.intr. bír ideo. see: gàptú. **bîr**₁ *n*. large wooden or metal needle used to "sew up" thatched roofs or mats. $\mathbf{b\hat{r}}_2$ *n*. welt; weal. **bîr**₃ n. 1) cushion. 2) pillow. bîs n. vice. **bìsâp** n. drink made from the calyxes of the sorrel plant **bísìmìláyì** expr. in the name of God. < A. bístúwú; bìstàà. nv2. take revenge on s.o. by means of supernatural powers. bískèkkì bíssìyì v.t. I **bìshìrándì** n. thin decorative carpet placed over horse's saddle. < A. **bìtàmîn** n. vitamin. < Fr. **bíttì** *n*. tongs. **bìttú** nv2. jump about (animals). **bìccî** v.intr. bíwù n. fault; crime; infraction. syn: áyàu. **bìwùmá** *n*. criminal; evildoer. bíyà n < A. 1) payment. 2) recompense. syn: ngànàwùrám. bìyá adv. simply; just. bìyàðú nv2. pay. bìyǎkkì bìyàjî v.t. **bíyìlà** *n*. harvest season. bìyìlàðú nv2. become harvest season. bìyìlàjî v.intr. **bìvìná** n. person or animal of stunted growth. bíyírí adj. see: fôr. ; kèmbô. nv1. búkkì júwûi v.t. 1) eat. bò kàsúwù bò gn. make purchases. 2) destroy (fire, flood). **r**ámás bò gn. eat or destroy completely. 3) conquer; defeat. kâmbà bò gn. win (a game). 4) win. járáptú bò gn. win a competition. tòmbòlâ bò gn. win at tombola. 5) waste. 6) embezzle. wúrì bò gn. embezzle funds. **bódò** *n*. water-lily. (*Nymphaea spp.*). **bódóyì** n. nomadic pastoralist Kanuri group. bòðú nv2. bŏkkì bòjî v.intr. 1) lie down. 2) cease; die down (of natural or physical phenomena). bòðúwú; sit on eggs. dámbár bòðú; gárál bòðú; kárál bòðú. gv. lie down without a care in the world. ját bòðú; lát bòðú. gv. lie down stretched out. jóm bòðú; lái bòðú. gv. lie down without movement or noise. tớm bòởú; tớmón bòởú. gv. lie down taking up a lot of room. **bójó** n. 1) cloth spread on ground to serve as gambling table. 2) place where gambling with cards takes place. bóká n. fetichist. syn: gâu. **bòkàbóká** n. fetish. **bòkkòlá** n. leather wallet. **bókótì** *n*. bucket.< E. bólà adj. see: fôrsee: kórì. **bôlbólò** *n*. Cattle Egret; Little Egret |k. Ardeola ibis; Egretta garzetta. **bòlèbôl** *n*. volley ball. **bòlébòlé** *n*. dappled coat (of animals). **bòlló** n. round cakes of sweetened millet flour given as alms. syn: **dénámà**. **bòmbòró**₁ n. Jew's harp. **bòmbòró**₂ n. bag woven with dried strips of palms leaves.

bónè *n*. suffering; trouble.

bónè njà ; bónè kùrô. nv2. suffer.

bòné buî

bónènjú cúlúwúnà expr. he's in for it.

bòné *n*, width.

bònèwàné n. 1) passage of time; night and day; as days go by. 2) stay.

bóngó *n*. traditional round mud hut with grass roof.

bóngól ideo. see: kòlðú.

bôr *n*. bad odour from armpit (of certain people only).

bòrðú nv2. cover criminal's body with ashes or chalk prior to public parade (prior to execution?). bòrnákkì bòrjî v.t.

bóré *n*. action of making widely known s.t. not meant to be broadcast.

bórémà *n*. blabbermouth.

bòréðú nv2. make widely known s.t. not meant to be broadcast. bòrêkkì bòréjì v.t.

bórì *n*. forsaken; empty (esp. of rooms); unoccupied; uninhabited; unpopulated.

bòrkó *n*. blanket.

bóró *n*. furrow.

bóró njàkkò *nv*2. make furrows.

bóróró n. nomadic Fulani. syn: ànàgámbà.

bòrwó n. see: bòrkó.

bòtí n. sudden attack of madness accompanied by shrieks (caused by spirit).

bòrímà n. madman; person possessed by spirit.

bórwó n. marrow. syn: búrí.

bôubôumà n. fennec fox. Fennecus zerda.

bòwáðà part. lying down.

bówóðú ; bòwòðà. nv2. bówôkkì bówójì v.t. 1) call. 2) name.

bówú adj. 1) empty. 2) poor. 3) naked. syn: dê.

bówú fát ; bówú jór; bówú júr. adj. stark naked; nothing at all.

bówú fát yânjúyè càmbó expr. naked as the day he was born.

bû *n*. 1) blood.

bû kàmbôià gn. energetic.

bû kàjîà *gn.* having attractive personality.

bû kùrwôwùà gn. sluggish; slowcoach.

bû kúttùà gn. disagreeable.

bû njà gn. regain consciousness.

bû njàkkò gn. transfusion.

bû ngóðú gn. blood sample.

bùmá *n*. lethargic (horse or donkey).

bûnjú bòjénà *phr*. he has recovered his health.

bûnjú ísánà phr. her menstrual period has started.

bùrám *n*. vein. 2) blood ties (on paternal side only). **bû bàwánjúyè cânní** he chose to belong to his adoptive family, rejecting blood links

bùmá *n*. paternal relative.

buâ *n*. whirlwind.

bùðá n. large gourd. syn: jìwí.

búðáðú; bùðàðà. nv2. búðájì v.intr. 1) become cheap. syn: búrðú. 2) become easy.

bùðàráðú; bùðàráðá; bàðàráðú. nv2. flail at with one's arms; try to hit s.o. at arm's length; try to cuff s.o. bùðàrákkì bùðàrájì v.t.

búdú 1) n. rubbish. syn: **jámbò**. 2) pieces of straw or grass.

búdú *n*. taking a bath (in a pool).

búðù adj. 1) easy. 2) cheap.

búðù gáják adj. at a bargain price (because of abundance).

bùðùlá n. s.t. easy; bargain; s.t. cheap.

bùðúðù *n*. dung beetle.

bùdùkámbù *n*. digital watch.

buî *n*. jinx; permanent bad luck.

bújè búnì

buîà adj. permanently unlucky; jinxed.

bújè *n*. baggy trousers.

bújì *n*. mat.

bújì bûl gn. undecorated, plain mat.

bújì jô gn. mat (multicoloured).

bújì kàjîmbè gn. grass mat.

bújì kàlàrús ; bújì kàlèrép. gn. mat with a single coloured strip down the middle.

bújì kóndà gn. thicker white mat (heavy duty).

bújì kórkór *gn.* circular mat.

bújì kùràbàrí gn. large mat.

bújì màmón; **bújì màmól**. gn. mat woven in strips and sewn together.

bújì ngànjìkáwí gn. extremely well-woven mat made with thin strips of palm leaves.

bújì tákúrí gn. small round mat.

bùjìmá *n*. maker of mats; mat seller.

búk ideo. see: báktú; yùrò.

búkúkúl adj. round.

bûl adj. 1) white. 2) clean.

bûl fák *ideo*. snow white.

bûl shál *ideo*. absolutely clean.

búlðù n. hyena.

bùlðú *nv2*. become white.

bùlðùgóré n. side by side.

bùlðùngìsú n. striped hyena. syn: ngísù.

búlè *n*. small water jar.

búljù n. tree. (Boscia senegalensis).

búllàm *n*. Laughing Dove. *Streptopelia senegalensis*.

bûllàm n. linen.

bùllàrá adj. off-white; cream.

búlló n. fertile spot where wood etc. has previously been burnt.

bùlóngù *n.* sausage tree. big tree with long dangling inedible fruit. (*Kigelia africana*).

búlú *n*. leaves for sauce (baobab).

búlú káskásí; syn: kèwúlú.

búlú jònjòrí *n*. tasteless sauce made with baobab leaves.

bùlùbùlù n. mucus coming from mouth.

bùlùngùstú nv2. go mouldy. syn: táðú. bùlùngùssî v.intr.

bùlúsú n. unpopular with opposite sex; person no-one wants to marry.

bùlùsùðú bùlùsùkkì bùlùsùjî nv2. become unloved.

bùnàràm n. s.t. on which one sleeps. see: bànàràm.

búndì *n*. wild animal.

búndì kúrà n. lion. syn: ngâm.

búndúwù *n*. rifle; fire-arm.

búndúwù cìjónà expr. the rifle fired.

búné *n*. night.

búné fárái *ideo*. all night long.

bùnèðú nv2. become night. bùnèjî v.intr.

búngói adj. see: dágèl.

búngòi n. insect emitting a bad smell (generally found on calabash plants).

búngól adj. huge.

búngúl ideo. see: kòlðú.

bùngúl see: mándá. adj.

búnì *n*. fish.

búnì tà nv2. fish.

búnì tàmà *n*. fisherman.

búnjáiràm búwúttú

bùnìmá n. fisherman; fishmonger.

búnjáiràm *n*. lower end of grass roof which overhangs circular wall.

búrðú nv2. búrnðkkì búrjì 1) be without relatives; be on one's own. 2) become cheap; lose value. syn: búðáðú.

bùrkùttù *n*. traditional millet beer.

búródì *n*. bread.< E.

búródì wàrðàràm *n*. baker's oven.

bùròdìmá *n.* baker; bread-seller.

bùròdìrám *n*. bakery.

bùròdìbùròdí n. pastries.

bùrújì *n*. traditional long trumpet.

búrúrù *adj.* starving (animal).

bùrùrùðú nv2. become weakened by starvation. bùrùrùjî v.intr.

búrús *ideo*. riding.

búrústú; bùrùstà, nv2. lift off the surface of the soil with a hoe. búrússèkkì búrússì v.t.

búrwó n. 1) cunning; ruse. syn: dàwárì, nángà. 2) malice.

búrwó kèskêà n. person with limited powers of reasoning.

búrwóà adj. cunning; malicious.

búrwómà *n*. cunning person.

bùrwó n. first.

bùrwócállámmìn; bùrwósállámnìn; bùrwócállómìn; bùrwósállómìn. adv. right at the beginning.

bùrwòðú nv2. go ahead of; precede. bùrwòkkì bùrwòjî v.t.

búrwù n. 1) cry; yell. 2) legal complaint; convocation. syn: sô.

búrwù wám wám njàkkò gn. utter loud cries.

bùrwùmá n. complainant; plaintiff.

bùrwùðú nv2. bring a complaint against s.o.; bring s.o. to justice. bùrwǔkì bùrwùjî v.t.

bùrvêt *n*. wheelbarrow.

búrí *n.* marrow. *syn:* **bórwó**.

búrí kòlâyè n. brain(s). syn: kòrgón.

bùrúbúrúràm *n*. large intestine.

bùrùrù adj. big belly.

bùsà n. see: dóyà.

bústú ; bùstà. nv2. remove millet or sorghum roots with hoe. bússèkkì bússì v.t.

búsúwù n. tree. (Ficus ingens).

bútàrí n. bottle. syn: gàsásà, jùlûmà, kólwá. < E.

bùtô *n*. button. *from:* F/E.

bùttú nv2. break off (stalk by pulling towards ground). bùddákkì bùccî v.t.

bùttú nv2. bathe; splash about in water. bùttákkì bùttî v.t. III

bútútú n. Hoopoe. *Upupa epops*.

bùwàám *n*. skin disease.

búwámðú; bùwàmðà. nv2. singe. syn: bámbámðú. búwámmðkkì búwámjì v.t.

búwò *n*. pot-cover.

búwò kèlâvè n. skull.

búwò ngùrùmngúrùmbè n. knee-cap.

búwò sîyè n. top of foot (just after toes).

búwú *n*. cinder; ashes.

bùwú *n*. sack.

bùwùbúwú adj. grayish; colour of cinders. syn: bànðàlàs, dàrmàs.

búwúðù *n*. bellows.

búwùl n. game of bowls. < Fr.

búwúrú *n.* black wooden bowl; wooden platter.

búwúrwò *n*. round cakes of sweetened millet flour given as alms.

búwúttú; bùwùttà. nv2. smell nice. búwúddèkkì búwúccì v.intr.

bùwùttúwú é

àwó láá kárwùnírò búwúccìyì expr. I feel a strong desire for s.t.

bùwùttúwú nv2. fan (flames or fire). bùwùtkékkì bùwùccíyì v.t. I

búwúwù *n*. barren (animal).

bwât *n*. nightclub.

21/11/2007

```
C - c
```

```
ideo. see: mànàðú.
cá
      n. before.
câ
   câvè bâwòrò gadv. once again.
      — conj. formerly; earlier. syn: kǎngò.
   câ bát ; câ gònámá. adv. almost.
   câ bát tíà kówókkì phr.
   câmân adv. previously; originally.
cáá n. weaving.
   cáámà n. weaver.
     ideo. ! see: hángàl.
cáá
cààðà n. weaving.
cááðú ; cààðà. nv2. cáâkkì cáájì v.t. 1) weave. 2) pedal (sewing machine or bike). 3) pace up and down.
càárà n. purse worn hanging from the neck.
cààßí n. string of precious stones worn round waist by women. syn: káigádò.
cáccáu; cáucáu. n. bamboo-like reed; used to make arrow shafts.
cáccáu; cáucáu. adj. short (man). syn: cáccáu, kàtárà, kàwúwú, kòrí, tóngórí.
cádè n. children's disease causes diarrhoea e.g.teething.
Cádù p.n. 1) Chad (country). 2) Lake Chad.
càgádé n. large conical container used to filter salt in solution.
cágàm n. chicken hut.
   cágàmnìn lùwò gn. enthronement ceremony for new chief.
càgàrân adj. skittish; nervous (of horse, donkey etc). syn: áráwàn.
càgáyí n. spell.
   càgáyílàn báktú; put spell on s.o.
càgólðú ; càgòlðà. nv2. mix up. càgóllòkkì càgóljì v.t.
      ideo. see: cìðú.
cáiðú; càiðà. cáinàkkì cáijì v.t. nv2. scoop up handful(s) of dirt and throw (at dogs, animals to make them
      veer off). syn: yírðú.
cáiwà n. flat rope.
   cáiwà tàßàstú nv2. plait a flat rope.
cájá n. gambling.
   cájá jáðú gv. gamble.
   càjàmá n. gambler.
càjàðú nv2. calm down; talk soothingly to (children, animals). càjǎkkì càjàjî v.t.
cák ideo. see: dàðú.
      n. 1) chopping. 2) harvesting (of a grain crop).
câl
cálá n. cooked titbits.
cáláláu adj. very thin; skinny.
cáldú; càlðà. nv2. cut down; chop down. syn: tóróptú. cállðkkì cáljì v.t.
càlðùrám n. chopping tool.
càlícàlí n. clown. < H.
cállì n. little piece of kola nut. syn: kújók.
càmbálðú; càmbàlðà. nv2. càmbállàkkì càmbáljì v.t. 1) slosh; splash. 2) cause (affair) to fail.
cámbár ideo. see: yìmbərò.
càmbòré n. gap.
```

Manga — English Dictionary

21

```
càmbú
   càmbèré njàkkò; miss out (words in conversation), (cultivation in field) | deliberate action or result?
càmbú n. muzzle.
cámòn see: cámùn. n.
càmànðú see: càmùnðú. nv2.
cámmó n. crowd.
   càmmòrám n. meeting place.
cámùn; cámòn; càmùnó. n. similarity; resemblance.
      — adj. similar.
   cámùn hák adj. identical.
càmùnðú nv2. resemblance; similarity. càmùnnákkì càmùnjî v.t.
cán ideo. see: bàrîn.
càncàmmó n. collection.
càngáà n. make-shift hut of millet stalks.
   càngáàrò lèðú gn. go off to a make-shift hut of millet stalks to pursue Koranic studies.
cángácángá n.
càngáljàm n. type of Kanuri woman's hairstyle.
cángàm n. well-digging tool; chopping tool.
cángàu n. tuberculosis.
cànjá; cénjá. n. hip.
cánjì n. 1) change. < E. 2) relocation?
   cànjìmá n. 1) replacement. 2) money-changer.
cànjìðú nv2. cànjǔkkì cànjìjî v.t. 1) change. 2) transfer.
cáp ideo. see: ìngî, yìmbərò.
cáp ideo. see: bà.
càptáðú; càptàðà. nv2. sell off. càptâkkì càptájì v.t.
cáptú ; càptà. nv2. gather together; accumulate. cámmèkkì cápcì v.t.
   tớróm cáptú gn.
càptú nv2. search. càmmákkì càpcî v.t.
cár ideo. see: ngámdùsee: kîbbù.
cárái ideo. see: dàðú.
cárák ideo. see: dàðú.
cárðú; càrðà. nv2. throb (with pain). cárjì v.intr.
cârè adj. a short while ago/previously.
cárjáp n. cracking open of feet.
càrnó n. throbbing pain.
cárwò n. snake (non-poisonous, yellowish).
cáráng ideo. see: fàrdú.
cárémá adv. fortunately.
cárí n. double pannier of open ropework (put on donkeys).
   càricárí ; *jê càricárí. n. net.
càrí n. millet whitened through soaking in water.
      ideo. see: tústú.
cás
cátkádù n. purple glossy starling?
cáucáu see: cáccáu. adj.
cáßàk n. cloud (which obscures sun at any time of day).
cáßál n. puddle.
cáwáláktú nv2. see: cáwúláktú.
càwálðú ; càwàðà. càwálðákkì càwálðì v.t. III nv2. splash about.
càwàné n. make small purchases in kind.
cáwúlák ideo. incoherent; confused.
cáwúlóktú ; càwùlòktà; cáwáláktú. nv2. talk incoherently. syn: tòrwáðú. cáwúlóngòkkì cáwúlókcì v.intr.
céjéðú; cèjèðà. nv2. decant. céjêkkì céjéjì v.t.
cèjènó n. decanted liquid.
```

```
célè
                                                                                                  cî
célè n. rectangular flower bed.
cènjá n. see: cànjá.
céu n. direction.
cògàlé n. mat from millet stalks.
cógáptú; cógáptà. nv2. cógámmòkkì cógápcì v.t. 1) catch in hand(s). 2) beckon with hand (to come).
cájáktú ; cájáktà. nv2. prod. cájángákkì cájákcì v.intr.
  cójóktúwú ; cójóktàà. nv2. cójókkòkkì cójókcìyì v.t. I 1) bang on ground. 2) shake up and down (settle
      the contents); compact.
còjûngùmà n. choosey (finicky) person or animal.
cók adi. straight.
      — ideo. see: dàðúsee: lèðú.
  cókkò adv. straight ahead.
cóláp ideo. noise made by dog lapping water; slurp.
cólóm adj. black.
  cólóm fót ; cólóm fódók. adj. jet black.
còlòmcólóm adj. blackish.
      — n. twilight?
cèlèmǒú nv2. blacken; become blackish. cèlèmmékkì cèlèmjî v.intr.
  còlòmǒúwú nv2. blacken. còlòmjíyì v.t.
côm; cîm. adj. 1) bitter. 2) stingy.
  côm fák adj. very bitter.
  còmrám n. bile.
cónjómè n. story; tale. syn: ngísímè.
cóp ideo. exact (of numbers).
cóptú; còptà. nv2. lance (with hot scissor blade). cómmòkkì cópcì v.t.
cáptúwú; cáptàà. nv2. forget. syn: ngèstú. cápkàkkì cápcìyì v.t.
  fódóm cóptúwú gv. forget completely.
      ideo. see: káusùsee: ngâ.
cờràmðú nv2. pull off leaves from branch; grains from millet head (with downward movement towards the
      person). còràmmókkì còràmjî v.t.
còráttú ; còràttà. nv2. scrape clean (waterpot or calabash). còráddòkkì còráccì v.t.
córót ideo. see: kárwù kàmðàà.
córán ideo. see: yàkkò.
cás
      1) ideo. see: kálðúsee: yàkkòsee: yàmbò.
cî
      n. 1) mouth.
  cî bâà adj. s.o. who doesn't talk.
  cî dôià adj. bigmouth; insolent; fast talking; talking too much.
  cî fèðéà adj. blabbermouth.
  cî kàmbôià adj. fast/fluent speaker.
  cî kùrwówùà adj. slow/laborious speaker.
  cî ngâà n. big mouth; insolent; fast talker.
  cî njàkkò nv2. butt in.
  cî tìlóà adj. having the same opinion.
  cî tìlórò adv. all at once.
  cî tùlùwò nv2. take back/withdraw what said.
  cî vìndíà adj. agree verbally; two-faced; lying?
  cîà adj. talks too much.
  cîní sím sím còdî expr. my mouth is watering.
  kúlúk cînjú kájènní ; múdú cînjú kájènní; wáá cînjú kájènní. phr.
  wáá cînjúyè gùréðú gn. 2) mouthful (of food). 3) part; share (inheritance). 4) turn.
  cî cîrò diò n. turn and turn about (do).
  cìmá n. co-wife whose turn it is that day. 5) entrance; mouth of bottle. 6) end.
  cî dàjíràm n. extreme limit. 7) edge. 8) muzzle.
```

```
cìbùií
                                                                                               cókkòl
   cî bóròmbè; riverbank.
cìbùjí n. end of mat (with sewn down fold).
cíccílwó n. small white bird; Warbling Silverbill. Lonchura malabarica.
cídí n. 1) earth. 2) land. 3) territory.
   cídí báktú; tell s.o.'s fortune (through symbols and signs made on the ground).
cídívà n. 1) under. 2) underneath; low.
cìðú nv2. cǔkkì cìjî v.intr. 1) get up; rise; arise; depart; leave; take off (plane).
   bớrbờr tới tới tới cìjî phr.
   sámèrò cái cìðú gn.
   wúp cìðú gn. get up in a single movement.
   cínàmè dàðú; struggle for; get up in a single movement.
   ìsàcìðúwú; start up (motor).
cíjàp n. small thorny plant.
cíjíðú ; cìjìðà. nv2. perfume with incense. cíjîkkì cíjíjì v.t.
cìjìnó n. s.t. impregnated with incense.
cìkòrí n. rude; vulgar; dirty word. syn: "mànàkòrí, mànàdìwí.
cíkùrù n. halter (horse). syn: jâr.
cîm adj. see: côm.
\mathbf{c\hat{m}a} n. 1) fief-holder. 2)
címàl; tímàl. n. newborn child.
cìnđà n. ironing.
cínðú; cìnðà. nv2. cínnðkkì cínjì v.t. 1) rub; wipe; erase; dust. 2) brush (teeth). 3) rub off; wipe out. 4) play
      (fiddle) (kúwú). 5) plane wood.
   cínðúwú; cìnðàà. nv2. plaster.
cìndùrám n. grater.
cìnòmṛìwé n. sardine.
cìngâl n. zinc; tin(metal); corrugated iron.
cíngálðú; cìngàlðà. nv2. slice; chop up into sections (onions; tomatoes; cucumbers). syn: gèrgáldú.
      cíngállákki cíngálji v.t.
cíngôm n. chewing-gum.
cínnà n. door.
cìnówó n. rising; resurrection; resurrection day. vîm cìnóvè
      ideo. see: káusù.
cir
círà n. gravel.
   cìràrám n. crop; gizzard.
círàddàm : círàddàn? n. firestone. syn: jìnádú.
cìré n. kebab; skewered cooked meat. < H.
círíðú ; cìriðà. nv2. smoke. círíjì v.tr.
      ideo. see: kìmê.
cít
cítìlò n. agreement.
cíßét adj. thin and flat.
cíwéwét adj. *small; slight.
cìváló ; cùwáló. n. dappled sunlight; light that filters through in shade.
cíyàmà n. title given to a leader appointed by the chief.
còccòrí n.
   còccòríàn ngòðà; carry (child) on shoulders.
còccòrí n. sapling (of thorn tree).
còccòrimi n. forward roll. syn: kèlàcújúm.
cógèmì kèlémì expr. *words of less importance.
còjòðú nv2. warm up. còjŏkkì còjòjî v.t.
cók ideo. see: náptú.
cókkà n. chick.
cókkòl n. spoon.
```

```
còkkól
                                                                                           cùròàðú
còkkól n. small red mouse.
còktú nv2. còngékkì còkcî v.t. 1) poke in the ribs. 2) spur (horse). 3) take a pinch of (salt; food). 4) dip
      (pen into inkpot).
cól
      ideo. see: náptú??
cólcól : cóncón. ideo. of small size.
còlðú nv2. prick; poke with a stick. còllákkì còljî v.t.
còlló n. urine. syn: námàsú.
   còllòmá n. bed-wetter.
   còllòrám n. 1) bladder. 2) urinal.
còmcòm adi. sour, sharp, acid, tart.
cón ideo. syn: mídò. see: kàjî.
còncònnàm n. far edge or end of s.t. horizontal (e.g. corner of table).
cóngé n. small axe.
cór
     ideo. see: fíðú.
      ideo. *briskly (of movement). see: cìðú.
cót
cóttò adv. completely.
      n. 1) name. 2) naming ceremony. 3) noun.
   cû kâmbè tà nv2. *pronounce the name of s.o.
   cûà adj. famous.
cújánà n. male slave. syn: kánjì, kàréâ.
cújù n. stead.
   cújùnjúrò kádíkkò; I have come instead of him.
cújù n. place on back of animal behind rider.
   cújùlàn ngòðà gn. take s.o. in front of self on a horse.
cújúmðú ; cùjùmðà. nv2. huddle up; hunch up. syn: kərjáktú. cújúmdakkì cújúmdì v.intr. III
cújúnðú; cújúnðà. nv2. suck (lemons etc)| NOT suckle. cújúnnðkkì cújúnjì v.t.
cúkkúl n. hip.
   síllá cúkkúllè n. hip-bone.
cúktú ; cùktà. nv2. cúngàkkì cúkcì v.t. 1) tip; tilt. 2) make kneel (camel).
   ngûm cùktà ideo. *lower the head.
cúkú n. island.
     ideo. cul kuronju(ma) raakəni I hate seeing him see: ràwò, wáðú(?).
cúlðú; cùlðà. nv2. irrigate. syn: yàttò. cúllèkkì cúljì v.t.
cùlùktú nv2. gore (also goad? ).
cúngù; cúngò. n. Maria Theresa silver dollar.
cùngùlcúngúl n. show of shame in front of person against whom fault committed; bad relation (jire bawo).
      syn: ngòlèngólé.
cúngúlðú; cúngúlðà. nv2. bend over; *double-up on o.s. cúngúllàkkì cúngúljì v.t.; cúngúlðì v.intr.
   gòní cúngúlðúyè; acrobat.
cúnjá n. stray animal.
cúró n. 1) stomach; abdomen; pregnancy.
   cúró fiðà gn. miscarry.
   cúró ngóðú nv2. become pregnant.
   cúróà adj. pregnant.
   kúndúk cúróà ; túndúk cúróà. gn. heavy with child. 2) interior (as opposed to exterior); inside.
   cúró sîvè n. sole of foot; intention; inner being.
   cúró âmbò gòráðúwú gn. hide ones' intentions.
   cúró bàktà gn. question s.o. to see if they are genuine.
   cúró kùrúwùà n. secretive; keeping one's thoughts to oneself.
   cúró tìlóà adj. honest.
   cúró yìndíà adj. dishonest. 3) width.
   cúró múkkóvè n. width of palm (of hand) as opposed to dâdú (length).
cùròàðú nv2. make pregnant. cùròǎkkì cùròàjî v.t.
```

```
cùròbámbám
cùròbámbám n. constipation.
cúrófòk n. strap which goes underneath horse with which saddle is attached.
cúrójàu n. stomach-ache.
cúrókàràßì n. stomach lining; diaphragm (human or animal).
cùròkàrí n. colic.
cúrómà n. traditional title of the Maghumi dynasty, ruler under Mai?
cúróngòwà n. hernia.
cúrótìlò n. honesty.
cúrówù n. greedy
cùròvìndí n. dishonesty.
     ; cúrús. ideo. 1) clink of metal. 2) clink of coins.
cúttúwú ; cùttàà. nv2. lean on. cúttàgàkkì cúttìyì v.intr. III+I
cúwálðú; cùwàlðà. nv2. flash (of lightning). cúwálðì v.t. III
cùwáló see: cìváló. n.
cúwú n. round Fulani cheese (made from camel's milk). < F.
cùwúlwùrì n. whistling teal. (Dendrocygna viduata). syn: mùríkòjî.
cùwúnà n. namesake.
cúwúràm n. key.
   cúwúràmmà n. key-keeper.
cúwúrí n. hole; gap.
   cúwúrí kínjàyè n. nostril.
                                                D - d
```

```
dâ
     n. 1) meat. syn: àwó kálúyè. 2) flesh.
dàáðà adj. standing.
dábbà adj. sturdy; strong.
dábbárðú; dàbbàrðà. nv2. prepare. dábbárnðkkì dábbárjì v.t.
     — nv2. get o.s. ready. syn: tàðú. dábbárdðkkì dábbárðì v.intr. III
dábdàb n.
dábdù; dáudù. n. day from sunrise to sunset.
  dábdù jáßát ; dábdù júwút; dábdù sárám. adv. all day long.
  dàbdùrám n. *resting place where one passes the day.
dàbdùðú ; dàudùðú. nv2. spend the day; pass the day. dàbdǔkkì dàbdùjî© v.intr.
  tálás dàbdùðú gv. spend the whole day.
dàdàðú nv2. walk about; go for a walk; stroll; cross. dàdǎkkì dàdàjî v.intr.
dádáktú; dàdàktà. nv2. *palpitate. dádákcì v.intr.
dadaptuwu nv2. harass.
dádárðú; dàdàrðà. nv2. go and see; check up on. syn: dírídíríðú. dádárnðkkì dádárjì v.t.
dáddálà n. rope (around neck of foal).
dáddàp n. bog; muddy ground. syn: ngódòm.
dàddàwú n. *creeping plant of which the leaves are used as a purgative and the fruit of which is sweet.
     (momordica bakamina).
dàðé n. soon.
  dàðên adv. early.
dàðú nv2. dǎkkì dàjî v.intr. 1) stop.
  kék dàðú ideo. stop suddenly. 2) stand up.
  cák dàðú ; cárái dàðú; cók dàðú; córái dàðú. gv. erect.
  lói dàðú gv. stand vertically.
  dàðúwú; pray over the dead.
  gám dàðú; gém dàðú; gím dàðú; kám dàðú; kém dàðú. gv. stay motionless.
```

dàðú

```
dâðù
                                                                                      dàmbúðúwú
  gáng dàðú ; yáu dàðú; yéráu dàðú. gv.
  iál dàðú; ráu dàðú. gv. *of a plant.
  jái dàðú ideo. *of objects.
  tárái dàðú ideo.
dâðù n. 1) height. 2) length.
dàðúràm n. end; conclusion.
dàgám adj. hornless (of horned species). syn: dùngùlúm.
dàgár n. 1) share; distribution. 2) part. syn: núwà.
dàgárðú; dàgàrðà. nv2. *degrain cotton. syn: sàlðú. dàgárnðkkì dàgárjì v.t.
  dàgárðúràm n. gin.
dàgàrðú nv2. share; distribute. syn: sàmðú. dàgàrnókkì dàgàrjî v.t.
dàgàrðúràm n. *stone on which one puts cotton for degraining.
dàgàrí n. doorstep; raised platform of hard earth used as bed.
dágðl n. monkey; female monkey.
  dágèl bìdàgár n. strong male monkey.
  dágèl búngói n. large black monkey.
dàgàlcàlóm n. tantalus monkey.
dàgàlkàrí n. kind of monkey.
dàgàlkìmé n. patas monkey.
dàgàrnó n. bald woman.
dàiyíná n. 1) spur (of cock). 2) spur (of cock).
dàjí conj. then.
dák ideo. see: kárwù.
dàkkám n. *sickness which attacks the hooves of horses and donkeys.
dákkì n. tuft (of hair, grass); clump (of trees).
dáktú ; dàktà. nv2. dángèkkì dákcì v.intr. 1) be afraid of; fear. syn: ríðú. 2) respect (a superior). syn:
      tíðú.
dâl
     n. billy-goat.
     n. win (lawsuit).
dâl
dálá n. *Hausa person.
dálà n. 5 franc coin. syn: gúrsù.
dàlá n. pyramid of sacks.
Dálà Násìmì p.n. name of a particular jinn. syn: Yìwùrísì (-îs ?).
Dálà Ngònàmà p.n. bogey-man jinn (used to make children afraid of going to certain places).
dàlàdémmèr n. blanket stuffed with straw and laid on saddle to sit on.
dálðú<sub>1</sub> : dàlðà. nv2. dve; colour. dállðkkì dáljì v.t.
dálðú<sub>2</sub>; dàlðà. nv2. drop in on s.o. (on way to somewhere else). dállðkkì dáljì v.t.
dálðú ; dàlðà. nv2. *succeed after a judgement. dállðkkì dáljì v.t.
dàlîl n. reason. syn: sàwàyâ. \leq A.
dáljèkóyènò; dáljèmkóyèm. n. dark cloth (which quickly loses its colour).
dàló n. bull.
  dàló bòlân; full-grown bull. syn: kònémù.
dám ideo. see: náptú; nòðú; gànáðú.
dámá n. occasion; free time; chance; opportunity. < H.
  dámá báwò expr. *no opportunity. 1) it's not possible. 2) serious(ly). 3) powerful.
  dámá báwòrò adv.
  dámá fàndò nv2. be better.
Dàmàgàràm p.n. Zinder.
dámbé n. kicking with one's foot or leg (of person or animal); boxing.
dàmbéràm interj. insult.
dámbú n. cooked millet eaten with milk.
dàmbú n. front part of a Kanuri lady's hairstyle.
```

dàmbúðúwú; dàmbùðàà. nv2. yell out very loudly. dàmbúgðkkì dàmbújìyì v.t.

dàmbúlà dární búrwù dàmbúðúwú gv. **dàmbúlà** *interj*. expression of surprise. — *n*. haemorrhoids (vulgar). **dàmbùsú** n. woollen face decoration for horses (m**â**iye[^]) (blinkers?). dámðú; dàmðà. nv2. *trickle (of liquid); decant? dámjì v.intr. dàmỗú nv2. become crowded; fill up (e.g. of a market with people) - kasuwu yìng $\beta(c)$). dàmjî v.intr. **dámè** *n*. *sheaf; bundle of millet heads. dàmé n. see: dàwé. dàmèðú nv2. hinder. syn: lèivàðú. < H. dàme kkì dàmèjî v.t. dàmèðú nv2. apply sticky mud plaster to wall of grass hut. dàme kkì dàmèjî v.t. **dàmfàrgá** n. loincloth (goes between legs and is tied up behind). dámgà n. hawk; Gabar's Goshawk???????? |k. syn: kàdáu. **damittu** *nv2*. throw down. dámsárì n. mane. **dàmúðéràm** n. blacksmith's hammer. dánàu n. sin. syn: áivù, bíwù. dánàu ngòðà gv. sin. dànàumá n. sinner. dándàl n. mosque. syn: másídì. **dàndàllám** *n*. money for riman at wedding. dándámðú ; dàndàmðà. nv2. settle (sediment). dándámjì v.intr. dànàmwállé n. about-turn. **dángá** *n*. cornstalk fence. dàngá n. pace; step. **dàngàrám** *n*. miss (in game with ngangala). **dángármà** n. small mud wall (inside hut behind which objects are stored). dàngárì n. sweet potato. (ipomoea batatas). dàngárì nàsàrá n. potato(es). **dàngàrí** n. type of incense which resembles sweet potato. **dángèr** n. metal instrument used by blacksmiths when hot to make holes in axe or hoe handles. **dángò** *n*. 1) rubber. dángò fùðúyè; balloon. syn: àbúmfúrà, bàtâ. 2) catapult. dóngòà adj. sticky. dánkíkì n. sleeveless gown. from: H. dànó ideo. exceptional. see: díwìsee: kúrà. dáp ideo. see: tà. dàptú nv2. dàmmákkì dàpcî v.t. 1) refuse; prohibit; keep from; hinder. 2) wean (a child). 3) adopt (a child). **dárà** *n*. pastoral migration. dàrá n. hat (red or black). syn: kàlwûs. dáráðú; dàràðà. nv2. stretch up; stretch out (to reach s.t.). dárâkkì dárájì v.t. kárwí dàràðà nv2. attempt to fish a leather or rubber "bucket" out of the bottom of a well with a metal dárájà n. respect; glory. syn: bórsòm, mártáwà. < A. kâmbò dárájà njò nv2. *respect; honour s.o. syn: àmbèttúwú, bèrsèmdú. dárájàà adj. respectful. dàràjàlà n. *s.o. to whom respect belongs. dàràjàðú nv2. respect; honour; show respect to. dàràjǎkkì dàràjàjî v.t.

dárkí n

dáràsù n. Koranic lesson. < A.

dární n. charlatanry. syn: fiðifíði.

dàrám n. measure equalling one déwá (usually done with búwúrú). syn: máddàm, sárá.

dàràsùrám n. *place where Koranic teachers give lessons.

```
dárò
                                                                                               dê
  dárnímà n. (bogus) fortune teller; herbal doctor. syn: fiðifíðimà.
dárò n. basin.
dársò n. file; saw; grater.
dàrúdà n. regret; repentance. syn: jùwùlà, kàrwùngái, yìßásù ísù.
dárwò n. large harpoon for hunting hippos.
dàryé n. last or of late origin.
  dàryên adv. lastly; finally.
dàryédàjí; dàryédàjíràm. n. last born child. syn: kàlàmdàjí.
dàryèðú nv2. arrive at the last minute; finally happen? dàryèjî v.intr.
dàrìmí n. toilet. syn: nàngàdí, ngàwòdí.
dármà n. lead.
dáu n. neck (person, bottle).
  dáu múkkòyè n. wrist.
  dáu sîyè n. top of foot.
  dáu njò; ; dáu làrðà.
  dàurám n. necklace; decoration (made of rope, silver or other metal) for covering the neck of a horse?
      syn: jômmá.
dàudàá n. *condiment. < H.
dáudù n. see: dábdù.
dàudùðú nv2. see: dàbdùðú.
dáudùwàðà n. robin.
dàufú n. mumps.
dàukòrí n. cerebral spinal meningitis.
dáurá n. neckless gown (made of gawaa).
dàusóròn n. neck-ache.
dàwâ n. type of dry food (like fânkâsú, formerly made for marriage ceremonies).
dàwàná n. 1) *flagrant delight. 2)
  dàwànân tà nv2. *surprise s.o.
dàwàrðú nv2. dàwàrnákkì dàwàrjî v.t. 1) renounce? syn: dùwòmðú, fàsàðú. 2) give up (original plan);
      postpone; change one's mind; cancel.
dàwárì n. < A. 1) technique; know-how. 2) ruse; cunning plan. 3) precaution. syn: búrwó, nángà.
  dàwàrìmá n. handyman?
dàwé; dàmé. n. laterite road; dirt road.
dáßí n. weaning.
dáβì n. 1) venom; poison. 2) poison arrow.
dàβí n. hoe with long handle.
dáwù n. middle; mid; centre.
  dáwù cók ideo. in the very centre.
  dáwù kàmðà nv2. cut umbilical cord.
  dáwù sîvè n. ball of foot.
  (wú) dáwùn báwò expr. excluding (me).
dàwùdé n. macaroni.
dàwùdí n. navel.
  dàwùdí búlðùyè n. snail shell.
dáwùfàrgà n. waist.
dàwùfàrgá adj. line (imaginary) which divides into two equal parts. dawufargaro kamme
dàwùrèðá n. half-way point.
dáβúwù n. nubile girl.
dàwùwùðú nv2. *reach puberty. dàwùwǔkkì dàwùwùjî v.intr.
dàyìnàmá n. proud person; self-reliant person.
dàyìnðú nv2. flaunt (e.g. wealth, power); rely on. dàyìnnákkì dàyìnjî v.t.
dàyìngáðà part. self-opinionated; conceited.
     adj. 1) empty; empty-handed.
```

```
dédè
                                                                                            dəgəm
  dê kèré; generous-hearted but who lacks the means. 2) naked. syn: bówú.
  dê súl adj. completely empty; completely naked.
  dê súlrò adv. for nothing at all.
dédè n. fork of tree.
déðú; dèðà. nv2. dêkkì déjì v.t. 1) cook (in water). 2) boil. 3) make s.o. invulnerable.
  déðúwú ; dèðàà. nv2. place (pot) on the fire. dégèkkì déjìyì v.t.
dèðú nv2. become empty. dèjî v.intr.
  súlát dèðú nv2. become totally depopulated.
dêinì n. debt. syn: kàsû.
dékkèl n. traditional hockey.
      ideo. see: kàrànðú.
dèlðú nv2. patch; mend. syn: fáktú. dèllákkì dèljî v.t.
dèndèrú n. baked meat (usu. baked in clay jar placed in underground oven).
  dèndèrúràm n. traditional oven.
dèngérðú ; dèngèrðà. nv2. beat hard. syn: dédéktú, dìngélðú, kówóðú. dèngérnèkkì dèngérjì v.t.
dènó n. cloth which has been boiled after dyeing.
déráðú; dèràðà. nv2. lose weight (of person); become thin (of person). syn: dèrìðú, ngàmðú, ngàmdùðú.
      dérâkkì dérájì v.intr.
dérì adj. skinny; thin (people). syn: ngâmdù, túrì.
dèrí num. fourteen.
dèriðú nv2. become thin (of animal); lose weight (of animal). syn: déráðú, ngàmðú, ngàmdúðú. dèrŭkkì
      dèrìjî v.intr.
déwá n. measure of volume equalling four jakka.
  déwáràm n. container (for measuring one déwá).
déwú; díyéu. num. four.
  dewula n. (work) done by a foursome.
  déwúràm n. crossroad.
dèwú n. ostrich. Struthio camelus.
déwú; díyéu. num. four.
  dewula n. (work) done by a foursome.
  déwúràm n. crossroad.
dèvá n. outside. syn: táriá, táréá.
  dèyá diò gv. *open the bowels.
débbó n. large flying beetle which bores holes in wood.
dábdáb ideo. see: kálkál.
dábdáb n. a handful.
dóddóp adj. small; that you can fit in your hand; easy to handle. syn: dódók.
dáddáráp ideo. there were footprints all over the ground. see: sî.
dádáktú ; dàdáktà. nv2. hit hard. syn: déngérðú, fúwúktú, kówódú. dádángákkì dádákcì v.t.
dədəptu nv2. beat.
dógà n. hole where mats are made (to keep moist).
dágà n. pick-axe.
dògà nv1. remain; live; stay. dògákkì dògâi, dàgâi v.intr.
dógáà adj. disrespectful.
dágájì n. head hairdresser.
dògâ"l n. kind; generous. syn: jáijà, kòrê.
dògàlðú nv2. walk quickly. dògàllókkì dògàljî v.t.
dàgáptú; dàgàptà. nv2. dàgámmàkkì dàgápcì v.t. 1) make holes in ground. 2) demolish.
dàgàgár n. handmade thread (on which charms are put).
dágál n. bed.
dàgàljí n. space under bed.
dàgàm<sub>1</sub> n. village head. syn: bálàmà, màrúmà.
dògòm<sub>2</sub> n. tree trunk (dried-up); stump? syn: dóngóròm.
```

```
dəgənðú
                                                                                            dəngələs
dàgánðú; dàgànðà. nv2. limp. dàgánnàkkì dàgánjì v.intr.
   gágárás dògónðú ideo. *noise of limping.
dágárè n. shelter from wind.
dágásì n. small space by side or end of bed.
də́gəsú adj. tepid; warm. syn: jəmjəm.
dókkà n. *protection (of animals etc.) who are in danger by using supernatural means.
dàkkàðú nv2. protect (animals in the bush overnight) by supernatural means. dàkkàkkì dàkkàjî v.t.
d \partial k k \hat{a} n_1 n_1 game with cowrie shells (no longer played). 2) top-spinning.
dàkkân<sub>2</sub> n. bark taken from káwì tree.
dákså adj. see: kànî.
déksàsà adj. too big (clothes).
dáksár ideo. all at once. see: yùrò.
dólá n. 1) jackal.
   délá bòwòðà nv2. beat a small calabash upturned on water in a larger calabash during a marriage
      ceremony while singing and chanting. 2) new-born baby before the naming ceremony.
dóládólá; dólá. n. pins and needles.
dàlàjó n. wolf.
délàm n. small calabash (used as goblet).
dòlám n. branch.
dělàmðú nv2. accuse falsely; slander. syn: àdělàmðú. dělàmmékkì dělàmjî v.t.
dàlánðúwú; dàlànðàà. nv2. prepare sauce. syn: kárðú. dàlángàkkì dàlánjìyì v.intr.
déláwù n. sudden downpour; rain.
dəlwù<sub>1</sub> n. means. syn: fúðù.
   dèlwùfîn interrog. how?
dólwù<sub>2</sub> n. path made by animals.
démbà n. small irrigation dam.
dèmbá n. large calabash (used as a container for grain).
démbèl n. large log (to which an insane person is tied to keep him from wandering off).
dàmbàlðú nv2. beat an accompaniment on a drum. dàmbàllákkì dàmbàljî v.t.
   dàmbàlðúwú nv2. 1) do s.t. twice. 2) place a small upturned calabash on top of a large one full of water
      to prevent the water from spilling.
démbér ideo. see: bòðú.
dòmbór n < A. 1) buttocks (entire area); bottom. 2) base. 3) original (of document).
dàmbàrgérgér n. *making a lot of noise. syn: fàrdùgérgér.
dəmbi n. fist.
dèmbò adv. wholesale; as a lot.
   dàmbò njùwò nv2. buy in bulk.
démbóldèmbòl ; rémbólrèmbòl. adj. large and round. syn: dóngóldòngòl.
démdém ideo. see: kàwúwú; kòrí.
dàmðú nv2. accumulate; build up; pile up. dàmjî v.intr.
dómsì n. Pleiades; Big Bear constellation.
dónà n. party; celebration.
   dénà diò nv2. make merry; have a celebration.
dónámà n. round cakes of sweetened millet flour given as alms. syn: bòlló.
dàndàmðú nv2. live for a long time (in a place). dàndàmmákkì dàndàmjî v.intr.
dəngadənga adj. large-sized. syn: dəngəngər, dəngərdəngər.
dòngál 1) n. old-time 'door' of cornstalks. 2) place where neck and shoulders meet.
   dàngál dáuyè n. base of neck (where shoulders meet).
déngàrì n. centipede.
dángàl n. calf (of the leg); peroneal muscle.
dàngàlàs<sub>1</sub> n. grass or cornstalk wall of round hut.
   dàngàlàsrám n. *wall of matting serving as a curtain for a bed.
d \partial n \partial s_2 n. *piece of wood or rock put on the ground as a barrier.
```

```
dəngəngəm
                                                                                         dîn dinàmi
dàngàngàm adj. huge.
dàngàngàr adj. large-sized. syn: dángádàngà, dángárdàngàr.
dəngərdəngər adj. large-sized. syn: dəngadənga, dəngəngər.
dàngàràm ideo. tree trunk. see: kòlðú.
dáptú ; dàptà. nv2. divorce. dámmákki dápci v.t.
déptú ; dèptà. nv2. *pass s.o. démmèkkì dépcì v.t.
déptúwú ; dèptàà. nv2. impart. dépkèkkì dépciyì v.t.
   bárgà d<del>ó</del>ptúwú nv2. bless.
dar n. thick undergrowth.
dàràðú nv2. loosely plait. dàrǎkkì dàràjî v.t.
   ngówól dòràðú nv2. try the impossible.
dárðù ; dársù. n. middle of the night.
   dórðù kâusùyè n. middle of the day; midday.
   dórðù yìndí n. between midnight and 2 a.m.
dàràmðú nv2. rope together by the hands (prisoners). dàràmmákkì dàràmjî v.t.
dàrmàs adj. dark (of colour); non-descript (colour). syn: bàndàlàs, bùwùbúwú.
dársáðú; dàrsàðà. nv2. become the middle of night. dársájì v.intr.
dérsídèrsì ; dérsúdèrsù. adj. large.
dársù n. see: dárðù.
dàrsùsù n. dregs.
dàrwárì n. baggy trousers (formerly worn by old men in Borno).
dáryí n. drinking trough.
dórì n. open country.
dàrìmá n. leper (person who is physically handicapped due to leprosy).
dáryí n. 1) drinking trough. 2) boat; canoe. syn: màará.
   dáryí ìngîyè n. boat.
   dérví cídívé n. train.
   dáryí sámèyè n. plane.
dəryi<sub>2</sub> n. kite (toy).
dáskár ideo. see: yùrò.
dəstu nv2. hit.
dèβáró n. *flower of desert date tree.
dόβú num. thousand.
dí<sup>TM</sup> ideo. see: ngúdò.
dî
      n. white hair(s).
dìbén n. wine. < Fr.
dìðú nv2. knead; mix (s.t.) up with water; prepare a mixture. dǔkkì dìjî v.t.
   fékkà dìðú n. scowl.
dífílé n. defile.
dígèr n. recitation of Islamic creed. < A.
dìgàrðú nv2. recite Islamic creed. dìgàrnákkì dìgàrjî v.intr.
   dígðrnjú dàgàrðú nv2. *give money so that Koranic teachers pray for one's souls rest.
dìkètêr n. director.
dìlâl n. commission; percentage paid to the middle-man.
   dìlâlmà n. middleman.
   dìlàlrám n. commission.
dím ideo. see: fúðú; nò.
dîm ideo. see: tústú.
dìmbí n. *hit with side of fist.
dímbír ideo. see: kúldú.
dímì n. ewe; sheep.
dîn dínàmí adv. long ago.
      — adj. antique.
```

```
dìnà
                                                                                      dóngóldòngòl
dìnà adj. old; worn out (of things). syn: yápsà.
dínàr n. gold. < A.
dìnðú nv2. wear out; be worn out; get old (things). dìnjî v.intr.
dìngélðú; dìngèlðà. nv2. hit hard (with stick). syn: déngérðú, kówóðú. dìngéllèkkì dìngéljì v.t.
     nv1. do: make. díkkì cèdî v.t.
díp
     ideo. see: tà.
díp
     ideo. see: báktú.
dír
      ideo. see: kòlðú.
dírðú; dìrðà. nv2. cut into strips (meat). dírnðkkì dírjì v.t.
díríðú; dìrìðà. nv2. go around. dírîkkì díríjì v.t.
   kàlâní díríjì nv2. *have an attack of vertigo.
   kàndáwù tia díríjánà nv2. conceive; miss a month.
dìrìnàmkállé n. *circuit.
dìrìnó n. *contour.
diû n. wooden beam.
dìwàdìwá n. large traditional undergown with big sleeves.
díßì adj. 1) bad. 2) wicked. 3) dirty (of hands or body).
   díßì dànó adj. exceptionally bad.
dìwínò n. date palm. (phoenix dactylifera).
diwinomi p.n. date.
díßìro adv. badly.
dìßìyìndí n. meeting together of two wrongdoers.
díwù n. end of hot season (when preparations for farming are made); humid but not raining.
díwù n. grandchild.
dìwùðú nv2. *become the time just before rainy season. dìwùjî v.intr.
díwùràm 1) n. rust.
   díwùràm cijəgəna adj. rust attack; made rusty. 2)
      — n. eyelid disease (red).
dìwùrí n. great-grandchild.
díyà n. blood money paid to relatives of person murdered/killed.
dìyé interrog. 1) indeed!; you don't say! 2) *affirmation of an action.
dìyínò ; dìwínò. n. date.
dódìn n. recurrence of disease.
dòdó n. inside of eyelid.
dódók adj. small; portable; easy to handle. syn: dóddóp.
dòðú nv2. invite. dŏkkì dòjî v.t.
dôi adj. quick; swift. doi fit quick as a flash
   dôirò; dôidôirò. adv. swiftly; quickly.
dók n. damask linen.
dòkkôr n. hop.
dókó n. porter.
dólè n. force; obligation.
   dólèrò adv. obligatorily.
dòlèðú nv2. become obligatory. dòlèjî v.intr.
dóm ideo. see: gànáðú.
dóndì adj. ill; sick.
   dòndìlá adj. sickly; permanently sick.
dòndìðú nv2. get sick; fall ill. dòndǔkkì dòndìjî v.intr.
dòngó n. wrapping ones legs around (s.o. or donkey).
   dòngó njàkkò ; dòngó kèléðúwú. nv2. wrap ones legs around.
dóngól ideo. see: kòlðú.
dóngòl n. long rope for tethering cattle in a line.
dóngóldòngòl ; róngólròngòl. adj. large and round. syn: démbóldèmbòl.
```

```
dóngór
                                                                                     dùniàsùwól
dóngór ideo. see: kòlðú.
  dongor kòlðú nv2.
dòngór n. action of carrying s.t. on one's head without using hands.
dóngùr; dóngùl. n. small piece of mud or stone.
dòré n. 1) *animals that go out to pasture without a shepherd. 2) *s.o. who is outside the law.
dòrò nv1. dóràkkì cúdórì v.t. 1) pick up things scattered; fallen on the ground. 2) pick (fruit). 3) pinch
      (with nails).
dórsò n. *technique allowing wood to be cut easily.
  dórsò njàkkò nv2. *use of good technique for cutting wood.
dòrsùmǒú nv2. sing s.o.'s praises to get money from them; flatter s.o. in order to get s.t. from them; butter
      s.o. up. dòrsùmmákkì dòrsùmjî v.t.
dòréðú nv2. stack (tins). dòrékkì dòréjî v.t.
dóró n. hunch (of back below shoulder blades).
  dóróà adj. hunched.
dòwó n. curfew (formerly practised in Borno).
  dòwó báktú nv2. sound curfew (by beating drum).
dówódòwò n. special technique; clever solution.
  dówódòwòmà n. *showman; puppeteer and magician.
dówòl n. *piece (of meat).
dòwòré n. butting (of animals).
dówórì n. Shehu's messenger (no horse, but has special uniform). < H.
dòwùmá n. co-wife. syn: kémì.
dóyà n. cassava.
  dóyà bùsà n. yam.
dúdà n. earthworm.
dùðèmféðé n. redoing work already done.
dùðò nv1. sew. dùðákkì cùdùðî v.t.
dúðú; dùðà. nv2. dûkkì dújì v.t. 1) drive away; chase away; repudiate. syn: bàrðú, sùktú. 2) sack;
      discharge; dismiss (from a job).
dúfù ; dúwù. n. darkness.
dûi n. cross-beam supporting a grass roof or shelter (usu. a tree branch).
dúl ideo. see: gànáðú.
dúlò n. thick rope tied between two posts to which cattle are tied by means ofthinner ropes.
dùlòðú nv2. *attach several animals with only one rope (no stake). dùlòkkì dùlòjî v.t.
dûn n. syphilis. syn: gìdâm, jùwùrnám.
dùngòktú nv2. bend; turn off; curve. dùngòngékkì dùngòkcî v.t.
  dùngòktúwú v.intr.; swerve (of car); zig-zag.
dùngòlðú nv2. kill lice by pinching them with a snapping motion of the hands. dùngòllákkì dùngòljî v.t.
  kàlâ dùngòlðúwú nv2.
dùngú adj. halt; lame (permanently).
dùngùðú nv2. become lame. dùngǔkkì dùngùjî v.intr.
dúngúl ideo. see: kòlðú.
dùngùlùm adj. hornless. syn: dàgám.
dunguru ideo. sound (drum).
dùniâ n. 1) world.
  dùniâ bàyàbàyà n. daybreak; half light of dawn.
  dùniâ kớm cìkkérónà expr. there isn't a breath of wind.
  dùniâ lòm còdónà ideo. 2) universe. dunia daryajiya in the last days dunia nanden ləmjəna; dunia
      ləmsaana we're getting near the end of our days
  dùniàmá n. *pleasure seeker.
dùniàárám n. *everything in the world.
dùniàðú nv2. become the world. dùniàjî v.intr.
dùniàsùwól n. *problems of life.
```

```
dúnó
                                                                                        dúwúwúr
dúnó<sub>1</sub> n. 1) strength.
  dúnóà adj. strong; thick, dense, heavy (rain).
  dúnó diò nv2. become strong. 2) capabilities.
  dúnóàrò adv. *monied.
  dúnóàrò tà gv. take very seriously.
dúnó<sub>2</sub> n. thigh.
dùnòàðúwú nv2. dùnòàgókkì dùnòàjíyì v.t. 1) become strong. 2) become wealthy and influential?
dùnòdúnó n. *coercion by physical means; 'force majeur'.
dùnòðúwu nv2. strengthen.
dúnú n. gourd drum (used in Borno, usu. hangs on long cord from the neck reaches knee level and is played
      with the hands).
dûr n. relative; kindred. syn: kórámì.
dûr dûrrè n. distant relative (e.g. relatives of father's wives, other than one's own mother).
dúrdàrí n. dirtiness.
dúrðú ; dùrðà. nv2. ooze out; run out (slowly). dúrjì v.intr.
dùrò; dùðò. nv1. rain. cùdùrî v.intr.
dùrùðú nv2. rope together by neck (people captured as slaves). dùrǔkkì dùrùjî v.t.
dus ideo. sound (drum).
dúwà n. slaughter; sacrifice. < A.
  dùwàrám n. abattoir; slaughter house.
dùwá; dùwádùwá. adv. hastily.
  dùwámá; dùwámárò. adv. quickly.
  dùwân adv. quickly.
dùwàðú nv2. < A. dùwǎkì dùwàjî v.t. 1) slaughter; kill by cutting throat with a knife; knock down.
      2) execute; slay (person).
  kúrás dùwàðú ideo. swish of the knife.
  wál dùwàðú ideo. *slaughter quickly and efficiently.
dùwàðúràm n. altar; slaughtering place.
dùwâl n. European stirrup.
dùwân n. 1) customs official. 2) custom's duty.
  dùwàndí n. *customs post.
dùwáró n. *flower of desert date tree.
dùwòmðú nv2. renounce; change one's mind? syn: dàwàrðú. dùwòmmákkì dùwòmjî v.intr.?
dùwôn part. 1) first; yet; before; though; whilst (immediately, straightaway?). 2) thus.
dúwòr n. 1) midday prayer. 2) time between the two afternoon prayer times.
dùwòrðú nv2. become time for the midday prayers. dùwòriî v.intr.
dùwòrú adj. recalcitrant; refractory; uncooperative. syn: ánsì, mòwòrú.
  dòwòrú dàngóllàm;
dúwórí n. small silver coin (no longer in use).
dúwù n. see: dúfù.
dúwù<sub>2</sub> n. professional musician or singer.
dùwùdúwúðú; dùwùdùwùðà. nv2. try to sneak past unseen; sneak about; prowl around; stalk.
      dùwùdúwûkkì dùwùdúwújì v.t.
dùwún n. old enmity; feud.
  dùwúnmà n. *enemy.
dùwùnðú nv2. bear a grudge against s.o. dùwùnnákkì dùwùnjî v.t.
dùwúngùmí n. tree stump (chopped off at knee height).
dúwúràm n. medicine (which cures everything).
dúwúràm n. pottery making.
  dúwúràmmà n. potter.
dùwùrí n. anus. from: (vulg).
dúwúwúr ; dúwúrwúr. adj. very small.
```

excl. Ha!; No! | two senses or words.

F - f

fáá ideo. see: fíðúwúsee: kàsâm. **fááðà** part. 1) awake. 2) alert; sharp; smart. 3) intelligent. **fàdìké** n. straight wood. **fáðò** *n*. 1) house; home; compound. **fáðò sámévé** *n*. building with more than one storey. **fáðò bò, fáðò gàndò** nv2. bear/have a considerable number of children. fáðò kàshágàrrè; scabbard. **fáðò tà** nv2. feed the family. **fáðòyérò wálðú** nv2. enjoy all the resources of another's household. fàðó adj. domestic. **fáðò búródìyé** n. bakery. **fàðòmá** n. spouse. 2) box; container. 3) column (maths). **fàðòmá** n. 1) landlord. 2) head of household. 3) host. **fáðórì** n. *married man; head of the family. fàðòrìðú nv2. fàðòrŭkkì fàðòrìjî v.intr. fáðú ; fàðà. nv2. fâkkì fájì v.intr. 1) wake up. 2) melt. syn: sìðú, yìðú. ìsàfàðúwú nv2. rouse. fàdúðú; fàdúðà. nv2. get information about. fàdûkkì fàdújì v.t. ìsàfàdúðúwú nv2. inform. syn: ìsàfànðúwú, ìsànòðúwú. fàdùðú nv2. fàdǔkkì fàdùjî v **fáfáðú** nv2. creep, crawl, trail (of plant). fàfálðú; fàfà^lðà. nv2. fàfállðkkì fàfáljì v.t. 1) break open; split. fáfárdú ; fàfàrðà. nv2. fáfárnðkkì fáfárjì v.t. 1) unravel; unwind. 2) undo; unstitch. syn: dédò. 3) annul; make null and void; come to nought; be no longer feasible. fáfárði v.intr. III **fàfàrdú** nv2. fly all over the place. **fàfàrjî** v.intr. **fàgás** n. fine (for non-payment of cattle-tax **jángàl** in colonial period). **fàgát** adj. true. **fagatro cədəna** he certainly did it! fàgáttò adv. truly. n. *manipulation of others by using well-chosen words. **fâidà** n. usefulness. < A. fâidàà adj. useful. fâidà báwò adj. useless; worthless. fàidàðú nv2. be useful. < A. fàidǎkkì fàidàjî v.t. fáiðú ; fàiðà. nv2. separate; *split up. syn: fírðú, mìnðò. fáinðkkì fáijì v.t.; III fáiðú; fàiðà. nv2. *coax; persuade. fáinðkkì fáijì v.t. fàiðú nv2. ward off; protect s.o. fàinákkì fàijî v.t. **fájàr** *n*. pre-dawn; early morning before sunrise. **fàjàrrám** *n*. *food eaten at dawn during Ramadan. **fàjàrðú** nv2. become pre-dawn. fájárrà ; fájárràwò. expr. evening leave-taking expression meaning' until the morning' usu. answered by fajar kûji (sâdo). fák ideo. see: fálðú. 1) ideo. see: c**ôm**. 2)

— ideo. see: bûl.

fáktú; fàktà. nv2. fángðkkì fákcì v.t. 1) join; add to. 2) patch; put together. syn: dèlðú.

fàktú fárák kàlâ fàktà nv2. 1) *meet each other. syn: tàdò. 2) *gather together (people). fàktú nv2. touch (with flat of hand). fàngókkì fàkcî v.t. **fàktúràm** *n*. stopper, plug, bung, bottle top. fál 1) ideo. see: nàmðú. 2) — ideo. see: ingî. fál num. one. syn: tìló. **fálá** *n*. flood water. fàlá see: tásà. adj. oval. fálái ideo. *wide. see: fərámðú; káðú. kalwu falai gn. one gown. fàlài n. one of a pair. kalwu falai suno falai fal súnó fàlài fál n. one shoe. fàláiðú; fàlàiðà. nv2. lead a solitary existence. fàláiðèkkì fàláiðì v.t. III fàláiðúwú nv2. make s.o. leave society; make s.o. lead a solitary existence. fàláigðkkì fàláijìyì v.t. II fàlàláðú nv2. overflow (water). fàlàlájì v.intr. **fálálái** *adj.* *light. **fàlàm** n. 1) one half of two-sided load. 2) lump of staple (gúdá). fálámðú; fálàmðà. nv2. *walk with difficulty; wobbly legged. fálámmèkkì fálámjì v.intr. fálðú; fàlðà. nv2. fállðkkì fáljì v.t. 1) break open; split. fák/fás fálðú ideo. split. 2) cross over. fàlðú nv2. change (e.g. clothes, money); switch; exchange. fàllókkì fàljî v.t. **fàlðúràm** *n*. ford; crossing place. **fálfàl** *n*. type of fish. **fàlfàrí** n. small pieces of split wood; chippings? **fàlló** *n*. *break; piece broken off s.t. **fàlló** n. top of hut. **fallo fàlj** they change the top of the hut **fálwú** *n*. lake of collected rain water; pond. fám ideo. see: yìmbərò.

fâm 1) n. *traditional medicine containing ink washed from a slate to make more intelligent. < A. 2)

— n. 'pound' equal to 2 naira. syn: **féfà**. < E.

fámbàlàm *n*. stocks.

fámbàlàmrò njàkkò nv2. put in the stocks.

fàmé *n*. area without path.

fándí *n*. 1) income. 2) anything gained.

fàndò nv1. **fàndókkì cùwàndî v.t**. 1) get; receive; obtain. 2) reach (destination).

tùwànðò nv1. be available; be obtainable. túwànðî v.intr.

fàndònàmbù n. check.

fànðú nv2. **fǎkkì fànjî v.t**. 1) hear; listen?; understand. 2) obey (advice). 3) feel.

fáu/fiáu/miáu fànðú ideo. taste; smell.

wái wái wái fànðú ideo. feel throbbing pain.

mílmíl fànðú ideo. feel sharp pain on skin (bites).

ìsàfànðúwú nv2. inform s.o. syn: ìsàfàdúðúwú, ìsànòðúwú. ìsàfàngékkì ìsàfànjìyî v.t.

fànéfàné *n*. hearsay; rumours.

fáng ideo. see: fðrómðú.

fángàmí n. stirrup.

fánkà n. electric fan. < E.

fànkàsú; **fàngàsú**. n. brown wheat doughnut (without yeast).

fànké *n*. doughnut (with yeast).

fànnàlèwá n. species of the cassia tree (ci ingiven).

fár ideo. *ripping. see: lólóðú see: kárdú.

fàràfàràðú nv2. *grope (in the dark) to look for s.t. syn: fàtàràðú, fàwàttú. fàràfàrǎkkì fàràfàràjî v.t.

fárái ideo. *late. see: búné.

fárák 1) adj. wide; open; roomy; spacious.

fátəlá fàràktú fárák fárákrò adv. spacious. 2) — ideo. see: kárðú: réðú. fàràktú; wàràktú. nv2. fàràkcî v.intr. 1) become empty. 2) become larger; become wide. 3) get light. **fáràl** n < A. 1) religious duty; obligation. 2) duty; (general); homework? syn: wájìp. **fàrànfárán** adi. spaced out. **Fàránsà** p.n. 1) France. 2) French-speaking country. **fàrànsá** n. French language. fárántél adj. wide open. syn: féðé. **fàrántì** *n*. plate; tray? fáráu ideo. *just the right amount. see: mándá; súwúr. **fáráyì** n. flat open space (of valley). **fárðò** *n*. oryx antelope. fárðú; fàrðà. nv2. *return s.t. bought to seller and get money back. fárnðkkì fárjì v.t. fárdìyé nv2. *divorce. III **fàrðú** *nv2*. **fàrnókkì fàrjî v.t**. 1) jump; dance. 2) fly; fly away. cáráng fàrðú ideo. fly rapidly. **fórr fàrðú** *ideo*. whoosh. 3) dance. 4) **fármàlà**; **fármàlàk**. n. traditional embroidered vest (of Libyan origin). < A. fármàlàk n. waistcoat. **fàrmàsî** n. pharmacy. < Fr. **fàrmìkâ** n. formica. from: E/F. fàrò nv1. criticise; speak badly of s.o.; back-bite; gossip maliciously; talk behind s.o.'s back. fáròkkì càwárì v.t. **fàrsàm** n. 1) open area. 2) *sports field. fàrsàmrám n. **fàrtàmàní** n. wallet. < Fr. **faraidu** *nv2*. separate. **fárí** *n*. watermelon. (citrillus colocynthis). n. half; usu of kola nut. fárì fás ideo. see: fálðú. fàsàðú nv2. cancel. syn: dàwàrðú. **fàsák** n. raw gruel of waina. **fásàl** n < A. 1) design; plan. 2) order. 3) organisation. fásàl báwò adj. disorganised; chaotic. **fásàl njàkkò** *nv2*. put in order. fásàllà adj. well organised. fàsàlðú nv2. < A. fàsàllókkì fàsàljî v.t. 1) design; plan. 2) organise; put in order. **fàsàlðúmà** n. designer; planner; organiser. **fásánjà** *n.* passenger. < E. **fásárì** n < A. 1) explanation. 2) translation. syn: **fisâr**. 3) interpretation. **fásé** *n*. ironing. **fàsè** *n*. hair powder (for women). **fásèk** n. person not afraid to swear on Koran. \leq A. **fàsôrmà** *n*. false witness. **fàsfôr** *n*. passport. *from*: (F+E). **fàsíwù** n. eloquent speaker. < A.

fástú; fàstà. nv2. pull (branches) down from tree. fássèkkì fássì v.t.

fàstú nv2. fàssákkì fàssî v.t. 1) go down (anger, swelling). 2)

fát ideo. stark. see: bówú.

fàtáà n. two shilling coin.

fàtàrí n. woman's loincloth.

fàtàtàl adj. large and flat.

fátólá *n*. material blessings as reward for good deeds. < H.

```
fàtəlà
                                                                                                  férò
fàtólà n. lamp.
fàtàràðú nv2. grope; feel around (of sighted or blind person usu. in search of s.t.). syn: fàràfàràðú,
      fàwàttú. fàtòrăkkì fàtòràjî v.intr.
fátíyà n < A. 1) opening verse of the Koran. 2) short prayer reciting this verse from the Koran.
   fátívà njàkkò nv2. *bring to a close.
fàtìyàðú nv2. *ask God's blessing (at end of Koranic reading); bring to a close (work). fàtìyǎkkì fàtìyàjî v
fáttúwú; fàttàà. nv2. fátkèkkì fáccìyì v.t. 1) support (family). 2) value s.t. 3) walk close to (e.g. wall);
      depend on s.o. (for support). v.intr. III
fáttúwú; fàttàà. nv2. fátkòkkì fáccìyì v.intr. I 1) *be lost (object). 2) die; *be disoriented. tt
      1) ideo. see: tímì. 2)
      — ideo. see: fàndú.
fáu dì n. s.t. unbased; unfounded. mana fau diye de sul
fâumà n. see: hâumà.
fáwáðú ; fàwàðà. nv2. fáwâkkì fáwájì v.intr. 1) grow; spread (of creepers etc). 2) become important, rich.
fàwàðú nv2. try to lift s.t. too heavy for o.s.; undertake s.t. too difficult for o.s. fàwàkhì fàwàjî v
fàwàrí n. river bank.
fàwáttú; fàwáttà. nv2. palpitate; beat fast (heart). fàwáccì v.intr.
fàwàttú nv2. feel around; grope. syn: fàràfàràðú, fàtàràðú. fàwàddákkì fàwàccî v.intr.
fáyà n. plain (fertile). syn: sàwàðá.
fàyádàràm n. gutter pipe. syn: ndóróró.
      n. cow; heifer.
   fê báyébàyé n.
   fê kájì n.
   fê kúrì n. cattle with long horns (from Lake Chad area?).
   fê kàráàyè; buffalo.
   fê bûl gn. game of straw.
fèdâ n. pedal.
fèdáðú ; fèdàðà. nv2. *spread out a large quantity. fèdâkkì fèdájì v.t.; III
féðé adj. sociable; gregarious.
fèðé adj. 1) obvious; evident. 2) open (space). syn: fárántél. 3) open to the public. 2)
fèðèðú nv2. become clear; become obvious. fèðèjî v.intr.
fèðérò adv. openly.
   fèðérò diò nv2. openly. syn: fárántél.
féðò nv1. undo s.t. (sewn, plaited, braided). féðèkkì cèwéðì v.t.
féfà n. paper currency; worth 20 shillings. syn: fâm.< E.
féféðò n. wing.
féféðò tàwùðú gv. beat the wings.
féféðú; féféðà. nv2. unravel; unwind; unroll. féfékkì féféjì v.t.
fél
      ideo. see: yimbəro.
fêl
      n. spade. < Fr.
félé ; fílì. n. arena; playing field.
féléfélé adj. thin but good (cloth, paper).
féllè n. squint.
félmà n. foreman (of labourers).
fènàltî n. penalty.
féntì n. paint. from: (E+F).
fér
      1) ideo. see: yìmbàrò. 2)
      — ideo. see: kárðú.
férðú; férðà. nv2. férnðkkì férjì v.t. 1) *spread out. 2) spread out; lay out; open up (mat, carpet, sheet).
fèrmî n. driving licence; permit. < Fr.
férò n. girl.
   férò tà nv2. bring up (daughter of relative).
```

férò fálðúwú nv2

fèròðú fə́lài

férò fándí n. girl born between two boys.

férò kùyáðú nv2. *put a forthcoming bride into seclusion and remove all her jewellery. **curo kùyájì** syn: **bòmbòrómðú**.

férómà *n*. young girl (pretty, almost at marriageable age).

féròmá *n*. person who has only daughters.

féròrò ngàwò ; **férò kòrò**. nv2. *ask for a girl's hand in marriage.

fèròðú nv2. become girl.

féròwànà n. little girl.

férrám *n*. big carpet/mat.

férí n. side of face between ear and eye.

férirám n.

fèsèðú nv2. crack open (by putting in fire). fèse kkì fèsèjî v.t.

fèstìbâl *n*. festival.

féstú; **féstà**. *nv*2. winnow by shaking with rapid motions on a tray (e.g. skins from roasted groundnuts, bran or chaff from pounded grain). *syn:* **sàbò**. **féssòkkì féssì v.t**.

fét ideo.! see: kúrúwú.

fétké n. hawking; peddling. syn: kólè, tàllà.

fétkémà n. *colporteur. syn: kólèmà, tàllàmà.

féwéðò n. wing.

fódàrí n. grass-like plant. Cassia obtusifolia).

fàðé n. west.

fððèðú nv. go westwards. fðða kki fððèjî vi

fódók ideo. see: kámbú.

fódóm ideo. see: cóptúwú; ngéstú.

fódóm adj. blind. see: sîm.

fðððrré *n*. lying on the belly.

fàðàryé n. lying on the belly.

fókkà n. 1) face.

fókkà fárákkà adj. joyful.

fákkà féðéà adj. welcoming.

fákkà kàjîà adj. welcoming.

fákkà (már) kàrðà nv2. scowl; frown deeply.

fókkà kúttùà *adj.* unwelcoming. 2) embroidery on shirt/gown.

fókkà fìðàà ; fókkà fôktúwú. nv2. embroider.

fàkkàkàjí n. *warm welcome.

fàkkàkàjímà n. welcoming person.

fèkkàkùttú n. *lack of welcome.

fàkkàkùttúmà n. *unwelcoming person.

fèkkàtém *n*. *bad luck.

fèkkàtémmà n. *s.o. who brings bad luck.

fáktú; fáktà. nv2. fángákkì fákcì v.t. 1) come out (leaves). 2) explode (vi).

fàktú nv2. fàngákkì fàkcî v.t. 1) pour out.

fèktùrám *n*. photocopier.

sówók fóktú adj. *completely. 2) make an identical copy of s.t.; copy.

fál ideo. see: fíðú; lúwò.

féláðà p.n. Fulani.

fðlàðá ; fðlàðàfðlàðá. n. Fulfulde.

— *adj*. like the Fulani.

fóláfóláðú; fóláfóláða. nv2. feel queasy (stomach); roll in dust. syn: fórwórðú. fóláfólájì v.t.; fóláfóláði v.intr. III

fólài n. 1) round hard mat; flat woven mat made of grass used as a lid, cover or plate?

fàlàimá n. *seller of fans. 2) disc; cassette.

fálài njàkkò nv2. *speak about s.o.

fəlái fèrdí **fólài sîyé** n. top of the foot. **fèlái** adi. site. **fólài féstùrám** *n*. large round winnowing mat. fðlàifðlái adj. plate-like; round and flat. fðláktú; fðláktà. nv2. take off top off scab. syn: bðróttú. fðlángðkkì fðlákcì v.t. fólástúwú; fólástàà. nv2. cause hair to stand up when plaited. fóláskókkì fólássíyì v.t. **fóláwà** n, wheat flour. \leq E. főléðú; főléðà. nv2. főlékkì főléjì v.t. 1) show; point out; point at; indicate; brandish. 2) breed (bring animals together). fálédúwú nv2. demonstrate; show to. syn: yìbbàlò, yìkkòlòò. **fèlélé** *n*. shading the eyes with one hand. fálák ideo. see: jòrí. fóm ideo. see: fúðú; górgáðú. **fándàl** *n*. ready-made clothes in the market/ clothes (too short?). 1) *n*. horse; mare; stallion.

fèrmá *n*. horse rider; horse owner.

fâr bédà n. white horse.

f $\hat{\mathbf{r}}$ **b** $\hat{\mathbf{i}}$ **d** $\hat{\mathbf{u}}$. dappled brown and sandy horse.

fôr bíyírí *n*. reddish-black horse.

fâr bòlà *n*. *reddish horse with white front and feet.

fôr dágòl *n*. red- coloured horse.

fâr **júrù** *n*. horse with white head and feet.

fâr kàttàwár *n*. pigeon-coloured horse.

fâr kàwùjí *n*. black and white horse.

fâr kàwúllà n. brownish horse.

fôr kérà n. *black horse.

fâr kévérá *n*. red-brown horse.

fâr kàmbàrám *n*. horse kept for riding.

fôr ngórmà *n*. big strong horse.

fôr **súdú** *n*. horse unsaddled but ready for riding.

f**ôr jók jók jók còdî** ideo. horse clip clops along.

fôr wásà n. mare that has foaled several times.

fôr gálàppè; steed.

f**ôr kðlánjìyè**; insecty. 2) *n*. button; trigger.

fóráðú ; fôràðà. nv2. sweep; brush. fórâkkì fórájì v.t.

fèràðúràm *n*. brush; broom.

fðráktú ; fðráktà. nv2. fðrángðkkì fðrákci v.t. 1) *unleash. 2)

fðráktúwú *nv2*. unbutton.

fðràktúwúràm n. 1) 2) eyelet in belt; shoe.

fárál 1) ideo. see: rádú. 2)

— ideo. see: nàmðú.

fórálðú ; fôràlðà. nv2. *flare up (of fire). fóráljì v.intr.

fàràlmà n. lightning; thunderbolt. syn: njívàlò, rádú, wúlétmà.

fóràm adj. 1) failure of crops due to lack of rain. 2) bad harvest due to drought.

f**ðràmðú** nv2. f**ðràmjî** v.intr. 1) see above. 2) fail.

fòrànó n. *bits that are gathered by sweeping.

fórástúwú ; fórástàà. nv2. sew a turn up. fóráskókki fórássívi v.t.

fárát ideo. see: léðú.

fáráttú; fáráttà. nv2. *no longer pretending someone is alive. fáráddákki fárácci v.t.

fárðáktú; fàrðáktà. nv2. thrash about in death throes. fárðángàkkì fárðákcì v.intr.

fórdáktòkkì III nv2. struggle.

fèrdí *n*. stable.

fórdì fórmà *n*. puff adder.

fèrðò fiàttú

fàrðà nv1. fàrðákkì càwàrðî v.t. 1) pluck. 2) collect. 3) cut (with sickle).

fórðù *n*. 1) root. **fordunju ingilan** *syn:* **sî**. 2) origin; upper waters (of river). 3) base; foundation. 4) buttocks; bottom. *syn:* **dòmbór**.

fòrdùgéngén *n*. tethering rope attached to underground root.

fòròùgérgér *n*. *action of making a lot of noise at the house of the senior wife to prevent her from hearing the arrival of her new co-wife. *syn:* **dòmbòrgérgér**.

fàrðùgárgár n. *nonchalance; dragging of feet. syn: gárgárì.

fðrðùgórgórmà adj. *nonchalant.

fóréðú ; fòréðà. nv2. fórékkì fóréjì v.intr. 1) 2) emerge from under water.

fòrèfê n. prefect. < Fr.

fàrèttú nv2. hold up for inspection. fàrèddákkì fàrèccî v.t.

fòróm *n*. reverse side.

fòrómrò adv. on the other side.

förómðú; föròmðà. nv2. förómmökki förómji v.t. 1) open.

fálái fèrémdú ideo. noise of opening.

báng/fáng fðrómdú ideo. bang of door. syn: káðú. 2) reveal.

fòrómdúwú nv2. *resow (a field).

fàràmfárám adj. coming and going.

f r r r m (m a) n. businessman.

fðrómgáðà part. open. syn: kááðà.

fóróstú; fóróstà. nv2. escape; get away. syn: sòrittú. fóróssòkkì fóróssì v.t.

fàrfár n. Chestnut-bellied Sand Grouse. Pterocles exustus.

fórgámì n. claw. syn: fórgán.

fórgàmí n. rice. (Oryza sativa). syn: shìnkáfá.

fórgán n. 1) nail (finger or toe). 2) hoof (animal). syn: **fórgámì**.

fòrgànná *n*. *intestinal worm.

fèriðà n. spinning.

fáríðáràm n. spindle. syn: másárí.

fáríðú ; fàriðà. nv2. spin or form thread by rolling and twisting. fárî kkì fáríjì v.t.

taliya fòriòà nv2. *manufacture local spaghetti.

fòrìjìdêr n. refrigerator; fridge. < Fr.

fórr ideo. see: fàrðú.

fórwórðú ; fòrwòrðà. nv2. *roll (in the sand). syn: fóláfóláðú. fórwórðì v.t.

fəryí *n*. black cotton soil.

fəré n. 1) blossom. 2) flower. (Aristida pallida).

fàré filòà n. blossom (tree).

fəriðú; fəriða. nv2. tip s.t. over at an angle; tilt s.t.; capsize (boat); overturn. fərikki fəriji v.t.

fərifəriðu ; fərifəriða. nv2. drill; bore a hole in. fərifərikki fərifəriji v.t.

fárít ideo. see: ngàwò.

fás n. ornamental plug worn by women in ear-lobe; ear plug. syn: sàmòlá.

fðsàfðsáktú ; fðsàfðsàktà. nv2. break s.t. up with hand. syn: nànàmðú. fðsàfðsángðkkì fðsàfðsákcì v.t.

fðsáktú ; fðsáktà. nv2. break s.t. up with hand. syn: nànàmðú. fðsángðkkì fðsákcì v.t.

fòsándú *nv2*. search.

fðsfðdú; fðtfðdú. n. period of strong winds at end of cold season.

fðské *n*. large bird living on the ground.

fóstú; fôstà. nv2. come out in a rash (of the body). fóssì v.intr.

fát ideo. see: cálámsee: kámðú.

fótkù n. 1) naked. 2) impoverished.

fòwòttú nv2. flap wings (e.g. of slaughtered bird). **fòwòccî** v.intr.

fí pron. which?

fímá pron. *whichever. syn: ndásò.

fiákkù num. thirty.

fiàttú nv2. fiàddókkì fiàccî v.t. 1) whip; flog. 2) *rub into a surface, the body. 3) *attach s.t. around the

```
fítənà
fiáu
      hips.
   bànté fiàttú nv2. gird up one's loins.
fiáu ideo. see: fànðú.
fídà n. prayer for dead person.
fidá n. payment from wife to husband on divorce.
fídèwù num. forty.
fìðìfíðì n. charlatanry. syn: dární.
   fiðifíðimà n. charlatan. syn: dárnímà.
fídòrí expr. delicious. syn: mídòrí.
fídòrí n. *black spice.
fíðú ; fiðà. nv2. fîkkì fíjì v.t. 1) pour out; spill. syn: jájárðú.
   cór fíðú ideo.
   ingi faa fiduwu; pour water into (sound).
   sówók fíðú ideo. 2) throw out; throw away; get rid of.
   bársál fíðú ideo.
   jé fìðà nv2. escape from cords.
   jé fìðàà nv2. tie s.o up.
   fál fál fíðú ideo.
   fál fíðú ideo.
   kídàlàn fiðà nv2. sack; fire. 3) give off; produce; emit; vomit. syn: jústú. 4) lay (eggs); pour out; spill.
      fíði v.intr. III
fífilðú; fifilðà. nv2. break down into clear components or details (e.g. news, a lesson). fífillðkkì fífiljì v.t.;
      III 1) *develop (plant). 2)
fifilló n. broken pieces.
fifírðú; fifirðà. nv2. fifírnðkki fifírjì v.t. 1) separate; isolate; set apart from. 2) remove (grains).
      ideo. see: gárðú.
fílðú; filðà. nv2. cut long strips of s.t. fíllðkki fílji v.t.
fílògàr num. ninety.
      n. plot of land.
filláfillárò adv. (speaking) one thing at a time, in order.
filmà n. insects which attack roots of young millet plants.
findì num, twenty.
fìnðú nv2. boil over. fìnjî v.intr.
finjâl n. small glass tumbler. \leq A.
      1) ideo. see: gàptú. 2)
      — ideo. see: rúní.
fíràkkù num. sixty.
fírðú; firðà. nv2. fírnðkki fírjì v.t. 1) separate; isolate; set apart from. syn: fáiðú, mìnðò. 2) *lift off
      (grains); *separate o.s. fírðiyé fírðài III
firí bðláàmà |k - firí bðláámà n. starling.
fírírí adj. *thin and solid.
firón adj. disobedient. syn: ánsì, dòwòrú, mòwòrú.
firifiri adj. very fine (thread, wire).
fîs
      n. pin.
fisádù n. lack of patience; impatience.
   fisàdùmá n. *s.o. who can't stand difficulties.
fisàrðú nv2. fisàrnókkì fisàrjî v.t. 1) explain. 2) translate. 3) interpret. 4) tell a story.
fîsàttú nv2. expose; tell tales on; rat on; betray; *complain. fîsàddákkì fîsàccî v.t.; III
fískù num. eighty.
      1) ideo. see: jâu, dôi. 2)
      — ideo. see: kìmê.
fíténà n. trouble.
   fitànàmá n. troublemaker.
```

fittú fittú; fittà. nv2. fiddèkkì ficcì v.t. 1) pull out (s.t. stuck in e.g. a nail); undo; pick (disagree?). 2) unsheath

(knife). 3) strip off; pick (leaves).

jéná fíyát fíttú ideo.

fítùlùr num. seventy.

fiu ideo. far. see: gəptú.

fiúwù num. fifty.

fíwíðú; **fiwìðà**. *nv*2. **fíwîkkì fíwíjì v.t**. 1) spread manure, fertiliser on. *syn:* **táyíðú**. 2) lead horse or donkey to roll on ground; roll in dust. *syn:* **fóláfóláðú**, **fórwórðú**. **fíwíðí** v.intr. III

fíwù *num*. fifty | Moses 2 page 21, Abraham.

fíyát ideo. see: fíttú.

fódà *n*. talcum powder; talc. < E.

fòfíyò *n*. person who tells tall stories.

fòfíyò *expr*. it's chilly.

fòfíyò *n*. container for pens (made with palm fronds).

fòfóktú ; fofò^ktà. nv2. see: fáktú. fòfóngèkkì fòfókcì v.t. 1) join; add to. 2) patch; put together.

fofomdu nv2. bang.

fòfómðú; fòfòmðà. nv2. stroll; take a walk. syn: dàdàðú. fòfómmðkkì fòfómjì v.intr.

fófóu n. cloud(s). fofou kâu kâu kójài

fók ideo. see: yúrò.

fóktú; fòktà. nv2. see: fáktú. fóngðkkì fókcì v.t. 1) join; add to. 2) patch; put together.

fòlîs n. police; policeman. < Fr.

fòmât n. ointment.

fomdu nv2. bang.

fómðú ; fòmðà. nv2. stroll; take a walk. syn: dàdàðú. fómmðkkì fómjì v.intr.

fómfòm; **fómfò**. n. water pump; tap; standpipe. < E.

fòrájì *n*. borehole.

fòrðó *n*. salute (military).

fòrðó kàmdà n. salute.

forot *ideo*. entirely.

fórsò n. stag, venison, hart, red deer. ; **fórtò**.

fórí *n*. Vinaceous Dove. *Streptopelia vinacea*.

fórídò *n*. whistling.

fórídò njàkkò *nv2*. whistle.

fòrìndó *n*. empty promise; empty words; with nothing 'fast getaway'.

fóryíndó expr. very nice!

fòryìndó còrándò/kòljógónà expr. he has gone; he's left.

fôs n. post. < Fr.

fòtó $n \le E$. 1) photograph.

fòtómà *n*. photographer.

kâmbà fòtôn ngòðà nv2. take a person's photograph. 2) picture. 3) illustration.

foú n. bird.

fúccà n. material means.

fûdèr n < Fr. 1) powder. 2) fungicide; insecticide in powder form. syn: **béndèr**.

fúðú; **fúðà**. nv2. **fûkkì fújì** v.intr. 1) swell up; become swollen.

bám/bám/fám/fúm/ndám/túm fúðú ideo.

bím fúðú *ideo*. swollen.

dím fúðú ideo.

fùðúwú *nv*2. *cause to swell.

kéng fúðú ideo. swell right up. 2) (fig) become angry.

fúm/ndóm/túm fúðú ideo. *become terribly angry. syn: górgáðú.

fúðù n. *means. syn: dàlîl, délwù.

fùðú nv2. **fǔkkì fùjî v.t**. 1) play (wind instruments). 2) blow.

kánnú fùðà nv2. light the fire.

fúfù gádà

kánnú fùðúwú nv2. revive the fire.

fúfù *n*. sack made of leaves (containing cola nuts).

fùfú *n*. lungs.

fùjìwó *n*. risk; neglect.

fùjìwómà n. person who takes risks.

fúkkò *n*. fire-place consisting of three hearthstones.

fúkkò kàjìðà nv2. *place the three stones for the cooking fire.

fùkkòjí n. *space between the three stones of the cooking place. syn: kànnùjí.

fùkkòjíràm n. *space around the cooking place.

fûl *n*. bath taken by mother (and child) for forty days after childbirth.

fúlà n. 1) butter. 2) cream; lotion.

fúlðú; **fúlðà**. *nv2*. *wash with warm water; *wash o.s. with warm water. **fúllðkkì**; **fúlððkkì fúljì v.t.**; **fúlðì** v.intr. III

fùlùðú nv2. contract, shrink, narrow; decrease; diminish?; lessen?; reduce. syn: gərdo. fùlùkkì fùlùjî v.t.

fúm 1) ideo. ! see: fúðúsee: górgáðú. 2)

— ideo. see: bunduwu.

fùnàðúwú nv2. tuck up (one's clothing) around the waist. fùnàgókkì fùnàjíyì v.t.

ngawuré fùnàðúwú *nv2*. tuck tail between legs; gird up one's loins. **fùnàðógðkkì fùnàðíyì** v.intr. III **fúrá** *n*. grass sp. (*Pennisetum pedicellatum*).

fùròjê n. project. < Fr.

fúrúfùrù *n.* *remains of something light.

fúrúfúrúðú; fúrúfúrúðà. nv2. touch (the ground) and drag along (usu. of horse's tail). fúrúfúrújì v.t.

fùrùttú nv2. spit out (solids, water); fade; discolour (of cloth). fùrùddókkì fùrùccî v.t.; v.intr.

fúsì *n*. hoodless cobra.

fùtàmbèn adv. by means of. ti fudamben kiwandəkko, barga maiyen

fúttú₁ ; **fùttà**. nv2. be lacking; be short of. **fúddðkkì fúccì v.t**.

fùttú₂ nv2. blow water out of mouth on s.t.; spray; sprinkle. **fùddékkì fùccî v.t**.

fúwù *n*. front.

fúwù bò *nv2*. advance. 2) virginity.

fúwù njàðò; fúwù ngóðú. nv2. deflower.

fúwùn ngáwònnò adv. one after another. syn: fúwùn kàdúwùnnò.

fùwùmá n. representative; leader; head; chairman.

fúwúràm *n*. *hut belonging to head of family. *syn*: **súwúrám**.

fùwùráwómà n. *s.o. who wishes to come.

fùwùðú *nv2*. **fùwǔkkì fùwùjî** v.intr. 1) move ahead; move forward; go to the front. 2) make progress; be moved up or ahead.

fúwúktú; fúwúktà. nv2. *hit several times. syn: dódóktú, kówóðú. fúwúngðkkì fúwúkcì v.t.

fúwùn kàdúwùnnò adv. *successively. syn: fúwùn ngáwònnò.

fùwùrá n. Koranic student, disciple.

fúwústú ; fúwústà. nv2. crumble with finger; break off a little? fúwússèkkì fúwússì v.t.

fúyé n. dynamism.

fúyéà; industrious.

fùyé *n*. fish (small and flat).

fùyémà *n*. sneak-thief.

G	-	g
U	_	٤

gà nv1. gákkì jègâi v.t. 1) follow. 2) obey.

gàá *n*. taking wrong one by mistake.

gààwá n. *strong cloth woven traditionally.

gabdidi adj. thick.

gádà *n*. bridge.

```
gàdàdáwì
                                                                                               gám
gàdàdáwì n. caterpillar.
gádákgàdàk adj. *huge (of living being).
gádàl n. species of tuber (similar to onion) used as medicine.
gàdángárè n. lizard.
gàdé adj. 1) other. 2) different.
   gàdérò adv. again.
gàdèðú nv2. gàdèníyè gàdèjâi v.intr. 1) become different. 2) go separate ways. 3) divorce.
gàdègàdé adj. different.
gàdèmínnàrò adv. again; one more time.
gàdèmínnò adv. again; one more time.
gádì n. guarding.
gádò n. inheritance. syn: wárása. < H.
gàdò nv1. argue; quarrel; fight. gádòkkì jògádì v.intr.
   yìkkàdò; growl.
gàdú n. warthog. Phacochoerus aethiopicus.
gáfárà ; gáfáràwò. expr. excuse me! give way! < A.
gágáðú ; gàgàðà. nv2. *burn brightly (of fire). gágájì
gágámà n. medium-sized bird with beautiful plumage.
gágárás ideo. see: dəgənðu.
ga i part. like.
gâiwù n. *lying spirit. < A.
gàiwùmá n. *person possessed by this spirit.
gàiyá n. *communal work.
gàjàà adj. gaping.
gàjàjàp adj. 1) *s.t. old. 2) 3) s.o. who doesn't take care of their appearance.
gáják 1) ideo. *lots. 2)
       — ideo. see: búðù.
gàjál n. black make-up pencil.
gàjàp ideo. see: náptú.
gájáp ; gájáp. ideo. see: kiàrìðú.
gàjáptúwú ; gàjàptàà; gàjáptúwú; gàjàptàà. nv2. shake up (travelling in a car). gàjápcìyì v.intr.
gàjárðúwú; gàjàrðàà. nv2. *make s.o. suffer by making them move constantly. gàjárgèkkì gàjárjìyì v.t.
gájáré adj. *small sized. syn: dánkúsà. < H.
gàjàwá n. mixture of water and faeces of animals.
gàjàwòrè n. plant used as remedy for sorcery. (Securidaca longepedunculata).
gàjí n. 1) last-born child. 2) who lost mother or father at birth.
gák ideo. see: náptú.
gáktú nv2. collide; fight.
gálà n. 1) advice.
   gálàmà n. consultant; advisor. 2) nomination. syn: kàwúrí.
gàláðú; gàláðà. nv2. gàlákkì gàlájî v.t. 1) advise; counsel; warn?; give message? syn: bèðú. 2) install;
      turban; place in office.
gàlàngàlàng adj. 1) *moving. 2) crazy; nuts.
gálàp n. race (horse). syn: ngórðm. from: (E?).
gàláptú ; gàlàptà. nv2. gallop. syn: ngèrémðú. gàlámmèkkì gàlápcì v.t.
gálðú; gàlðà. nv2. sharpen; whet. gállàkkì gáljì v.t.
gàlðú nv2. satisfy (desire). gàlla kkì gàljî v.t.
gálgálðú; gàlgàlðà. nv2. incite; force s.o. to do s.t. gálgállèkkì gágáljì v.t.
gálgálmà n. *biting insect.
gàljà n. red-flowered silk-cotton tree. (Bombax costatum).
gàlló n. unripe fruit.
gám ideo. see: dàðú.
```

```
gàmáré
                                                                                           gàrúdà
gàmáré n. bamboo.
gámbà adj. thin (cow).
gàmbàràm n. head of ripe millet.
gàmbó 1) n. child born after twins. 2)
      — n. *sickness of the throat (ulcer).
gàmbò nv1. scratch o.s. gámbòkkì jògámbì v.t.
gámbú n. grass sp. (Andropogon gayanus).
gánà 1) n. *smallest measure for cereals. 2)
      — n. ready-to-wear clothes.
gàná ; gòná. adj. 1) small; little (size, age). syn: cáccáu, tóngórí.
   gàná cíßét; extremely small.
   gàná ndól adj. small (of person). 2) small (quantity); few.
   gàná nís; very small.
   gàná rák adj.
   gànágànân adv. slowly; carefully; little by little? syn: tóngórí.
gànàmbú n. disobedience.
gàndàskà n. traditional rope ladder.
gànðàrám n. *milking bowl.
gànðò nv1. gándèkkì jègándì v.t. 1) scrape clean with the finger.
   málát gàndò ideo. 2) discolour; fade (sun).
gánðú ; gànðà. nv2. hurry; rush. syn: àjàlðú, àsèlàðú. gánnèkkì gánjì v.intr.
gánðú ; gànðà. nv2. milk. gánnðkkì gánjì v.t.
gáng ideo. see: dàðú.
gàngá n. drum.
   gàngá bám bám núkkénò ideo. boom boom went the drum.
   gàngámà n. drummer.
   gàngámà búlðùyé n. large dragon-fly type insect with long fat body.
gàngà n. shrub sp. (Capparis tomentosa).
gàngàfèró n. *rhythm of drumbeat for woman to dance to.
gànímà n. 1) free. 2) sale by auction.
gànìmàðú nv2. *gain freely. gànìmǎkkì gànìmàjî v.t.
gányá n. neem tree. (Azadirachta indica).
gàptó see: gàptúwó. n. remainder.
gàptòwó see: gàptùwó. n. remainder | used in Musa 3 page 3.
gàptú nv2. remain; be left over; be extra?; be more than enough? gàmmákkì gàpcî v.intr.
   njém gàptú adv.
gàptúwó; gàptó. n. remainder.
gâr n. *enclosure of thorns. syn: gàrgàrí; sárá.
gàrájì n. garage. from: (E+F).
gárál ideo. comfortably. see: bòðúsee: náptú.
gáráng n. frame over which women place clothes to be scented with incense.
gàràsán n. cotton thread.
gàràwíyà n. small conical cake made of rice.
gárdì n. 1) guard. 2) Koranic student.
gárðú ; gàrðà. nv2. gárnðkkì gárjì v.t. 1) enclose. 2) build (house, town); construct.
gàrgàrí n. thorn enclosure. syn: gâr.
gàrgìdó n. salted peanuts. syn: kóljì màndàá.
gàrgùlêt n. gutter.
gárí n. knows everything.
   gárímà n. *s.o. who knows how to talk.
gàrì n. large gown.
gàrú n. surrounding wall or fence.
gàrúdà n. painting.
```

```
gədədəp
gárwà
gárwà n. itinerant trader.
gàrwîl n. ancient hand-gun.
gàràjé n. * action of taking things easy.
   gàràjémà n. *negligent person.
gáráng n. kangaroo mouse.
gárángài n. 1) large pieces (of millet head) left over after winnowing. 2) *large pieces of okra cut off and
gàrínðúwú nv2. dissimilate one's true motives by what one says. syn: bàsàðúwú. gàríngàkkì gàrínjìyì
gàrìngó n. type of fish.
gàrísà n. cassava.
gárìwù n. rich. syn: bórwà, tájírì. \leq A.
gàrìwùðú nv2. become rich. gàrìwǔkkì gàrìwùjî v.intr.
gás ideo. see: káinò.
gásái n. 1) sinews of neck. 2) inedible part of meal (hard and yellow); grissle?
gásàl n, washing the dead before burial. < A.
gàsàlðú nv2. wash a corpse prior to burial. svn: lámðúwú, gàsàllákkì gàsàljî v.t.
gàsàngí n. shaking of the foot (usu. out of contentment) while sitting.
   gàsàngí bàktà ideo.
gàsárðú; gàsàrðà. nv2. not take care of; mistreat. gàsárnðkkì gàsárjì v.t.
gàsásà n. bottle of 70cl. syn: bútàrí, jùlûmà, kólwá.
gásì n. hair; feathers? syn: kàndúrì.
gàsí n. long metal ceremonial trumpet.
gàsíngò n. chameleon.
gásíptú ; gàsìptà. nv2. question?; interrogate; cross-examine; discuss; debate. gásímmèkkì; gásíptìyé
      gásípcì v.t.; gásíptîi v.intr. III
gàská n. competition.
gàskàðú nv2. make o.s. equal to s.o. gàskǎkkì gàskàjî v.t.
gàtô n. cake. < Fr. gâteau
gàttú nv2. drive (animals). syn: yóktú. gàddókkì gàccî v.t.
gâu n. *seller of fetishes. syn: bóká.
gawaa n. woven cloth.
gáwárà n.
       — expr. forgiveness. see: gáfárà.
gàwùrdú nv2. forgive; excuse. < A. gàwùrnákkì gàwùrjî v.t.
gáyírðú ; gàyìrðà. nv2. differentiate; distinguish; single out? gáyírnðkkì gáyírjì v.t.
géðú ; géðà. nv2. become disoriented. géðèkkì géðì v.t.
   kàlâ géðà nv2. lose one's way.
gégéðú; gégéðà; géyéðú; géyéðà. nv2. put in circle around s.t. gégékkì, géyékkì gégéjì, géyéjì v.t.
gègér n. leg fetters. syn: sárgà.
gègèrðúwú nv2. confirm; verify. syn: tàbbàttúwú. gègèrgékkì gègèrjíyì v.t. I
     n. small bottle of 33cl. syn: àbbàlgêl.
gérgèr n. temporary camp; refuge point to which (isolated) people in bush rallied/assembled during a war
      or raid. < A.
   gérgèr njàkkò nv2. make temporary camp.
gèrò 1) nv1. attach. gérèkkì cìkkérì; cèkkérì v.t.
   kiáng/kéng/mít gèrò ideo. tie tightly. 2)
      — n. bundle of s.t.; faggot.
géyè ; gégè. n. sideburns.
géyéðú see: gégéðú. nv2.
gàbdìdì adj. solid.
gòdálðú ; gòdàlðà. nv2. tread (mud etc). gòdállòkkì gòdáljì v.t.
   gàdálðúwú ; gàdálðàà. nv2. squash with the foot. gàdálgàkkì gàdáljìyì v.t. I
gàdàdàp adj. *thick (of liquid of staple).
```

```
gədək
                                                                                              gàní
gódók ideo. see: náptú.
gàdómsà n. *residue of ear of millet beaten; put in mud for plastering.
gòdóptú ; gòdòptà. nv2. gòdómmòkkì gòdópcì v.t. 1) 2) pound. 3) beat/batter person.
gòdòrgódór n. remains/gleanings from heap of millet heads that have been threshed (swept up and given to
gàdí n. 1) base; sex. 2) east. syn: àdînnàm.
   gòdímà n. original.
   gàdímà sállàm n.
gàdìðú nv2. move eastwards; go east. gàdǔkkì gàdìjî v.intr.
gàdìfùdén n. east-west.
gàgàptú nv2. throw. gàgàmmákkì gàgàpcî v.t.
gàgàrðú 1) thunder. intens. nv2. roar; rumble; thunder. gàrjî v.intr.
gàgàráptúwú; gàgàràptàà. nv2. bang into; knock against; shove. gàgàrápkàkkì gəgàrápcìyì v.t.
gògòwáttú; gògòwàttà. nv2. tread on.
gðjàðú nv2. rough s.o. up; man-handle s.o. gðjákkì gðjàjî v.t.
gðjágðjáðú ; gðjàgðjàðà. nv2. shake; rattle. gðjágðjâkkì gðjágðjájì v.t.
gòjòjòp adj. *huge.
gðjóktú ; gðjóktà. nv2. *rescue with use of force.
gðjðktú nv2. shake; be convulsed. gðjóktðkkì | tone???? gðjóktì v.intr. III
gájáp see: gájáp. ideo.
gðjóptú see: gàjáptú. nv2.
gàlàgàlàðú nv2. beat drum to announce arrival of s.o.; mutter; murmur to o.s. gàlàgàlàkhì gàlàgàlàjî v.t.;
      v.intr.
gěláwò nv1. spend a year. gělágěkkì gěláyì gàláyì v.intr.
gòlé part. indeed.
gáljám ideo. see: ìngî.
gèlwú n. young pigeon.
góm ideo. still. see: dàðú.
gòmájè n. shirt; woman's gown?
gèmàjèkàmú n. long smock for women.
gàmàjèmàngá n. blouse.
gàmdó n. *water pot.
gàmdòwólòm ; gàndàálàm. n. goblet; water jar dipper.
gómðú ; gòmðà. nv2. collide. gómðài v.intr. III
gómðúwú; gòmðàà. nv2. gómgòkkì gómjìyì v.intr. I 1) bash together. 2) *bring (message); wait until. syn:
      nàðúwú?
gòmsú n. first/senior wife of King. syn: màyírá.
gánà n. course of bricks in building.
gòná part. yes interrogative.
gànàðáràm n. place where s.t. is put.
gồnáðú; gồnàðà. nv2. gồnâkkì gồnájì v.t. 1) put down; place; set aside. 2) deposit. 3) make last/endure.
   dám/dóm/nák/nók/tám gànáðú
                                       ideo. intact.
   dúl gồnáðú ideo. (of a liquid). ìngî dul bowada
   njóm gònáðú ideo.
gðnàðú nv2. *become little; a little. gðnákkì gðnàjî v.intr.
gànàðúràm n. stand.
gònànó n. *deposit; savings?
gàndàálàm n. goblet; water jar dipper.
gənde n. stall.
gòndé n. *brigandage.
   gàndémà n. highwayman; *s.o. who puts his nose into everything. syn: jáwál kàpcímà/kòrjímà?
gàndò nv1. churn (milk). gàndákkì jàgàndî v.t.
gàní part. not be.
```

```
gəptú
                                                                                          gàwárðú
   .. gòníà conj. except for; if not; *if it weren't for ...
gèptú nv2. throw. gèmmékkì gèpcî v.t.
   bər/bir/fir gəptu ideo. syn: bəddə, ruðu.
   III; jump (animal).
gàràðágáràm n. game of hide and seek.
gàràðú nv2. hide; conceal. syn: ngúlðú. gàrákkì gàràjî v.t.
   kâmbò curonju gòràdúwú nv2. conceal one's intentions from.
   ngúl gàràðú ideo. hide well.
   gòràðúràm; hide o.s. gòràdókkì gòràdî v.intr. III
gàràðúràm n. hiding place.
gàràgárà n. heron.
gəram n. gram.
górástú ; gòràstà. nv2. jerk; tug; pull. syn: kástú. górássòkkì górássì v.t.
gárdámàs n. chicken louse.
gòrðò nv1. reduce (number of/price). gomnatiro kidawu gərdowo yera syn: fùlùðú. górðòkkì jógórðì v.t.
górðú ; gòrðà. nv2. drag; pull along. kàwú górjíyà górnðkkì górjì v.t.; v.intr.
   cídîn fíi gớrðú ideo.
gàrðú 1) nv2. raid; assail; attack; wage war against; pillage; plunder. gàrnákkì gàrjî v.t. 2)
      — nv2. roar; rumble; thunder. gərjî v.intr.
górè n. proximity; side.
gèré n. shade (of wall or fence).
góréðú; gòréðà. nv2. put side by side; put together; compare. górékkì góréjì v.t.
gòrègóréðú ; gòrègòrèðà. nv2. hold arms out; bar entry; block way. gòrègórêkkì gòrègóréjì v.t.
   tàdá gòrègórédúyé n. child/animal that has to be extracted at birth.
gàràgàráptú ; gàràgàràptà. nv2. bang into; knock against; shove. gàràgàrápkàkkì gàràgàrápcìyì v.t.
góróp ideo. see: jàktúwúsee: yùrò.
gśrśptú ; gòròptà. nv2. gśrśmmòkkì gśrśpcì v.t. 1) cut (with scissors). 2) trim (branches).
góróptúràm n. clippers.
gòróptúwú ; gòròptàà. nv2. bang into; knock against; shove. gòrópkòkkì gòrópcìyì v.t.
gðrgàðà n. anger.
gárgáðú; gàrgàðà. nv2. become angry. gárgâkkì gárgájì v.intr.
   fóm/fúm górgáðú ideo. syn: fúðú.
gàrgálðú; gàrgàlðà. nv2. chop up into small pieces (onions, tomatoes, cucumbers). syn: cíngálðú.
      gərgálləkki gərgálji v.t.
gðrgám n. history. syn: làwâr.
gàrgàrdù n. chicken louse? insect (infect goats, cows).
górgórì n. slowness. syn: fòrðùgórgór.
   górgórimà n. nonchalant person, couldn't care less.
gərjadu nv. saw.
górmóstúwú ; gòrmòstàà. nv2. górmóskòkkì górmóssìyì v.t. 1) *rain in insufficient quantity. 2) *refuse to
      honour his engagement. 3) *attack the body of s.o. (fever).
gòrnástú ; gòrnàsta. nv2. cause to lie down (camel, ox). gòrnássòkkì gòrnássì v.t.
gðrnèðú nv2. grind with circular motion of pestle. gðrne kki gðrnèjî v.t.
górwáktú ; gòrwàktà. nv2. rise up with a start. górwángòkkì górwákcì v.intr.
    ideo. see: cìðú, káinò.
g5sòr n. loose-ended edge (e.g. of a woven blanket or rug), harness for a horse?
gàshìwâr n. strong thread on which Koranic charms are worn.
gèttò nv1. warm oneself (by fire). gèttékkì jègèttî v.t.
góttú; gôttà. nv2. become warm or hot (e.g. water). góccì v.intr.
gòwáttóràm n. hoof-mark.
gòwáttú ; gòwàttà. nv2. tread on. gòwáddòkkì gòwáccì v.t.
gàwórðú; gàwòrðà. nv2. pound; crush; pulverize (usu. grain with mortar and pestle) also fig. beat of
      people. gòwórnòkkì gòwórjì v.t.
```

```
gíbdà
                                                                                            gùdòwóm
gíbdà n. civet cat.
gíbgíb ideo.
gíbgíbbà adj. noticeably short (of s.o.'s neck).
gìdâm n. syphilis. syn: dûn, jùwùrnám.
gido [gìdô] n, handlebar(s), \langle Fr \rangle
gíí
      ideo. see: léðú.
gím ideo. see: dàðú.
gìrìttú nv2. lean on elbows (lying down); incline o.s. gìrìttákkì gìrìttî v.t. III
gìsàwó n. blacksmith small axe for trimming wooden handles. syn: còngé.
gíshírínnállé n. salt which increases the effect of henna dye on skin.
gíwáðò n. spitting or black cobra.
gìyàgíyáðú ; gìyàgìyàðà. nv2. shake (head). gìyàgíyâkkì gìyàgíyájì v.t.
giyinà n. type of palm tree with fragrant fruit. (borassus aethiopum).
gòdéðú nv2. thank. from: (H?). gòdékkì gòdéjî v.t.
gófà n. guava. (psidium guajava) |tree.
\mathbf{g} \mathbf{\hat{o}} \mathbf{g} \mathbf{\hat{o}} \mathbf{\hat{o}}  n. tree stump.
gògòlðú nv2. boil.
Gòigói p.n. mythical spirit who supposedly makes people disappear forever.
gòjóngórómà n. *centipede.
gôl n. nose ring.
gòlgòlðú nv2. bubble (of boiling water). gòlgòljî v.intr.
gòlíyè n. goalkeeper.
gólómbì n. tree. (Stereospermum kunthianum).
gómbárà n. wrapper made of alternate strips of cloth of two different colours. \leq H.
gòmbòrí n. unripe (old) gourd.
gómnà n. president; governor.< E.
gòmnàrí n. palace.
gómnátì n. government.< E.
góndà n. pawpaw.
gòngí; gòngímà. n. chickenpox. syn: ngòyímà.
góngóng n. tin; can. syn: tànâ. \leq H.
gòní n. 1) Koranic expert. 2) expert; specialist; champion.
gònjá n. auction of goods by government officials; selling off cheaply?
   gònjárò bàktà nv2. sell.
gònògònò n. (false) rumours.
gòrdó n. 1) woman's kitchen knife (blunt). 2) *telling a joke to s.o. (cousin).
gòrjòmà n. lizard (male). syn: gàdàngálé.
górò n. Kola nut.
   gòròrám n. 1) *baskets in which women put kola. 2) *hole in which one buries kola.
gòrwò n. kind of small eggplant used by women to redden their front teeth.
górà n. small ladle calabash.
   góràn njàttò nv2. lie.
gòrárá n. aluminium.
górwá ; gárwá. n. large 18 litre tin.
gósá n. edible root.
gótó n. hair-style like a cockscomb worn by some married women. syn: dàmbú.
gówúró n. unmarried man; celibate male; bachelor. from: (H?).
   gòwùròrám n. * house of unmarried man.
gùdá n. food made from fine flour.
gúdégùdé n. grass sp. (Dactyloctenium aegyptium).
gùðò nv1. draw (water). gùðákkì jùwùðî v.t.
gùdòwóm; gòdàgóm. n. cockerel; cock.
   gùdòwóm kàndíràyè; Secretary Bird. Sagittarius serpentarius.
```

```
gùdùgùdú
                                                                                                á
gùdùgùdú n. heel.
gùðùrú n. puppy.
   gùðurú súnúriyé n.
gúdùwùm n. middle-aged woman; married for more than 20 years.
gújégùjè ; gújágùjà. adj. large.
gùjúgújúðú; gùjùgùjùðà. nv2. shake about; shake to swill out. gùjúgújûkkì gùjúgújújì v.t.
gùjùwá n. gown made of white hand-woven cloth.
gúktú ; gúktà. nv2. tan (hide). gúngðkkì gúkcì v.t.
gùláðú; gùlàðà. nv2. gùlâkkì gùlájì v.t. 1) speak in a foreign language. 2) pronounce badly.
gúmkì n. statue.
gúnà n. variety of (water) melon eaten by itself. (Citrullus lanatus).
gùnàgúná n. small melon with edible seeds.
gúndá n. drum with two membranes and a constriction in the middle of the body; both membranes are
      connected by parallel strings.
gúndà n. garden-egg. (Solanum nigrum).
gúntú n. stub; butt (e.g. of cigarette). from: (H?).
gúr ideo. see: rò.
gùràngé n. permanent dislocation of limb.
   sî gùràngéà n. syn: gùrúngél.
gùrásà n. kind of bread. \leq A.
gúrdò n. *small trade.
   gúrdòmà n. petty trader (usu. selling groundnuts, vegetables). syn: kàmjènàmí, tàrèrémà.
gúrðú ; gúrðà. nv2. flog; whip. gúrnðkkì gúrjì v.t.
gure n. watching.
gùréðú; gùréðà. nv2. gùrékkì gùréjì v.t. 1) *wait for. syn: wúdúwú. 2) *keep watch.
gúrèl n. embroidery? seam (clothing).
gúrjàm n. big or heavy person.
      — adj. heavy.
gùrjàmðú nv2. put on weight. syn: kúlðú. gùrjàmmákkì gùrjàmjî v.intr.
gùrlàmgúrlàm n. collection of odds and ends.
gúrsù n. five-franc piece worn as jewellery by young girls. syn: dálà. < A.
   gúrsù súràà n.
gúrú n. *small belt used for amulet around hips.
   gúrú cànjáyè n. syn: kírì.
gùrúktú ; gùrùktà. nv2. poke; butt. syn: gùrùstú. gùrúngðkkì gùrúkcì v.t.
gùrùmbá n. hat (usu of straw).
gùrúmbèl n. clove(s).
gùrúngèl n. twisted arm or leg.
       — adj. permanently dislocated.
gùrùngèlláðà adj. permanently twisted (of arm or leg).
gùrùstú nv2. poke. syn: gùrúktú. gùrùssókkì gùrùssî v.t.
gùrwùm n. aardvark. syn: kàlújí.
gúrwúrðú; gúrwúrðà. nv2. crawl on hands and knees. gúrwúrnðkkì gúrwúrjì v.intr.
gúràgúrà n. water on the knee.
gùrúm n. guitar.
gùsáðú; gùsàðà. nv2. *hide hoping to divert. gùsâkkì gùsájì v.t.
gùsòn n. Nile monitor lizard; 'iguana'; Varanus niloticus
gùsòwón n. hornbill; a scavenger / carrion eater?? possibly tawny eagle? |k.
gùwá n. bowl-like shaped gourd for drawing water from a well.
gùwàlðò n. okra.
gùwàrú ; gùwòrú. n. Crowned Crane. Balearica pavonina.
gùwáttú; gùwàttà. nv2. tread on. gùwáddèkkì gùwáccì v.t.
gwárárá n. aluminium.
```

há hárðú

H - h

há expr. What!

há! interrog. surprise! syn: áp!

hàdísù n. hadith; traditions and sayings of the prophet Mohammed. \leq A.

hàdìsùmá n. *Koranic teacher who knows the traditions.

hágàràm *n*. watering every other day.

hágàràm yàttákkì adv. every other day. syn: ságàràm.

hái ideo. see: kárwú.

háilà n. menstruation; period (monthly). syn: sàlànàmbú. \leq A.

háilà diò; period (have).

bû háilàyé; menstrual flow.

hâiyà n. certitude; truth; fact.

hàiyàðú nv2. verify?; make sure of?; be sure of. < A. hàiyǎkkì hàiyàjî v.t.

hâjjà see: âccà. n.

hák ideo. see: cámùn.

hàktú nv2. pant (dog, person). syn: sìyéðú. hàngókkì hàkcî v.t.

hál conj. until, as far as. see: hár.

hâl 1) *n*. character; habits?; customs?; behaviour.

hálmà n. *s.o. with a unique character.

háláktú ; hàláktà. nv2. hálángðkkì hálákcì v.t. 1 | delete this sense?) rebound on o.s.; swear falsely. syn: cáptúwú. 2) fold over; turn upside down (up and down); turn over (e.g. sleeves of a gown). 3) turn over (soil).

hàlâl adj. < A. 1) lawful; legitimate child. 2) lawful to eat.

hàlàlðú nv2. legalize; take possession of?; become the owner of? hàlàllákkì hàlàljî v.t.

hámmà *n.* yawning. *from:* (Ar?).

hámmà diò nv2. yawn.

hángàl n. intelligence. < A.

hángàl jàðà nv2.

hángàl kàjîà adj. intelligent.

hángàl kúttùà adj. *s.o. who often contradicts during conversation with others; mentally deranged.

hángàl ngówùà adj. very intelligent.

hángàl tìlóà adj. not easily sidetracked.

hángàllà adj. intelligent.

hàngàllám *n*. crown (of the head).

hángàlníà cór ideo. I'm in my right mind.

hángàlnjú cáá jááðà ; hángàlnjú cáá cìjónà. expr.

hàngàlðú nv2. look out for; beware of.

hàngàlkðjí n. intelligence.

hàngàlkòské n. idiocy.

hàngàlkùttá n. *stupidity.

hàngàllùwó n. madness.

hàngàlnàmbú n. foolishness; folly.

hàngàlsàngó n. panic. syn: kàimèfár.

hár conj. until. see: hál.

háràm; **sáràm**. n. white wrapper and loincloth worn by all Pilgrims. < A.

háràm ngòðà; put on pilgrim's clothes.

hàrâm *adj*. forbidden by religion. < A.

hàràmðúwú nv2. hàràmgókkì hàràmjíyì v.t. 1) *make s.t. unsuitable for s.o. 2) *pronounce or declare s.t. as forbidden.

hárðú ; hàrðà. nv2. dry up. syn: ngàmdú. hárnðkkì hárjì v.intr.

hàrîl Ingìlísì

hàrîl *n*. coloured cotton thread (formerly used in Borno).

hàrìptú nv2. cheat. syn: jàlàmdú, (yéstúwú). hàrìmmákkì hàrìpcî v.t.

hármú *n*. lower jaw bone.

hâu n. misfortunate. syn: tájírwà, yìrádà.

kâmbà hâurò njàkkò nv2. *become unhappy.

hâumà n. 1) person struck by misfortune. 2) butcher. syn: súnúrì.

háuðú; hàuðà. nv2. scrape into a heap (with fingers of one hand). háunðkkì háujì v.t.

hàuðú nv2. *turn out badly; go bad (for s.o.). hàujî v.intr.

háwù *n*. hip (and area on side just below).

-nv2. injure?

háyà n. hire. syn: ágðrì. < E.

héllò *n*. 1) giggly laughter of women.

héllò njàkkò giggle shrilly. n. 2) cry of jackal.

hér see: sér. n.

hímmà n. good behaviour. \leq A.

hímmàà; well-behaved.

hìmmàmá *n*. well-behaved person.

hur *ideo*. snort of donkey.

I - i

ìbádà n. religious duties.

ìbàdàmá n. religious person. syn: àdìnmá.

idì n. prayers for festival.

ílmù n. wisdom.

ílmùà: learned.

ílmù kímìyáyè n. scientific knowledge (university level).

ìlmùmá *n*. wise person.

ìmánà n. *religious belief.

ìmànàmá *n*. true believer.

ínàb n. 1) grape(s). 2) vine.

ìnáwù n. parasite of peppers.

Ingèlà ; íngèlà. p.n. England.

ìngî n. 1) water.

ìngìá adj. liquid.

ingî ból cúlúwúnà; water has bubbled up (or out).

ìngî bóljóm/góljóm bòwáðà expanse of water. ideo.

ìngî bûl *n*. weak broth.

ingî cáldú nv2. soak millet flour in water to make 'ingi bul'.

 \mathbf{ingi} cólóm n. just water (no additives).

ìngî fáá fíðúwú ideo. pour water into (sound).

ìngî fál bòwáðà ideo.

ìngî njò; feint.

ìngìmá *n*. water seller.

ingìrám *n*. place underground where water is located. 2) rain.

ìngî cáp cáp cáp còdî; ìngî yáp yáp yáp/yóp yóp còdî. ideo. rain is falling steadily in small drops.

ìngî tólmá kòljênní expr. there wasn't a drop of rain. 3) liquid.

ìngî ínàbbé n. wine.

ìngî ríyáu adj. crystal clear.

ìngînjá cérónà nv2. they've left for good; they have divorced.

Ingìlísì; íngìlísì. n. England. syn: Ingòlà.

ìngìlisìngìlísì n. English language.

```
ìngìwàdéi
                                                                                             jàktú
ìngìwàdéi n. traditional spicy drink (in Borno).
ìngìyá n. 1) see: kóljì. 2)
      — n. *illegal interest (on money).
   ìngìyámà n. *money-lender; usurer.
injì n < E. 1) engine. 2) grinding machine.
   ínjì kàlðùrám; incubator.
   ínjì nédúyé n. grinding machine/mill.
   ìnjìmá n. machine operator.
ìsàptú nv2. ìsàmmákkì ìsàpcî v.t. 1) count. 2) notice. syn: bàlàstú, kàdàrðú, kòmðú, tàmìstú.
ìsáwù n. counting. syn: kôm.
ísp n. sixtieth part of Koran.
     ; kànởé; kànởiô. nv1. come. ísàkkì ísì ísài v.intr.
ìsshállâu expr. God willing. syn: Alàyé còdíyà. < A.
ìsùfá n. conical silver anklet worn by Bodoi or Tubu women.
                                                 J - j
iâ
      n. *traditional unit of measure.
     n. *large basket used in winnowing.
jàam n. migratory bird; Grey Hornbill. Tockus natusus.
jàâwù ; jàβáwù. n. < A. 1) answer; reply. 2) *proposition (in a discussion). 3) *good results (of a remedy).
   jààwùrám n. *ability to give satisfaction.
   jààwùrám tà nv2.
jábbà n. period of the rainy season having the most rain (usu. early August).
jàbórmá n. Zarma people.
jádů 1) n. *limb. jaduni samma kəlewa 2)
      -n. *duration of a war.
jáðú~; jàðà^. nv2. *drive in (nail etc.). jâkkì jájì v.t.
   káláp jáðúwú ideo.
jàðùmá n. disease which attacks men and animals.
jágáptú ; jàgàptà. nv2. answer; reply; respond. syn: júwáptú. < A. jágámmðkkì jágápcì v.t.
      ideo. *upright (objects). jai daaða
jáijà adj. 1) hospitable. 2) generous. syn: dògâl, kòré.
jáiró n. 1) youth; adolescent. 2) handsome (men and animals).
   jàiròrám n. *house of young men.
jáitún n. olive tree.
jájá n. tree with thorns (used as treatment for jaundice etc). (Ficus thonningii).
jájáðú ; jájáðà. nv2. extend; cover - of shelter. jájákkì jájájì v.t.
jájáktú ; jàjàktà. nv2. jájángðkkì jájákcì v.t. 1) *ring praises of s.o. 2) flatter.
jajardu nv2. beat repeatedly.
jájé n. 1) complaint. 2) condolence.
jàjé n. second-hand. syn: ngóláttì. < H.
jàjéðúwú ; jàjéðàà. nv2. show sorrow in front of victim of accident. jàjégðkkì jàjéjìyì v.t.
jâjì n. creeper. (Capparis corymbosa).
jàjírmà n. leopard; panther?
jájjáu n. drumming which arouses warriors to a frenzy.
jákkà n. unit of 750g measure (for cereals).
jàkká n. alms.
jáktú; jáktà. nv2. clean out the sand from the bottom of a well or hole already dug. jángðkkì jákcì v.t.
jàktú nv2. jàngókkì jàkcî v.t. 1) close.
```

káráp jáktú ideo.

málét jáktú ideo. close completely. 2) cover.

```
jángèr
iál
   jàktúràm n. closure; cover.
jál
      ideo. see: dàðú.
jàláðú ; jàlàðà. nv2. rinse. syn: káuláðú, sðrálðú, sùwàlðú. jàlâkkì jàlájì v.t.
jálàp n. mud brick. syn: bàrkí.
jàlàpjàláp adj. brick-shaped.
jàláptúwú ; jàlàptàà. nv2. balance on back of animal. jàlápkèkkì jàlàpcíyì v.t.
jàlðú nv2. rinse (pounded millet). jàllákkì jàljî v.t.
jálðm n. dishonest person.
jàlàmðú nv2. jàlàmmákkì jàlàmjî v.t. 1) trick s.o. 2) become dishonest.
jàllàbívà n, long loose robe. < A.
jàllásà n. gossip.
jàllàstú nv2. spread gossip about s.o. syn: nástú. jàllàssákkì jàllàssî v.intr.
jálù n. *in entirety.
jàmâ 1) n. people; community; public. \leq A.
   jàmàlá; sth in common. 2) n. glass-cutter.
jàmán n. period; epoch.
jámárà n. intense cold.
jàmbá n. 1) trick. 2) *technique.
   jàmbámà n. 1) crook; *trickster. syn: bàttàlmá. 2)
jàmbàðú nv2. *trick; deceive; surprise. syn: báttálðú. jàmbàkkì jàmbàjî v.t.
jàmbâi n. 1) donkey saddle. 2)
jàmbîl n. *sack of plaited palm leaves (ngule) used to carry cereals on donkeys.
jámbò n. 1) rubbish. syn: búdú.
   jàmbòrám n. rubbish dump. 2) useless; good for nothing.
jàmbúríyà n. republic.
jàmbúrtà n. cloth bag.
jàmbúrtà; jàmbírà. n. 1) long money pouch worn around the waist. 2) satchel. syn: àríttà.
jàmðú nv2. *attack (sickness) from outset. jàmjî v.t.
jámórmá ; jámbórmá. p.n. Zarma.
   jàmòrmàjàmòrmá n. Zarma language.
jámfà n. shirt.
jámfà n. jumper; loose shirt worn under the gown. < E.
jámíà ; jámíyà. n. university.
jàmjàmíyà n.
Jámùs ; Jámùn. p.n. Germany; German. < E.
    ; jánnù. n. taste.
jáná n. magical disappearance; magical invisibility.
   jánnárò njùrò nv2. disappear by magic; become invisible.
jànàá n. *calf.
jándármà n. policeman. < Fr.
jándé n. conversation; chat.
   jándé tàmbò nv2. have a little chat.
   jàndémá n. 1) *person with whom one chats. 2) *lover.
   jàndérám n. talking place. syn: nìmé.
jàndéðú; jàndéðà. nv2. jàndékkì jàndéjî v.intr. 1) chat. 2) make love. syn: nìméðú.
jánðú ; jànðà. nv2. suspect. jánnèkkì jánjì v.t.
jáné n. sexual obsession.
jàné n. decorations.
jànéjàné n. multicolour.
jàngàjángà n. violence?; riot.
jángàl n. *cattle tax when one wishes to change their pasture. < A.
jàngám n. person who doesn't know how to do (or can't do) something properly.
jángòr n. food prepared with uncooked millet.
```

```
jánnà
                                                                                             jàwùðú
jánnà n. paradise; heaven?
   jànnàmá n. s.o. destined to go to heaven.
jánnù see: jân. n.
jáptú; jàptà. nv2. jámměkkì jápcì v.t. 1) take a handful of s.t. 2) *take a little of many things.
jàptú nv2. braid (hair). jàmmékkì jàpcî v.t.
      1) n. bridle (of horse). syn: cíkùrù. 2)
jâr
      -n. capital; funds.
   jâr bûyè n. vein. syn: bùrám.
   j\hat{a}r s\hat{i}mb\hat{e} n. optic nerve.
   jàrrám n. *money given to younger brother of the bride who holds the bridle of the horse on which she
      is seated.
járàp n. spent bullet.
járáptú ; jàràptà. nv2. test; try out; have a go? syn: ríjáptú. from: (Ar?). járámměkkì járápcì v.t.
járáptú ; jàràptà. nv2. miss. from: (Ar?). járámmðkkì; járáptðkkì járápcì v.t.; járápti? v.t. III
járárà p.n. *region bordering the Komadou river, reaching from Diffa to Tam.
jàràrà n. lasso.
jàràtá n. star.
járáßà n. *addiction; strong desire. from: (Ar?).
   jàràwàmá n. addict; person who does s.t. excessively (e.g. drinking, smoking). < A.
jardu nv2. decorate.
jàrðúwú nv2. acquire capital; wealth. jàrgókkì jàrjíyì v.t. I
járíyà n. aardvark.
jármú n. trough, hollow.
jàrnîi see: kóró. adj.
járì n. barbed javelin; barbed throwing spear. syn: béllám.
jàrímà n. wants a lot; not satisfied with a little. < H.
      ideo. stretched out. see: bòðú.
     n. 1) pain. 2)
jâu
      — adj. difficult. 3)
      — adj. dear; expensive. 4) sharp. 5) naughty. 6) brave.
   jâu fít ideo.
   jâurò adv. extremely.
   jîumàrò adv. extremely.
jàuðú nv2. become fierce. syn: ràndò. jàujî v.intr.
jáßá n. hat (embroidered); helmet?
   jáßá ngànjìkáwí n.
jáwál n. footpath; road; track.
jàwàlðú nv2. guide; show s.o. the way. jàwàllókkì jàwàljî v.t.
jàwàlngùró n. missing each other when looking for them! paths not crossed.
jáwár n. *sort of straw which is used to construct huts and granaries.
jáwàr n. 1) free woman. 2) prostitute.
jàßárðú; jàßàrðà. nv2. *become free (of woman). jàßárnðkkì jàßárjì v.t. 1) *to take s.t. and walk whilst
      balancing it. 2)
jàßáwù see: jàáwù. n.
jàßé n. election. syn: kàrènó. < H.
jáßérè ; jáurè. n. syn: ngònèmgènáné. < H.
jáwú n. granary. syn: bòrá, kórgán.
jáwù n. swing.
jàwú n. *worthless person/thing (e.g. counterfeit money).
jáwú n. hairstyle.
   jáwúmà; hairdresser.
jáwù ; jówù. n. quiver.
jàwùðú nv2. swing; swing o.s. jàwǔkkì jàwùjî v.t.; III
```

```
jəmmà
jàwùjáwù
jàwùjáwù n. swing.
jáyìl adj. ignorant.
júdù n. pot in which one pours hot metal.
      n. 1) rope; string?; tape? 2) grade.
   jê súnóyè gn. shoelace.
jéðú ; jéðà. nv2. lead (horse on rope); guide (a blind person). jékkì jéjì v.t.
jéðú nv2. jékkì jéjì v.t. 1) tie up to be carried. 2) repair (shoes).
jèðúwú nv2. *cause to follow (animal). jègókkì jèjíyì v.intr.
jèná n. knife.
   jèná nyàmòrí n. machete. syn: àddá.
jènðú n. musical instrument made from long calabash.
jènðùjènðú n. bird with long tail.
jénè n. wrapper (of 2 yards of cloth).
   jénè kàdàwùrám n. ladies loincloth.
jèní n. ladle.
jénîn, félnin n.
jénîn, félnìn n.
jèrídàmà n. journalist.
jérkínà n. *fine blue powder in which one rinses white clothes. Bromothymol. syn: búlà(H).
jérè n. line; column. < H.
jèrèðúwú nv2. align; line up. jèrègákkì jèrèjíyì v.t.
jèrí n. lance.
ièbbûn n.
jègá n. cloth bag.
jègáná n. spur. syn: dàiyíná; tòwòwá.
jàgàmðúwú nv2. move; sway (trees); *dandle. jàgàmðíyì v.intr. III+I; jàgàmðî ? v III; I
jógðn n. longstanding wealth.
jàgànðú nv2. jàgànjî v.intr.
jógórónðú; jógórónðà. nv2. *wait whilst getting worried. jógórónnákkì jógórónjì v.intr.
jógósù adj. 1) *straight. 2) lamar adə jəgəsuro walsəgəna syn: jókkà.
jójóktú ; jòjóktà. nv2. shake. jójóngókkì jójókcì v.t.
jájárðú ; jájárðà. nv2. broadcast. syn: fíðú. jájárnákki jájárji v.t.
jájármí n. be spaced out?
jókkà adj. 1) *straight. 2) hemmed-in (fig). syn: jógósù.
jàkká n. 1) unit of 200 (money). 2) 1000 francs (CFA). 3) 200 Naira.
jókkðr n. *reading of Koran for the soul's rest of a dead person or one near to death; last rites.
jàktáràm n. grater.
jáktú; jáktà. nv2. *press; push s.o. into doing s.t.; *be pressed. jángákkì jákcì v.t.; III
jàktú nv2. grate; scrub; plane. jàngákkì jàkcî v.t.
iál
      ideo. see: lúwòsee: kùðò.
jam ideo. short period. see: diò.
jómbòdà n. supporting wall (mat) of underground granary.
jómbólóm adj. uncircumcised.
jómbólóm n. uncircumcised.
jémbèr n. cowry shell.
jómbúlú adj. uncircumcised.
jémðú ; jèmðà. nv2. fast. jémmèkkì jémjì v.intr.
jómòlà n. total.
   jómòlà mánàyè; text.
jèmèlàðú nv2. add up. jèmèlǎkkì jèmèlàjî v.t.
jàmàrðúwú; jàmùrðúwú. nv2. push into (hot ashes, sand). jàmàrgákkì jàmàrjíyì v.t.
jèmjèm adj. lukewarm; tepid. syn: dégèsú.
jómmà n. Friday.
```

```
jèmmá
                                                                                         iiremaro
jòmmá n. communal prayer said before the sunset prayers on Fridays.
jômmá n. necklace of precious stones (usu. pearls). syn: dàurám.
jèmmàbálðé n. Day of Last Judgement.
jèmmàgàjí n. last Friday in Ramadan.
jómmòr ; jómbòr. n. taking livestock off early in the morning.
jèmmèrðú nv2.
jàmùrðúwú nv2. push into. see: jàmàrdúwú.
jéndér n. naked body.
jándárjándár adj. huge; enormous.
jónðú ; jònðà. nv2. *undo; pick off; get down from. syn: jórónðú, sùwúttú. jónnòkkì jónjì v.t.
jángám ideo. come out!
jóngòdé n. swelling knee.
jàngánà n. pledge. see: rân.
jàngárðú ; jàngàrðà. nv2. jàngárnàkkì jàngárjì v.t. 1) saw with a blunt knife. 2) *walk a long distance
      with effort.
iànián n. traditional bed.
jànjàrí n. *whole-grain cereal prepared only with water.
jèptéràm n. guest house/room.
jèptú nv2. jèmmékkì jèpcî v.intr. 1) descend; land. 2) lodge; stay. 3) retire. 4) *finish the first reading of
      the Koran.
      — n. landing.
jèptúràm déryíyè gn. airport; air terminal.
jár
      ideo. see: bówú.
járè n. see: jírè.
jàrèbàwó n. unrighteousness.
jórèmàrò adv. truly.
jèrènàmbú n. untruth.
járánðú ; járánðà. nv2. pull tree branch down. syn: jánðú, súwúttú. járánnákkì járánjì v.t.
jàráptú ; jàráptà. nv2. hit with a stick. jàrámmàkkì jàrápcì v.t.
járát ideo. see: kàrî.
járßát ideo. swish (of clothes) as walking along. léðú jarßat
jórwú n. 1) garden. 2) river-bed.
   jèrwùmá n. gardener.
jàrßùttú nv2. *help to get dust out. syn: kágáktú. jàrwùddákkì jàrwùccî v.t.
    ; yíṛì. n. 1) colour. 2) race. 3) totem.
jáßát ; júßút. ideo. see: dábdú.
jówù 1) n. grains (of cereals). 2)
      — n. *money by weight. wuri júwù
      n. sedge growing by waterside whose roots are used as incense. (Cyperus alopecuroides); (C.
      amabilis); (C. rotundus); (fimbristylis spp.).
jìlwá n. mouse.
jìmádágàjí n. sixth month in the lunar Islamic calendar. < A.
jìmádá'ówòl n. fifth month in the lunar Islamic calendar. < A.
jìnádù n. firestone. syn: círàddàm. < A.
jìngàná n. pledge. see: rân.
jìnjîr n. chain.
jînnì n. ghost?; spirit; genie?
jírè ; jórè. n. truth.
   jírè wárák n. *uncontested truth.
   jìrèmá n. truthful person.
jìrèðú nv2. become true. jìrèjî v.intr.
   jìrèðúwú nv2. make come true? II
jiremaro adv. truly.
```

```
jìrènàmbú
                                                                                                 júr
jìrènàmbú n. untruth. syn: àrèyá.
   jìrènàmbúmà n. s.o. who doesn't tell the truth. syn: àrèyámà.
jíríjìrì adj. very long (usu. of stick, rope).
j(r) n. 1) type; variety. 2) ethnic group.
jírìfí adj. whatsoever.
jírìfírò adv. by whatever means.
jítkù n. expert?
jìtkùðú nv2. have experience; become an expert?; become highly skilled? jìtkùkù jìtkùjî v.intr.
jíttú ; jìttà. nv2. hit hard. marin (kâu) jiddəkki jíddèkki jíccì v.t.
jíwáðò n. grass snake.
jìwí n. large gourd with long neck used for keeping water, making milk. syn: búðà.
jíyà n. sacking?
jíyáðú; jìyàðà. nv2. weed (field); hoe (for second time). jíyákkì jíyájì v.t.
jìyáná see: jègáná. n.
jìvárà n. visit.
jìyàràðú nv2. visit. < A. jìyàrǎkkì jìyàràjî v.t.
jìyé n. gift after trip; souvenir of trip.
      n. decorated; engraving. kəmo jo
jô
jobijobigana ideo.
jòðú nv2. decorate; engrave. jökkì jòjî v.t.
jòjòktú nv2. *run with little steps. jòjòngákkì jòjòkcî v.intr.
     ideo. see: fôr.
jòlà ideo. see: jòrí.
jòléjólé adj. multi-coloured.
jòlòlò ideo. see: kúrúwú.
jóngò n. 1) campsite; resting place? 2) crossroads (fig).
jònjòrí adj. meatless.
jòró n. ravine; big fissure; depression; front of dune (of k r \beta(c)?).
jòrí adj. mad.
jòrí n. mad person.
   jòrí fólók/jòlà ideo. completely mad.
jòrìðú nv2. become mad. jòrǔkkì jòrìjî v.intr.
jòrìjòrí adj. crazy.
jòwáwì n. Friday sermon; rendering of Arabic into national language.
jòwó n. large basket with round base and straight sides with handles (for use in harvesting cereal crops).
jówù see: jáwù. n.
jùdô n. judo.
júðú ; júðà. nv2. push; steer (boat). syn: tèmbálðú. jûkkì jújì v.t.
jùðù n. flying ant.
jùjáðú; jùjàðà. nv2. (vi) *lose one's equilibrium; take sides; (v) *outdo s.o. in a certain characteristic.
      jùjájì v.intr.
jûjù n. modern judge.
   jùjùrí n. law courts.
jùlá n. tax. syn: ákkì.
jûlkújùl n. unripe millet, pounded and eaten because hungry.
jùlûmà n. bottle of 66cl. syn: bútàrí, gàsásà, kólwá.
jùmbùmbùt adj. oval, protruding (on body).
júmmà see: jómmà. n.
jundok ideo.!
jùngòrí n. occiput.
jùngùrú n. *long conical calabash used by women in which to put henna.
     1) ideo. see: bówú. 2)
      — ideo. *uniquely.
```

```
kàálà
iúrðú
júrðú ; júrðà. nv2. re-pound. júrnðkkì júrjì v.t.
jùrðú nv2. jùrnókkì jùrjî v.t. 1) *trot (horse). 2) mix with hand (cereals/sand).
júrí 1) n. *measure of an open hand. syn: móddàm. 2)
      -n. skid marks (horse).
jùrnó n. bran after second pounding (after drying).
jùrùktú nv2. push; ram home. jùrùngékkì jùrùkcî v.t.
jùrùktúràm n. ram-rod.
jùrí n. open handful.
jústú ; jústà. nv2. vomit. syn: fíðú. jússèkkì jússì v.intr.
jùstú nv2. be fitting, kattenja justana jùssénà it is right/ morally fitting jùssênní it is not right/morally
      fitting syn: wàjìptú. jùssénà v.t. imp
júwà n. large curtain.
júwà n. weeding.
jùwáðú nv2. weed.
jùwàðú nv2. send; send off. jùwâkkì jùwajî v.t.
júwáptú ; júwáptà. nv2. reply. syn: jágáptú. júwámměkkì júwápcì v.t.
júwóm n. punting pole.
júwóró n. keeping a look-out or spying from vantage point.
   júwórómà n. sentry.
júwú 1) n. *first reading of the Koran. syn: àlló sàwò. 2)
      — ideo. see: léðú.
júwù 1) n. grains (of cereals). 2)
      — n. *money by weight. wuri júwù
jùwùðú n. ring dove, wood pigeon.
jùwúkkà ; jòwúkkà. n. *sort of cloth cushion stuck underneath the saddle to protect the horse's back.
jùwùlà n. meditation; reverie; lost/deep in thought. juwula kamba ngojəna be studying/ lost in one's
      thoughts syn: dàrúdà, vìwásù ísù.
   jùwùlà ràndò;
júwúrnàm n. trot; canter.
jùwùrnám n. *last stage of syphilis. syn: dûn, gìdâm.
júwúrnáptú ; júwúrnàptà. nv2. canter; trot. júwúrnámměkkì júwúrnápcì v.t.
júwúrù adj. brown and white (horse).
júwút see: jówót. ideo.
                                                K - k
      ; kávà. n. 1) stick; baton; cane; staff. 2) fold.
kâ
   kâ cîyè n. lip(s).
```

kàá *n.* possessive.

kàá ; kàká. n. grandparent. kaande yindima dəmba gərejanni we have no links at all with each other kaande yindi dagarniye there are no links of friendship between us

kààrí n. great-grandparent.

kááðà part. open.

wám kááðà; wide open. syn: fðrómgáðà.

kááðú ; kààðà. nv2. cluck (hen). káájì v.intr.

kér kér kááðú ideo.

kàájì *n*. incense.

kàájì ngùrú *n*. incense used by old women.

kààjìrám *n*. small pot in which incense is burned.

káàl kúrà n. goose.

kàálà n. 1) grade; rank. 2) advice; counsel.

kààlàmá n. 1) *competent authority for bestowing a title on s.o. 2) advisor; counsellor.

kààlàfàllàsá káðú

kààlàfàllàsá *n*. public airing of things not meant to be discussed openly.

kàân kààrîn gn. ancestral.

kààndèðú nv2. become ours.

kàànjùwúlàn dàðú nv2. *look after one's own affairs.

káárðú ; kààrðà. nv2. káárnðkkì káárjì v.intr. 1) *walk here and there; take a walk. syn: kákárdú, kárgárdú, kéyéra? 2) make a detour. syn: díríðú.

káástú; kààstà. nv2. peel (bark); peel (yams); scale (fish). syn: kúwústú. káásðkkì káássì v.t.

kàásù ; kàsúsù. n. laugh; laughter; smile.

kààsùmá *n*. s.o. who laughs a lot.

kàâwù adj. idiot; stupid.

kàbbàðú nv2. make a calculated grab for (s.t. or s.o. that is escaping). kàbbǎkkì kàbbàjî v.t.

kábbí n. bow.

kàcállà see: kàjállà. n.

kádá n. scandal. < H.

kàdá kàdàmí adj. very many. syn: ngówú.

kàdá adj. many. syn: ngówù, tóróm.

kàðà *n*. cutting up of slaughtered animal.

kàd\hat{\lambda}i *n*. canoe made of reeds.

kàdàk kádák n. coming and going.

kàdàkkádákmà n. s.o. who comes and goes too much.

kàdálówù *n.* tree sp. (Acacia sieberana).

kádám n. period of waiting for sufficient water to collect at bottom of well before beginning to draw it.

kàdàmí adj. very many. see: kàdá.

kádárà *n*. event preordained by God.

kádárà Alaye n. act of God.

kàdárà *n*. payment in kind.

kàðàrá n. silver anklet worn by women. syn: ràkkâ.

kàdàrðú nv2. kàdàrnákkì kàdàrjî v.t. 1) cause to happen; predestine; preordain. Ala Kamande awo kadarji kàdàrðú syn: bàlàstú, ìsàptú, kòmðú, tàmìstú. 2) pay back (a debt) in kind; pay off in kind.

kàdárò adv. many times.

kàdáu n. Black Kite; hawk. Milvus nigrans. syn: dámgà.

kàdâwù n. dirt; filth.

kàdâwù ngòðà nv2. become dirty.

kàdâwù njàkkò nv2. make dirty.

kàdâwùà adj. filthy; dirty.

kàdàwùá adj. permanently dirty person. syn: tàwár.

kàdàwùàðúwú nv2. make dirty. kàdàwùàgókkì kàdàwùàjíyì v.intr.

kadər *n*. frame.

káðárò n. furrow.

kádí n. snake.

kádí cúróyè n. tapeworm. Taenia.

kàdìmá n. snake-charmer.

kàdìcólòm *n*. black tree snake.

kàdìkádí n. bracelet in the shape of a snake.

kàdìkàmàtì n. *part of the call to prayer.

kàdìkàrí n. green tree snake.

kádímálákànòm n. knee-high boot (protection against snakes).

kàðíyì n. skin. syn: kàráwì.

kádú n. pursuit.

kàdùmá n. pursuer.

káðú ; kàðà. nv2. kâkkì kájì v.t. 1) open.

fálái káðú ideo.

fárák káðú ideo. open widely (clarity of vision).

kàðú kájìkúmà

njáng/wáng káðú *ideo*. open wide. *syn:* fðrómðú. 2) carve; cut up; skin (animal). 3)

kàðú nv2. avoid; escape from. kǎkkì kàjî v.intr.

kádúðú ; kàdúðà. nv2. pursue. kádûkkì kádújì v.t.

kàðunó; kàtunó. n. commission; message.

kàðùnómà *n.* messenger; envoy.

kàdúwù n. 1) behind. syn: ngáwò. 2) origin (genealogical); roots. syn: cìdúràm, fórðù. 3) descendant(s). syn: kàsúnì.

kàfê 1) n. *action of attaching carpets and other ornaments on the wall of a bedroom. 2)

— n. coffee. < Fr.

kàfíntà n. carpenter. syn: kátákómà. < E.

kágáktú; kàgàktà. nv2. beat (dust) from. syn: jðrβùttú. kágángðkkì kágákcì v.t.

kàgálmú *n.* garlic.

kágár *n.* bow string (hide).

kágál n. anvil.

bớt kágóllè n. syn: súmból.

kàgàllám n. smithy.

kágálmà n. blacksmith.

kàgàlmàdí n. smithy.

kàgólkùrà n. wild duck.

kái ; káiyá. *expr*. attention!

kàiðú nv2. kàinékkì kàijî v.t. 1) remove bark (in strips). 2) skin (an animal).

káigádò; káiyádò. n. action of circumcising. syn: cààßí.

kàilá n. bark (fresh).

kâimé n. 1) spirit (of dead person). 2) shadow (of person). 3) reflection of person. 4) fame; renown. kaime kambe ciji his star is rising kaime kambe curi his star is falling syn: síllówú.

kâiméà adj. famous; popular; successful.

kàimèfár *n*. importunate asking and requesting. *syn*: **hàngàlsàngó**.

káimí *n*. anklet (for dancers) which makes a noise.

káinò n. bad smell. káinò gás/gés kínjànírò ngàánà the terrible stench nearly made me choke syn: kíná.

káisú *n*. fat (of animal).

káisúà; greasy.

káiwá n. current. káiyá see: kái. expr.

káiyádò see: káigádò. n.

káiyámà n. 1) *charged with cultural affairs for a traditional chief. 2) *grade of certain village chiefs.

kàiâ *n*. circumcision.

kàjàmá *n*. newly circumcised male.

kàjàrám *n*. *place of circumcision.

kàjáà *n*. 1) spear. 2) harpoon (for fishing).

kàjààmá n. 1) s.o. who owns a spear. 2) s.o. who makes or sells spears.

kàjààcáp n. *action of going to beg from acquaintances.

kàjààcápmà n. *s.o. who goes about begging. syn: ngóðómà?

kàjàðú nv2. circumcise. kàjákkì kàjàjî v.t.

kàjîi n. cram-cram grass(Cenchrus biflorus).

kájákájá *n.* calabash rattle filled with grain.

kájákájámà n. *musician who uses a calabash rattle.

kàjállà; kàcállà. n. 1) *war chief. 2) *youth leader.

kàjèwûr n. ginger.

kàjómù n. clothes; piece of clothing.

kájì *n*. guinea fowl.

kájì másàr n. domestic guinea fowl.

kàjìkájì adj. black and white.

kájìkúmà n. type of small guinea fowl.

kàjîm kàlàngásá

kàjîm n. 1) grass. 2) straw; hay.

kàjìmmá n. person who sells grass or straw.

kàjìmkàjím n. grass.

kàjìrðú nv2. become afternoon. kàjìrjî v.intr.

kàjírí *n*. afternoon.

kàjìrìðú nv2. become afternoon.

kàjìròkùwuí n. bird.

kàjíyà adv. with the exception of; apart from. Alaro kajiya mai gade bawo apart from God there is no other chief

kàjíyí *n*. need to see s.o. for a certain business.

kàjû n. means of transport (for people); animal which is ridden, mount. kam ngalan kaju ngalan kàjúwú n. *hindrance.

kàjúwúmà *n*. hinderer.

kák ideo. still. see: dàðú.

kàká see: kàá. n.

kàkámðú nv2. cut up.

kàkàráptú ; kàkàràptà. nv2. move about restlessly. kàkàrámmèkkì kàkàrápcì v.intr.

kàkárdú *nv2*. tear.

kàkèwú ; kàànèmbú; kàànjúwú. pos. mine; your; his. from: (archaic).

kàkèwúrò adv. *my way of doing it.

kákðr *n.* staple/dish served without sauce.

kákkàdù n. 1) paper; sheet of paper. 2) note (money). \leq A.

kàkkàdùmá n. educated.

kákkàdù ákkìvè n.

kàkkàdú n. black insect; parasite inside dead animals.

kákkáivù n.

kákkáwú n. mud; bog.

kàkkê ; kàánðm; kàánjú; kàándè; kàándò; kàánjà. pos. mine; yours (sg); his/hers; ours; yours (pl); theirs.

kàkkéðú nv2. become mine.

kákù n. cold. see: káwù.

kál 2) *adj.* it's all the same. **ndaso vave kal** whichever, it is the same

kâl *n*. 1) knuckle; joint of finger; toe. 2) node (of stalk). 3) slice. 4) obstacle; belt.

kâl njàkkò *nv*2. put obstacle in the way of.

kálá *n*. harvesting? head of millet.

kàlá *n*. fragrance.

kàláðú ; kàlàðà. nv2. cut heads of grain. kàlâkkì kàlájì v.t.

kàlàjí n. breakfast. syn: màsàná.

kalakala n. gleaning.

kàlàkàláðú; kàlàkàlàðà. nv2. cut heads of grain.

kàlàkáláktú ; kàlàkàlàktà. nv2. kàlàkálángðkkì kàlàkálákcì v.t. 1) bring back; give back; return; send back; restore.

káláktú ; kàlàktà. nv2. kálángèkkì kálákcì v.t. 1) bring back; give back; return; send back; restore.

tíyì káláktú nv2. put on weight after getting well. 2) vomit (immediately after eating).

káláktúwú nv2. reply; translate (into another language).

kàlálà n. noise.

kálálá kámbù; gecko.

kálám n. 1) sand cleaning sieve. syn: sàgón. 2) heavy drag-net.

kàlân *n*. clitoris. *from:* (vulg).

kàlándà n. calendar. < E.

kàlángà n. game. syn: bìkké.

kàlàngàðú nv2. play. syn: bìkkéðú. kàlàngàkkì kàlàngàjî v.t.

kàlàngásá n. desert; area of live sand-dunes.

kálwú kálárràm **kálárràm** *n*. wrist (outside). **kàlàrús** *n*. coloured strip in centre of mat. kàlárì 1) n. chaff. 2) — adj. meek; mild-tempered; docile. kálástú; kàlàstà. nv2. pound; break s.t. up in a mortar; pound lightly with pestle (not grain). kálássèkkì kálássì v.t. **kàláwù** n. grass. (Aristida funiculata); (A. mutabilis). **kálàwù** *n*. new born animal. kàldò nv1. káldòkkì cògáldì v.t. 1) twist a cord back on itself. 2) kálðú ; kàlðà. nv2. kállðkkì káljì v.t. 1) break open (nut, egg). 2) hatch (eggs). táðà cés káljénà phr. it has hatched many chicks. kàlðú nv2. kàllákkì kàljî v.t. 1) block the way of; stop. kâmbà kalsəna nv2. fend/ward off. múkkòn kàlðú nv2. 2) block s.o.'s view. kálé n. hoe. syn: bánò. **kàlé** *n*. *action of filling in a hole with mud. kàlèðú nv2. fill in holes between bricks with mud. kàle kkì kàlèjî v.t. **kálékálé** 1) n. *young woman just married recently. 2) — n. small bird unafraid of humans which devastate unripe millet. kàlèyínà n. leech. **kàlôm** n. intestine(s). **kàlôm** *n*. twig. kàlôm kùrúwù n. *phantom from folklore. kàlàmdàjí n. last born child (of woman). syn: dàryédàjí. kálkál adj. 1) correct. 2) exact. kálkál rák adj. *exactly equal. kàlkàlðú nv2. become correct; exact. kàlkàljî v.intr. kàlkàlðúwú nv2. kàlkàlgókkì v.intr. 1) compare. 2) adjust. kálkállò adv. 1) correct. 2) exactly. **kàllá** n. one day fast missed which you have to 'pay back'. kàllá njàkkò nv2. miss a day. **kàllá ròmbò, bìyàðà** nv2. make up the missing day of fast. kállàwí n. scarf. syn: mòsóró. **kálló** *n*. embroidery thread of good quality. kállò adv. together. syn: rókkó. **kálmà** *n*. word. kálmà kàndôyé n. verb. **kàlmàrám** *n.* vocabulary; glossary; dictionary. **kálú** *n*. 1) leaves (of plant). 2) sauce; soup; gravy. àwó kálúvè n. meat; any ingredient. syn: dâ. kàlújí n. aardvark. syn: gùrwùm. **kàlûl** 1) n. kind of bird. 2) — n. tree. (piliostigma reticulatum, piliostigma thonningii). **kálwà** 1) n. *period of heat towards the end of the rainy season. syn: **ngéyí**. 2) -n. *millet with heads on. **kàlwó** *n*. container. **kàlwòjí** *n*. remains of meal (in bowl). **kálwú** *n*. 1) gown; robe.

kálwú dàwùngàsìyó n. kálwú dìwàdìwá n. kálwú fàlài n. overgown.

kálwú gàrì n. kálwú kájìyè n. kàlwûs kàmémè

kálwú násì n.

kálwú tùwúkkí n.

kálwú vìndí dáu tìlóà n.

kálwú lùðà n. put on a gown; enthronement.

kálwú lùðàà; money given to bridegroom by friends/relatives on eve of wedding. 2) moulting.

kàlwûs n. syn: dàrá.

kàlwúsàn n. cotton.

kâm *n*. man; person; people(pl).

dáwù kâmbèrò ngàwò nv2. become rich.

kâmbà tà nv2. win (game, cards).

kám ideo. see: dàðú.

kámá ; ámá. n. blind person. syn: kámbú.

kàmà Pl: àmà. n. peer; companion.

kámáá n. type of wild animal.

kámàa n. shell of fruit of acacia.

kàmáà n. publication of details of lost animals etc.

kàmààðú nv2. give details of animals lost for the recovery. kàmàǎkkì kàmààjî v.t.

kàmàndàrá n. trot; trotting. syn: kándár.

kámánì; kámánòm; kámánjú. n. 1) peer. 2) colleague. syn: kómánì.

kàmàttú nv2. kàmàddákkì kàmàccî v.t. 1) knead. 2) *make small balls of food.

kámbà n. widow.

kâmbê *n*. free man.

kâmbêràm *n*. *daughter of a free man.

kàmbèðú nv2. become a free man. kàmbe kkì kàmbèjî v.intr.

kàmbèðúwú nv2. *give liberty to a slave.

kàmbóláðù n. shoulder blade; front (of animals).

kàmbórsè n. faith. ni kam kamborseye gəni syn: námmórsè.

kàmbèrsènàmbú n. lack of confidence.

kàmbórí n. wrestling match. syn: ngáwá.

kàmbðrimá n. wrestler. syn: mólðúmà.

kàmbèrirám n. wrestling arena.

kámbí *n.* swimming.

kàmbíwù n. dispute; argument; quarrel.

kàmbìwùmá *n*. quarreller. < H.

kàmbìwùá adj. litigious.

kàmbìwùðú nv2. *oppose; *thwart. kàmbìwúkkì kàmbìwújî v.t.

kàmbôi adj. 1) light.

kàmbôi sék adj. 2) quick.

kàmbôirò adv. quickly; rapidly. 3) less important. syn: kòskê. 4) easy. syn: búðú.

kàmbòiðú nv2. kàmbòijî v.intr. 1) be light. 2) be quick. 3) be less important. 4) be easy to do.

kámbù n. blind person.

kámbù fódók ideo. completely blind. syn: kámá.

kàmbúdù n. hairs of horse tail. syn: káttú.

kàmbùðú nv2. become blind.

kàmbúwù n. ant.

kàmcéjí n. murderer; assassin.

kámdóràm n. waist; hips. syn: cànjá.

kàmðú nv2. kàmmákkì kàmjî v.intr. 1) grow up. 2) get rich. syn: wúràðú.

kámðú; kàmðà. nv2. cut; cut up. kámmðkkì kámjì v.t.

fát kámðú ideo.

kát kámðú ideo. *all of a sudden.

kámðúwú ; kàmðàà. nv2. kámgðkkì kámjðyì v.t. 1) put a patch (of cloth) onto. 2) make clothes for s.o. III kàmémè n. wart; cyst.

kàmôn iami

kàm $\hat{}$ **n**. shrub (species).

kàmôn bûl n.

kàmôn cólóm n.

kàmgòná n. underling (servant); Number 2; assistant?

kàmîn ; kàßîn. n. corpse; dead body (human).

kàmjànàmí n. wholesale retailer. syn: gúrdòmà, tàrèrémà.

kamjikamji *cu.* pregnancy?

kàmkám *n*. scarecrow.

kàmósúnó n.

kàmpái *n*. underpants.

kámpàní *n*. factory.

kámú *n*. woman; wife.

kámú cìmá n.

kàmùmá *n*. 1) *woman already married who only receives and meets other women. 2) *man who has lots of daughters.

kàmùrám n. vagina.

kàmùðú nv2. become a woman. kàmǔkì kàmùjî v.intr.

kàmùðúwú nv2. deflower.

kàmùkámú adj. behaving like a woman; effeminate.

kàmùmí *n*. *relative of a woman.

kamuram *n*. wife.

kàmùròkòngá n. *man-like woman; *masculine woman. syn: kòngàkòngá.

kánà n. gourd seeds.

kánádí n. patience.

kánádí ngòðà ; kánádí tà. nv2. be patient.

kánádíà adj. patient. syn: kòmâr.

kànàdìðú nv2. be patient.

kànàdìnàmbú *n*. impatience.

kànâm *n*. termite; white ant.

kànàndôr n. kerosene; paraffin.

kándá n. tackle.

kàndá n. grass given to animals as food. (eragrostis atrovirens); (eragrostis pilosa); (eragrostis tremula).

kàndá *n*. edible leaves for animals.

kándám n. pointed stake in trap or pitfall; target.

kàndán n. target.

kànðánà n. mosquito.

kándár n. trot (of horse). syn: kàmàndàrá.

kànðàryí ; àndàryí. n. camel saddle.

kànðàryí sàptà nv2. give first gift to newly divorced woman (done by old women).

kàndîl n. tree. (acacia raddiana).

kàndîn p.n. Tuareg.

kàndìnkàndín n. Tamashek.

— adj. typically Tuareg.

kandira *n*. hunter.

kàndúlò; kàndúwúlò. n. cow-dung.

kàndùló kàmáyí n.

kàndúrì adj. jealous.

kàndúrì *n*. hair(s); plumage.

kàndúrì fúwùyè n. pubic hair.

kàndúrì làsú n.

kàndúrì ngìwí n. syn: gásì.

kàndúrì n. saliva. syn: lállárì, njílélè, télélè.

kanduriami adj. hairy.

kàndù kànjúnjè

kàndùrìðú nv2. be jealous (affairs of the heart). kàndùrǔkkì kàndùrìjî v.intr.

kànðúwàl *n*. live embers.

kànðúwàl rós n. live embers.

kànðúwòl *n*. live coals.

Kànàmbú p.n. Kanembu (person, people of Kanem).

kànàmbùkànàmbú n. Kanembu language.

— *adj.* typically Kanembu.

kàngádì n. 1) horn(s) of an animal. 2) feeler; antenna claw (of an insect).

kàngálè n. stalk (grain).

kàngàlèkòrí p.n. 1914 famine.

kángánì *n*. palate.

kángár n. tree. (acacia nilotica).

kángár cólóm *n*. small forest.

kàngê 1) *n*. smoke.

kàngê tớrín cìyénò ideo.

kàngècíjí n. 2)

-n. fever.

kàngê kâmbà tà nv2. get fever.

kàngê tòlûmbà n. relapsing fever.

kàngéà adj. feverish. 2) go off. 3) fire (gun). bunduwu ciðu wajəna the gun failed to go off

kàngèbàrú n. smallpox scar(s).

kàngésú n. forgetfulness.

kàngésúmà n. forgetful person.

kăngò adv. if. kango wurinəm ndawu yemba niro wulnjəgəkki syn: câ.

kángó n. 1) gum Arabic. (tripogon minimus). 2) glue.

kángú n. 1) crack (in surface). syn: náryé. 2) stab wound.

kàngúi *n*. desire to do harm/fight with s.o. when/although stopped not able to do it.

kàngúimà n.

kàngûi *n*. *piece of pottery used to remove sand.

kàngúlé n. 1) race. 2) flight. syn: ngórðm?

kàngùlèmá n. runner; deserter; fugitive.

kàngúrnò *n*. act of favouring s.o.

kàngùrnòmá *n*. benefactor?

kàngúsù n. louse; lice.

kàngúwù 1) n. black ant. 2) see: túnó.

kànî *n*. goat.

kànî déksâ n. goat with long hair on hind legs.

kánía n. *hole in which to put millet whilst waiting to be put in sacks.

kanjalaye expr. poor soul!

kánjèr *n*. giraffe.

kánjí 1) n. *root of palm that children eat. 2)

— n. maggot.

kánjì n. slave. syn: cújánà.

kânjì álàyè expr. *slave of God! to express sadness; pity.

kànjí *n*. direction.

kànjí àwó lááyèn adv. *about s.t.; concerning s.t.

kànjímàrí n. pity; compassion. syn: kànjínò.

kànjínò n. compassion; pity. syn: kànjímàrí.

kànjírí *n*. cracks in heel (due to cold).

kánjún *n*. 1) *sour liquid which goes to make buttermilk. 2) food given to a wife on the third day after giving birth.

kànjùndú nv2. * put sour liquid (into milk).

kànjúnjè *adj.* anti-social.

kàràmsáðú kànjúwù **kànjúwù** *n*. hip-bone (top of thigh at side). **kánnà** n. younger sibling. **kánnú** n. 1) fire. kànnùrám n. kitchen; cooking area. syn: fùkkòjí. **kánnúà** *adi*. hot. kánnú tíyìyè; temperature. 2) hell. **kánnú jálòm** *n.* part of hell. 3) light; electricity; electrical power. kánnú mới mới mới còdî ideo. **kànnùmá** n. person who will end up in hell; electrician. 4) marking (animal); brand. kànnùàðú nv2. heat up o.s.; become hot. kànnùàjî v.intr. kànnùàðúwú nv2. *heat up. kànnùjí n. 1) *fireplace. syn: fúkkò. 2) kànnùjíràm n. kitchen. syn: fùkkòjí, fùkkòjíràm. kànórì n. Kanuri. **kànòrí** *n*. Kanuri language. — *adj.* typically Kanuri. **kànòrìkànòrí** *adj*. like a Kanuri. kánsí 1) n. oath. kánsí bò nv2. swear an oath. syn: áláptú. 2) — n. provisions. **kànsìrám** *n*. bag containing provisions. **kántà** *n*. 1) shelf. 2) display cabinet. kàntágánà n. yolk. **kántì** *n*. front part of thigh. **kàntí** *n*. canteen; shop; stall.< E. **kàntímà** *n*. shopkeeper; stall holder. **kántù** n. block of sugar. kányáu ideo. see: ngàmðú. káp 1) ideo. fits just right. sunonju kalkal sinjuro kap cakkena his shoes fit just right 2) — ideo. see: bà, náptú. **kàptánì** *n*. robe with slits front and back (jellibiya). káptú ; kàptà. nv2. become soft (through immersion). kápcì v.intr.

kàptú nv2. intercept. kàmmékkì kàpcî v.t.

kàptúwú nv2. go and meet (visitor); welcome (new arrival). kàpkákkì kàpcíyì v.t. I

kâr n. coach; bus. < Fr.

kár ideo. see: lólóðú.

kárá n. sorcery; witchcraft; black magic.

kárámà n. sorcerer; sorceress.

kàráà n. bush; countryside.

kàrààlá adj. savage, wild.

kàráà dìo nv2. *defecate. syn: déyá diò.

kàrààmá, kàráàmà *n*. bush-dweller; one who lives in the bush; one who travels all over the place?; adulterer.

karaakaraa adj. bush.

kàrádì n. palm of the hand. kárádìn kádíyé kòró kárádìn wállìyé

káráiðú; kàràiðà. nv2. káráinðkkì káráijì v.t. 1) hit with back of hand. 2) *chase (people all night).

kárál ideo. see: bòðúsee: náptú.

kárám *n*. crocodile.

kàrámà n. likeness; it is like. syn: àlámà.

kàrámà 1) *n*. wax. 2)

— n. shape; form. syn: àlámà.

kàrámgà *n*. tree. (acacia seyal).

kàràmsáðú ; kàràmsàðà. nv2. wander around looking for s.t. kàràmsâkkì kàràmsájì v.intr.

kàrámsí kàrísú

kàrámsí n. vein of the doum-palm leaf.

karap ideo.! see: bà.

kárápkà n. caravan; entourage.

káráptú; kàràptà. nv2. throw stick and stones at to knock down (fruit on tree). kárámměkkì kárápcì v.t. III?

kàràptú nv2. bounce along (car). kàràmmékkì; kàràptékkì kàràpcî v.t.; kàràptî v.intr. III?

káráskáðà adj. well-mannered; respectable.

kárásù n. sorrel. (Hibiscus asper).

kàràtê n. karate.

káráu *n.* proverb; saying.

kàráwì see: kàðíyì. n. 1) skin. syn: kàsíyì.

kam kàràwí kúttùà n.

kam kàráwì kàjîà n. 2) hide; skin; well-bucket?

kàràwìkèjí n. *luck.

kàràwìkèjímà n. *lucky.

kàràwìkùttú n. bad luck.

kàràwìkùttúmà n. unlucky person.

káràwù n. medicine used as a purge after an injury (buye).

kàráwú n. whitethorn. (acacia albida).

kárcáp ideo. see: kùrsásísee: ngámdù.

kàrðò nv1. wish s.o. ill. kárdèkkì cègárðì v.t.

kárðú ; kàrðà. nv2. kárnðkkì kárjì v.t. 1) *choose; select. syn: kóréðú. 2) separate (in a group). syn: kóréðú

fár/fér kárðú ideo.

fárák kárðú ideo.

kárðúwú nv2. *tear self apart. III

kárðú ; kàrðà. nv2. kárnðkkì kárjì v.t. 1) prepare; cook (e.g. soup, sauce, porridge). syn: dðlánðúwú. 2) tear; scratch, claw.

káré *n*. traditional draughts game played on the ground with nuts.

kàrê n. spotted hyena (black and white). see: búlðù.

kárè Pl: árè. n. 1) personal belongings; baggage; loads. syn: ànjá, kònðá. 2) personal affairs; concerns. syn: lámàr. 3) clothes. syn: kàjómú. 4) container. syn: kàlwó. 5)

— n. piece of old calabash.

kàrèkàré adj. old container; bowl.

kárékárémà n. repairer of broken calabashes. 6) dilapidated; worn out.

kàrèkàlú n. vegetables.

kárèkárèràm *n*. water lily fruit.

kàrérè n. spine; spinal column.

kàrôn ; kàrôngú. n. closeness; proximity; nearness.

— *adj*. 1) near.

kàrôn tós adv. *very near.

kàrðnkàrón adv. next/near to each other. 2) recent.

kàrónrò adv. recently.

kàrànðú nv2. come near; draw near; come close. kàrànnákkì kàrànjî v.t. et v.intr.

dél kàrðnðú ideo. very near; very soon.

kárgárðú; kàrgàrðà. nv2. brighten up (sky). kárgárjì v.intr.

kárí n. 1) vein. syn: **jâr bûyé**. 2) root of a tree; used for repairing calabashes.

kárí *n*. tick.

káríTM n. 1) *s.t. false. 2) lie. syn: bárì. see: kàttúwù. 3) pet. syn: túsà.

kàrìyìmá n. liar.

kàrî *n*. semi-precious stone.

kàrìjó; káryíjó. n. large tick (on dogs).

kàrísú n. sarcasm; irony. syn: ngárí.

kárjóm kárwù

kàrísúmà n. sarcastic person.

kárjóm n. 1) dum palm. (*Hyphaene thebaica*). 2) palm trunk.

kàrjíwù ; kàrjúwù. n. gazelle.

kàrkàrðú nv2. climb carefully. kàrkàrnókkì kàrkàrjî v.t.

kármò *n*. death.

kàrmòrám *n*. mortuary.

kármò búðùà adj. fragile.

kárnà *n*. tree of which the branches are used to make traditional beds and the frame for the roofs of huts. (grewia mollis).

kárnó n. alliance?; ganging up on; taking sides; favouritism. syn: **wárí**.

kàrnó n. 1) *s.t. selected. 2) election.

kàrnòðú nv2. *gang up on. kàrnŏkkì kàrnòjî v.t.

kàró n. tax. syn: ákkì.

kâro tà nv2.

kàrò nv1. kàrókkì cògàrî v.t. 1) forge (of smith in working iron). 2) carve (e.g. a wooden hoe handle); fashion? 3) cut or incise (e.g. barber in making face markings with a razor). 4) play traditional game of káré.

kàrô from: F. n. floor/wall tile.

kârtà *n*. playing card.

kârtà ríwèràyè; vaccination card.

kàrtîp *n*. table.

kárù see: kárwù. n. molar.

kárù n. first-born child. syn: mâjì.

kàrúwà 1) n. wind.

kàrúwà cijəna nv2.

kàrúwà bojəna/napcəna nv2.

kàrùwàrám n. place exposed to the wind; direction of wind. 2) spirit; demon.

kàrùwàmá n. 1) one possessed by evil spirit. 2) *medium?

kàrùwàkìmé n. dust storm.

kárwá n. carp; cichlid perch?

kárwà n. *man of the world. syn: tàdàbàlá.

kárwái n. calabash food. bórì kárwái fál

kárwé n. shoehorn.

kárwí *n.* *traditional well.

kárwì *n*. charcoal.

kàrwílò n. small bucket used in digging of traditional wells for carrying away earth. syn: màttàsàmbó.

kárwù ; kárù. n. heart.

kárwùnjú àsòlàjónà expr. he is angry.

kárwùnjú bát bát bát fàwàccî ideo. his heart is beating fast.

kárwùn bûà adj. grieved; angered.

kárwù búdùà n. quick tempered.

kárwù bûllà adj. good.

kárwù cólómbà adj.

kárwùnjú córót kámgáðà ideo.

kárwùnjú dák dák dák còdî ideo. his heart is beating.

kárwùní fóláfólájì expr.

kárwù gérò nv2. grit your teeth; pull yourself together.

kárwùnjú haí cìjónà expr.

kárwù jâuà adj. brave; courageous.

kárwù kâmbé jàðà nv2.

kárwù kâmbé kèriðà nv2.

kárwù kàmbôià adj.

kárwù (córót) kàmðàà nv2. be terrified.

kárwú eâ

kárwùn kôuà adj. patient; longsuffering; self-controlled?

kárwůrò kâu njàkkò nv2.

kárwùní kèjî expr. I am glad.

kárwù kîbbùà adj. brave; courageous.

kárwù kòktà nv2.

kárwùní kúttú expr. I am sad.

kárwù sàmðú nv2.

kárwú *n*. 1) molar.

kárwùn tà nv2.

kárwùn gà nv2. 2) end; extremity.

kàrwùcòlóm n. evil; bad or cruel person (who holds grudges).

kàrwùcòlómmà n. *bad person.

kàrwúdì 1) n. female (animal or plant). 2)

— n. ink of Koranic verses washed from slate and drunk as medicine.

kàrwùdìwí n. malice.

kàrwuî *n*. 1) paddle.

kàrwuî kàdáiyè n. 2) punting pole. 3) stye.

kàrwùjá n. *vexation.

kàrwùjámà n. *s.o. who vexes.

kàrwùjáu n. quick temper.

kàrwùkám n. fear.

kàrwùkámmà n. *person who makes one afraid; *object which makes one frightened.

kàrwùkárwú n.

kàrwùkárwúrò adv. lined up in groups (of people or things).

kàrwùkárwúrò dàáðà nv2.

kàrwùkàjí n. happiness.

kàrwùkòrí *n*. *action of doing evil to s.o.

kàrwùkàrímà n. *s.o. who does evil to his neighbour.

kàrwùkòrí *n.* long side edge of mat; lengthways.

kàrwùkìbbú n. courage.

kàrwùkìbbúmà n. courageous person.

kàrwùkùttá n. sadness.

kàrwùkùttámà n. *sad; discontented.

kàrwùlálám n. nausea.

kàrwûn n. 1) medicine. 2) remedy. 3) correction. kâmbò kàrwûn njəddo

kàrwùnmá n. 1) *maker or seller of medicines. 2) *healer; medicine man. 4)

— *n*. Senegal hartebeest.

kàrwùnǒú nv2. become medicine. **kàrwúnjî** v.intr.

kàrwùngái n. *anxiety; *restlessness. syn: dàrúdà, jùwùlà, yìßásù ísù.

kàrwùngèlá n. goodness.

kàrwùsám n. *sum of money given to a woman who has left her married home in order to be reconciled.

kàrwùsðrón n. 1) *heart defect. 2) heartache.

kàrwùtìló *n*. steadfastness.

kàrwùwár n. heartburn.

kàrwùyés *n*. *wish the worst to one's neighbour.

kàrwùyésmà n. *person who wishes the worst to one's neighbour.

kàrángí ; kàréngí. n. border; frontier.

kàrángí n. border; frontier. syn: bàlàlàngái.

kàràpcíyà n. 1) *wooden shoe. 2) plant with thick large leaves.

káráu n. glass bracelet.

kàṛàují n. *strong branch used for framework for a house of stake for grass fence.

kàràukáráumà n. plover.

kàreâ n. male slave; captive. syn: cújánà, kánjì.

```
ká
                                                                                           kàsífàn
kárgà n. type of small stone?
kárì n. pus.
  kárì càptà nv2.
   kárì kòlðà nv2. 2)
káṛì 1) n. money given to musicians by placing it on their foreheads.
kàrìðú nv2. gone bad; pussy. kàrìjî v.intr.
kàrílán; kàrínnám? adj. *of less importance; a small quantity.
kárímà n. meaning. syn: mààná. from: (Ar?).
kàrímbó n. bush. (leptadenia lanelifolia spartum); (leptadenia pyrotechnica).
kàrìmí n. traditional vaccination against smallpox.
kárímì n. charcoal.
kàrímò n. camel; dromedary.
   kàrímò dágèl n.
   kàrímò kírì n.
   kàrímò kùðúngù n. small camel.
   kàrímò kúwúlé n.
   kàrímò ngwáànà n. young camel.
kàrìtúnó; kàrìsúnó. n. fontanel; soft spot on baby's head.
   kàrìtúnóràm; kàrìsúnóràm. n. fontanel.
káríwí n. wooden handle (hoe, axe).
kàríyì ; kàrî. n. thorn; pricker?
kás ideo. see: nàmðú.
kásá n. illness. syn: kásúwá. see: kásúwásee: kúndóndì.
kàsádà n. permission; agreement; consent. kasadanəmmin fannəmro ngagəkki
kàsàðú nv2. divide into piles. kàsǎkkì kàsàjî v.t.
kásàdù n. application; industry.
   kàsàdùmá n. hard worker; industrious person.
kásálà n. bathing. < A.
   kàsàlàrám n. bathroom; place for washing oneself; toilet.
kásálðú; kàsàlðà. nv2. chop s.o.'s head off; kill with a sword. kásállàkkì kásáljì v.t.
kàsàlðú nv2. < A. kàsàllókkì kàsàljî v.t. 1) bathe s.o.; wash s.o.'s entire body. 2) *to tell s.o. the truth
      about their own faults.
      — nv2. wash oneself. III
kàsâm n. 1) air; gas.
   kàsâm njà nv2. go out for a breath of fresh air. 2) breeze; wind; coolness.
   kàsâm fáá/sáá kádíò ideo. a refreshing breeze came. 3) cold; cough. 4) improvement.
   kàsâm fàndò nv2. 5) liberty (of captive).
   kàsàmrám n. 1) window. 2)
kásár n. screen-like mat of horizontally-tied grasses usu. hung in doorways.
kásárðú ; kàsàrðà. nv2. *tie reeds with straw. kásárnðkkì kásárjì v.t.
kàsásì n. *shrub used as medicine against dysentery.
kàsàttú nv2. agree; accept; believe; consent. syn: àrdìðú. kàsàddákkì kàsàccî v.t.
   Alàà kàsàttú expr. *place self in the hands of God.
kàsàttùnàmbú n. disapproval.
kàsáu n. 1) bad - fatal cough. 2) tuberculosis.
kàsêt n. cassette.
   ràdíyò kàsêttà; radio cassette player. syn: têp.
kásómbá n. fatigue.
kâsòn expr. except. Alan katun mai gade bawo wûn kâtùn
kàsiâ n. fonio. (digitaria exilis). syn: bórásà.
kàsífàn ; kàsíwàn. n. pain from old injury.
   kàsífàn cijəgəna nv2.
```

kàsígənà káttántàwà

kàsígðnà n. woman? female?

kàsìmrám *n*. source of well (where water swirls about).

kàsíwàn see: kàsífàn. n. kàsíwì n. skin. syn: kàràwí.

kàsíyìnà n. woman? female?

káskáðà part. far away?

kàskâr n. wooden? rake.

káskásí n. *plant used to wash the young married couples and whose leaves are used to make sauce. syn: **kèwúlú**.

kàskàsí n. scale (fish).

káskì n. fortune-telling; soothsaying.

káskì bàktà fiðà nv2.

káskìmà n. fortune-teller; soothsayer.

kàskí n. hole made in which to put seed.

kàskímbádí *n*. ant hole/hill?

kàskûn n. scabies.

kàsò nv1. kàsókkì cògàsî v.intr. 1) run.

lái lái lái kàsò nv2. *run (of dog). 2) speed.

kàsoâ n

kàstú nv2. remove; cut away (with a knife); whittle away. kàssákkì kàssî v.t.

kástú; kàstà. nv2. kássòkkì kássì v.t. 1) pull; pull tight; saddle. syn: górástú.

fôr kàstà *n.* saddle a horse. 2) *tie (stalks).

kàstúwú nv2. pay off (a debt) on behalf of s.o. kàssókkì kàssíyì v.t.

kàsû n. debt; loan. syn: dêinì.

kàsùmá n. debtor.

kàsúlù n. jujube tree. (ziziphus mauritania).

kàsùlùbìná n. jujube tree. (ziziphus mucronata).

kàsúnì n. 1) seed. 2) descendent(s).

kàsúsù see: kàásù. n.

kásúwá n. illness; sickness. syn: kásá. see: kúndóndì.

kàsùwá *n*. criticise s.o. behind their back.

kàsùwámà n. critic.

kàsúwù n < A. 1) market; commerce.

kàsùwùmá n. market trader.

kàsùwùrám *n.* market pocket-money; spends given to children or women to make small purchases on market day. 2) trade; commerce.

kàsùwú adj. having to do with the market.

kàsùwùlá n. place where there is no market at present. \leq A.

kàshágàr n. sword; sabre.

kàshágàr kàrintìló n. one-edged curved ceremonial sword.

káshì n. pile of things to sell.

kat adv. certainly. see: nòðú.

kátákó n. timber; wooden plank; plywood; hardboard. < H.

kátákómà n. carpenter. syn: kàfíntà.

kátákó kàròmà n. carpenter. syn: màkáníkì.

kàtárà see: kàðárà.

kàtífà ; kàtíwà. n. mattress. syn: tàráà.

kátìm n. *geometrical shape inside which one writes. < A.

kàtíwà see: kàtífà. n.

kátkún n. 1) heavy load. 2) burden.

kátkún sàwò nv2. unload; unburden?

káttán n. awl-like tool used in women's hair dressing and by cobblers in leather work.

káttántàwà n. snail shell.

káttáwàr káßàsù

káttáwàr n. 1) pigeon. 2) colour of a pigeon. 3)

— *n*. shrub sp. (*Combretum*).

káttè n. 1) distance between two places. 2) relation.

kàttèkàtté n. *environment. see: persons, etc.

kàttî *n*. earth; soil.

kàttî bûl n. whitewash.

kàttìmá n. mason; maker of mud bricks; carrier of 'banco'.

kàttìá *adj.* sandy.

káttó n. afterbirth (of an animal?); placenta. syn: kwâ kúrà.

káttú n. horse hair; donkey hair. syn: kàmbúdù.

kàttú *n*. trap for birds made with horse hair.

kàttúwù n. lie. syn: bớtì, káryí.

kàttùwùmá n. liar.

kàttùwùðú nv2. become a lie; become untrue. kàttùwùjî v.intr.

ìsàkàttùwùðúwú nv2. contradict; declare to be untrue. ìsàkàttùwǔkkì ìsàkàttùwújî v.t.

kâtùn expr. except. Alan katun mai gade bawo wûn kâtùn syn: kâsôn.

kàtùnó see: kàðùnó. n.

kâu see: káusú. n.

 $\mathbf{k}\mathbf{\hat{a}}\mathbf{u}$ n. 1) stone; rock.

kâuà adj. stony.

kâu timiyé ; **timin kâuà**. n. tartar; plaque. 2) mountain; rocky hill.

kâu gòptúràm; sling.

kâu sìllòwù n. form of capital punishment (buried up to neck in ground horses ride over person).

kàudí *n*. shade.

kàudí lómós ideo. deep shade.

k\hat{\mathbf{h}}ulà n. place in the sun.

kàuðú nv2. *be patient (of important person). v.intr.

káulá n. 1) bush sp. (*Combretum*). 2) *name given to a region in the central part of Diffa department.

káuláðú; kàulàðà. nv2. rinse a bowl to get out the sediment. syn: jàláðú, sòrálðú, sùwàlðú. káulâkkì káulájî v.t.

kâurì n. tomb; grave. syn: káwàr.

kàurìlá n. cemetery; burial ground. syn: kàwàrdí. see: kàwàrlá.

káusù ; kâu. n. heat of the sun.

káusù cór/yír/yír/jór? ideo. baking hot.

kàusùðú nv2. kàusùjî v.intr. 1) become day; become day. 2) rise (of sun).

káßá n. clap.

káßá jàðà nv2. clap.

kàwáà n. *palm's width.

kàwádà *n*. place where women do fûl or place where bury **bule** with ashes.

kawak n. multiple.

kàwáktú ; kàwáktà. nv2. scoop out s.t. soft usu. with instrument. kàwángèkkì kàwákcì v.t.

kàwàktú nv2. multiply; increase. kàwàngékkì kàwàkcî v.t.

ríwà kàwàkcónà expr. profit has doubled.

sî kàwàktú nv2.

kàwángé *n.* spur-wing goose.

káwár n. Slender-billed Weaver. Ploceus luteolus.

káwàr n. grave. syn: kâurì. \leq A.

kàwárà n. 1) *composition of herbal medicines. 2) *jar in which one prepares herbal medicine. 3)

kàwàràðú nv2. *prepare a herbal potion.

kàwàrdí n. cemetry. syn: kàurìlá kàwàrlá.

kàwàrðú nv2. *make a raised place on a tomb to mark the spot. < A. kàwàrnókkì kàwàrjî v.intr.

kàwàrlá n. cemetry; graveyard. syn: kàurìlá, kàwàrdí.

káβàsù *n*. *non-aggressive.

káwé kàyámbàr

káwé *n*. 1) advice; counsel. 2) religious enlightenment. 3) praise at wedding; advice given to bride and groom during marriage ceremony.

kàwê n. expanse of smooth hard ground where nothing grows. syn: bâbâdù.

kàwéðò n. calabash bush. (leptadenia arborea).

kàwâr n. camphor. (cordia sinensis).

káwí n. locust; grasshopper. syn: kìwú.

káwí bàràndál n. *large edible grasshopper.

káwí kàyàumá n.

káwí kèlàfú n.

káwí kánnà jànnámà (jànémà) n.

káwí kìyú n.

káwí màdá n.

káwì *n.* growth on this tree which when ground up is used by Kanuri women to make their hair red. (*commiphora africana*).

káwì dèkkân n. tree fungus?

kàwìlélé n. tree. (commiphora).

kàßîn ; kàmîn. n. corpse; dead body (human).

kàwíró n. *blackish bird that destroys the millet.

kàwíyà ; kàfíyà. n. shade. syn: kàudí.

káwò n. kobo.

kàwówù n.

káwú; kàwùkáwú. n. twin(s). kawu yindi falləm gai spitting image

káwù ; kákkù. n. cold.

 $\mathbf{k}\mathbf{\hat{a}}\mathbf{w}\mathbf{\hat{u}}$ *n*. 1) day(s). 2) age; days on earth; long life.

Alà kàwú njó! expr. May God give you a long life!

kàwúnjú dàjánà expr. *his life is nearly over.

kâm kàwúà adi.

kàwú kùrúwù n. long life. 3)

— conj. before; since.

kàwùdàðá n. *the end of life. kâmbà kàwùdàðá léyénò

kàwúdì n. 1) scent; perfume. 2) *tree whose flowers are used to make perfume.

káwúdó n. tree sp. (Mitragyna inermis).

kàwúdò n. water vapour; steam.

kàwùkáwú see: káwú. n.

kawukko n. soot.

kàwûl *n*. *tree used for incense.

kàwûl kúrò n. wild duck.

kàwúllà see: fôr. adj.

káwúlú *n.* sticky/slimy substance.

káwúlú k**órìyé** n. saliva of rabid dog.

kàwùlùbúl n. *shrub; the leaves of which are used as condiment in sauce. (*Ceratotheca sesamaides*).

káwúró n. plant parasite. (Cordia sinensis).

kàwúţí n. < A. 1) message (verbal or written); news?; speech?; opening address?; announcement? syn: gálà.
2)

kàwùrìmá n. bearer of message.

kàwùrìðú nv2. commission. kàwúrŭkkì kàwúrìjî v.t.

kawuwa n. twin(s).

kàwúwù adj. short. syn: cáccáu, kòrí.

kàwúwù dómdóm ideo.

kàwùwùðú nv2. become short. kàwùwǔkkì kàwùwùjî v.intr.

káyà see: kâ. n.

 \mathbf{k} à \mathbf{v} $\mathbf{\hat{a}}$ n. type of fish.

kàyámbàr n.

kəgəttú kàv kàyámbàrmà n. kàyâu n. Sodom Apple. (Calotropis procera). **káyé** n. grass sp. (tribulus terrestris). kàyéðú ; kàyéðà. nv2. fry. kàyékkì kàyéjì v.t. **kàvên** *n*, fishing, kédí n. work. kédímà n. worker. syn: kídà. kéðú nv2. get sand off. kékkì kéjî v.t. kégárá see: kévérá. n. rain-storm. kék 1) ideo. see: dàðú. 2) — ideo. see: vìmbàrò. **kèké** n < H. 1) sewing machine. **kèkémà** n. tailor. 2) bicycle. kèkèmàrí n. tailor's. kêl 1) n. metal trap. 2) — ideo. see: yìmbərò. **kél búrwù** *n*. reptile with poisonous bite? **kéllám** *n*. *parasitic plant which grows on the roots of trees. **kéllé** *n*. remnant piece of cloth. kéllèn ngoða nv2. tripping s.o. with the foot. syn: sàllá. kéllè n. **kéllú** p.n. name given to girl born between two boys. kémì n. 1) co-wife. 2) opponent; enemy. syn: dòwùmá. kéng 1) ideo. see: fúðú, gérò, súðú. 2) — ideo. see: yà. **kénzâ** *n*. pension for old soldier. kér ideo. see: kááðú. kérà adj. black (horse). **kéré** *n*. walking stick with crooked end. **kérè** *n*. livestock watering hole. **kèrìwó** *n*. little green bee-eater. **késà** n. fine white sand. késà tás fíyáðà ideo. kèsá adj. sandy colour. késàðú nv2. worked out; exhausted (soil). késàjî v.intr. kèsàkésá n. orangey-brown colour (horse). syn: álgàs. **késò** *n*. rag; cloth. kèsòkèsó n. rag. kèwúlú n. shrub. (lannea humilis); (chrozophora plicata). syn: búlú káskásí. **kéyé** *n*. *bird's nest for laying eggs. **kèyènó** n. place where one can obtain water by digging with hand. kéyérá ; kég**ó**rá. n. rain-storm. kédák ; kédék, ideo, silently, kedak ngoyeno kela siyen kedak kedak guwatkeno cinem kedak jakkene **namme** shut up and sit quietly; without noise. kódók ideo. see: làptúwú. kégémðú ; kègèmðà. nv2. grasp s.t.; clasp tightly. syn: kémðú. kégémmèkkì kégémjì v.t. kàgándò n. tie/put on back. kàgándòà n. woman with child on her back. kàgànðú nv2. stutter; stammer. kàgànnákkì kàgànjî v.intr. kàgàndúmà n. stutterer. kágárðú ; kàgàrðà. nv2. screw s.t. up in gown to carry it; huddle o.s. up under s.t. kágárnàkkì; kágárðàkkì kágárjì v.t.; kágárðì v.intr. III kágáttú ; kàgáttà. nv2. *form a pact to take s.t. kágáddàkkì kágáccì v.t.

kəjáðú kəlàkənðá

kájáðú ; kájáðà. nv2. *moisten (cereals before pounding them). kájákkì kájájì v.t.

kèlâ kèjàðà nv2. hairdressing.

kəjak ideo. off. see: kámðú.

kðjàkójáðú nv2. hop (hobbled animal). v.intr.

kəjan ideo. see: kámðú.

kàjápkù adj. well-fitting.

kàjî adj. 1) nice; pleasant; agreeable. 2) sweet (taste).

kàjî cón ideo. very nice.

kàjî fànðú nv2.

kàjînjú fànðú nv2.

kðjìmá n. *person with whom one has good relations; confidant.

kájíðú ; kájíðà. nv2. set up cooking tripod. fúkkó kájíða cágádé kájíkki kájíji v.t.

kðjìðú nv2. kðjìjî v.intr. 1) taste good. 2) 3) re-establish good relations.

kðjìkðjí n. 3 or 4 different dishes cooked for you on return from journey.

kðjìyàkkú n. 1) 3 part tool for cleaning ears, splitting kola and cleaning fingernails. 2) 3-forked branch (planted in ground and used to hold a container of goat's milk while the milk is souring)?

kðkólðú ; kðkólðà. nv2. kðkóllðkkì kðkóljì v.t. 1) join. 2) put together; mix (grains). 3)

kàkárðú; kàkàrðà. nv2. wrap. kàkárnàkkì kàkárjì v.t.

kál ideo. see: lúwòsee: yùwò.

kàlâ n. 1) head.

kèlâà adj. intelligent.

kàlânírò láu kádiô ideo. it suddenly came to mind.

kàlânjú mòwò nv2. *defend o.s.

kàlâ fàndò nv2.

kòlâ cólómbà; empty-head, ignorant.

kàlâ kîbbùà adj. stubborn; obstinate.

kàlâ tà nv2. support (family).

k**èlân tà** nv2. keep in mind.

kðlàmá n. equal (same age).

kðlamánjú báwò expr. there's nothing to equal it. 2) handle (of knife etc). 3) top; surface. kəla tewuryen on top of the table 4) topic; subject; matter.

kàlâ àwíyèn adv. about what? concerning what?

kèlâ báwò adj. *who quickly forgets. mana kəla bawo

kèlâ kèrîa adj. *imprudent; direction.

lamar adə kəlanjun *expr.* he is responsible for providing it.

kðlâ njùkkùrò n. *sickness.

kàlàbúl n. *impetigo of scalp. syn: kòjòkòjó.

kðlàcújúm n. head over heels; leap frog. syn: còccòrímí.

kèlàdírí n. dizziness; vertigo.

kàládò n. enemy. < A.

káláðú; káláðà. nv2. roll into a ball with hands. kálákkì kálájì v.t.

kàlàðú nv2. win; be victorious; come out on top. kàlàkkì kàlàjî v.intr.

kàlâfàràm n. 1) enlightenment. 2) awareness of the world (usu. through education) civilisation.

kòlàgé ; kélàgéðá. n. disorientation; getting lost.

kàlàgárgár n. lethargy.

kèlàgérmà n. lethargic person.

kàlàjáwá n. top part of round hat.

kèlâkàà n. head of a bed. syn: kèlàkàjí.

kèlàkàjí n. head. syn: kèlâkàà?

kðlàkólá n. oblique speech.

kálákáláðú ; kálákáláðà. nv2. roll s.t. soft between palms of hands. kálákálájì v.t.

kðlàkóláðú nv2. *knead to make thin.

kàlàkànðá n. self-sufficiency.

kəlakə

kàlàkàrí n. imprudence.

kèlàkèrímà n. imprudent person.

kèlàkìbbú n. stubbornness; obstinacy.

kèlàkìbbúmà n. stubborn person; obstinate.

kèlàkùlúm *n*. round decorative leather knot (which may function as a leather button).

kðlâm adj. 1) tasteless; insipid. 2) weak (body). 3) timid person.

kálámbú n. need (usu of food).

kálámbú fàndú nv2.

kðlàmðú nv2. kðlàmjî v.intr. 1) become tasteless; lose its taste; bland. 2) become weak (in body). 3) *become timid.

kèlàmðúwú nv2. kèlàmgékkì kèlàmjíyì v.t. I

kèlànàmbúmà n. 1) stupidity. 2) forgetfulness.

kðlànàmbúmà n. forgetful person; stupid person.

kèlângà n. game.

kèlàngàràm n. play-ground. syn: bìkké.

kèlàngàðú nv2. play. syn: bìkkéðú. kèlàngákkì kèlàngàjî v.t.

kðlàngàdúwú nv2. joke; tease.

kàlàngól n. 1) *act of following s.o. who is hiding. 2) spying.

kàlángú n. 1) dew. 2)

kəlánikam; kəlánjukam. expr. important as I/you/he am/are/is.

kðlànìkðlàní ; kðlànðmkðlànóm; kðlànjúkðlànjú. n. looks after his own interests.

kðlànìlá; kðlànjúlá. pos. my; your; his etc.

kəlánjì n. scorpion.

kàlánjì fàláðàyé n. small centipede.

kðlànlùwó n. loss of interest in s.t.; apathy

kàlàràndó n. throbbing head. syn: kélâsàràn.

kèlárí *n*. abundance of possessions.

kàlàrí n. person who lets his hair grow.

kàlâsàgàdù n. ornamented head-piece of a bridle.

kàlàsàrán n. headache.

kàlâsàràn n. catarrh or cold; nasal congestion of a horse.

kèlàstèrám n. strop/strap.

kólástú ; kòlástà. nv2. sharpen; strop. kólássòkkì kólássì v.t.

kàláwò 1) n. female goat that has yet to bear kids. 2)

— n. camel skin.

kèlàyàkkú n. 1) hairstyle of young girls. 2) young girl; from infancy to marrying age; virgin.

kálðú; kàlðà. nv2. kállàkkì káljì v.t. 1) join. 2) put together; mix (grains). 3)

kàlâ kàldà nv2. syn: lámðú.

kèlèðà n. bandage; dressing.

káléðú ; kàlèðà. nv2. wrap s.t. around s.t. (long) several times; wrap s.t. up in. kálékkì káléjì v.t. kálékáléðú; interlace.

kèlélè n. monetary contribution to a ceremony (e.g. naming, wedding, circumcision). syn: njáyè.

kèléwà n. good health. < A.

kèléwà sálái expr. in very good health.

kèléwàmá! expr. is everything alright?

kèléwànjú sémél ideo.

káláp ideo. see: jáðúwúsee: láptú.

kálárì n. skunk.

kàlású n. carpet; rug.

kàllárà n. *red coat of cow.

kàlmáskù n. period of about thirty minutes before sunrise and after sunset.

kèlùwú n. fox. syn: bôubôumà.

kólwù *n*. natron; potash.

kàlwú

kálwù bàssár n.

kálwù járàwù n. hard potash (from Kanem).

kálwù kìmé n.

kớlwù shâm n.

k**èlwú** *adj.* powdered.

kóm ideo. see: dàðú, dúniâ.

kậm *n*. handful.

kôm fál n. fistful. kom fal koljiye fistful of peanuts syn: ré?

kàmâ n. 1) master; lord.

Kàmândé p.n. God. 2) owner.

kàmádà n. tree. (sclerocarya birrea).

kàmágàn n. honey.

kàmágàn n. elephant.

kàmálà n. wet nurse; woman who breast-feeds an orphaned child.

kómángàr n. cruel or wicked person.

kàmâr n. patience. syn: kánádí.

kàmárí n. small black ant.

kàmáskí n. neighbour.

kàmátàn n. fresh tomato. syn: tàtàmbúl.

kàmátkàm n. liver.

kàmáyí n. *dry wood (good for firewood).

kàmbâ n. climb.

kèmbàrám n. step(s); ladder.

kèmbáfí; kèmbáyí. n. supernatural power.

kàmbô n. food; dish.

kàmbòmá n. glutton.

kèmbômá n.

kèmbòrám *n.* right (opposite of left); eating place; dining room?

kémbúrwómin adv.

kớmởú ; kòmởà. nv2. shut; close (one's eyes)? clench (fist). kómmòkkì kómjì v.t.

sîmnjú róm kómjónà ideo. he closed his eyes tightly. syn: kógómðú.

k \acute{a} **m** \acute{a} n. this year.

kàmárí n. *mixture of small pieces of charcoal with hot cinders.

kómóstú; kòmòstà. nv2. wipe hands together (to clean them). kómóssòkkì kómóssì v.t.

kómóttúwú ; kómóttàà. nv2. tuck under arm? kómótkòkkì kómóccìyì v.t. I

kớmót 1) ideo. see: tàsee: kəmdu. 2)

— n. blink. **kəmət simben kìdô** in the twinkling of an eye

kàmíná n. rubbish hole within compound.

kómkòm n. species of shrub. (combonia vitata).; kùmkúm?

kómó n. *calabash. (lagenaria siceraria).

kàmòmá n. calabash seller.

kàmówòmà n. bowl.

kèmúdò n. catfish.

kòmúlló *n*. illness which is caused by starvation.

kòmúmù *n*. stuttering.

k**àmúrjò** n. old woman.

kòmùrjòðú nv2. grow old. kòmùrjŏkkì kòmùrjòjî v.intr.

kàmúwú n. sweat; sticky heat; humidity.

kàmùwùmá n. s.o. who perspires freely.

kàmùwùrám n.

k $\hat{\mathbf{n}}$ **a** n. 1) hunger.

kònânjú njéjò nv2. eat until hunger assuaged? 2) famine.

kànâà adj. hungry; famished.

kànámbú kángál

kànàkáná n. a little hungry.

kànàmá n. starving person.

kànân njàkkòwò nv2. save from famine.

kðnámbú n. *lack of resources. kamga baðari gəni kasasi ye kənamburo

kènàndí; kènándí? adv. again. kənandi fuwuro fandəmbawo

kònárá adj. having milk; milch (of large animals).

kànásàr n. victory; success. < A.

kànðá n. possessions. syn: ànjá, kárè, kàngánðí.

kànðâ n. catch.

 $k \partial n \partial a r a m n$. *place where one traps.

kàndâi n. 1) small round basket made of ngəlai grass. 2) small round basket used for keeping kola nuts in.

kànðámbí n. birth. syn: kànjámbí.

kàndáwù n. 1) oil. 2) petrol; gasoline.

kàndàwùrám *n.* petrol station. 3) (melted) butter.

kànðáwù n. 1) new moon. 2) month.

kàndàwùdàjí n. end of the month.

kànôê see: ìsò. n. arrival; coming.

kàndèrám *n*. where s.t. comes from.

kàndéwú *n.* nursing mother/animal.

kàndágà n. 1) way of life. 2) *characteristics of s.t./s.o.

kàndàgàrám n. dwelling place.

kándágái n. *stay.

kàndágài n. audience, council meeting of chief.

kàndágài njakko nv2. hold a council meeting.

kàndàgàirám n. reception room in a palace; council chamber?

kàndágài n. future.

kàndáláskù n. night; dark. syn: námbúné.

kándàr *n*. cotton plant.

kàndármú n. cream from milk?; yoghurt.

kànðiô see: ìsó. n. come.

kàndó; kúndò? n. 1) act; deed; doing. 2)

kàndò nv1. bind; wrap or tie on one's back (a child). kándàkkì càgándì v.t.

kàndóndì n. sickness. syn: mórìmòrí.

kàndúwò ; **kàntúwò**. *n*. authority; power; influence.

kàndúwò bûl fók *n*. naked authority.

kàndùwòmá n. person who wields power. syn: wòwòmmá.

kàndúwú n. 1) joint of body. 2) knot. syn: ndúwú.

kðnémù n. ox. syn: dàló.

kánák ideo. see: làptú.

kànám n. sleeping sickness.

kànôm n. sleep.

kànàmmá n. sleepyhead; s.o. who sleeps a lot.

kénéngà n. state of good mental and physical health. syn: nánléwà, nànngá.

kòngâ n. 1) following. 2) obedience.

k**ðngál** n. sun.

kàngál wúrál kájánà ideo. the sun is shining brightly.

kòngàllám *n*. bathed in sunlight; place with sun.

kàngàlgákkí n. convolvulus (leaves used as eye medicine).

kàngánðí n. wealth; possessions. syn: ànjá, kárè, kànðá.

kàngáyàm n. messenger.

kàngàyàmrám n. messenger's fee; money given to messenger for service rendered.

kəngayi n. obedience.

kángál n. 1) soft roe. 2) sperm. syn: mànî.

kərdì kəngər **kóngór** *n*. urine of cow. kàngàrðú nv2. urinate (cow). kàngàrjî v.intr. **kòngórí** *n*. asking questions for information. kàngórímà n. *person who seeks supernatural power. \mathbf{k} **èníwù** n. arrow. **kànjâ** *n*. drinking. kònjâmà ; kònjàmá. n. drunkard. k**ànjàrám** n. bar. kànjáimú n. roasted millet. kànjâm n. ripening, sa argəm kənjam cədiya kànjámbí n. birth. syn: kàndámbí. kànjámú 1) n. nosebleed. 2) — n. unexpected. **kusotto/ingi kənjamu** visitor/rain expected but doesn't come kànjàyàkkú n. splitting into three (of a road). **k**ànjàyìndí *n*. branch; fork or bifurcation in a road or path (or water). kánjánà n. fornication; adultery. kànjànàmá n. adulterer; adulteress. **k**ánjíní n. bad mood; pulling a face?(= láwú). kánjíní njákkò nv2. be in a bad mood. $\mathbf{k} \hat{\mathbf{o}} \mathbf{n} \hat{\mathbf{o}} \hat{\mathbf{o}} n$. gift; giving. kànjômà ; kànjòmá. n. donor; giver. kánná n. calf. kànnàkánnà n. kernel of nut of the dum palm fruit. kànnàrá n. milch. kànnárì n. ground squirrel. kànnásàr n. victory. kànnàsàrnàmbú n. defeat. **kànnásì** n. succulent weed with flower, used in soup. (trianthema mideogyna). **k**ánnásìm *n*. dream. kànó see: nò. n. kànsiô n. coming. kàntìlómí adj. first.

kànyìndíyè adj. second.

káptú ; kàptà. nv2. kámmàkkì kápcì v.t. 1) press together (one's legs?). 2) squeeze.

káptúwú ; kàptàà. nv2. kápkàkkì kápcìyì v.t. I 1) surround; crowd s.o.; get uncomfortably close to? 2) keep under tight control; rule oppressively; *be pressed in (by difficulties). III

k \acute{a} *n*. reading; study. < A.

kàràðú nv2. read; study. < A. kàrákkì kàràjî v.t.

kðràðúmà n. reader.

kðràkðráktú ; kðràkðràktà| check whéther à or à in rédup. nv2. rip open; rend; tear off raggedly. buwu kðràngé kórángðkkì kórákcì v.t.

kéráktú ; kèràktà. nv2. rip open; rend; tear off raggedly. buwu kèràngé kérángèkkì kérákcì v.t.

k**órámì** n. relative(s). syn: dûr.

k**ðrân** *n*. spitter.

káráskáðà part. 1) sharpened. 2) well educated.

k**èràské** *n*. unpleasant/ nasty talk.

kàràstàrám n. whetstone.

kórástú ; kòràstà. nv2. kórássòkkì kórássì v.t. 1) whet; sharpen. 2)

kéráttú ; kèràttà. nv2. scrape out the sediment from (a pot etc). kéráddèkkì kéráccì v.t.

kóráwó *n.* love; strong desire?; close friendship?

kàrðàrám n. cloth used to wrap up food for carrying. karé -

k**órdì** n. pagan; apostate; animist.

kórdì mósólòk ideo. *totally pagan.

kàrdìðú kàrmáslàm

kàrdìðú nv2. become a pagan; stray from Islamic faith. kàrdǔkkì kàrdìjî v.intr.

kàrdìkàrdí adj. pagan.

kàrdìmí adj. 1) *son of a non-Muslim. 2) *s.o. who is wicked. 3) pony.

kórðú ; kòrðà. nv2. wrap. kórnòkkì kórjì v.t.

kớrðúwú ; kòrðàà. nv2. tie to. mánà kâmbò kòrðàà accuse s.o.

kárðú ; kàrðà. nv2. listen to. kárnákki kárji v.t.

kòrðú nv2. kòrnókkì kòrjî v.intr. 1) solidify; thicken; become beefy? 2) freeze. 3) take root (of plant). si tadayé kòrji able to walk 4) *become solid. lamar kòrjónà

k**ớrè** *n*. choice.

kòrê adj. generous. syn: dògâl, jáijà.

kớréðú; kờréðà. nv2. choose; select. syn: kárðú. kớrékkì kớréjì v.t.

káréðúmá n. selector.

kárélkárél ideo. see: nàmðú.

kðrèlkðrèljíràm n. cartilage; flexible bone. syn: kðrélðréljíràm.

kàrénó n. 1) things of the same kind having been separated (e.g. the good from the bad groundnuts).

2) election. syn: jàßé.

kớrók ideo. exact (of any number). kam yindi kərək only two people syn: njáng.

kárál ideo. see: ngàrà.

káránðú ; kàrànðà. nv2. listen to. káránnákki káránji v.t.

kərəp ideo. see: jaktu.

kớrgán n. above ground granary/basket for storing grain made of corn stalks. syn: bòrá, jáwú.

kàrgán n. brain(s). syn: búrí kàlâyé.

kórgórðú ; kòrgòrðà. nv2. wrap up. kórgórnòkkì kórgórjì v.t.

k**árì** *n*. dog.

kárì **bólà** *n*. dog with brown and white coat.

k**órì wáljà** n. rabies.

kàrí n. 1) *be opposed to s.o. kamro kari njaddo

kàrímà n. person who changes the topic of conversation. 2) heavy ornamented silver bracelet.

— adj. twisted.

kàrî n. sand dune. syn: kàrîlà.

kárì shérìà *n*. tiger-fish, *Hydrocynus vittatus*. A white fish with brown back; with teeth like a cat's.

kàríðú; kàrìðà. nv2. kàrîkkì kàríjì v.t. 1) twist. 2) pedal (bike). 3) pilot; fly. 4) drive.

mótà kàrìðà nv2. drive a car.

kðrìkáljú n. *type of wild dog.

kàrîlà n. sand dune. syn: kàrî.

Kőrístà *p.n.* Messiah.

kớristà n. Christian. syn: Almàsihù.

kàríwù n. war; battle?

k**ðrìwùmá** n. warrior.

k**àrìwùrám** *n*. battlefield.

kàrìyémbé n. cut strip of palm leaf. syn: kùshúngùr.

k**órjá** *n*. dragnet (large?).

kérjáktú ; kèrjáktà. nv2. sit huddled up; make o.s. small. syn: cújúmdú. kérjákyèkkì kérjáktì v.intr. III

kàrjàktú nv2. *lift off a part of s.t. with the hand. kàrjàngákkì kàrjàkcî v.t.

kàrjáktú; kàrjáktà. nv2. scratch o.s. vigorously. kàrjáktàkkì kàrjáktì v.intr. III

kòrjùwú n. short grass cut to feed cattle. syn: kóryésìn.

kárkàr *n*. pad; formerly tied around baby's neck in order to keep the neck straight.

kớrmá n. now; at present.

k**órmámá** adv. immediately; right now.

kàrm\hat{\alpha}i \ n. kingship; royal power; rule; kingdom.

k**ðrmãi** nò**ðò** *nv*2. reign; rule; wield power.

kàrmálàm n. *action of a Koranic teacher.

kàrmáslàm p.n. Islam; Islamic religion.

kèrmó kéwù

kðrmó n. pestle.

kòrnàwiðú nv2. prophesy. kòrnàwikkì kòrnàwijî v.intr.

kárnáwû adj. yellow. syn: còllòkòró, kúrwúm.

kársákàrsà ; kársíkàrsì. adj. enormous; fat; overweight; oversized. gurjam kərsikərsi *a hefty man syn: kársàsà, kársìsì.

kársásá 1); kársísi. adj. colossal. syn: kársákársá. 2)

— adj.

kớrwù n. 1) wet ground. 2) year (usu refers to more than one). syn: ngớpi, sàá.

káryè n. zone; district.

káryésìn n. dub grass; short grass (cut and fed to cattle). (cynodon dactylon). syn: kàrjùwú.

k**àrî** adj. 1) wet.

kàrî njágát/nyámát ideo. *completely sodden. 2) green.

kàţî járát ideo. very green; very fresh. 3) unripe (fruit). 4) uncooked; underdone. 5) false (word).

6) *opposed to the truth; invalid (marriage). 7) stolen.

kðrímà *n*, one who deals in stolen goods; fence.

kàrìkàrímà n. fraud.

kòrî káinoà gn. kinkeliba.

kàrî n. net.

kòrídò *n*. support of the roof; round frame.

káríðú ; kàriðà. nv2. roll up (mat, skin). káríkki káríji v.t.

kàrídú *n*. leather-working; cobbling; shoemaking.

kðrídúmà n. cobbler; leather-worker.

kờ tì dú nv2. kờ tì jî v.intr. 1) become wet, moist or damp. 2) become sexually excited.

k**ðr**ìjúwó *n*. vegetable.

k**ðrîn** n. gum.

kòriô *n*. learning; training.

kòriômà n. novice; learner.

k**ðrírìm** *n*. itch.

kòrísà *n*. 1) keeping a horse in condition by riding regularly, first slowly, then galloping. 2) *training by walking.

kòrìsàðú nv2. exercise (horse). kòrìsǎkkì kòrìsàjî v.t.

kàríwà n. field already prepared for cultivation.

kàrìwàðú nv2. clear a new field. kàrìwàjî v.intr.

kàrìwàðúwú nv2. *make a field easy to cultivate.

kòríwú n. small insect - round.

kàsâi n. in-laws; son-in-law; father/mother/sister/brother-in-law.

kờs îi kờng állè n. small silver snake hides in earth from sun.

kásárðú ; kàsàrðà. nv2. sift. syn: sárðú. kásárnàkkì kásárjì v.t.

kàská n. 1) tree; bush; plant. 2) wood.

kðskámà n. firewood seller. 3) *product at the base of a plant.

kðská mánà kámúyé n. type of water-lily without roots.

kəskak**ðrímà** *n*. type of local herbal doctor.

kèská dèngàldú nv2.

kèská kémáyí n.

kðskádí n. place where mallams study in the bush during the day.

kàskàkàská n. various kinds of local medicine (made of plants).

kðskákðskámà n. herbalist; dealer in traditional medicinal herbs and cures.

kðskáríwù n. bustard. (choriotis arabs).

kèskê adj. 1) easy; simple. 2) less important; inferior quality.

kàskèðú nv2. *become simple; become easy. kàskèjî v.intr.

káskí n. seed hole.

kát ideo. see: kámdú.

kówù n. 1) *retinue of chief. 2) association (professional or ideological); team.

kỷ bú kìn đà

kβú *n*. leather boot.

kiaddin adv. hardly; with difficulty.

kiâm n. 1) milk. 2) *maternal lineage. 3) *white liquid of certain plants.

kiámmá *n*. bush which has milky substance as sap.

kiáng ideo. see: gérò.

kiárì n. old man.

kiàrìðú nv2. kiàrǔkkì kiàrìjî v.intr. 1) become old (male).

gájáp/gájáp kiàriðú ideo. *become very old. 2) *mature (plant).

kiáttú ; kiàttà. nv2. scrape; wipe off s.t. sticky (e.g a baby's bottom). kiáddèkkì kiáccì v.t.

kiáu ideo. ! see: ngàmǒúsee: ngòrò.

kiáwù n. vein(s). syn: jâr, kùwú.

kíbbáðú; kìbbàðà. nv2. become hard. kíbbájì v.intr.

kíbbáðúwú ; kìbbàðàà. nv2. make sure of s.t. syn: kìbbúdúwú. kíbbágðkkì kíbbájìyì v.t.

kîbbù adj. 1) hard; tough. kibbunju sukkude 2) certain; sure. 3) *avaricious; tight-fisted.

kídà n. work; job. syn: kédí.

kídà bówú n. pointless work.

kídà dúnòyè *n*. forced labour; hard work.

kídà jàmàlá; communal work.

kídà kùrómà n. supervisor; inspector; foreman?

kídà tà nv2. start work (trade or profession).

kìdàmá *n.* worker; industrious person.

kìdàrám n. working place; office.

kídà bòwáðà expr. (people are) in the midst of the work.

kìdàðú nv2. work (land). kìdǎkkì kìdàjî v.t.

kílárì n. eulogy; flattering praise. syn: áwúló, jðjðktà.

kílárì bò nv2. enjoy praise from professional praise-singers.

kílìshí n. spicy dried meat. \leq H.

kìló *n*. kilogramme.

kímbá n. shrub whose seeds are used as a spice.

yâ kímbáyè; pepper plant.

kìmê adj. 1) red; brown.

kìmê cít/fít ideo. bright red.

kìmêràm n. red ink.

kìmèðú nv2. redden; make red. kìme, kkì kìmèjî v.t.

kìmèðúwú nv2. become reddish. kìmèjíyì v.intr.

kìmérí adj. reddish.

kímíðú; kìmìðà. nv2. pulverise or crush s.t. with the hand; squirm; move about to get comfortable; in a comfortable position. kímî kkì kímíjì v.t.; kìmìkímídú III

kímídúwú nv2. *cause to enter. syn: njàkkò.

kímíkímí n. sore behind ear where it joins head.

kìmîl *n*. piece of split cornstalk in which penis is placed after circumcision to aid healing.

kâmbà kìmîl njakko nv2. tie (child) up hand and foot.

kìmìldú nv2. hand-cuff; tie-up. kìmìllákkì kìmìljî v.t.

kímít ideo. see: tà.

kimittuwu *nv*2. constrain.

kímó *n*. hedgehog.

kímó tùksímà n. porcupine.

kíná *n.* bad smell; stink.

kíná njéng ideo. syn: káinò.

kinadu nv2. stink.

kìnðà adj. *adoptive.

kìnðà bawa n. *step father.

kìnðà féro *n*. adopted daughter (born to spouse).

kíngè kókkáyá **kìnðà tada** *n*. adopted son (born to spouse). kìnðà ya n. *step-mother. syn: báwà. kíngè; cíngè. n. excrement of camel, sheep, goat. kìngírì adj. stingy. syn: bàyîl, sîmbà. **kínià** n. 1) nose. kínjà àngùrgáðàà n. person who speaks through their nose. kínjà ngálòyé n. syn: dàlàrám. **kìnjàrám** n. place on nose pierced for nose-ring. 2) noose (rope); loop (to tie up with). 3) kìnjàlé n. nose-ring. kîntù ; kîndù; cîntù; cîndù. adj. far away. syn: kùrúwù. n. female slave; female household dependent. kîr féròáràm n. concubine. syn: ngîmro njàkkòràm. kírdú ; kìrdà. nv2. lay out; lay lengthwise. kírněkkì kírjì v.t. kírgáðà part. *laid out. kegəra kirgaða **kírí** n. *period of the first rain in a region. **kírístà** *n*. Christian. **kìrtánì** n. strong fine thread used for sewing up sacks. **kírwó** *n*. whip (non-leather). kírì n. leather thong tied round waist as protection against various ills. syn: gúrú cànjáyè. **kírírí** *n*. skunk.

kìsàkísà n. small red ant.

kístúwú ; kìstàà. nv2. take care of. syn: ngístúwú, rìwò. kískèkkì kíssìyì v.intr.

kìtâwù n. book. \leq A.

kìtàwùmá n. person who studies books.

kìtù Bân n. thimble. syn: tìtù Bân.

kìwú n. from: Kn. 1) tree whose roots serve as toothbrushes and whose leaves are used in making traditional salt. (salvadora persica). syn: bàwúl. 2) bush - locust (plague? see: káwí.

kíyá ; cíyá. n. *door of hut (made of straw). syn: ngìmbèsí.

kíyámà n. Last Day; resurrection. < A.

kíyí n. fly.

kíyí k**þ**rî n. hornet.

kìyìrám *n*. fly-swat?

kíyíðú ; kìyìðà. nv2. saw. kíyîkkì kíyíjì v.t.

kìyìnó n. disease. syn: gìdâm.

kìyú see: káwí. adj.

kó conj. if.

kòdáðú ; kòdàðà. nv2. boil (water). kòdâkkì kòdájì v.t.

kòdái n. covetousness.

kòdáimà *n*. gourmand.

kóðú ; kòðà. nv2. pass; pass by; exceed?; surpass? kôkkì kójì v.t.

lóm lóm kóðú ideo. pass furtively.

wàmwàm kóðú ideo. swagger past; strut proudly past.

wúlét kóðú ideo. flash past; pass quickly by (star, satellite).

kòðùrám n. passing place.

kógóná ; kówóná. n. courtier.

kôi n. 1) female friend. 2) bridesmaid. see: **kwôi?**

kòidá n. 1) female friend. 2) bridesmaid. see: kwôi?

kôiwù ; kwâiwù; kwâi; kôi. n. coward.

kòjókòjò ; kòyókòyò. n. *old basket made of palm leaves.

kòjòkòjó n. *impetigo of scalp; scalp disease (white). syn: kòlàbúl.

kók ideo. see: kòktú.

kókà n. coconut.

kókkáyá n. eye socket.

kòkkó n. *last sewing of millet.
kòkkòdò n. small snail with white round shell.
kòkkòdòww nv2. lock up; padlock. syn: ndaməkki? kòkkògókkì kòkkòjíyì v.t.
kòkkòjí n. Red-beaked Hornbill. Tockus erythrorhynchus.
kôkkólà n. 1) tearing stitches apart; stitch-ripper. 2)
kòkkòré n. crow (cock).
kókó 1) n. padlock; bolt. 2)
— n. *type of gruel. 3)
— n. toad; frog.

kókóvòràm n.

kóktú ; kòktà. nv2. kóngòkkì kókcì v.t. 1) plant (e.g. a tree); transplant. 2) drive into ground (e.g. a stake). fôr kòktà; trim hooves. 3) *prevent s.o. escaping by using of magic.

kòktú nv2. peck (hen); peck at (of birds). kòkcî v.intr.

kók kók kòktú ideo. hen pecks grain by grain. v.intr.

kól ideo. see: báktú.

kòlámá n. *desire to take or receive to excess. syn: tàmâ.

kòlámámà n.

kólðú ; kòlðà. nv2. kóllðkkì kóljì v.t. 1) squeeze out (pus). 2) strike hard. syn: kúlóktú.

kòlðú nv2. kòllákkì kòljî v 1) leave.

dír kòlgáðà ideo. *abandoned. 2) release. 3) divorce. 4) desist from; cease.

tók kòlǒú ideo. stop suddenly. 5) allow; permit. kolsəne wua leave me alone!

kólè n. itinerant trading. syn: fétké, tàllà.

kólèmà n. itinerant trader. syn: fétkémà, tàllàmà.

kòlékòlè n. dugout; canoe. syn: kóróníkóróní.

kólérá n. cholera.

kóljì *n.* peanut. (*arachis hypogaea*).

kóljì bàrrá n. *peanuts grilled in juice of dum palm.

kóljì ìngìyá n. peanut whose leaves haven't grown.

kóljì màndá *n*. salted peanuts.

kòljìrám *n*. *field of peanuts; place where one sells peanuts.

kòljìkòljí n. *plant which resembles a peanut plant.

kólkólðú ; kòlkòlðà. nv2. kólkóllàkkì kólkóljì v.t. 1) tap sharply on a hard surface. 2) prod or urge s.o. to do s.t. stupid or irrational. 3) nag; talk s.o. into doing s.t. stupid.

kòlkòlðú nv2. simmer.

kólló *n*. very small drum beaten with one or two sticks and making a loud rattling noise, usu on the ground and is typical of small drum orchestras.

kóllómà n. *peron who beats the small drum.

kóllóðúwú ; kòllòðàà. nv2. tie up loose end of s.t. kóllógðkkì kóllójìyì v.t.

kòlòkòló n. 1) *child who has lost one or several of his elder siblings, signified by leaving several tufts of hair on his head. syn: búdúkòlò. 2) plait hanging down side of face for 'kəlayakku' hairstyle.

kólól n. tree. (acacia senegal).

kòlòrám; kuloram? n. 1) horse's hoof. 2) hoof-mark (horse).

kòltâ $n \le E$. 1) coal tar. 2) paved road.

kólwá n. < H. 1) glass jar. 2) bottle. syn: bútàrí, gàsásà, jùlûmà.

kólwórì *n*. blister; pimple.

kôm n. 1) *calculation. syn: ìsáwù. 2) *project. ku kom léiraro léji!

kòmbâ n. convoy.

kómbórí n. adventurer; itinerant market trader. syn: sàßòrmá.

kòmðú nv2. count. syn: bàlàstú, ìsàptú, kàdàrðú, tàmìstú. kòmmékkì kòmjî v.t.

kómóshò n. escort.

kòmsàriâ n. police station. < Fr.

kòmsêr n. police superintendent. < Fr.

kòndó *n*. large round rigid loosely woven basket.

kóndólkòndòl kòrómí

kóndólkòndòl n. *twitch of the eyes caused by some sort of irritation. syn: **dóngól?**

kóng ideo. expresses singleness. suwana, kəlanəmin kong

kòngàðú nv2. kòngǎkkì kòngàjî v.intr. 1) become a man. 2) be brave.

kòngàkòngá ; kwongakwonga? n. woman acting like a man. syn: kàmùròkòngá.

kóngér *p.n.* famine of 1948.

kòngí ; kòngíl. n. double iron clapperless bell (in Shehu's palace).

kòngó *n*. two halves which are stuck together and held by s.t. (usu. a divided kola nut held together by a thin stick or a match in order to make it look whole).

kóngór *n*. stone of the dum palm fruit.

kòngórè n. *tough man; military man.

kòngòrí *n*. 1) blow to head or body struck with the knuckle of the middle finger sticking out. 2) traditional measurement of length of distance from first major knuckle of the index finger to the tip of the finger.

kòngòrídò n. gum from the tree káwì.

kôngwâ; kwângâ. n. 1) male; person or animal. 2)

kòngwàðú nv2. become man.

kônì n. ulcer on leg.

kóp n. cup; mug. syn: guoram?, kós. < E.

kòpèràtîp n. cooperative.

kór ideo. see: ìngî.

kórà n. bush fire.

kórdóm *n*. Achilles tendon.

kòrðú 1) nv2. fence off?; head off. kòrnákkì kòrjî v.t.

kòrðúwú nv2. go to meet "big boy". syn: gárðu, kàptúwú. kòrgókkì kòrjíyì v.t. I 2) invite to compete.

kóré *n*. spark from fire.

kòrê n. vessel with neck for keeping fluids, made of ngəlai grass. syn: jìwûr? or jiwi?

kòrí adj. short (of man, in mocking sense).

kòrí dómdóm ideo.

kòrí kúndúk/tóngós/tós ideo. syn: cáccáu, kàtárà, kàwúwù.

kòrkôr; kòrwôr. n. 1) perimeter. 2) round enclosure or latrine etc.

kòrkòrðú ; kòrwòrðú. nv2. *steal from a house. kòrkòrnókkì kòrkòrjî v.t.

kòrkòrê n. *first layer of hut roof. korkore ngimbe

kòrkòrí; kòrwòrí. n. theft inside a house.

kòrkòrímà n. thief.

kórkórò *n*. pulley.

korkorra adj. speckled.

kóró 1) n. donkey; ass.

kóró ádáwàr n. mule?

kóró áwàrà n. smooth?

kóró bùwùbúwú n.

kóró jàrnî i n. mule?

kóró kàlúwú n. long haired.

kóró kàngú n.

kóró kátáwàr n.

kóró k**èrì**wó n.

kóró mějì n.

kóró kàráàyè; zebra. 2) n. point (in a game).

kâmbò kóró njàkkò nv2. beat s.o. (in a game).

kòró adv. again.

kòrò nv1. ask; request; question. kórèkkì cúwórì v.t.

kórókóró 1) *n*. necklace of gold or silver. 2)

--n.

kòrómánà n. swift; large.

kòrómí adv. again.

kóróníkóróní kówú

kóróníkóróní n. raft?; boat; dug-out canoe. syn: búðá yindi?, kòlékòlè.

kòrósôn adv. yet still.

kórsé n. small of back.

kòrsòsòl adj. *huge. syn: kòrsàsà.

kòrwôr see: kòrkôr. n. syn: kùyèkúyè.

kórwórðú; kòrwòrðà. nv2. kórwórnèkkì kórwórjì v.t. 1) turn; rotate; spin? syn: súwórðú.

ndók kórwórðú ideo. *central; turn o.s. around. III 2) see: kòrkòrðú.

kòrwòrí see: kòrkòrí. n.

kórè *n*. dyer's log.

kòré *n*. *trade concerning animals on the hoof.

kòrémà *n*. *seller of animals.

kòrémàràm n. small tin measure for grain. syn: álàsáinì.

kóréá n. hard place on camel's head which eventually gets hard.

kóţì *n*. donkey kick with 2 legs together.

kóţì n. 1) wooden hammer for beating cloth after dyeing with indigo? 2) wooden frame for forming shoes or hats.

kòríttú ; kòrittà. nv2. begin death throes. kòríddəkkì kòríccì v.intr.

kórómì n. contradicting what has just been said.

kâmbo kórómì njèddò nv2. contradict what s.o. has said. syn: kâmrò ngàwúríyà ngàlòàà.

kòròmìmá *n.* person who is always contradicting what others say.

kós n. cup; mug. syn: kóp. \leq E.

kôs *n*. card-game (pleasure, no money).

kósá *n*. *inside of a millet stalk.

kósái n. bean cake.

kóskó *n*. earthenware bowl used for washing the body.

kòskòrí *n.* beating of the pestle during the marriage ceremony while kosko**r**ima gives advice to the newlywed couple; songs to a girl the night before she goes to her husband's house for the first time.

kòskòrímà n. s.o. who performs koskori.

— *n*. shell.

kòskòsó n. peanut shell.

kósò *n*. prison.

kòsòmá n. prisoner.

kòsòrám n. prison.

kòsóktú ; kòsòktà. nv2. cough (from cold). syn: yàsàrà. kòsóngèkkì kòsókcì v.intr.

kósú *n*. piece of wood.

kóshé n. nape of neck. syn: múdí.

kòshíyà n. wooden spoon; skimmer. from: (H?).

kòtárà n. shaduf.

kòtéré adj. short. syn: kàtárà, kàwúwú, kòrí.

kòtòrwó n. bridge. syn: démbà?, ngádà?

kótté n. top (toy).

kówò n. voice; sound.

kówò gèrðòràm n. volume control.

kòwóðò n. hoof.

kówóðú ; kòwòðà. nv2. beat repeatedly or severely (e.g. a child); castrate (domestic animals either by surgery or by pounding the testicles). syn: dédéktú; déngérðú, dìngélðú; kówóðú. kówôkkì kówójì v.t.

kòwókòwó n. moth.

kówóná see: kógóná. n.

kòwòró n. polio.

kòwórí n. effort.

kòwòriðú nv2. make an effort. syn: màrðú. kòwòrŭkkì kòwòrijî v.intr.

kówú n. *roots which one puts in the well to prevent the flow.

kówù kúlíkúlí

kówù n. White Backed Vulture. Gyps bengalensis.

kówù ngármú; Ruppell's Griffon Vulture. Gyps ruppellii.

 \mathbf{k} ò \mathbf{v} ô n. tuft of hair.

kòyô jáwáyè n. tassel (on hat).

kòyókòyò see: kòjókòjò.

 $\mathbf{k}\hat{\mathbf{u}}$ *n*. today.

kû ngùsôn adv. from then up to and including today.

kuž n. now; by now.

kuămì *n*. up until now.

kuămìsôn *n*. up until now.

kuăsôn *adv*. up until now.

kuǎngoi *n*. about now; about this time.

kúððrà expr. expr of astonishment or amazement. syn: ájàp.

kúððrà yírgáðà nv2. *which comes from.

kúdí *n*. bed bug.

kùðò nv1. kúðàkkì cúwúðì v.t. 1) bring. 2) win (a game).

kàlâ jál cúwúðánà ideo.

kúdú *n*. tortoise; turtle?

kúdúkárèà n. *desert turtle.

kúðú 1); kúðà. nv2. chase away (birds). kûkkì kújì v.t. 2)

— nv2. call. syn: bówóðú.

kûdù *n*. boil.

kuî *n*. sowing (in dry ground).

kùiðú nv2. sow in dry ground. kùinókkì kùijî v.t.

kuíkuí *n*. *character of person who doesn't take it easy. **sîm kúikúià tada kuikuiyé** doesn't listen goes rushing about here and there

kújàrà n. 1) wooden chair. **kujara kəskaye** wooden chair 2) stool. 3) armchair.

kújíjí n. witchweed, plant which destroys goodness of soil. (*striga hermonthica*).

kújíkůjì *n*. giving.

kùjìkújímà n. person who talks too much.

kújók n. emphasises little bit e.g. of piece of kola. goro kujok sé! give me a piece of kola! syn: cállì.

kùjóktú; kùjóktà. nv2. chip off; break or cut off a bit. syn: kðjáktú. kùjóngðkkì kùjókcì v.t.

kújóng ideo. *small part (of s.t.).

kúkkò n. 1) new mother (young). 2) animal who has given birth for the first time.

kúkkuî n.

kùkúrðú ; kùkúrðà. nv2. trace or draw a line; rule; mark off with lines; draw; design; illustrate. kùkúrnðkkì kùkúrjì v.t.

kúkúwù n. whooping cough.

kúkúwuì *n*. whooping cough.

kûl n. 1) corner. 2) cavity; cavern; hive.

kùláiðú; kùláiðà. nv2. scrape out; scrape off. kùláinðkkì kùláijì v.t.

kúlákùlà n. *troubling; *disturbing.

kúlákùlàmà n. syn: kúmbí.

kúlám ideo. kulam ciniro yakkəkkəni

kúlámá ideo. *not even a little. kúlámá tègèndênní he didn't move a muscle

kùlàssó n. *search for s.t. to eat (of insects); search for s.t. in the ground.

kúlástú ; kúlástà. nv2. rake through ground/earth; rummage; search. kúlássèkkì kúlássì v.t.

kúlðú ; kúlðà. nv2. kúllðkkì kúljì v.intr. 1) get big. syn: gùrjàmðú. 2) get plenty; be satisfied.

dímbír kúlðú:

kùlécàm n. *aphrodisiac ointment? nana kulecam syn: nàná.

kùléttú ; kùléttà. nv2. kùléddèkkì kùléccì v.t. 1) take a pinch of s.t. 2) flick with finger end; click finger to get s.o.'s attention.

kúlíkúlí n. balls of dried ground peanuts residue after oil squeezed; sold to add to sauce; salad etc.

kúllò kúnjò

kúllò n. brass; bronze.

kúllúm n. everyday; always. < A.

kúllúmbò adv. always. syn: sûrrò.

kúló *n*. small earthenware cooking pot.

kúló kàmágànnè n. honeycomb.

kúló sûyè *n*. *metal cooking pot.

kúló tàddáyè n. ink-pot.

kúló tàwâyè n. pipe.

kúlò *n*. farm; field.

kúlò késà n.

kúlò kòktú nv2. *begin to work in the fields.

kúlò ngàmdú n. new field.

kùlòlá n. *site of the field.

kùlòmá *n*. farmer.

kùlóðú; kùlòðà. nv2. put s.t. over shoulder. kùlôkkì kùlójì v.t.

kùlóktú ; kùlòktà. nv2. *take out (pus of thorn) from the body. syn: kólðú. kùlóngèkkì kùlókcì v.t.

kùlòktú nv2. *prod s.o.to provoke them. kùlòngókkì kùlòkcî v.t.

kúlókúlóðú ; kúlòkúlòðà. nv2. swing (walking stick). kúlókúlôkkì kúlókúlójì v.t.

kùlúdù n. spinal cord? syn: ngírí.

kùlújí ; kùlúnjí. n. water python.

kúlúk ideo. see: cî.

kùlúlú *n*. *salt solution which is used in the preparation of traditional salt.

kùlúlúwà n. (sitatunga).

kùlûm n. ring.

kùlúnjí see: kùlújí. n.

kùlúwù *n*. river.

kùlúvè n. spinal cord.

kùmâ n. type of tree.

kúmbá n. foam; froth. syn: bílwù.

kúmbàl n. moon.

kúmbàl cádánà n. lunar eclipse. syn: síwólò.

kúmbàl déríà *n*. full moon.

kúmbí n. *small plant used as medicine. (ricinus communis). syn: kúlákúlà.

kúmbì *n*. two-stringed guitar.

kúmbòl *n*. moon.

kúmbúrá *n*. barber's leather bag.

kùmkúm *n.* shrub; leaves of which used for making traditional poison. (*coubonia vitata*).

kúmsà n. symbol written on allo or paper after the writing of five verses of the Koran. \leq A.

kûn bárìn adv. as time goes by.

kûn kûndénrò adv. up until today.

kunde n. with.

kúndòrà; kùntòrà. n. locally made leather shoe.

kùndól n

kùndóndì n. sickness; illness. syn: kásá, kásúwá.

kúndúk ideo. see: kòrísee: cúró.

kùndùró *n.* falling rain. *syn:* **ìngî sámévé**.

kùndúsì n. conversation.

kùndùsìrám n. *place in which to chat. syn: jándé.

kùngórí *n.* *search for supernatural power.

kùngórímà *n.* *person who seeks supernatural power.

kúngùm *n*. small of back.

kùngúrú n. middle-sized drum which provides the background rhythm for court music.

kúnjò n. millet shoots.

kùnnàðú kúrúptú

kùnnàðú nv2. *light. syn: wàstú. from: (H?). kùnnǎkkì kùnnàjî v.t.

kúnóðú ; kúnòðà. nv2. *make fun of s.o. kúnôkkì kúnójì v.t.

kúp 1) *ideo.* *full; overflowing. **kumba kup ngojəna** 2)

— n. *sound of rosary being used; bead by bead. **tasiwi kup** \leq A.

 $\mathbf{k\hat{u}p}$ n. handcuff.

kûp njàkkò n. handcuff.

kúrà adj. 1) big. 2) old; aged. 3) important.

kùràrám *n*. money paid to first wife by husband when he takes another wife.

kùràbàrí *n*. large white mat.

kùràðú nv2. kùrǎkkì kùràjî v.intr. 1) become older. 2) become important.

kùràðúwú; enlarge.

kùráiðú ; kùràiðà. nv2. scrape out; scrape off gradually (usu. with a fingernail or light instrument). syn: kðráttú. kùrâikkì kùráijì v.t.

kùràmí adj. proud? acting or behaving like an older person.

kúrás ideo. see: dúwàðúsee: ngðrò.

kùrððrám *n*. straight-edge (e.g. of ruler or other device for drawing lines).

kúrðú ; kúrðà. nv2. trace or draw a line; rule; mark off with lines; draw; design; illustrate. kúrnðkkì kúrjì v.t.

kûré *n*. in former times; long ago.

kúréstú ; kúréstà. nv2. kúréssèkkì kúréssì v.t. 1) scratch; inflict a scratch to (e.g. with fingernail claw or sharp instrument). 2) cut; scratch into (eg facial markings on face).

kúrì cattle with long horns bred in Lake Chad area. see: fé.

kúríðú ; kúrìðà. nv2. dig/weed around; put a circle round. kúrîkkì kúríjì v.t.

kúrìs n. chair. < A.

kúrìs kàrmâiyè n. throne.

kúrìs vâ-à táðá-à n. *armchair with foot-rest.

kúrít ideo. see: ngóðú.

kùrkúr see: kùwuî. adj.

kúrnà n. 1) shea tree. (*ziziphus spina-christi*). 2) *fruit of jujube tree.

kúrnà dògàríà n. *tree under which the rulers of Borno executed their prisoners.

kúrnó n. joy. syn: kàrwúkðjí.

kùrnòðú nv2. rejoice; be happy. kùrnòðákkì kùrnòðî v.intr.

kùrnòðúwú nv2. please; make happy. kúrnògókkì kúrnòjíyì v.t.

kùrnònòðú nv2. nukkonju samma kùrnònòjána covered in sores/blisters kùrnònòjî v.intr.

kúrnùm 1) *n.* square grass-roofed shelter. 2) *see:* **kúrwùm**.

kùrô n. 1) sight.

kùròmá n. seer.

kùrómà n. overseer.

kùròrám n. pupil (eye). 2) opinion; point of view. wu kuro kakkénna faidanju bawo wu kuroninna faidanju bawo

kúróðú ; kúròðà. nv2. *degrain. tàsìwì - kúrôkkì kúrójì v.t.

kúrók ideo. see: yúrò.

kùrsásí *n*. callous. corn.

kùrsásí kárcáp códánà ideo. he has lots of cracks in his heels.

kúrsúðú; kúrsúðà. nv2. tie s.t. up with rope. kúrsûkkì kúrsújì v.t.

kúrù *n*. mortar.

kùrûdù *n*. tendon.

kúrúktú; kúrúktà. nv2. spread news. kúrúngðkkì kúrúkcì v.t.

kúrùkúrùmà *n*. mortar maker.

kurul *ideo*. sound of eating.

kùrúmðú ; kùrùmðà. nv2. ladle out; scoop out (water or grain). kùrúmmðkkì kùrúmjì v.t.

kúrúptú ; kúrúptà. nv2. sew with a large needle (eg leather saddle-bag); mat (make). syn: lèlèptú. kúrúmměkkì kúrúpcì v.t.

kúrúskùrùs kútúwà

kúrúskùrùs *n.* *s.t. which makes a small noise.

kúrúskùrùsmà *n.* *teaser.

kùrùwáðú *nv2*. go far away.

kùrúwù adj. 1) far. syn: kîntú. 2) long; tall.

kùrúwù fét ideo. very long.

kùrúwù jòlòlò ideo.

kùrúwù lói/sól ideo. *very tall.

kùrùwùðú nv2. kùrùwùkkì kùrùwùjî v.intr. 1) go far away. 2) become long; tall or deep.

kúrßí n. 1) 2) blacksmith's chisel. syn: mású.

kùrwówù n. burden. kamro kurwowu gənaduwu

— *adj*. 1) heavy.

kùrwówù tágát *ideo.* *extremely heavy. 2) difficult. 3) important; serious; grave.

kùrwòwùðú nv2. become heavy.

kúrwùm; kúrnùm. adj. yellow. syn: còllòkòró, kárnáwû.

kùrángá n. ladder.

kútí *n*. beetle; insect.

kúrí cúróyè n. tapeworm. (taenia). syn: fòrgànná.

kúrí kòmángònnè n. bee.

kùrí *n*. anus. *from*: (vulg).

kúrískà n. dodging; dribble; feint.

kurit *ideo*. entering!

kùrìttú nv2. pinch with fingers.

kùríttúwú ; kùrittàà. nv2. feed (a newborn child). kùrítkèkkì kùríccìyì v.t.

kúsà n. nail; screw; pin; iron peg. \leq H.

kùsà n. mine.

kùsà lájài nv2.

kùséðú; kùséðà. nv2. dig for. syn: kùlástú. kùsékkì kùséjì v.t.

kúskùs n. couscous.

kùsóttò *n.* foreigner; stranger; outsider.

kùsòttòrám n. guestroom; guest house.

kůsòttòðú nv2. be a guest. kůsòttŏkkì kůsòttòjî v.intr.

kúsùl n. narrow lane. syn: túlólò.

kùsúsù *n*. bridegroom's representative (elder sister or friend) appointed to take place in performing special duties at a wedding.

kùshúngùr n. *hard edges of palm used for making brooms. syn: kòrìyémbé.

kútòrà n. trouble; disaster; catastrophe. syn: màsífà.

kùtòràðú nv2. kùtòràjî v.intr. 1) become disastrous. 2) *become very powerful (person).

kútðràm; kúððràm. n. mirror.

kútðràm sîmbè n. spectacles; glasses.

kútkí n. slip-knot; noose trap with slip-knot. syn: kúttí.

kúttà *n*. *smallness of animal (horse, donkey, camel).

kúttáðú ; kúttàðà. nv2. become or be disagreeable, unpleasant, bad. syn: kùttùðú. kúttájì v.intr.

kúttèrà n. trouble; disaster; disaster; catastrophe. syn: màsífà.

kúttí n. slip-knot; noose trap with slip-knot. syn: kútkí.

kúttù adj. 1) bad tasting; bitter.

kúttù njóng/njóng ideo. 2) disagreeable. 3) ill at ease.

— *n*. death.

kúttù njùkkùðò nv2. carry news of a death. **na kuttuyéro léyéno** he went to the place of death syn: **kármò**.

kùttùðú nv2. become or be disagreeable, unpleasant, bad. syn: kúttáðú. kùttùjî v.intr.

kùttùkùttú n. not too good.

kùttùkùttú fàndú nv2. *not to feel well.

kútúwà *n*. sermon preached by Imam on Friday afternoon. < A.

kúwà làbúddà

kúwà n. baobab tree or its fruit. (Adansonia digitata).

kùwá n. by now.

kùwá yàyé adv. until now; still.

kùwákùwámà n. *s.o. who suspects his neighbour.

kùwángùsôn adv.

kúwú *n*. two-stringed fiddle.

kùwú 1) n. tendon; vein(s). syn: jâr, kárí. 2)

— n. type of leprosy.

kùwú cólóm gn. leprosy with black blotches.

kùwú kìmé gn. leprosy with red blotches. syn: báràsù.

kùwuî n. hen; chicken.

kùwuî nèwòràm; chicken farm.

kúwúlðú ; kúwúlðà. nv2. shell; peel; skin (e.g. fruit, vegetable); husk. kúwúllðkkì kúwúljì v.t.

kùwùndól n. chicken droppings.

kúwústú ; kúwústà. nv2. grate; rub out; erase. kúwússòkkì kúwússì v.t.

kùyáðú ; kùyàðà. nv2. kùyâkkì kùyájì v.intr. 1) wander all over the place (of animals); roam wild. syn: bàmbàrámðú. 2) flirt (of women).

kùyàkúyá n. *action of going here and there.

kùyàkúyámà n. *person who wanders about all over.

kúyè *n*. partridge.

kùvé *n*. small fish.

kùyèkúyè n. *small grass enclosure used for bathroom. syn: kòrwôr.

kwâ *n*. man; husband; spouse.

kwâ wùràm ; kwâ nìràm; kwâ tìràm. adj. typical for me; you; him etc.

kwâmá n.

kwâiwù ; kôiwù; kwâi; kôi. n. coward.

kwàkwàmêt n. fried coconut.

kwálákwálá kámbù n. gecko.

kwánà n. corner. \leq E.

kwànà *n*. little man; fellow (address to and among young people?).

kwàndà *n*. *mat made with large strips of palm.

kwângâ *n*. male.

kwàngàrám n. penis. syn: ngớpì.

kwánò n. 1) bowl. 2) tin; zinc?

kwárí *n*. decorated or coloured front teeth of Kanuri women.

kwárí gònádú nv2.

kwàstú nv2. *crack (earth). kwàssókkì kwàssî v.intr.

kwát ideo. see: ngóðú.

L - 1

lâ conj. or (used in questions). isəna la isənni? Has he come or not? syn: râ.

láa *n*. stomach ailment which causes cramps and vomiting.

láá adj. certain; a certain.

lâa 1) conj. or else. syn: râ. 2) see: láyà.

— n

lâa ţìwùrám *n*. charm carried in pocket.

lâa wùrwúr *n*. charm carried in pocket.

lààmó; ? n. *slip into s.o.'s house without them knowing.

làân see: làwân. n.

làbb \hat{a} t *n*. decorative woollen blanket placed on top of the saddle.

làbúddà see: làfúddà. adv. certain. syn: tábbát.

ládá lám ládá n. reward. syn: mùkówà. ládà n. tip (of money often given to dìlâlmâ). see: dìlâllám, dìlàlrám? from: (Ar/H?). **làdân** n. muezzin. \leq A. **làdân tàssìwíyè** *n*. largest prayer bead. **làdárì** *n*. decorative chest and fore-head covering for horses. làððrám n. digging stick with a blade; instrument used in digging. syn: cángàm. làdò nv1. sell. làdókkì còlàdî v.t. làdòmà n. seller. **làdòràm** n. place of selling (s.t.). láðú ; làðà. nv2. dig; shovel. lâkkì lájì v.t. **lâdù** 1) n. Sunday. < A. 2) — n. narrow hole at the bottom of the grave where the body is laid down and covered. < A. **làfúddà**; **làbúddà**. adv. certainly; for sure; without a doubt. < A. **làgádé** n. very good variety of red guinea corn. **lágárà** n. grass part of hut. **làgáràn** n. mourning (for a dead person). \leq A. làgàtíp adj. seriously ill; fatally ill; at death's door. ti lagatip dondi **làhâm** n < A. 1) *s.t. which renders s.t. else impure. 2) mixture of two liquids; addition of inferior liquid to another of superior quality. syn: àlwúsú. làhàmðú nv2. làhàmmákkì làhàmjî v.t. 1) adulterate? 2) dilute. syn: àlwúsú njàkkò. 1) ideo. see: kàsò. 2) — *ideo. see:* **bòðú**. 3) — ideo. see: ngólà. lâi *n*. street; lane?< E. láiðú; làiðà. nv2. trust; have faith in s.o.; have confidence in s.o. syn: mársáðú. láinðkkì láijì v.t. làilàiðú nv2. flatter; praise (usu of a praise singer); speak kindly to comfort a child. syn: jájáktú. làilàinákkì làilàijî v.t. làimà \hat{a} n. 1) umbrella. láimà kòktà/wùrdú? nv2. 2) large umbrella. láirà; léirà. n. other world. láirà káwìà n. burial ground where káßì has been planted by each grave. làiyàðú nv2. *make suffer; suffer. làiyǎkkì làiyàjî v.t.; III lájé n. taciturn. **lákkà** *n.* quarter of a town; ward. làkkàmá n. s.o. who goes out too often and pays too many visits. làkkànðú nv2. ask over and over; enquire; talk into?; convince? làkkànnákkì làkkànjî v.t. láláðú; làlàðà. nv2. lálâkkì lálájì v.t. 1) expose (grain) to the air; winnow by pouring through the air to let the wind remove the chaff. 2) pour a liquid from one container to another to cool it down. làláðú ; lalà^ðà. nv2. dig; shovel. làlâkkì làlájì v.t. lálálá expr. no way! never! lálámðú; làlàmðà. nv2. feel sick. lálámjì v.intr. kárwùní lálámjì nv2. I feel nauseous; I feel sick. **làlàmómà** n. *mingling two other people. lálástú; làlàstà. nv2. lálássèkkì lálássì v.t. 1) *caress (an animal) to calm it down. 2) *speak to s.o. to calm them down. syn: fáiðú. láláuðú; làlàuðà, nv2, láláunèkkì láláujì v.t. 1) rub; touch or fondle lightly with the fingertips (often a wound that itches and should not be touched). 2) *crawl over the body of s.o. (insect). làlê ; làléwò. expr. hello; greetings. **làllá**; **làllá?** n. *bits of branches used to make a fire at the Koranic school. lállári n. saliva. syn: kàndúri, njílélé, tólélé. làllàwàðú nv2. convince; talk round/into. syn: fáiðú, lálástú. < H. làllàwǎkkì làllàwàjî v.t. **lállé** *n*. trulv. **lám** 1) n. gap in səgdi fence used for entrance. 2)

lámàr làrùsàðú

-n. place that has lost its enamel (bowl). 3)

— ideo. see: léðú.

lámàr n < A. 1) ceremony; occasion; event.

lámàr Alàyè *n*. act of God. 2) situation?

làmàstú nv2. làmàssákkì làmàssî v.intr. 1) fold legs (for sitting down). lamasté napcəna 2) turn over.

làmàstúwú nv2. *be seated in dignified manner. kâmrò - III

lámbà n < E. 1) number.

lámbà bíllà n. odd number.

lámbà ngòllà n. 2) *chief (number one). 3) identification mark. 4) number plate (of vehicle).

làmbá *n*. any small bush without thorns.

làmbèðú nv2. tie up loosely. làmbe kkì làmbèjî v.t.

lámbí; lámbó. n. 1) need; necessity. awi lambinəm? what concern is it of yours?

làmbìmá *n*. needy person.

lámbó n. concern; need. see: lámbí.

lámbù *n*. large leaf.

lámỗú ; làmỗà, nv2, wash the face of s.o.; wash one's face, lámmðkkì lámjì v.t.; III

lámðúwú ; làmdàà. nv2. lámgðkkì lámjəyi v.t. 1) close eyes of dead. 2) lower one's eyes?

lámðú ; làmðà. nv2. join two ends by putting one on top of the other. syn: kélðú. lámmèkkì lámjì v.t.

lámé n. variety of grass formerly used to make fence mats.

lámìn n. loan (of money).

làmìnðú nv2. lend (money). làmìnnákkì làmìnjî v.t.

làmìndúwú nv2. *give a loan to s.o. (without security).

làmísù n. Thursday. < A.

lánðú 1) nv2. *pull s.t. elastic. lánnðkkì lánjì v.t.

kəniwu lánðú; draw back notched arrow; stretch (of things elastic). III 2) nv2. break; damage (goods); break down. lànðî v.intr. III

lànðú nv2. insult. syn: àdìðú, ràðú. lànnákkì lànjî v.t.

lànðú nv2. dig; excavate. lànnákkì lànjî v.t.

lángà n. buckle for belt?

làngá n. *hop (on one foot). see: dòkkôr. < H.

làngàlángà adj. 1) flexible (e.g. buckle for strap?). 2) supple.

làngí n. inclining head to one side in a coquettish way.

langi kòlðú nv2.

lănnà *n.* insult; abuse; reviling.

làpsór n. plant with leaves like watercress.

làptú nv2. làmmákkì làpcî v.t. 1) load; burden usu an animal or car.

kódók làptúwú ideo. *put a heavy load on s.t.

kánák làpkáðà ideo. *heavily laden. 2) roof; cover over usu. a shade with mats.

ngórwó làpcî nv2. 3) throw s.o. over (e.g. in wrestling).

lárá n. cockscomb.

larasu *n*. luxury.

láráwà *n*. Wednesday.

láràwù n. soothsaying by consulting the stars or ground. \leq A.

làràwùmá n. *seer.

lárðú; làrðà. nv2. be gooey; run (of paint). syn: kàskàsí. lárjì v.intr.

lârdù n < A. 1) *chiefdom. 2) country or state.

làrò nv1. live in luxury; have everything. làrókkì còlàrî v.intr.

làrò nv1. shave. làrókkì cèlàrî v.t.

sálsál/súlsúl làrò ideo. shave smooth.

làrû n. injury (to a person or people resulting from an unfortunate incident or accident).

làrùðú nv2. injure; harm; hurt; damage. làrŭkkì làrùjî v.t.

làrúsà n. 1) newly-wed. syn: njúdù. 2) wedding of young bride.

làrùsàðú nv2. làrúsǎkkì làrúsàjî v.t. 1) take as one's bride; bring one's wife home. 2) *be reunited with

lás lèðú spouse after a time of separation. lás 1) ideo. see: vìmbàrò. 2) — ideo. see: náptú. lásàr see: ásàr. n. lástú ; làstà. nv2. drive in vertically. lássèkkì lássì v.t. lástúwú ; làstàà. nv2. láskèkkì lássìyì v.t. I 1) hang up; affix; fix; attach. 2) sneak past (unseen) or sneak hand into pocket (thief). **lásù** n. 1) warren/hole of ground squirrel. 2) infant's grave. làsú; lòsú. adj. 1) loose (of rope, wheel). làsúrò tái ideo. *release slowly. lòsú lòrûà-a kalari jé ríwúnna-a 2) weak (of person). 3) see: kàndúrì. làsùðú nv2. làsŭkkì làsùjî v.t. 1) bury; inter (a child or infant in a tunnel-like grave with two openings that is closed off when the body is placed in the centre). 2) *become weak. làshô n. whitewash. syn: kàttî bûl. ideo. see: bòðú. làtèrîk n. street lamp; electricity. làtìrîk n. electricity. ideo. see: kàlâ. n. 1) load (for animal, camel etc). 2) throwing ones wrestling partner. láu **láumà** n. 1) small bran-balls (horse food) mixed with natron and hot water used to fatten horses. 2) mouthful of food. bəri lauma falma sinni! làwálà n. 1) fight. kàmbíwú fərðu lawalayé 2) *argument. 3) battle. **làwàlàmá** *n.* quarrelsome person; troublemaker. làwáláðú ; làwáláðà. nv2. fight; argue with; quarrel with; *argue; quarrel. làwálákkì làwálájì v.t.; III làwân ; làân. n. village or ward head. syn: lámbà. làwâr n < A. 1) news; information. syn: gàrgám. 2) **làwàrmá** n. carrier of news; journalist. < A. **làwàrrám** n, place where festivals are held; radio broadcasting station. \leq A. làwàrðú nv2. observe; watch; stare at; look carefully at. syn: níníðú. < A. làwàrnákkì làwàrjî v.intr. làwàrðúwù n. spectators. làwárðúwú; làwàrðàà. nv2. flopping loose; swing from side to side. làwárjìyì v.t. **làwásàr** n. onion. \leq A. làwásàr ngásíwòvè n. onion-like plant (inedible). **láwàsù** 1) n. pounded onion leaves formed into a ball. 2) -n. *s.o. who is over tolerant; malleable. làwàtâr ; lòwòtôr. n. 1) doctor. 2) nurse. làwàtàrdí n. dispensary; hospital. làwórà expr. be careful! lawora hangal gonané lâwù adj. 1) feeble; weak. 2) lazy; unsociable? syn: sòlwái, súmbà; tóskòn. 3) láwúðú ; làwùðà. nv2. láwûkkì láwújì v.t. 1) glean (e.g. cotton, flowers); pick. 2) làwùðú nv2. become feeble. **làwùnó** *n.* pile of s.t. picked or gathered (e.g. of cotton); bits and pieces. làwùrjé n. trouser cord; belt? syn: tómòr. **láyà** ; **lâ**. n. amulet; charm (round neck). \leq A. **láyá** n < A. 1) ceremony performed on the tenth day of the month Ajì by killing a ram (Tabaski). 2) ram which is killed for that ceremony. **lédà** n. plastic bag. léðú; lèðà. nv2. lêkkì léjì v.t. 1) touch (with end of fingers). 2) touch (figuratively). lèðú nv2. go; walk. le kkì léjî v.intr. fórát lèðú ideo. straight ahead.

lám lèðú ideo. súr/túr lèðú ideo.

gíí lèðú *ideo*. go a long way. **júwú lèðú** *ideo*. go in a large group.

léimà lərəp

sháng lèðú ideo. go out of sight. syn: sàptú (III).

lèðú kókóyè; frog march.

lèðúwúràm n. 1) *end; destination. 2) *goal; result. akko leduwuram kuloye yeno kamu kulolan bowojane dəpkera.

léimà n. < A. 1) tent.

léirà ; **láirà**. n. other world.

lêiyà n. physical pain; suffering effort due to hard work. syn: ngónówù.

lèivàðú nv2. trouble. syn: dàmèðú.

lélé adj. sweet.

léléðú ; lèlèðà. nv2. be sweet, delicious. léléjì v.intr.

lèlènó *n*. swellings on different parts of the body.

lémá n. necklace.

lèm $\hat{\mathbf{n}}$; **lèm** $\hat{\mathbf{u}}$ n. lime; lemon. < A.

lèm**ôn nàsàrá** n. orange.

lènòmàré n. goings to and fro; comings-and-goings; round trip; there and back.

lèsá n. 1) time of the 5th prayer. 2) evening meal.

lèsámà *n*. *call to dinner.

lésáràm *n*. *communal eating place.

lésàðú nv2. *become time for prayer, for dinner. lésàjî v.intr.

léshì *n*. leash; lead.

léttú ; léttà. nv2. sleep. léddèkkì léccì v.intr.

léwà n. greeting(s). \leq A.

léwàðú nv2. greet. < A. léwǎkkì léwàjî v.t.

lóbdù n. thick cloth put over back part of the horse. \leq A.

lògár num. nine.

lògár yàkkú *p.n.* children's fast during Ramadan involving periods of 3 days fasting followed by nine days without fasting.

làgàrí num. nineteen.

lògárì n. traditional judge. syn: àlkálí, shàràmá.

lògárí n < A. 1) s.o.. who has completely mastered s.t. 2) *title for a Koranic teacher.

lógdà *n*. young beans (like mange-tout).

lògódòr *n*. 1) metal frying pan. 2) metal bucket.

làktú nv2. làkcî v.intr. 1) go rotten (fruit). 2) become wet; soaked.

lólóktúwú ; lòlòktàà. nv2. flood; gush out (of water); pour out/away (of large quantities). gəmdo lələkkəné! lólókkòkkì lólóktìyì v.intr. III+I; lólókcìyì

láláptú nv2. sew up; stitch by hand (often temporarily and easily removable; e.g. the under-over stitch used to close the top of a sack); tack; *be veiled. syn: kúrúptú. lálámmákkì lálápcì v.t.; láláptú III

lóm ideo. see: kóðú.

làm 1) see: dúniâ. ideo. 2)

— ideo. see: àrgôm.

làmân n < A. 1) animal.

làmân cúrôn gártì; reptile. 2) property; wealth; riches; fortune. syn: ársìyí, rájíwú.

làmàstúwú nv2. fold over (ready for sewing); fold up and put into? làmàskákkì làmàssíyì v.t.

làmởú nv2. become late at night; get late. làmjî v.intr.

lámás/láp/lás làmðú ideo.

lómós ideo. see: kàudísee: bàfòsee: tólàlà. lòmðú

làmàskó n. obscuring of sun by clouds. làmàskó cakkana

lớp ideo. see: làmõúsee: súwàsee: tálàlà.

lớptú; làptà. 1) nv2. submerge; immerse; flood; put on spit; immerse o.s. in water; dive? ingi tia lapciya nui lámmàkkì; láptàkkì lápcì v.t. 1?; láptì v.intr. III? 2) string beads together; thread beads.

káláp lápkáðà; *completely joined.

lárám ideo. luxuriantly; in abundance.

láráp n. biting off more than one can chew; overreaching one's capabilities; aiming too high.

lárát lòwòtôr

làràpmá; làràmmá. n. person who overreaches; aims too high etc.

lárát 1) ideo. *completely stretched out. argam bakcane larat koljana/fijana 2)

— ideo. see: sámdú.

láráttú ; làráttà. nv2. batter; beat. láráddákki lárácci v.t.

làrwà n. 1) mucky ground; mud around well. syn: gàjàwá. 2) *s.t. wet.

làrwàà adj.

lós ideo. see: yìmbàròsee: lòmðú.

làtàrîn n. Monday. < A.

lówáðú; lòwàðà. nv2. plait loosely or tie up (e.g. woman's hair temporarily until properly plaited). lówâkkì lówáiì v.t.

límét ; língét; líwét. ideo. curonju limet cukkuruna limét bowaða

lin n. linen.

lìsê n. secondary school. < Fr.

líwét ideo. see: límét.

lìyérì *n*. leather worker's glue; cow dung; adhesive substance.

lìyèrìðú nv2. stick; glue. syn: ríttú. lìyèrǔkkì lìyèrìjî v.t.

ló ideo. swish.

lòðó n. burial hole for still-born or very young child.

lófè n. tobacco pipe.

lói ideo. vertical. see: dàðúsee: kùrúwù.

lóilóiràm *n*. highest point; pinnacle; apex.

lók ideo. see: yúrò.

lòk ideo. see: lòlòríràm.

lòkkôl n. school. < Fr.

lòkkòlmá; pupil.

lóktù n. time. syn: sâ.

lòktú nv2. settle down; go down (of contents). lòkcî v.t.

lòlòðú ; lòlòðà. nv2. lòlòkkí lòlòjî v.intr. 1) tremble; shake; shiver; quiver (from the cold, illness anger).

fár fár lòlòðú ideo.

kár kár lòlòðú ideo. *tremble violently. timinju loloji his tooth is wobbly 2) shrink (of cloth rírìn).

lololo *expr*. definitely not.

lòlòríràm n.

lòlòríràm lòk lòk lòk cèdî ideo.

lóng ideo. see: rúní, tìló.

lông n. nylon rope; nylon string.

lóngói n. *movement of person on the back of an animal. longoi daaða

lòrò₁ **cúlòrî** v.intr. *nv1*. 1) boil. 2) explode with anger.

lòrò₂ nv1. collect; gather (what is on the ground). lóràkkì cúlórì v.t.

búdú lòlòràm; container for gathering up s.t. (e.g. a dustpan).

lòrû see: làrû. n. injury (to a person or people resulting from an unfortunate incident or accident).

lòrùðú nv2. injure; harm; hurt; damage. lòrǔkkì lòrùjî v.intr.

lósò n. 1) warren/hole of ground squirrel. 2) infant's grave.

lót ideo. see: lòttúwú.

lòttúwú nv2. crane one's neck to see into; stretch; lean or bend to reach or see s.t. lòtkékkì lòtcíyì v.t.

lót lòttúwú ideo. syn: ríttúwú.

lòwó n. begging. syn: ngódó.

lòwómà *n*. beggar.

lòwóðú ; lòwòðà. nv2. lòwôkkì lòwójì v.t. 1) beg; ask for alms. 2) beseech or pray to God. syn: njúnðú.

lòwòní n. wick (for storm lantern).

lòwòtôr see: làwàtâr. n. 1) doctor. 2) nurse.

lòwòtôr bólàyè gn. first-aid worker.

lòwòtôr see: làwàtâr. n. 1) doctor. 2) nurse.

lòwòtôr bólàyè gn. first-aid worker.

lòwòtòrdí mááràm

lòwòtòrdí n. hospital.

lòwówòn *n*. shroud.

lúðú ; lúðà. nv2. wear (clothes). lûkkì lújì v.t.

lúðúwú ; lùðàà. nv2. dress s.o. else; get s.o. to do s.t. lúgðkkì lújìyì v.intr. I

lúkkò num. and.

lúlúðú ; lùlùðà. nv2. have diarrhoea; *flow (of liquid). bórì - lúlûkkì lúlújì v.t.; III

lùlùðú *nv2*. thread one's way through; weave through; pass through; get through with difficulty (e.g. through a crowd, a forest, a busy street). **lùlǔkkì llùlùjî** v.intr.

lumbu adj. without grains.

lúmbù adj. having poor eyesight.

lúnðú ; lúnðà. nv2. lúnnðkkì lúnjì v.t. 1) plug up; block up; seal (hole).

málét lúnðú ideo. *completely blocked. 2) tie up (sack).

lùngòktúwú ; lùngòktàà? nv2. twist together to join or watch bracelet snap shut. lùngòkkókkì v.t. III

lùngùróðúwú ; lùngòròðàà? nv2. stare at fixedly. lùngòróðègèkkì lùngòróðìyì v.intr.

lústú; **lústà**. nv2. get loose from a hobble or tethering rope (usu. of domestic animals). **lússì** v.intr.

lúsùr *adj*. worthless; worthless; useless; irresponsible (as a member of a family; negligent in responsibility to one's family). < A.

lùsùrân *n*. causing loss (usu. by theft).

lùsùrànðú nv2. cause s.o. a loss (e.g. by theft). < A. lùsùrànnákkì lùsùrànjî v.t.

lùsùrðú nv2. become worthless.

lùwâ; lòßâ. n. purchase.

lùwàmá n. buyer; purchaser.

lùwàðú nv2. bargain; haggle.

lùwálà n. brawl.

lùwàlàmá n. brawler.

lùwàptú nv2. covet; long for; desire. lùwàmmákkì lùwàpcî v.t.

lùwáwò n. covetous longing for; expectant desire for.

lùwáwòmà n. *expecting to receive s.t. free. syn: tòmàmá.

lùwò nv1. leave; go out; come out; get out. lúwùkkì cúlúwì v.intr.

fál/kál/kúl/mbót lùwò ideo. spurt out (liquid).

jál lùwò ideo. *become visible (plants).

lùwòràm n. exit.

tùlùwò nv1. take out. túlúwúkkì cúttúlúwì, càttúlúwì v.intr.

mórók tùlùwò; *take off rapidly.

lúwórì *n.* godfather; representative of future spouse.

lùwòrìrám n. money given to representative. syn: máryì.

lùwúdì n. potion to become rich in this world; at cost of the fire in the next (put chicken-like curse in fire).

luwudi kərwu tulurra lúwúdì kərwú túlúrrá *this medicine only lasts seven years

lùwùrân p.n. Koran. \leq A.

M - m

màájìr n. adult student of the Koran who has not yet finished his studies.

maal ideo. open slightly.

mààná n. meaning; explanation. syn: kárímà.

màànàrám n. morpheme.

máárà n. tree (species). (euphorbia balsamifera).

mààrá n. 1) stretcher; bier. 2) boat (dugout canoe). syn: dáryí.

mààrá cídívè; train.

mààrá sámèyè; plane.

mááràm n. president of the women in a village.

mààràmlá n. "presents" given to her at weddings.

```
máárándí
                                                                                            màkkárðú
máárándí n. Koranic school.
mááré n. throwing stick used in hunting; stick used by circumcised boys for knocking down chickens and
      guinea fowl. syn: kâ bàràyé, kâ kàjàwúyé.
máárí n. craving.
mà\acute{a}rr\acute{a}m; m\acute{a}h\acute{a}r\acute{a}m. n. first month of the Islamic year. < A.
màðàkàrí ; màdàkáljí. n. pin.
màðàràm n.
màðarí n. ashes of burned cornstalks.
mádèwù adj. young animal which has never borne offspring (cow, sheep).
máðú ; màðà. nv2. mâkkì májì v.t. 1) seek; search for; look for; research.
   mámá mádú ideo. search in vain.
   yám yám máðú ideo. *look for with persistence (much effort). 2) be about to; want to.
màdúwú n. leader of a group of livestock itinerant traders.
máfándì adj. huge; enormous; colossal; gigantic.
máfi n. hail; ice.
màgádòm n. saying first part of Muslim prayer: "God is great...".
   màgádàm salaye n.
mágárí n. antidote (for poisons and witch-craft).
mágásù ; mówósù. n. scissors.
mágóríßù; máiríßù; móuríwù. n. dusk; twilight.
   mágáríßù wúp ideo. at the very beginning of dusk.
màgàrìwùðú; màirìwùðú; mòurìßùðú. nv2. become dusk. màgàrìwùjî; màirìwùjî; mòurìwùjî v.intr.
màgàrìßúmà; màirìßúmà; mòurìßúmà. n. evening star (Venus).
\mathbf{m}\mathbf{\hat{a}} i n. *traditional chief.
   mâi kòrmâ;
   mâi kàrmâi kámbùà expr. God can do everything.
màidí n. royal palace; chief's residence.
màiðú nv2. become chief, monarch? màinákkì màijî v.intr.
màiðùwú n. king's nephew on mother's side.
màigàrí n. ruler of town.
màilà adj. that which belongs to a chief; chief's due.
màimái adj. like a chief.
màimáují ; màimóujì. n. vassal.
\mathbf{m}\hat{\mathbf{n}} inà n, prince.
   màinàrám n. prince's share.
   m \hat{a} n \hat{a} m \hat{a} n. daughter of a prince.
\mathbf{m}\hat{\mathbf{\lambda}}\mathbf{ir}\hat{\mathbf{a}}\mathbf{m} n. princess.
màirí n. royal palace; chief's residence.
   màirìwú n. people living in palace.
máiríßù n. sunset. see: mágáríwù.
mâitù n. human corpse; dead person.
màitùðú nv2. die; pass away. syn: bàwòdú, nò. màitùnékkì màitùjî v.intr.
máiyáfí n. sheet. from: H.
màjámà; màyámà. n. mongoose.
májólàs n. council.
màjèlàswú n. members of government council.
majəra n. shelter?
mâjì n. first-born; eldest child. syn: kárù.
májílis n. council.
màkáníkì n. mechanic. from: (Fr/E).
mákkàr n. satire; ironic report or account.
màkkárðú; màkkàrðà. nv2. mock; lampoon; satirise; make something ironical. syn: nàwìðú.
      màkkárněkki màkkárji v.intr.
```

```
mál
                                                                                      mànàgárí
mál ideo. see: yîm.
màlá báðábáðámà gn. butterfly.
màlâa n. husband of a princess.
máláánðm ; (=málákànðm?). adj. *you will not have.
màlàbíbíðò n. mason wasp.
màlàbíβíðò n. mason wasp.
máláfà n. large circular mat with raised edge.
màláivà n. angel. \leq A.
málákànì; málákànòm; málákànjú. n. emphasis of a negative statement. malakanəm fandəmbawo you
      most certainly won't get it!
màlàkání n. burial prayer.
   màlàkání kàràðú nv2. read burial prayer.
màlàlá kòyôà p.n. kind of crown bird.
màlàmàlá n. large leather bag for travelling.
Màlàmôudù n. angel of death.
màlàwá n. large circular mat used for drying grain.
málðú ; màlðà. nv2. mállðkkì máljì v.t. 1) grill; fry. 2) burn. syn: wálðú.
málèm n. 1) Muslim teacher.
   férò málàmbé p.n. Koran. syn: báttàr, lúwúrân. 2) teacher; lecturer. 3) mister (polite way of
      addressing s.o.).
màlóm adi, riding sideways, with one foot on the saddle in the manner of a Muslim teacher.
   màlám káláktú nv2. ride in sideways position on a horse; with one foot on the saddle.
màlòmmálóm adj. similar to that of a Muslim teacher.
màlòmrám n. reward for professional services rendered given to Muslim teacher, share of meat given to
      Muslim teacher who sacrificed it.
málómsì n. 1) shepherd; pastoralist; herder. syn: sóní. 2) 3) *person who never travels.
Màlî p.n. Mali.
Màlia p.n. Red Sea.
màlkàrí; màdàkàrí. n. button. from: (H?).
   màlkàrí fðráktú nv2. fasten; do up a button.
   màlkàrí fðráktúwú nv2. undo a button.
   màlkàrí túðúwú nv2. sew on a button.
mállàm kójòwòró n. Long-tailed Dove. Oena capensis.
màlùwóm; màlògám. n. gift of parts of slaughtered goat given to a Muslim teacher. syn: màlòmrám.
màlúwúràm n. needle case.
mámá ideo. see: máðú.
màmbúi n. plant the leaves of which are used in making sauce.
màmmá n. mummy; mother. syn: vâ.
mana expr. just?
mánà n. 1) talk; speech.
   mánà bówú n. empty words.
   mánà fái fái diò ideo. jump from one subject to another.
   mánà fáu fànðú; hear words clearly.
   mánà kòríðà nv2. twist words; distort (intent to deceive).
   mánà kờrî n. rude word. syn: cìkờri, mànàdìwi.
   mánà nàktúwú nv2. speak forcefully.
   mànàmá n. speaker.
   mánámà n. one who talks a lot. syn: kalalama. 2) court case.
   mànàmá n. opponent in court case.
mànàdìwí n. rude word; dirty word. syn: cìkəri, mánà kərî.
mànàðú; mànàðú. nv2. speak; say. mànăkkì mànàjî; mànăkkì; mànàjî v.t.
   cá cá mànàðú ideo. chatter away.
mànàgárí n. smooth talker.
```

```
mànàkərí
                                                                                         màrßít
   mànàgárímà n. professional speechmaker.
mànàkòrí n. *action of not being interested in s.o. else's proposal.
   mànàkàrímà n. *person who is not interested in s.o. else's proposal.
mànàkùttá n. dirty words. syn: mànàdíwì.
mànàmànàðú nv2. speak.
mànàmánðárémà n. professional speechmaker. syn: mànàgárímà.
mànànòkkí n. pretensions about being a good speaker.
   mànànòkkímà n. person who considers himself the best speaker.
mâncói n. 1) wooden hook at back of camel saddle. 2) tuft of hair underneath lower lip.
mándá n. salt.
   mándá àrwádólá n.
   mándá bùngúl n.
   mándá féské n. type of salt obtained from ground.
   mándá ngágðl n. see: kìwú.
   mándá sìkàrimó n.
   mándá miáu/fáráu fànjónà ideo. *well salted.
   màndàmá n. salt maker.
màndàá adj. salted.
   kóljì màndàá n. peanuts fried and salted.
manderam n. ancient. see: kûré.
màndòná n. appetite.
   màndànámà n. glutton.
   màndòná gònámà n. s.o. with no appetite.
mànòmbúi n. hand-to-mouth existence; living on the bread line.
   mànàmbúimà n. person who leads a hand-to-mouth existence.
màngà p.n. Manga.
   màngàrí n. area occupied by the Mangas.
mángàl n. see: bángàl.
màngàmàngá n. Manga dialect, language.
      — adj. typically Manga.
mángàr n. desire.
màngàrðú nv2. desire. màngàrnókkì màngàrjî v.t.
mángúm n. horn flute.
mànî n. semen. syn: kóngól.
máníwù n. *hardship; *finding enough to live on.
mànjàgàné n. snot.
màràðú nv2. circle in search of prey (bird). màràjî v.intr.
màràkàljí n. button.
máràmà n. rainbow.
márásìn n. sesame seed. (sesamum indicum).
máráu ideo. see: fàndú.
márdàm see: mórdòm. n.
màré interrog. isn't that right?
màreàðú nv2. hover.
màrgá n. vine/lichen; tree the leaves(?) of which have a sweet taste. (cassia sieberiana); (cadaba farinose).
màriàðú nv2. hover.
màrmàréa n. warning; rebuke.
Màrók p.n. Morocco.
mársà adj. see: górò.
mártáwà n. respect; homage. syn: bórsòm, dárájà.
màrùðú nv2. become well-developed (girl). màrǔkkì màrùjî v.intr.
màrúmà; màrémà. n. *village chief; chief of the fields. syn: bélàmà, dègèm.
màrßít n. 1) leather shoe (worn by old men). 2) finely embroidered hat (worn by old men).
```

```
mbâl
márvì
máryì 1) n. hobble which binds the two front feet or two back feet of an animal together. 2)
      — n. payment made by the groom to the bride's representative (lúwórì) before marriage ceremony.
      syn: lúwòrìrám.
màryí 1) p.n. *people group from Borno State. 2)
      — n. *wrinkle: fold.
màryìðú nv2. màryŭkkì màryìjî v.t. 1) hobble an animal. 2)
márì n. slap. fərinəmbo mari yakkəkki kərma mari yami < H.
   márì bàktà ; márì sóttú. nv2. slap.
màrí n. pinch (with fingers).
   màrîn/míl dòrò; màrîn/míl tà; màrîn fòrðò. ideo. pinch (with fingers).
màríkìyômì n. snake (species).
màsàðúwú nv2. afflict; upset; disturb. syn: dàmèdú?, hángàl jàðà, lèiyàðú. from: (H?). màsàgókkì
      màsàjíyì v.t.
Másàr p.n. Egypt.
màsàriyà n. luxury article. syn: wúsóri.
màsàrmàsár adj. Egyptian.
másàrmì n. maize, corn. (zea mays). syn: ngàwútì másàrmì.
máságí; mázágí. n. distaff; traditional instrument for spinning wool or cotton. syn: fóríðóràm. from: H.
màsàwá n. dry season guinea corn.
màsòná n. food; meal. syn: bórì, kàlàjí?
másídì n. mosque. syn: dándàl.
màsífà; màsíwà. n. calamity; catastrophe; disaster; plague. syn: kúttòrà, kútòrà?
màsíllá n. large needle used for sewing up sacks.
màsìvá n. sorrel seed.
màskàrú n. bridal feast distributed two days after wedding. maskaru samdu fado fadoro caði
màskîn n. physically handicapped person.
másků n. expert (generally in some physical activity). syn: gòní.
màsô cu. mason.
mású n. staff of office (chief, Imam); sceptre.
màshîn n. sewing machine; typewriter. < E.
   màshîn bàktúràm n. type-writer.
   màshîn dùðòràm n. sewing machine.
màtàfòróm n. traditional potion to counteract sorcery (finely ground wood).
màtàfìró n. kite; small hawk.
màtàgêl n. small bottle (33cl). syn: gêl; àbbàgêl.
máttàm n. hobble which ties together the front and hind foot of an animal.
màttàmðú nv2. hobble. màttàmmákkì màttàmjî v.t.
màttàsàmbó n. small basket used in the digging of traditional wells. syn: kàrwílò.
máttú ; màttà. nv2. squeeze; press. máddèkkì máccì v.t.
máuðú; màuðà; móuðú; mòuðà. nv2. máujì, móujì v.t. 1) lack. 2) be insufficient.
máwàr nómùà n. tree (species).
màwón n. mat. see: bújì.
màwòðú nv2. announce; proclaim. màwŏkkì màwòjî v.t.
máwù n. week.
máyáfí n. sheet. \leq H.
màyámà see: màjámà. n.
máyáβà n. popularity; charisma.
màyìðú nv2. adjure; supplicate; implore; entreat (in God's name, in the Prophet's name). màyǔkkì màyìjî
màyírá n. first wife of Shehu or chief. syn: gòmsú.
màyíyà n. supplication; solicitation; adjuration; entreaty; prayer.
mbáðú nv. float: swim.
mbâl n. beer; alcoholic beverage. syn: bòràsà.
```

```
məndé
mbéjí
mbéjí ; méyínà; ménnà; mbéjónà. vconj. there is; there are. vi
mbəri ideo. fable2.
mból ideo. round; spherical. kəngal mbol culuwuna the sun round like a ball came out tàddúwà mbol
      cukkuruna na adəro a blob of ink fell there
mbót ideo. see: lúwòsee: vàmbò.
mèðò nv1. flutter eyelid. simnəm cəmediya kam tussəna rummi rumi if your eye blinks, you will see
      someone you haven't seen for a long time. syn: njómóttú. còméði v.intr.
měðú nv2. turn the head to see. me kkì mějì v.intr.
   mèmèðú nv2. looking from right to left; turning the head repeatedly. mème kkì mèmèjî v.intr. IV
mèkànìsé n. mechanic. syn: màkáníkì. < Fr.
mèlô n. melon.
mêr n. mayor. < Fr.
mèrê see: ngàwúrì. n. *red guinea corn.
mèrî n. town hall. < Fr.
mèrùðú nv2. mèrǔkkì mèrùjî v.t. 1) redeem; de-pawn. 2) stand bail for; bail out. 3) redeem (thing
      pawned; something given as security), pay off a mortgage. syn: bèliðú, yàrùwò.
mèrùmèrú n. Gabar's Goshawk.
mésà n. boa.
métèr n. metre.
métérá n. smith's tongs; small hammer.
mèwú num. ten.
   mèwúwùrí num. fifteen.
méwùrám n. ten-strong.
móddòm n. measure of 4 'jakka'; a quarter of a 'sâ'. syn: dàrám, sárá.
mádák ideo. see: yúndò.
mádí see: múdí. n.
máktú ; máktà. nv2. pull up; uproot. mángákkì mákcì v.t.
   márák máktú ideo. *uproot quickly.
měktú nv2. měngékkì měkcî v.t. 1) massage part of body to warm up or rub with a cloth dipped in hot
      water. 2) become warmer (weather). dunia məkcəna 3) take (eg. milk powder) on palm of hand and
      put into mouth. kiam kəlwu məngəkki
m3ktù n. action of getting warmer (weather).
mál ideo. see: kánnú.
màlàdómà n. 1) unseen animal which attacks millet shoots overnight. Here today, gone tomorrow.
      2) (woman's) lack of hair; disease which causes hair to fall out.
móláktú nv2. lick.
málástú; málástà. nv2. sneak up on someone or something; stalk. gambadu bullam malassi a cat sneaks
      up on a dove málássákki málássi v.t.
málát ideo. see: gàndò.
měláttů; měláttà. nv2. měládděkkì měláccì v.t. 1) sin. 2) lick.
mòlàttú nv2. fall out (of hair). kanduri mòlàccî mòlàccî v.intr.
málðú; málðà. nv2. wrestle; *suffer (illness); make an effort. kàmbárí - mállákkì; máldíyé málji v.t.;
      máldài v III
mólét ideo. see: jáktúsee: lúnðú.
málétmà n. tinker. syn: kólkólmà.
màlàktà n. flash of lightning. syn: wùlàktà.
mələktu nv2. flash (lightning).
móllêràm n. firefly.
məmələktu nv2. be lightning.
mànàðú see: mànàðú. nv2. speak.
mànáfàk adj. 1) hypocrite. 2) delinquent.
mànàmànàðú see: mànàmànàðú. nv2. speak.
mándé n. last year.
```

```
màndé
                                                                                            mìnðò
màndé adv. before; formerly. syn: kûré.
məndemi adj. vintage.
mándéndò adv. two years ago.
màndèndòwá adv. three years ago.
m\acute{a}nd\acute{a}l n, tanning.
   mándálmà n. tanner.
   màndàlmàrí n. tannery.
mór ideo. see: fókkà.
màrádù n. longing; desire.
   mòrádù àsòlàðú; mòrádù gàlðú. nv2. satisfy one's desire.
   màràdùmá n. s.o. who desires; person wanted.
mórdí n. rage.
   mérdí ngòðà nv2. *show oneself to be miserable; change from normal behaviour.
màrðú nv2. go all out for; make great effort to overcome and succeed at last. syn: kòwòrìðú. màrnákkì
      màriî v.intr.
márák ideo. see: lùwòsee: màráktúsee: tústú.
màràktú nv2. pound (grain?) with two handed or with more than one person at a time. nukko yindilan
      mərək mərək tussəmi mərəngəkki mərəkci v.t.
mərəs ideo. entirely.
mòrmòrðú nv2. mòrmòrjî v.intr. 1) growl. 2) feel pain; twitch. tivini - syn: bòrbòrðú.
m\acute{a} n. jov. < H.
   màrnàðú nv2. be joyful; be glad.
mársáðú; màrsàðà. nv2. trust; have confidence in. syn: láiðú. mársâkkì mársájì v.t.
mérsè n. reliability; stability; solidity; strength.
   mársèà adj. reliable; solid; stable. syn: kàmbárse - homme.
màryé n. dried strips of meat.
márímárí n. state of not feeling well; uneasiness.
màrimári n. insect found near horses.
másák n. traditional woman's (leather?) shoe.
másàk n. *moth balls.
másálák ideo. see: kárdí.
másálàm n. 1) Muslim. 2) ideal person.
mòstú nv2. get old; decay; rot; become useless (clothes, ropes, mats, uncooked food). mòssî v.intr.
mát ideo. see: ngàwò.
mětàwúk n. gown with double layer of cloth.
máttú ; màttà. nv2. màddàkkì máccì v.t. 1) mould (təgəra) into ball shape with hands. 2) give 5-finger
      "gesture".
miâ num. hundred. syn: vêr.
miáu n. see: fànðúsee: mándá.
míáu ideo. meowing of a cat.
mídò expr. good; nice! (Said of s.t. refreshingly cool : drink, shade). syn: cón.
mídòrí expr. delicious. syn: fídòrí.
míl ideo. see: màrí, ngàrò.
mìlìyôn num. million. from: (E/Fr).
mílléràm n. firefly.
mílmíl ideo. see: fànðú.
milot ideo. lots.
mímíðú; mìmìðà. nv2. neigh (of a horse). mímíjî v.intr.
mín ideo. pure (language). màngà mín pure Manga
mìná n. monster; wild animal.
mínáðú; mìnàðà. nv2. fill in refuse hole and level off. mínâkkì mínájì v.t.
mìnồò nv1. remove roasted grain from stalk by pushing/rubbing with thumb. syn: fáiðú, fírðú. mìnðákkì
      cèmìnởî v.t.
```

```
mìnîstər
                                                                                             mûi
mìnîstàr n. minister. < Fr.
mìnìstòrdí n. ministry.
mînnà adv. next year. syn: bárimînnà.
míntì 1) n. minute. 2)
      — n. sweet; candy. \leq E.
mírìs n. long-haired sheepskin.
mìsâl n. example.
   mìsâlrò adv. for example. syn: kálkál?
mìsân n. measurements. see: mìsâl.
   mìsânrò adv. see: mìsâlrò.
mìsànǒú nv2. mìsànnókkì mìsànjî v.t. 1) measure up; weigh up. 2) take aim at s.o. or s.t.
mískìl n. altercation; misunderstanding.
   mìskìlðú nv2. have a disagreement. katténja mìskìlðànà, yasaiwo there is a misunderstanding between
      them; settle it. mìskìlðî; v.intr. III
      ideo. see: gérò.
mít
mìttúwú nv2. produce in quantity. mìtcáyì v.intr. II
míyót ideo. suddenly(?). miyot cijé dayéno he stood up suddenly(?) míyót ngaana
mòdêl n. pattern.
mòdúwà n. prayer using beads. syn: wúrdù.
mòdùwàðú nv2. pray. mòdùwǎkkì mòdùwàjî v.intr.
mòjí n. noise; sound of rustling, movement. mòjí fakki I hear something moving
mól ideo. see: yîm.
mólóndì adj. very tall; giant.
móngòrò n. mango.
móngù; mángù. n. bridge (of nose); nose-bone.
mórdòm; márdàm. n. *sweet millet gruel.
móró n. variety of millet. (ruellia patula); (barleria hochstettrei). see: àrgêm.
mórók; múrók. ideo. see: súktú.
mòròwón n. monitor lizard.
mòrwòwŭn n. *wide mouth (eg crocodile).
mórimòrí n. continuous illness. syn: kàndóndì.
   mórìmòrímà n. someone who is always sick. syn: dòndìlá.
mòsóró n. scarf; women tie on their scarves. kamuwa mosoro cakkéri syn: kállàßì(H).
mótà n. 1) vehicle. 2) car. 3) lorry; truck.
   mòtàmá n. chauffeur; car owner.
mòtêr n. motor.
móuðú; mòuðà. nv2. see: máuðúsee: màuðà.
mòwá adj. deaf mute.
mòwàðú nv2. mòwákkì mòwàjî v.intr. 1) become deaf. 2) faint; lose consciousness.
mòwó n. take; receive.
   mòwòmà n. tax collector.
   mòwómà n. cheat; contrary person; liar.
mòwò nv1. mówòkkì cśmóyì v.t. 1) take. kamu mowo taking of a wife 2) accept.
mòwònðú; màgàndú. nv2. be possible. syn: yóðú. mòwònjî v.intr.
móβòr p.n. Mober.
mòwòrú adj. 1) *delinquent (of children). syn: ánsì, dùwòrú, fìrón, mùnáfèk. 2) one who learns quickly;
      gifted child; prodigy.
mówósù see: mágásù. n. scissors.
múccí n.
múdí; módí. n. nape of neck. syn: kóshé.
múdú ideo. see: cî.
múðú ; múðà. nv2. múkkì mújì v.intr. 1) faint. 2) go numb (of limb).
mûi n. fish hook.
```

```
mûi
                                                                                      múmìn
mûi n. fish hook.
mùjí n. 1) type of guinea corn. 2) *reddish (donkey).
mújìngórò n. small kola nut. from: H.
múk ideo. see: báktú.
múkkò: núkkò. n. 1) hand.
  múkkòà adj. dextrous; skilful.
  mukkonju isəna; her period has come.
  múkkò báwò, múkkò kîbbùà adj. stingy.
  múkkò dôià adj. manually dextrous; nimble fingered.
  múkkò fokta nv2. shake hands.
  múkkò kàmbôià n.
  múkkò kəlta nv2. join battle. 2) helping hand.
  múkkò jùwàðú n. financial assistance/aid.
  múkkò njàkkò; signature.
  múkkò yàkkò nv2. 1) *sign. 2) 3) sleeve; *quarrel with each other.
  mùkkògòní n.
  múkkò kàrîà n. thief.
  múkkò kùrúwùà n.
  múkkò kùrwówùà adj.
  mùkkòkùrwòwú n.
  múkkòní díwì adj. *I have dirty hands; whatever I put my hands to never succeeds.
  mùkkòtái, mùkkòró n. *amulet.
múkkò see: núkkò. n. 1) hand.
  múkkò kèmágènnè gn. elephant trunk.
  múkkònjú ísónà; her period has come.
múkkóbělàà n. hole (deep as arm up to elbow).
mùkkòdàgál n. bent end of hoe to which blade is attached.
mùkkòdé n. poverty; having nothing; empty-handed.
mùkkòkèjî n. address.
múkkò; núkkò. n. 1) hand.
  múkkòà adj. dextrous; skilful.
  mukkonju isəna; her period has come.
  múkkò báwò, múkkò kîbbùà adj. stingy.
  múkkò dôià adj. manually dextrous; nimble fingered.
  múkkò fokta nv2. shake hands.
  múkkò kàmbôià n.
  múkkò kəlta nv2. join battle. 2) helping hand.
  múkkò jùwàðú n. financial assistance/aid.
  múkkò njàkkò; signature.
  múkkò yàkkò nv2. 1) *sign. 2) 3) sleeve; *quarrel with each other.
  mùkkògòní n.
  múkkò kàrîà n. thief.
  múkkò kùrúwùà n.
  múkkò kùrwówùà adj.
  mùkkòkùrwòwú n.
  múkkòní díwì adj. *I have dirty hands; whatever I put my hands to never succeeds.
  mùkkòtái, mùkkòró n. *amulet.
mùkkòrám n. silver or gold bracelet.
mùkówà n. *reward (in other world). mùkówà fandəmi syn: ládá.
mùkòwàðú nv2. receive reward. yade mukowané make it a cause for reward mùkòwàkkì mùkòwàjî v.t.
mûl n. mould. from: F.
múlwù n. ancient bright red; very expensive clothing; woollen(?) cloth.
múmìn n. 1) god-fearing person who strictly keeps religious codes.
```

```
múmústú
                                                                                        nàktúwú
  múmínù n. legal scribe. 2) humble.
múmústú : mùmùstà. nv2. smile. múmússèkkì múmússì v.intr.
  múmùstà nv2. smile.
mùnáfðk adj. 1) hypocrite. 2) delinguent. syn: mðnáfðk.
mùndúwúlù n. ground but not cooked. mundulu ngərəmi
  mùndúwúlù n. flour of jujube fruits.
mùnòktú nv2. put a dent in. mùnòngékkì mùnòkcî v.t.
  mùnòktî nv2. be dented. III
múrái ideo. see: náptú.
múrjóktú; múrjóktà. nv2. crease up; wrinkle; be wrinkled (skin). múrjókcì v.intr.; múrjóktì III
múrók ideo. see: súktú.
múrsá n. jar or flask of ointment; pomade jar.
mùrsâm n. reddish stone which women make into necklaces.
múrì; mớrì. n. donkey, horse or mule manure; equine droppings.
  múrímà n. *title of one who is in charge of the chief's horses; person who sweeps the stables.
mùrí n. roasted grain.
mùríkðjî n. White-faced Tree Duck. Dendrocygna viduata. syn: cùwúlwùrì.
mùsú n. 1) feebleness. 2) frailty.
mùshê n. sir; teacher. < Fr.
múshúwàr n. handkerchief. from: F.
mùtár n. mustard.
mùwá n. deaf mute.
mùwú n. electric eel?
                                                N - n
n
      nv1. say.
      n. place; position; space.
nâ
  nâ ádèn fúwùn adv. from now on.
  na kənjo n.
  nâà kójénà nv2. get bigger; too; beyond the limit; really.
  nârò gómdógónà nv2. he has succeeded; become famous.
  wuri nânjûn adj. he has money.
náàm interrog. yes (in response to a call or to let s.o. know that one has listened).
nàásà n. human excrement (more polite than bớrì). syn: bớrì.
nádí n. deliberateness.
  nádí kórnìn n/adv. *deliberately.
  nádîn adv. on purpose. syn: nònjí.
nàdìmðú nv2. regret (having done s.t.) i.e. sold s.t. < A. nàdìmðákkì nàdìmðî v.intr.
nàðò nv1. nàðákkì cònàðî v.t. 1) sow (seeds). 2) bury s.o.
nàðúwú nv2. nàgókkì nàjíyì v.t. 1) reach; rejoin. 2) achieve the same level as s.o.
náfílà n, prayers in addition to the five obligatory prayers of Islam. < A.
nàgàstú nv2. cause s.t. or s.o. to fail; render s.t. or s.o. less effective or totally ineffective. syn: àngòstú.
      nàgàssékkì nàgàssî v.t.
nágàt adv. quickly.
nágàttò adv. quickly.
náhâu n. grammar.
    n. nine pence; 9 kobo piece (old Nigerian coin).
náináiðú; nàinàiðà. nv2. gnaw (on a bone). syn: nàmúrðú, nánárðú. náináinàkkì náináijì v.t.
nák see: nók. ideo.
nàkíyà n. soft food.
nàktúwú nv2. jiggle; shake. nàkkókkì nàkcívì v.t.
```

Manga — English Dictionary

21/11/2007

109

nálðú nàn'áráwàn

kárßí nàktúwú *nv*2. fill bucket by jiggling to make it go under.

mánà nàktúwú nv2. speak forcefully.

nók nàktúwú ideo.

nálðú ; nàlðà. nv2. crack (e.g. a nut) in between two hard objects. nállàkkì náljì v.intr. III nálðìwàwò adj. *he is miserly.

nàljí n. *pointed part of bramble.

nállé n. henna. (lawsonia inermis); (strychnos spinosa).

námàsù n. urine. syn: còlló.

nàmbàlyí n. wickedness.

nàmbàrwú n. theft; fraud.

nàmbàyîl n. stinginess; avarice. syn: nànjókkú, nànkìngírì, nànsîmbà.

námbàndàlàs n. colourlessness?

nàmbórnà n.

nàmbérwà n. syn: nàngágìwú, nàntájìrì.

námbèrîn n. newness.

nàmbî n. masculinity; virility? from: (Ar?).

nàmbówú n. emptiness. syn: nàndê.

nàmbúðù n. 1) cheapness. 2) isolation? loneliness? solitude?

nàmbûl n. 1) whiteness. 2) poverty.

nàmbúné n. darkness. syn: kòndólóskú.

nàmðú nv2. break; snap. nàmmákkì nàmjî v.t.

búndúwù nàmðú nv2. *unload a gun.

fál nàmðú ideo. *noise of crushing.

fárál/kás nàmðú ideo.

kárélkárélrò nàmðú ideo. break in small pieces.

nàmèsê n. mosquito net.

nàmfárák n. spaciousness.

nàmfásák n. falsehood.

nàmfàshúwù n. capability; efficiency.

nàmfátátál n. largeness and flatness.

nàmféðé n. sociability; gregariousness.

nàmfèðé n. openness; publicity? exposure?

nàmfóram n. unformed; unripeness (of cereal crops).

nàmfìrón *n*. disobedience.

nàmmáfándì n. enormity.

námmángèr n. cruelty; wickedness.

nàmmáskí n. neighbourliness.

nàmmàskîn n. handicap.

nàmmáskù n. expertise.

námmórsè n. stability; solidity; strength. reliability. syn: kàmbórsè.

nàmmòwòrú n. 1) defiance; notoriety; delinquency? 2) quick learner; gifted child.

nàmmúmìn n. 1) uprightness. 2) humility.

nàmmùnáfèk n. 1) hypocrisy. 2) delinguency.

nàmùðú nv2. get there first. syn: bùrwòðú. nàmǔkkì nàmùjî v.intr.

nàmúrðú ; nàmúrðà. nv2. gnaw. syn: náináiðú, nánárðú. nàmúrnðkkì nàmúrjì v.t.

nàmùsê n. mosquito net.

nàná 1) n. daughter of Shehu or district head. \leq A.

nàná sálkámà; cockroach. 2) n. mint. syn: kùlécàm. < A.

nàn'ádàl n. honesty; justice; righteousness; uprightness. < A.

nànâm n. reins.

nànàmðú nv2. break into small pieces. syn: fðsàfðsáktú, fðsáktú. nànàmmákkì nànàmjî v.t.

nán'ánsì n. obstinacy; disrespect. syn: nàndúwòrú.

nàn'áráwàn n. skittishness; nervousness? syn: nàncàgòrân.

```
nánárðú
                                                                                       nàngùné
nánárðú; nànàrðà. nv2. gnaw on; chew on; scrape with the teeth (e.g. a bone). syn: náináiðú, nàmúrðú.
      nánárněkkì nánárjì v.t.
nàn'àwá n. fatherhood.
nàncàgàrân n. skittishness; nervousness (of horse). syn: nàn'áráwàn.
nàncélém n. darkness: obscurity?
nàncôm n. bitterness.
nàncòmcòm n. deliciousness; tastiness.
nàncóncón n. extremity? summit?
nàndê n. 1) emptiness. 2) nakedness; nudity? syn: nàmbówú.
nàndérì n. skinniness; thinness.
nàndágâl n. kindness; generosity.
nándòrí n. jealousy. syn: nànkàndúrì.
nàndòrìmá n. leprosy.
nàndí ; nàyí. pron. you.pl.
na, ndìnà n. decrepitude. syn: na nyàmsàsàr.
nàndíwì n. 1) badness; wickedness; evil. 2)
nàndôi n. rapidity; speediness.
nàndóndì n. illness; sickness.
nàndòndìlá n. sickliness.
nàndùngú n. lameness.
nándùngùlúm n. hornless.
nàndùwòrú n. obstinacy; disrespect. syn: nán'ánsì.
nànfárák n. width.
nàngà n. cause.
   nàngàmá n.
   nàngàrám n.
nángà n. ruse. syn: búrwó, dàwárì.
nàngàdé n. otherness; dissimilarity.
   nàngàdègàdé n. difference.
nàngàdêmbò adv. again. syn: gàdèmínnò, gàdérò.
nàngámbà n. thinness.
nàngàná; nàmgàná? n. smallness; childhood?
nàngárí n. conceitedness; vanity; know-all.
nàngárìwù n. wealthiness. syn: nàmbórwà, nàntájìrì.
nàngábdìdì n. solidity.
nángàdàdàp see: nángàiàiàp, n.
nàngàdí n. toilet. syn: dàrimí, ngàwòdí. from: (Kn).
nángðjðjðp; nángðdðdðp. n. viscosity (liquid).
nángérí n. 1) rainy season. nangeri bowu cedi nángérí bòwú cedî the rains are falling almost daily
      2) mushroom.
   nàngàrirám n. s.t. which concerns the rainy season.
nàngàrìðú nv2. become the rainy season. nàngàrìjî v.intr.
nángì n. 1) joking relationship.
   nàngìmá n. s.o. with whom exists a joking relationship. 2) joking relationship between relatives or
      close friends. nangi ròptàà make a courtesy visit
nàngòní n. skilfulness; expertise.
nángù n. 1) shame; embarrassment. 2) respect.
nángùbàwò n. shamelessness.
   nàngùbàwómà n.
nángúðú ; nàngúðà. nv2. nángûkkì nángújì v.t. 1) *have shame. 2) show respect.
nàngùnángù n. timidity.
   nàngùnángùmà n. timid person.
nàngùné adj. shamelessness. syn: nàngùsín.
```

```
nàngùsín
                                                                                          nànkòrí
nàngùsín adj. shameless. syn: nàngùné.
nànjáijà n. 1) hospitality. 2) generosity.
nànjàiró n. 1) handsomeness. 2) adolescence.
nànjáné n. sexual obsession.
nànjâu n. 1) pain. 2) difficulty. 3) expensiveness; dearness. 4) *meanness. 5) naughtiness. 6) bravery. syn:
      nànkwâ.
nànjáyìl n. illiteracy; ignorance. < A.
nànjágàn n. expertise or experience (esp one acquired as result of advantages of birth; longstanding wealth.
nànjágásù n. 1) straightness. 2) hemmed in (fig). syn: nànjákkà.
nànjákkà n. 1) straightness. 2) hemmed in (fig). syn: nànjágású.
nànjámbálám n. state of not being circumcised.
nànjókkù n. jealousy. syn: nànkìngírì, nànsîmbà.
nànjòlà n. madness. jòrí jòlà
nànjòrí n. madness; foolishness.
nànkàáwù n. stupidity; dullness; idiocy.
nànkàlárì n. docility; meekness.
nànkâm n. humanity; humanness; friendship. syn: nànsáwà.
  nànkâm kòlâyè; liberty; independence.
nànkámbà n. widowhood.
nànkâmbê n. freedom (from slavery, oppression)?
nànkàmbôi n. 1) lightness; frivolity. 2) rapidity; speed. 3) less important. 4) easiness.
nànkámbù n. blindness.
nànkámú n. womanhood; femininity.
nànkàndúrì n. jealousy. syn: nándòrí.
nànkànjúnjè n. anti-social state; unsociableness; outcast (because of character)?
nànkárcáp n. dryness.
nànkàrôn n. nearness.
nànkárwà n. sophistication; openness to modern way of life.
nànkàreâ n. slavery.
nànkàriâ n. slavery.
nànkàtárà n. syn: nànkòrí.
nànkàwúwù n. shortness of size.
nànkémì n. 1) co-wifeship. 2) enmity.
nànkàjî n. 1) niceness; goodness. 2) sweetness. syn: nájì.
nànkòládò n. enmity.
nànkàlâm n. tasteless; blandness.
nànkàléwà n. well-being.
nànkàmáskí n. neighbourliness.
nànkàmúrjò n. state of being aged (of woman).
nànkànárá n. state of being full of milk (animal).
nànkárdì n. state of being non-Muslim; paganism; animism. syn: nárdì.
nànkàré n. generosity.
nànkàrmâi n. kingship.
nànkársàsà n. physical fitness.
nànkòrî n. 1) greenness; freshness. 2) wetness; dampness.
nànkèské n. ease; easiness; simplicity.
nànkiárì n. state of being aged (of men).
nànkîbbù n. 1) hardness. 2) certainty; sureness. 3) jealousy.
nànkìmê n. redness.
nànkìngírì n. stinginess. syn: nàmbàyîl, nànjókkù, nànsîmbà.
nànkîntù n. state of being separated by a long distance.
nànkîr n. slavery (female).
nànkòrí n. shortness. syn: nànkàtárà.
```

```
nànkórsòsòl
nànkórsòsòl ; nànkúrsúsú. n. sturdiness.
nànkúrà n. 1) bigness; size. 2) seniority. 3) importance. see: nànwùrá.
nànkúrsùsù see: nànkórsòsòl. n.
nànkùrúwù n. 1) distance in time or place; length. 2) tallness. 3) depth.
nànkùrwôwù n. 1) weight; heaviness. 2) difficulty. 3) importance.
nànkùsóttò n. status of being a stranger.
nànkúttù n. 1) bitterness. 2) difficulty; disagreeablility. 3) illness at ease?
nànkwâ n. bravery. syn: nànjâu.
nànkwâiwù n. cowardice.
nànláwù n. 1) feebleness. 2) laziness. 3) insufficiency. syn: nànsôlwái, nànsúmbà.
nànlélé n. sweetness (taste).
nànléwà n. health; healthiness. syn: kónóngà, nànngá.
nànlèwá; nàlèwá. n. physical well-being. syn: nànngâ.
nànlúsùr n. irresponsibility (to one's family); worthlessness; uselessness; laziness.
nànmâinà n. princehood.
nànmànáfàk n. 1) hypocrisy.
nànnáwì n. prophecy.
nànngâ n. health; (cleverness?); healthiness. syn: kónóngà, nànlèwá.
nànngálwò n. 1) superiority. 2) passability? 3) improvement.
nànngójí n. 1) stuntedness. 2) cunningness.
nànngélá n. cleanness; cleanliness.
nànngólà n. 1) goodness. 2) beauty; comeliness.
nànngéláttì n. secondhand?
nànngánì n. state of being an orphan; aloneness.
nànngáríwù n. illegitimacy.
nànngórmà n. tallness.
nànngówù n. plenty; multitude; great number; abundance.
nànngúlú n. 1) praise speaking. 2) town criership.
nànngúrdìyì n.
nànngúrú n. part-fullness; non-emptiness.
nànnjéréré n. thinness.
nànráshìdù n. 1) responsibility; adulthood. 2) headship (of household).
nànròkùrá n. boasting.
nànrìmân n. imamhood. \leq A.
nànsádà; nànshédà. n. testimony; witness.
nansagaran n. drunkenness.
nànsáwà n. friendship. syn: nànkâm.
nànsérsér n. thinness.
nànsòlwái n. laziness. syn: nànláwú, nànsúmbà.
nànsémbà see: nànsúmbà. n.
nànsání n. grazing (herds); animal husbandry.
nànsîmbà n. avarice; jealousy. syn: nànjókkù, nànkìngírì.
nànsúmbà; nànsémbà. n. indolence; laziness. syn: nànláwú, nànsèlwái.
nànsúnúrì n. butchery.
nànsháwà n. beauty.
nànshédà see: nànsádà. n.
nàntàðá n. 1) infancy. 2) sonship.
nàntàðàmí n. adolescence.
nàntájírì n. wealth. syn: nàmbórwà, nàngárìwú.
nàntáláà n. 1) commonality? state or plight of the common man. 2) poverty.
nàntándà n. delinquency.
nàntáyìr n. cleanliness (ritually); purity.
nàntálálà n. 1) softness. 2) toleration; understanding.
```

nàntəlálà

```
nàntəməs
                                                                                           ndàlðú
nàntómòs n. austerity.
nàntánénè n. thinness (limbs or rope).
nàntángárí n. smallness.
nàntáßàr n. 1) thickness; viscosity (liquid); density. 2) togetherness; closeness; tightness. 3) rapidity.
nàntìló n. solitude: loneliness.
nànwàdá n. dwarfness.
nànwákkìl n. 1) representation. 2) delegation; deputation.
nànwòlòdí n. service; servitude.
nànwòskàá n. impudence; insolence; delinquency; indiscipline.
nànwùrá n. old age. see: nànkúrà.
na nyàmsàsàr n. wearing out. syn: na ndìnà.
nànyésàk n. castration (animals).
náptú ; nàptà. nv2. sit down. námměkkì nápcì v.intr.
   cók náptú ideo.
   dám náptú ideo. *sit without moving.
   gák/káp náptú ideo.
   gárál/gódók/kárál/múrái náptú
                                       ideo. *sit comfortably.
   lás/tóngór náptú ideo. *sit quietly.
nàptúràm n. seat; stool.
nàrðú nv2. slaughter (a camel with a spear). nàrnákkì nàrjî v.t.
náryé n. 1) *break. syn: kángú. 2) 3) line.
nàsárá n. European; person of European origin.
   nàsàrá; nàsàrànàsàrá. adj. in a European way; European language.
nàsàrðú nv2. be victorious; be successful; win. nàsàrðákkì nàsàrðî v.intr.
nàsárkóilà n. sweet made from sugar-cane.
násì n. 1) indigo dyed cloth. 2) very dark blue indigo colour of dyed cloth.
nàsímðú; nàsìmðà. nv2. dream. nàsímmðkkì nàsímjî v.intr.
nàsìptúwú nv2. put into.
   (rúhùnjú) kárwùrò nàsìptùwù;
                                       put (his spirit) into someone's heart.
násìwù n. il'ham.
   Alà násìwù kárwùndérò càkkî;
                                       God puts his spirit in our hearts.
náskù n. soul.
nástú; nàstà. nv2. *denigrate; speak badly of s.o. syn: jàllàstú. nássàkkì nássì v.t.
náshà n. 1) direction. 2) page.
náshà n. 1) direction. 2) page.
náuná n. bow (movement).
náβì n. prophet. < A.
nàßí n. malicious criticism; gossip.
   nàßímà n. gossiper. syn: yérsəmmá.
nàßìðú nv2. gossip; disparage; vilify. syn: màkkárðú? nàßìnókkì nàßìjî v.t.
náßìdùwàðà n. Cut Throat Weaver. Amadina fasciata.
nàßìnàßí adj. prophetlike.
náwù n. kernel of desert date.
náwúrí n. large fish.
nàyâ n. see: nàkíyà.
nàyí see: nàndí. pron. you (pl).
nayis n. flaw (in material).
ndá intpron. to where?
ndà interrog. how about?; where? how?
   ndàmá adv. nowhere; nowhere.
   ndàsò adv. everywhere.
ndáktúwú nv2. stick.
ndàlðú nv2. steal. kaanə kakkea gana laa ndaljəna nankuran ndàllékkì ndàljî v.t.
```

```
nə́sə̀p
ndàlgàví
ndàlgàyí n. local sweet drink.
ndárá pron. to where?
   ndárámá adv. nowhere.
   ndárásó adv. everywhere.
ndárân interrog. where (from)?
ndarau ideo. high. see: bà.
ndàrìmí n. gecko; lizard.
ndásó adv. which.
   ndásómá adv. not one.
   ndasonja adv.
ndásò pron. which one? which? syn: fí.
   ndásòsò adv. everything.
ndàwú interrog. how much? how many?
ndàwùlá n. dung beetle. (doryphore).
   ndàwùlá kàngádìà n. beetle with pincers, very painful, doesn't let go.
ndàyí interrog. like what?
ndàyílàn adv. how.
ndàyínìn adv. how.
ndèlám n. craving for s.t. edible or drinkable. ndəlam ceji it satisfies a craving
   ndèlámmà n. greedy person.
ndém ideo. see: fúðú.
ndónì n. 1) fat. syn: káisú. 2) interest.
   ndónìà adj. 1) fatty. 2) with interest.
ndáptú; ndáptà. nv2. ndámmákki ndápci v.t. 1) tie; knot; splice. 2)
ndár ideo. see: yà.
ndáßú n. 1) knot. 2) knotted string worn for medicinal purposes.
ndís ideo. *all in little drops. ingi ndis ndis kolji
ndók ideo. see: rúní.
ndòkcá n. neck chain worn by women.
ndól ideo. see: gàná.
ndólndól ideo. *handsomeness (of man).
ndórðú ; ndòrðà. nv2. shout loudly. syn: yílðú. ndórnðkkì ndórjì v.intr.
ndòró n. 1) investigation.
   ndòrómà n. person who causes discord between two other people. syn: yàðàmkúðé.
   ndòrómà n. supervisor. syn: sərima, sìsìmá. 2) curiosity. 3) being nosey (during visiting); staring at.
ndóróró n. gutter; guttering pipe. syn: fàyádðràm.
ndùríyà n. small daily market.
ndùrì; njùrì. n. children. syn: vâl.
nèðáràm n. *grinder; mill.
nèðú nv2. *grind (with a stone). ne kkì nèjî v.t.
némà n. produce.
   némà lárdùyé n. gross national product.
   némà tívìyé n. health.
néniádúwú; néniàdàà. nv2. pronounce new-born baby's name in its ear. néniâkkì néniájègì v.t.
      ideo. see: nò.
néttú; nèttà. nv2. be patient. néddàkkì néccì v.intr.
nèwò nv1. graze (animals); rear (stock). nègókkì cònèyî v.t.
nájì n. sweetness. syn: nànkàjî.
néměů; něměà. nv2. be silent; be quiet. némměkkì némjì v.intr.
némù n. type of tuber; nut underground, sold in market to eat as snack. (cyperus rotundus).
nórdì n. paganism; state of being pagan. syn: nànkórdì.
nórgà n. glory.
násàp n. half. syn: ísàp, réðà. < A.
```

```
nə́sə̀wù
                                                                                        ngàlòngàló
nósòwù n. half share (of live animal). from: (Ar?).
násínásí n. unconfirmed news-report. fakkana, amma nasinasinju ngataro fakkani
nóskè n. improvement (health).
   nóskè fàndò nv2. get better; be on the road to recovery. syn: áfù, àlhámdù, wòsú.
nàskèðú nv2. get better; be on the road to recovery. syn: àfùðú, wòsùðú. nàske kkì nàskèjî v.t.
nástú; nástà. nv2. nássì v.intr. 1) go bad (water). 2) be distorted (of voice due to cold). kówònjú nássánà
      he has lost his voice (due to a cold)
ngâ<sub>1</sub> adj. all. syn: sámmá.
ng\hat{a}_2 1) n. health.
   ngânjú cór ideo. he is in excellent health.
ngáá n. round bitter fruit of ground creeper. (citrullus colocynthis).
ngàbdùlá n. refuse tip; rubbish dump.
ngádà 1) n. potsherd; shard; fragment.
   ngádà kààjíràm n. small earthenware pot used for burning sweet-scented wood.
   ngádà wàináràm n. 2)
      — n. small river; tributary.
ngàðàà n. surveillance. wu ngadaa cədi keeping a close eye on me ro ngadaa cədi
ngádàr n. *accusation against the authorities.
   ngàdàrmá n.
ngádárðú; ngàdàrðà. nv2. *slander; *libel; *malign. < A. ngádárnðkkì ngádárjì v.t.
ngàðú nv2. get well; become healthy; recover. ngǎkkì ngàjî v.intr.
   ìsàngàðúwú nv2. heal; make well. ìsàngàgókkì ìsàngàjíyì v.t. III
   sárál ngàdú ideo. *completely healed.
ngágèl see: mándá. adj.
ngágðràm n. night-blindness (due to malnutrition).
ngái ; ngâi. adv. thus; like this.
   ngáimá adv. in the same way.
   ngáimân adv. in the same way.
ngáidò n. jawbone.
ngàidògáigái n. mumps.
ngàiðú nv2. ngàinákkì ngàijî v.t. 1) snarl; bare the teeth at (dog). 2) syn: kàrnòðú.
ngáilàn adv. thus; like this.
ngáinìn adv. thus; like this.
ngájé n. hole; underground granary.
ngájì n. granules; coarse flour of millet or corn; ground on a grinding stone (not pounded in mortar).
ngàjí n. semolina.
ngàjìbùlðú n. kapok tree.
ngájíràm n. large earthenware jar.
ngàjíyà n. syn: kààjìrám.
ngál ideo.
ngâl n. 1) measurement; measure. 2) medical examination.
ngàlàdí n. friend of bridegroom.
   ngàlàdìrám n. wedding presents from friends of bride and groom.
ngálárì n. 1) leaves of bean plants, used as fodder for animals. 2) bean sauce.
ngàldóm n. concubine; mistress; paramour. from: (vulg?).
ngàlðàrám n. unit of measure.
ngálðú; ngàlðà. nv2. ngállðkkì ngáljì v.t. 1) measure (distance etc). 2) buy s.t. sold in measures (e.g.
      millet). 3) evaluate; examine.
ngáljám n. puddles; *old well of which the sides are worn away.
ngálngàl n. collar-bone.
ngalngala n.
ngálò n. bean(s), cowpea. (vigna unguiculata).
ngàlòngàló n. swollen glands of the groin or armpit. siniro ngalongalo cakkəna fakki
```

```
ngálóngàwà
                                                                                                 í
ngálóngàwàtì n. (vulgar) half-breed; descendent of an interracial marriage.
ngàlòngùdí n. white variety of beans; bean plant.
ngàlté ; ngàltémá. adv. never.
ngálwó adj. 1) better than; superior (in birth, rank or money?). 2) *alright. 3) better (health).
ngàlwòðú nv2. get better; feel better. ngàlwònókkì ngàlwòjî v.intr.
\mathbf{ng\hat{a}m} n. lion.
  ngâm bòlébólé n. cheetah (domestic!?).
  ngâm jòléjólé n. white cat with different coloured spots.
ngàmàktú nv2. dent (metal, cars etc). ngàmàngákkì ngàmàkcî v.t.
ngâmárò interrog. why?; how come? syn: àwírò.
ngámásìm n. eyelashes; eyebrows.
ngàmbàðú n. domestic cat.
ngàmdí n. lion's lair.
ngàmðú nv2. ngàmmákkì ngàmjî v.intr. 1) become dry.
  kányáu/kiáu/ngáu/nyáu/yáu/yéráu ngàmðú
                                                      ideo.
  sárál ngàmðú ideo. *completely dry. 2) lose weight; reduce; become lean; become rigid (of corpse)?
      syn: déráðú, dèrìðú, ngàmdúðú.
  ìsàngàmdúwú; dry.
ngâmdù adj. 1) dry.
  ngâmdù cár ideo. bone dry; wizened. 2) lean.
  ngâmdù kárcáp ideo. wizened; shrivelled. svn: dérì, túrì.
ngàmdùðú nv2. become dry; dry. syn: déráðú, dèrìðú, ngàmðú. ngàmdùjî v.intr.
ngàmsàá n. alms in form of grains given at the end of the Id-el-Fitr celebration. syn: ngàljàkká.
ngàmsáinà n. type of shrub.
ngámúràm n. spirit in pool(s) who snatches people.
ngándármá n. 1) canal. 2)
ngàndàrmà n. lizard.
ngáné n. discrete sideways glance.
ngàngàlá see: ngólárò. adj.
   ngàngàlà fàsé n. roasted Bambara groundnuts that have been cracked on a stone after roasting.
ngàngàlà n. Bambara groundnuts.
ngánjì n. 1) chest.
  gàngá ngánjìyé n. sternum. 2) traditional length measurement from fingertips with arms fully extended
      each side. 3) trail (of snake). 4) possibility. nganji kasoye kojena he is too young/old to run
ngànjí n. tuberculosis.
ngànjìkáwí see: bújì, jáwá. adj.
ngànjílàlà n.
ngâr n. whip (leather); hobble rope?
ngárágàn n. 1) *slave. 2) buffalo.
ngàráimà n. *insect.
ngáràwó n. fresh grass that horses like. (brachiaria psammophiles saheliens).
ngárðú ; ngàrðà. nv2. whip. ngárnðkkì ngárjì v.t.
   kàràwí ngárðúwú n. treat skin (by kneading in special solution).
ngàrðú nv2. burp; belch. ngàrnókkì ngàrjî v.intr.
ngàrèmà n. numbness.
ngárí n. sarcasm. syn: kàrísú.
ngàrìðú nv2. be sarcastic. ngàrîkkì ngàríjì v.intr.
ngàrkìmé n. copper.
ngármó n. river bed.
ngármú n. vulture.
ngárúmà n. type of edible mouse.
ngárùwò n. steep river-bank (when there is no water).
ngàrí n. place under jawbone.
```

```
ngèstú
ngáríwí n. black plum tree. (vitex doniana).
ngáríwò n. metal weapon that can be thrown.
ngásàyì n. roan antelope? small animal.
ngásíwò n. Abdim's Stork. Ciconia abdimii.
  ngásíwòkòkkò n. plant.
ngàskùnó n. crumbs; food stuck to the pot after cooking.
ngású n. upper arm. syn: bìbí.
ngátkèm n. ant-hill.
ngáu ideo. see: ngàmdú.
ngáwá n. wrestling. syn: kàmbórí.
ngáßà n. shield.
ngàwái n. hemp. (hibiscus cannabinus).
ngáwánà n. shoulder.
  ngàwànàrám n. shoulder bag.
ngàwàrè n. tail.
ngàwàsí n. dried bark of tree.
ngáwè n. sibling who is born immediately after oneself.
ngàwèðú nv2. find refuge. ngàwèðákkì ngàwèðî v.intr. III
ngàβèrí n. second sibling; 3rd child (you are No 1).
ngáwórá n. gulta-percha tree. (ficus platyphylla).
ngáwò n. 1) back.
  ngáwò kâmbè tà nv2. support s.o.
  ngáwò kâmbèrò ngàwò n. 2) behind. 3) exterior.
ngàwò nv1. enter; embark; take on board. ngàákkì ngàyî; ngàsàyî v.intr.
  fárít ngàwò ; sárát. ideo.
  mát ngàwò ideo.
ngàwòdàjí n. rear.
ngàwòdí n. *bathroom; *washing place. syn: dàrimí, nàngòdí.
ngàwòðú nv2. ngàwònákkì ngàwòjî v.intr. 1) back up; reverse; move back. 2) fall behind (i.e. in a race).
ngàwòjáu n. back pain. syn: ngáwòsàràn.
ngàwòngàwó n. training?
  ngàwòngàwómà n. trainee.
ngàwòngélðú nv2. tie s.o.'s hands together behind the back. ngàwòngéllékkì ngàwòngéljî v.t.
ngàwòràm n. entrance.
ngàwòsómsóm n. walk backwards.
ngàwòs n. walking backwards.
ngáwòsàràn n. backache. syn: ngàwòjáu.
ngàwòsùrú n. embezzlement.
  ngàwòsùrúmà n. embezzler.
ngáwú n. Pied Crow; Brown-necked Raven. Corvus albus; Corvus ruficollis.
ngàwùrè n. tail.
ngàwúrì n. sorghum; guinea corn. (sorghum aethiopicum).
  ngàwúrì másàrmì; corn.
  ngàwúrì mèrê n. red guinea corn.
  ngàwúrì témbénà n. variety of guinea corn.
  kâmbò ngàwùrìyá ngàlðàà nv2. contradict s.o.
  ngàwùrìyá ngàldà n. say the opposite of what has just been said.
ngaye n. revenge.
ngérà n. tree creeper. (leptadenia anefolia).
ngèstú nv2. forget. ngèssákkì ngèssî v.t.
  fódóm ngèstú ideo.
  ngèstúwú nv2. distract; talk to pass away the time (leisure). syn: céptúwú. ngèstéiyè ngèsságài v.intr. I
  ngèstúwúràm; distraction.
```

```
ngərikimé
ngéyí n. *heat towards the end of the rainy season.
ngàbdòlá n. refuse tip; rubbish dump.
ngódán n. muzzle with thorns put on kid to stop it suckling.
ngádàm n. bog? syn: dáddàp.
ngádí n. guinea worm.
ngájí adj. 1) retarded in growth. 2) *person who has been tricked.
ngðjingðjí n. ruse; trick; cunning; clever.
  ngðjingðjímà n.
ngàjìyá n. tree.
ngóktú; ngòktà. nv2. have too little to eat. ngóngòkkì ngókcì v.intr.
ngólá adj. clean; neat.
ngślà adj. good; beautiful.
  ngólà dànó adj. exceptionally good.
  ngślà lái ideo. very good.
  ngślàrò adv. well.
ngòlàdìwìrí n. repay good with evil.
  ngàlàdìwìrímà n. person who repays good with evil.
ngělàðú nv2. ngělákkì ngělàjî v.t. 1) become good. 2) get better; improve.
ngślài n. reed.
ngólájì; ngólánjì. n. 1) head of grain. 2) long hairstyle.
ngəlamaro adv. well.
ngólánjì; ngólájì. n. 1) head of grain. 2) long hairstyle.
ngálárò n. ram.
  ngólárò ngàngàlá n. well-fed ram kept in compound.
ngśláttì adj. second-hand. syn: jàjé |(H?).
ngólé; ngólái. n. palm-frond.
ngòlwú n. 1) clenched fist (knuckles). 2) boxing? fisticuffs?
ngómórì n. religious feast; festival. syn: sálà. from: (Kn).
  ngśmśrì cúró njèmbèròyé n. festival of filling the belly; held forty days after Id-el-Kabir.
  ngémérì kúrà?; ngémérì kùwûiyé p.n. birthday of the Prophet Mohammed.
  ngómórì láyáyé p.n. festival of celebrating the pilgrimage; Id-el-Kabir.
ngómmè n. long handled hoe.
ngànàptú nv2. wear out. ngànàmmákkì ngànàpcî v.t.
  ngànàptákkì nv2. syn: làiyàdú. III
ngánáwù n. hard work; effort. syn: lêivà.
  ngànàwùmá n. hard worker.
  ngànàwùrám n. recompense. syn: bíyà.
ngàngàrémðú ; ngàngàrèmðà. nv2. race a horse. syn: gàlàptú. ngàngàrémmàkkì ngàngàrémjì v.intr.
ngánì n. orphan.
ngśrá n. *strong (man, horse, camel).
ngðràdé n. murderer; assassin. syn: kàmcéjí.
ngàràktú nv2. shift; change direction; dislocate; *dislocated; put out of joint; leave its normal position. ci
      ni ngərətəna ngərəkcî v.intr.; ngərəktî v.intr. III
ngóròm n. horse-race.
  ngðrðmrám n. race track. syn: gálàp.
  ngórðm tákkàllà; steeplechase.
ngóròm bûyè gn. circulation.
ngàrámðú; ngàràmðà. nv2. race a horse. syn: gàlàptú. ngàrámmàkkì ngàrámjì v.intr.
ngàrgàmé n. copper.
ngórí n. red-fronted gazelle.
  ngớrí bòlân n. Dorcas gazelle.
ngàrìbúl n. *sort of speedy gazelle.
ngòrìkìmé n. red-fronted gazelle.
```

```
ngəringərimà
                                                                                      í kəlán kárèà
ngáríngárímà n. roaming professional hunter who hunts with bow and arrow.
ngáríwù n. bastard; son of a bitch?
ngàrjàðú nv2. be at stage of weaning? ngàrjàjî v.intr.
ngórmà adj. tall (of horse).
ngàrmàsí n.
ngòrmóstú; ngòrmòstà. nv2. break in by squashing it in one's hands; wear in (clothing, shoes).
      ngàrmássàkkì ngàrmássì v.t.
ngàrnáðú; ngàrnàðà. nv2. hit s.o. while they are lying down? ngàrnâkkì ngàrnájì v.t.
ngàrò nv1. ngàrákkì jàgàrî v.t. 1) devour; eat, chew.
  kárál kárál/kiáu/kúrás ngàrò ideo.
  rámás ngàrò ideo. crunch noisily. 2) bite (of insects).
  míl ngàrò nv2. *bite vigorously. 3) bite. syn: njàgàðú.
ngórwó see: ngúrwó. n. shelter.
ngòrwòdí n. shelterville.
ngórwù n. leather bag, also used as horses feeding bag.
ngórí n. year. syn: kórwù, sàá.
ngớtì n. penis. syn: kwàngàrám. from: (vulg).
ngəriduwuram [ ngəriduwuram ] adj. permanent.
ngástú; ngàstà. nv2. begin (usu a difficult task); start. syn: bàdìðú. ngássàkkì ngássì v.t.
ngśsú n. cyst.
ngóttú; ngôttà. nv2. take hold of object at bottom (to lift up); dig into food; tuck in? ngóddôkkì ngóccì v.t.
ngówádò n. callous; bunion.
ngówól n. 1) egg.
ngówú n. side.
ngówù adj. much; many; plentiful.
  ngśwùrò adv. much; a long time; often. syn: kàdá.
ngàwú n. trap.
ngàwùðú nv2. increase in number; become many. ngàwùjî v.intr.
ngówúl n. 1) egg.
  ngówúl dòmbórré n. buttocks.
  ngówúl sîmbé n. eye-ball. 2) light bulb.
ngówúràm n. room divider.
ngílðúwú ; ngìlðàà. nv2. ngílgðgðkkì ngíljìyì v.t. I
\mathbf{ngîm} \ n. \ \mathbf{room}.
  ngîm fúwúyè n. *room at front belonging to the head of the family. syn: súwúmírám.
  vâ ngîmmà n. mother of the house.
ngìmbèsí n. door cover made of grass. syn: kíyá.
ngìmsúrì n. young wife divorced soon after marriage?
ngìrðú nv2. remember. ngìrnókkì ngìrjî v.t.
  jírénjú ngírðú nv2. confess; tell the truth.
ngìrgám n. *document containing the history of a chiefdom.
ngírí n. leather strip. syn: kùlúdù.
ngísì n. beard.
  ngìsìrám n. chin.
ngísímè n. story; tale. syn: cónjómè.
ngisngisáðú ; ngisngisáðà. nv2. not looked after; maltreat. syn: básárðú. ngisngisákki ngisngisáji v.t.
ngístúwú ; ngìstàà. nv2. look after. syn: kístúwú, rìwò. ngískèkkì ngíssìyì v.t. I
ngísù n. small long-haired hyena. syn: bùlðùngìsú.
ngíwì n. pricker. (cenchrus catharticus); (cenchrus biflorus).
ngìwí n.
ngo n.?
n~gò dem. here (it) is. syn: ákkò.
ngòàrí kòlán kárèà n. Crested Lark. Galerida cristata.
```

```
ngòðəràm
                                                                                       ngùlúmðú
ngòðáràm n. handle.
ngódó n. begging; pleading. syn: lòwó.
  ngódómà n. beggar. syn: kàjààcópmà.
ngódóðú; ngòdòðà. nv2. ngódôkkì ngódójì v.t. 1) beg; ask alms. 2) plead with; ask for. syn: lòwóðú.
ngòðòrí n. *traditional well that has been spoilt. syn: ngúrwò.
ngóðú ; ngòðà. nv2. ngôkkì ngójì v.t. 1) take; pick up?; carry.
  káré kàlârò tárán ngóðú; pile up loads of things on one's head.
  kúrít ngóðú ideo. *take totally.
  kwát ngóðú ideo. take all at once. 2) marry a girl.
ngòlèngólé n. syn: cùngùlcúngúl.
ngòllà; ndòllà. adj. odd (number). see: lámbà.
ngólngól ideo. short and stout of build. syn: ndolndol, njóng?
ngóná n. stature of mature millet.
ngònòmgònáné n. *portable hut. syn: jáßórè.
ngónówò n. tree. (annona senegalensis).
ngôr n. valley; low spot/hollow inland surface.
ngórí n. spinning top.
ngórì n. nut of dum palm.
ngórídò n. groundnut. (crataeva adansonii).
ngorom n. sunken (road).
ngòskòrí n. (protruding) Adam's apple.
ngósó n. tree. (celtis integrifolia).
ngósòmà n. midwife (non-hospital).
ngósòwù n. midwifes (non-hospital).
ngòtòwólò n. mythical bird. ngəwəl ngotowolo biye ngonəmiya yanəm nui, kolləmiya bawanəm
      kambuii.
ngòttú nv2. bend over and peer into, buttocks in the air. from: (vulg). ngòttákkì ngòttî v.intr. III
ngòwòljó n. throat.
ngòyí n. whey.
ngòyímà n. chickenpox. syn: gòngí, gòngímà.
ngùdé adv. without taking food; fasting.
ngúdì n. destitute or needy person.
ngùdìðú nv2. become poor or destitute; lose everything. ngùdǔkkì ngùdìjî v.intr.
ngúdò n. bird.
  ngúdò dí dí dí càdî ideo. the birds flock together?
ngùdòbúl n. sparrow.
ngùdòkàrí n. type of bird.
ngúdù n. thirst.
ngùðú nv2. bow down; bend over; nod head forward. ngǔkkì ngùjî v.intr.
ngúktú; ngúktà. nv2. hate; despise intensely (only temporarily?). ngúngàkkì ngúkcì v.t.
ngúl ideo. see: gðràðú.
ngúlðú; ngúlðà. nv2. hide; conceal. syn: gðràðú. ngúllðkkì ngúljì v.t.
   ngúldòkkì nv2. hide o.s.; curl up; crouch.
ngúllò n. type of drum.
ngùlòndó n. finger; toe; digit.
  ngùlòndó bèlánmí n. thumb; big toe.
  ngùlòndó dáwùyé n. middle finger.
  ngùlòndó fèlèðàmà n. index finger.
  ngùlòndó gàjí n. little finger.
  ngùlòndó kùlùmrám n. ring finger.
  ngùlòndó kùrúwù n. middle finger.
ngúlú n. 1) 2) town crier.
ngùlúmðú ; ngùlùmðà. nv2. rinse the mouth. ngùlúmmàkkì ngùlúmjì v.t.
```

```
ngûm
                                                                                          nìyàðú
ngûm n. forehead; front.
  ngûm cáptú gn. wrinkle one's forehead.
ngùméðú; ngùméðà. nv2. hide behind s.o. ngùméðàkkìm ngúméðì v.intr. III
ngúmódèkkì nv2. *have satisfaction; succeed in doing s.t.
ngúmsà n. pigeon.
ngúndó n. balls of flour.
ngûr n. testicle. from: (vulg).
ngúrdìvì n. *shrivelled limb.
ngùrjí n. cucumber.
ngùrné n.
ngùrngùrðú nv2. mumble; mutter. ngùrngùrnákkì ngùrngùrjî v.intr.
ngùrníyà n. *plant whose roots are used to make traditional wells. syn: sámbò kàttîà.
ngúrnò n. favour.
  ngùrnòmá n.
ngúrnóðú; ngúrnòðà. nv2. ngúrnôkkì ngúrnójì v.t. 1) *wish. ala ngərnonju 2) favour; help out.
nguro n. village.
ngúródìn n. *site of abandoned village.
ngùrómáskí n. neighbouring village. syn: bèlàmáskí.
ngùrôn adv. besides; other than; except. Alan nguron mai bawo there is no king besides God
ngùrú n. type of incense. see: kàájì.
ngúrúðù see: ngúrúsù. n.
ngùrùðùmí n. whip made from skin of hippopotamus.
ngùrùmngúrùm n. knee.
ngúrúsù ; ngúrúðù. n. hippopotamus.
ngúrúwù n. Barn Owl; Scops Owl; White-faced Owl. Tyto alba; Otus scops; Otus leucotis.
ngúrwó; ngórwó. n. shelter.
ngúrwò n. empty dry well. syn: ngòðòrí.
ngùrú adj. not full; part empty.
ngùsí n. *grass hut.
ngùsó adj. every.
ngùsôn adj. every.
ngùwáðò n. interior of hoof.
ngúwú n. help; assistance.
  ngúwú kâmbérò ngàwò nv2. *save s.o.; help s.o.
ngùwú n. float made of big calabashes for crossing river.
ngwáànà see: kàrímò. n. young camel.
     pron. you (sing).
ní
niâ
     n. decision; intention.
  niâarò adv. with determination.
niàdìwí n. bad intentions.
  niàdìwímà n. person with bad intentions.
niàðú nv2. intend; *decide to do s.t. niǎkkì niàjî v.t.
   niàdókkì nv2. make a decision.
nìbàkîn n. nivaquine. < Fr.
Nìjêr p.n. Niger.
Nìjérìyà p.n. Nigeria.
nîm n. neem tree. (azadirachta indica). syn: gányá. < E.
nìmé n. syn: jándé.
nìméðú; nìméðà. nv2. syn: jàndéðú. nìmékkì nìméjì v.intr.
níníðú; nìnìðà. nv2. observe carefully; keep watching; keep an eye on. syn: làwàrðú. nínîkkì níníjì v.t.
     ideo. small. see: gàná.
nìyâ n. remarriage.
nìyàðú nv2. remarry. nìyǎkkì nìyàjî v.t.
```

```
njà
                                                                                         njəkkawo
     n. drinking; chew (tobacco).
njà
  njàmà n. *drinker. see: và.
njàdà ; njàsà. nv1. repair.
njádàyí n. repair.
njàddùwò n. accompany. see: yàddùwò.
  njàddùwòmà n.
njàðò see: yàðò. n.
njáimú n. *early millet?
njàkkò see: vàkkò. n. put in.
njàktú nv2. *take small pieces in a liquid or a sauce. njàngókkì njàkcî v.t.
njáktú; njáktà. nv2. njángèkkì njákcì v.t. 1) *gather; pinch with fingernails (thorns, plants). kariyi -
      2) pick (fruit). 3) break off a piece of s.t. hard. 4) bite (dog).
njàmbàðò see: yàmbùðò. n. bark (at).
njàmbò see: yàmbò. n. birth.
  njàmbòrám; maternity.
njàndò see: yàndò. n.
njándù n. cunning way; wise method/technique.
  njàndùmá n. one who is clever at figuring things out.
njáng ideo. 1) *exact. syn: kórók. 2) see: káðú.
njàngó n. small piece.
njànjáktú; njàktà. nv2. njànjángèkkì njànjàkcì v.t. 1) *gather; pinch with fingernails (thorns, plants).
      kariyi - 2) pick (fruit). 3) break off a piece of s.t. hard. 4) bite (dog).
njàrí n. disease of the eyelid.
njàrùwò see: yàrùwò. n.
njárwò; njórwò. n. stomach cramps (with diarrhoea)?; stomach-ache?
njàrwòðú nv2. have stomach ache. njàrwòjî v.intr.
njàréðúwú ; njàréðàà. nv2. *come down whilst balancing o.s. njàrégàkkì njàréjìyì v.t. I
njàrgàrò see: yàrgàrò. n.
njàsàrà n. see: yàsàrà.
   njàsàrànàmbù n. lack of faith.
njàsàrài n. believe. see: yàsàrà.
njàsàràinàmbú n. lack of belief. see: vàsàrà.
njàsàrò see: yásàrà. n.
njàsò nv1. save. yàsókkì càsî, cààsî v.t.
njàssà see: yàssà. n. repair; fix.
njàttò see: yàttò. n.
njàwùðò see: yàwùðò. n.
njávé n. finery; beautiful embroidered clothes for women.
njáyè n. contribution; present (given at occasions like weddings, naming ceremonies, etc). syn: kèlélè.
njáyéðú; njàyéðà. nv2. *dress expensively; adorn richly; *dress o.s. expensively; adorn o.s. richly.
      njávékkì; njávéděkkì njávéjì v.t.; njávéðì v.intr. III
njějò n. 1) kill; knock out. 2) break. 3) 4) see: yèjò.
njéréré adj. very thin; lean. syn: sérsér.
njàbbàddò see: bàddò. n.
njàgáðú nv2. chew; masticate. syn: njàgáptú, ngàrò. njàgákkì njàgájî v.t.
njàgáptú nv2. chew. see: njàgáðú.
njàgàttú nv2. chew over (continued action). njàgàddákkì njàgàccî v.t.
njágát ideo. see: kàrî.
njěkkà; njěkkàyí. n. yìkkákkì cěkkáyì; càðákkáyì v.t. 1) follow s.o. 2) play trick on s.o.
njàkkàdò n. growl; snarl. yìkkádàkkì càkkádì v.t. I
njàkkàlðúwú n. compare. yìkkàlgákkì càkkàljáyì v.t.
njàkkàlðúwú n. compare. vìkkàlgákkì càkkàljáyì v.t.
njekkawo n. saving.
```

```
njékkàví
                                                                                              njùðú
njókkàyí n. saving.
   njékkàyímà n. saviour.
njàkkàrài n. teach to. yìkkàrâkkì càkkàrâi v.t. I
njàkkòwò n. *cross (a river). yìkkówòkkì càkkóyì càkkóyì v.t.
njáláktú nv2. *walk quietly. njálángákki njálákcî v.intr.
njóm ideo. 1) see: gàptú, gònáðú. 2) see: nò.
njèmbàrò see: yìmbàrò. n.
njémbèró n. fittings.
njèmðú nv2. grunt; groan (in pain). njèmmékkì njèmjî v.intr.
njéméttú ; njèmèttà. nv2. wink; blink, syn; mèðò. njéméddèkkì njéméccì v.intr.
njèmnjèmǒú nv2. purr. njèmnjèmjî v.intr.
njóng ideo. see: kínásee: kúttú.
njáptú; njáptà. nv2. rot (also dead bodies); ferment; dislike? njápcì v.intr.
njáráktú ; njáráktà. nv2. start (at noise etc). njárángákki njárákci v.intr.
njórgài n. increase; addition.
niðriwò n. care for. see: rìwò.
njásámè n. riddle.
njíðálèwó n. slight diarrhoea.
njíðímè n. riddle.
njìjàptú nv2. chew and spit. syn: njègàttú. njìjàmmékkì njìjàpcî v.t.
njìkkàðò see: vàðò. n.
njíktú ; njìktà. nv2. cut. njíngèkkì njíkcì v.t.
njìlàwò n. passing of a year.
njílélè n. saliva. syn: kàndúrì, lállárì, télélè.
njímálðú ; njìmàlðà. nv2. have pity on; condole (words). syn: njúnóðú. njímállèkkì njímáljì v.t.
njìmbərò see: yìmbərò. n.
njìmbò see: yìmbò. n.
njìngàngà see: yìngàngà. n.
njínóðú; njìnòðà. nv2. have pity on. syn: njímálðú. njínôkkì njínójì v.t.
njíptú ; njìptà. nv. rot (also dead bodies); dislike? njípcì vi
njìrgà see: yìrgà. n.
njiri n. leather strip.
njíríttú ; njìrìttà. nv2. spit or spray saliva a long way through one's front teeth. njíríddèkkì njíríccì v.intr.
njìrò see: yìrò. n.
njítkí n. cicada.
njìttá n. red pepper.
   njìttá gàllò n. syn: bàrwùnó.
njíttàmbó see: tàmbò. n.
njíttóràm n.
njíttú; njìttàyambo. nv2. squeeze (spot); wring out (clothes); bear down; strain (in labour childbirth or in
      defecation). njídděkkì; njíttěkkì njíccì v.t.; njíttì v.intr. III
njíyàlò n. *thunderbolt; *lightning. syn: fðràlmà, rádú, wúlétmà.
njìyé n. s.t. that isn't cooked properly. ngannəmiya njiye ngərəmi
njò see: yò. n. give (gift).
njòkkúnò n. kammro njokkuno gənadu
njólðú; njólðà. nv2. squat down; crouch down. njóllðkkì njóljì v.intr.
njòlnjòl n. food made with təgəra and nawu.
njóng ideo. see: kúttú.
njórwò see: njárwò. n.
njòrwòðú see: njàrwoðú. nv2.
njúdù n. *young bride during her wedding week. syn: làrúsà.
njùðú nv2. scorn; disdain. njúkkì njùjî v.t.
```

```
njùkkòlðò
                                                                                          núwáðú
njùkkòlðò n. guiding.
njùkkùrò see: yùkkùrò. n.
njúlúlù n. saliva. syn: kàndúrì, lállárì, njílélè, télélè.
njùndò see: yùndò. n. swallow.
njùnðú nv2. *beg. syn: lòwóðú. njùnnákkì njùnjî v.t.
njùngòrò see: yùngòrò. n. flatter.
njùngòròmà n. flatterer.
njùngòrí n. bony part sticking out above neck.
njúnóðú; njúnòðà. nv2. have pity on. syn: njímálðú. njúnôkkì njúnójì v.t.
njùrò n. fall. see: yùrò.
njùròmá n. stake. syn: síwò.
njùrómí n. elbow.
njùrì see: ndùrì. n. children. syn: yâl.
njúttú~; njúttà^. nv2. support. njúdděkkì njúccì v.t.
njúttúwú ; njúttàà. nv2. lean one's elbow on s.t. (e.g. cushion). njúttágèkkì njúttíyì v.intr. III+I
njùwàtkò see: vùwàtkò. n.
njúwò n. rumination of the cud.
njùwò see: yùwò. n.
   njùwòmà n. client.
njùwòðú nv2. ruminate; chew cud. njùwòjî v.t.
njúwùrè n. hump of ox, camel.
njùwùrí n. cheek. see: njàgárì (?).
nò
     nv1. núkkì nûi sànûi v.intr. 1) die.
   nét nò ideo.
   njóm nò ideo. 2) *have a disaster. 3)
   nò búðùà adj. 4) *be put out (fire). syn: bàwòðú, tàwááðú.
nòòò nv1. nóòàkkì cúnóòì v.t. 1) govern, rule; command.
   múkkòn nòðò nv2. *hit with the hands. 2) send; commission (e.g. a messenger).
nòðú nv2. know; find out about; learn. nŏkkì nòjî v.t.
   ìsànòðúwú; inform. syn: ìsàfàdúðúwú, ìsàfànðúwú.
nòðúwúràm n. distinguishing mark.
nók ; nàk. ideo. see: gònáðúsee: nàktúwú.
nònjí n. deliberateness. syn: nádí.
nòsò n. dampness.
nòwòrí n. very large fish.
nùkkòvìndí n. clap-net
   nùkkòyìndímà n. *s.o. who works in conjunction with others; do two things at once; use two hands?
núktú ; núktà. nv2. núngěkkì núkcì v.intr. 1) answer to call (na'am etc). 2) begin to speak.
   núktúwú ; núktàà. nv2. *speak to s.o. (who is at a distance). núktàkì núkcìyì v.t.
núnà adj. dead.
nùná adj. dying.
núnúktú; núnúktà. nv2. spread the word around; gossip? núnúngðkkì núnúkcì v.intr.
nùnúktúwú nv2. rain heavily.
nûr n. beam or ray of light; ray of sunshine. < A.
   nûr kâmbe; *reflection; enlightenment (of a holy person).
núwà n. 1) one's lot or predestined share; inheritance. 2) predestination? syn: dàgár.
núwáðú; núwàðà. nv2. walk majestically. núwâkkì núwájì v.intr.
```

nyámál ràdî

Ny - ny

```
nyámál ideo. *very untidy.
```

nyàmàlðú nv2. make inedible; spoil (food). nyàmàllákkì nyàmàljî v.t.

nyàmàmàl adj. *which isn't good to see.

nyàmànyámá n. collection of rubbish/odds and ends scattered about.

nyámðú; nyàmðà. nv2. slit for face marking. nyámmðkkì nyámjì v.t.

nyamdun nyamji nv2.

nyàmdú adv. be well-fed.

nyámárí *n*. Igbo people; coastal people.

nyàmàrì kúnyám expr.

nyàmáttú ; nyàmáttà. nv2. press down on (clothes on a rock); crumple. nyàmáddàkkì nyàmáccì v.t.

fókkà nyàmóttú nv2. scowl.

nyámnyám; nyímnyím. n. spots of rain. syn: báðárá.

nyàmnyàmí n. at end of rain.

nyàrí; njàrí. n. story; tale.

nyáu ideo. see: ngàmðú.

nyéé excl. Eeeh!

nyéi 1) ideo. visible. 2)

— *ideo*. describes death. **nyei nuna** he is dead

nyómót ideo. see: kòrî.

nyímnyím see: nyámnyám. n.

nyimnyim n.

O - o

òmìlêt n. omelette.òtêl n. hotel.

P - p

pát *n*. blow.

pap ideo. explode (in fire).

pát ideo. see: cálám.

pót *n*. blow.

pómpò n.tap.; pómpòm.

pot ideo.!

R - **r**

râ conj. or (used in questions). isəna ra isənni? Has he come or not? syn: lâ.

rààmdé *n*. act of doing anything one likes; bighead.

rààmdémà *n*. one who does what he want to do regardless; thoughtless self-centred inconsiderate person?

rààmmànàné n. act of saying anything one likes, without constraint.

rààmmànànémà n. person who speaks whatever and however he likes.

ràbbàníyà n. group chanting prayer.

ràdî *n*. radish.

```
ràdìvô
                                                                                              ràßò
ràdìyô n. radio. \leq E.
   ràdìyô fòròmòà nv2. turn a radio on.
   ràdìyô jàktà, njèjò nv2. turn a radio off.
   ràdìyô kówò ngòdàmà n. loud speaker.
ràðú nv2. insult. wua rasəmma syn: àdìðú, lànðú. rǎkkì ràjî v.t.
   ràràdú nv2. insult. ràrăkkì ràràjî v.t. V
râdù n. lightning bolt. syn: fàràlmà, njíyàlò, wúlétmà.
   râdù fórál kòljógónà ideo.
ráðúwú; ràðàà. nv2. escort; accompany (as guard of honour/welcome party). syn: kàptúwú. rágàkkì
      rájivi v.t. I
      ideo.!
rai
rájíwù n. wealth; riches. kam rajiwua a rich man syn: ársìyí, lòmân.
   ràjìwùmá n. rich man.
rák ideo. see: kálkálsee: gàná.
rákkà n. optional prayer; extemporary prayer? < A.
ràkkâ n. silver anklets worn by women. syn: kàðàrá.
ràkkàðú nv2. ràkkákkì ràkkàjî v.t. 1) *say prayers in order to know the success or failure of s.t. 2) raise
      hand to strike s.o.
ràkkàlðú ràkkàllákkì ràkkàljî v.t. nv2. compare.
ráktú ; ràktà. nv2. rángàkkì rákcì v.t. 1) be able; be capable. 2) *overcome check if a leger. 3) become
      rich, kam rákkáðà
      ideo.! see: wàstú.
ral
rámmà n. God's benevolence; clemency. faðo rammaye paradise wuro ramma se \leq A.
ràmmàðúwú nv2. pardon; forgive (s.o. of their earthly sins) after death. Ala tiya rammajuwo ràmmàjíyì
      v.t.
rân n. pawn; mortgage; pledge. kare ranro gənanəkki I pawned/mortgaged my things syn: jəngənà.
ránà n. injustice; inequality.
ràndò nv1. dance. bikke rando rándèkkì cèrándì v.t.
rànðú nv2. rànnákkì rànjî v.t. 1) take more than one's fair share. 2) overpower; be stronger than s.o.; beat
      a rival.
ráp see: dáp. ideo.
rápráprò adv. itch; dirt? kida raprapro codi
ráptú ; ràptà. nv2. slap with the open hand. marin rapsəna rámməkki rápci v.t.
ráptú ; ràptà. nv2. pour in; fill (liquid). syn: yìmbərò. rámməkkì rápcì v.t.
ràptú nv2. crush (wheat) into meal (on a grinding stone), grind coarsely (with grinding stone). ràmmákkì
      ràpcî v.t.
ráráðú; ràràðà. nv2. repeat several times to different people. rárâkkì rárájì v.t.
ràráðúwú nv2. blow hard (wind). ràrájìyì v.intr.
ràràktú nv2. smooth; level and tamp down (a new floor). ràràngékkì ràràkcî v.t.
ráráp n. s.o. who talks rubbish.
ráshìdù n < A. 1) responsible man. 2) head of household.
ráttàl n. *comparison; equilibrium. < A.
ráttálðú; ràttàlðà. nv2. compare; place side by side for comparison. syn: gáréðú. < A. ráttállèkkì ráttáljì
      v.t.
ràttú nv2. press down on. ràddákkì ràccî v.t.
ráu ideo. describes s.t. sticking up straight. see: dàðú.
ráβà n. mother's brother.
   ràßàrám n. *s.t. owed to maternal uncle.
ráwáràwàràm n. cuticle of finger or toe; hangnail?; quick.
ràßiðú nv2. nurse; care for a sick person. syn: ràgánðú. ràßǔkkì ràßijî v.t.
ràwó adj. favourite; chosen.
ràwò nv1. ràákkì còràyî v.t. 1) want. 2) like; love.
ràßò nv1. stir with a stick. ràßúkkì còràßî v.t.
```

```
râvi
                                                                                               ríttú
râyi n. 1) point of view. 2) calming s.o. down.
   rayi njeddo nv2.
ràyìðú nv2. pacify; calm s.o. down. ràyǔkkì ràyìjî v.t.
rê
      n. handful of Bambara groundnuts used in a game.
réðà 1) n. half. syn: násáp. 2)
      — n. razor; razor blade. < E.
réðú ; rèðà. nv2. rékkì réjì v.t. 1) cut open; split in two. syn: fáldú. 2) operate on; perform surgery on;
      split; burst. gərganəmba redəne rédì III
   fárák réðú ideo.
régàl n. level.
rènòðú nv2. distress (child).; rènó.
rèrèðú nv2. be extremely hot (fire, sun). rèrèjî v.t.
rèshô n. paraffin or gas stove (2-burner?); no oven. < Fr.
réwàl n. picture lottery (100 pictures - one winner).
   réwèl sùktà nv2. syn: kàlándà.
rábbù n. quarter; one fourth. < A.
rágánðú; rágánðà. nv2. meditate; reflect. rágánnákki rágánji v.t.
ràgánðú; ràgànðà. nv2. nurse; care for a sick person. syn: ràwìðú. ràgánnàkkì ràgánjì v.t.
     ideo. see: ràndò.
ráktú; ráktà. nv2. rángákkì rákcì v.t. 1) *flexibility; elasticity. 2) flex; tighten; pop out one's eyes; stick
      out one's stomach; bear down; strain (childbirth), sim rəngəkki stare, glare, pop out one's eyes III
ràktú nv2. tie up a balanced two-sided load on pack animal. ràngákkì ràkcî v.t.
róm ideo. see: kómðú.
rèmbò nv1. pay back; reimburse. Alaye rəmbo passed away rèmbúkkì; yìkkèrèmbúkkì cèrèmbî v.t.;
      cìkkàràmbî v.t. 1) *give to s.o. 2) pay back; retaliate. yimbi yaye njikkərəmbukki?
rémbólrèmból ; démbóldèmból. adj.
ràmàktú nv2. feign sleep; pretend to sleep (usu. in order to avoid seeing or talking to s.o.). ràmàktákkì
      rèmèktî v.intr. III
rámás ideo. see: bò. ngàrò
   rámás bò nv2. eat; destroy completely. 3) conquer.
ràmàstú nv2. bury (eg. a dyed gown to soften it). ràmàssákkì ràmàssî v.t.
rámát ideo. see: yúrò.
rðmrðm n. sleepiness. rəmrəm fakki/wua ngosena/sə́ðánà I fell asleep
rámúràmù adj. spacious; roomy.
rðmùwú n. *likelihood of sleeping.
   rèmùwùmá n.
ràndò nv1. ache; hurt; be painful. syn: jàuðú. càràndî v.intr.
   rák ràndò ideo, throb.
     ideo. see: tà.
rəptò nv1. bury; inter. "Waiyo, nukkəna" cəne kəlanju kattin cərəpti/rəpci sit down and throw sand over
      o.s. after hearing tragic news syn: rəptú. rəptókkì cərəptî v.t.
rèptú nv2. rèmmékkì rèpcî v.t. 1) sip (slurp off spoon) s.t. hot (eg. tea). awo kannua rèptu syn: wúptú?
      2) bury; inter. syn: ràptò.
ráptúwú; ràptàà. nv2. rápkàkkì rápcìyì v.t. I 1) catch by surprise. 2) *await (the time). Ala kawunde
      rəpkeyenowa, lekki nangi rəpkəkki if God brings us to that time 3) *pay a visit.
      ideo. ripe. see: bàfò.
ríðú ; rìðà. nv2. be afraid. syn: dáktú, tíðú. rîkkì ríjì v.t.
ríjáptú; rìjàptà. nv2. test; put to the test. ríjámmèkkì ríjápcì v.t.
rìndò nv1. get fed up with waiting. ríndòkkì córíndì v.t.
rísuâ n. corruption; bribery (for those who have authority). from: (Ar)?
rísúwà n. corruption; bribery (for those who have authority). from: (Ar)?
rísùwò n. corruption; bribery (for those who have authority). from: (Ar)?
ríttú ; rìttà. nv2. ríddèkkì ríccì v.intr. 1) look carefully; peer. awo nia njakkənniro rittuwu 2) poke your
```

```
ríßà
                                                                                               rús
      nose in other people's affairs.
ríßà n. profit; interest; gain.
      nv1. see; look at. rúkkì cúrúi v.t.
  gúr rò ideo. *look at fixedly. syn: wúðú.
rô
     n. life: soul. < A.
  rôà adj. alive.
  àwó rônómbé dé n. do as you please! syn: ànáskù.
  roni cəraana nv2.
  ronju culuwuna nv2. he has died.
  rô gànáà adi.
  rô kàmbôià adj.
  rô kîbbùà adj.
  rô túlùrrà adj.
rôdé n. destitution; impoverishment.
  rôdéà adj. destitute; impoverished. syn: núkkòdé.
róðú ; ròðà. nv2. hold; keep; retain. rôkkì rójì v.t.
  fáðò ròðà nv2. support a household; be the breadwinner.
  làmân ròðà nv2. *look after the animals.
  lùrân ròòà nv2. *remember the verses of the Koran.
rògòná n. 1) tolerant? 2) lack of character?
rôgànà n. *simplicity of lifestyle.
     ideo. upright.
rókà n. capsule. from: (?).
   ròkàmá n. drug addict.
rókkó n. together. wu-a ti-a rokko kadiye syn: kállò.
ròkùrá n. pride; conceit.
   ròkùrámà n. proud person; egotist.
ròkùrámà n. boaster.
róngólròngòl see: dóngóldòngòl. adj.
róp n. women's dress with fitted waist and gathered skirt. < Fr.
ròròðú nv2. ròròdákkì ròròðî v.intr. III 1) be in two minds; be uncertain; in doubt; unsure. roroðakki
      kərgakko 2) *not to be satisfied.
      ideo. see: kàndúwàl.
rós
ròwàðá n. strife.
ròwòndílmí n. skink.
     n. self.
rúðú ; rúðà. nv2. throw. syn: bàddò, gàptú. rûkkì rújì v.t.
rùðú nv2. despise; look down on with contempt; scorn; ridicule. rǔkkì rùjî v.t.
Rúhù p.n. Spirit.
rúkkù n. *action of placing both hands on the knees. < A.
rùkkùðú nv2. bow down with the hands on the knees during prayer. < A. rùkkǔkì rùkkújî v.intr.
rùmân n. pomegranate. (punica granatum) |tree. \leq A.
rúngò n. flour; powder.
rùngòrúngò n. wood shavings.
rùngùrúngù n. general state of infirmity; always ill; changeable health; unidentifiable pain/complaint;
      dropsy; Irishman's back.
  rùngùrúngùmà n. psychosomatic illness? syn: cùròyìndímà, dòndìlá.
rúní 2s: rúnóm. rúnjú n. by myself etc. on my own. wu runi I alone
  rúní lóng/ndók/tók ideo. only me; all on my own.
rùnó n. locust-bean tree. (parkia biglobosa).
rùrúðúwú ; rùrùðàà. nv2. flow along; run along (water). rùrújìyì v.intr.
rúrúwú n. pitfall.
rús
    ideo.
```

```
íwərà
rúwárúwáðú
rúwárúwáðú; rúwàrúwàðà. nv2. feed up starving animal. rúwárúwâkkì rúwárúwájì v.t.
rúwù n. writing.
   rùwùmá n. writer.
   rúwù njà nv2. *drink the ink from a slate.
rùwùðú nv2. write. rùwǔkkì rùwùiî v.t.
rùwùnéménjâ n. *holy scripture to drink.
                                                  <del>R</del> - r
      n. hanging basket of rope or leather, used for keeping milk out of harm's way.
règójí n. devil-may-care attitude.
   règàjìmá n. daredevil.
rèké n. sugar-cane. < H.
rèmó n. saliva (dribble) which escapes and runs down from the mouth of person sleeping (usu. child).
rènó n. *act of keeping a baby amused. reno tadawaye dikki I am babysitting
   rènómà n. nursery nurse. renoma bawoa kulonəm barediwawo
rídòkkò n. flute made from guinea-corn stalk, one hole for mouthpiece, played sideways on.
ríðú ; rìðà. nv2. grow. ríjì v.intr.
rijâm n. bit (for horse)? syn: nànâm.
rìmân n. religious leader; imam. < A.
rímbérðú; rìmbérðà. nv2. rímbérnàkkì rímbérjì v.t. 1) plaster with hand; put mud on roughly.
      2) *envelop.
rímbúrù adj. damp; not yet dried.
   tìmbùrùtímbúrú adj. drying.
rímðú ; rìmðà. nv2. shrivel up; wilt; droop; wither; fade. tuno rimjəna rímjì v.intr.
rìnóá n. insistence; persistence; determination.
   rìnðámà n. persistent asker; stubborn person; person who won't give up.
rìnđàđú nv2. pester; annoy; irritate; worry. rìnđàkkì rìnđàjî v.t.
ríndò; ríntò. n. accusation.
   ríndò kárðúwú nv2. accuse s.o.
   rìndòmá n. *s.o. who vehemently accuses.
rínðú; rìnðà. nv2. rínnàkkì rínjì v.t. 1) take off or remove clothes; undress s.o.; defrock mai. 2) dismiss.
      3) *skin.
      ; kàrio. nv1. ríkkì càrî v.t. 1) learn; comprehend. 2) get used to; accustom o.s. to.
rírímðú ; rìrìmðà. nv2. itch. rírímjì v.intr.
rírìn n. unshrunk material, that shrinks when washed.
rísíwù; rísúwù. n. feather; down.
ríttú ; rìttà. nv2. ríddàkkì ríccì v.t. 1) fill in a hole. 2) stick; gum up by pressing down. syn: lìyèrìðú.
ríwà n. corpse of animal not slaughtered. < A.
rìwòllá adj. blue.
   riwəlla denoye; dark blue.
   rìwàllá bûllé adj. sky blue.
   rìwàllá cólómbé adj. dark blue.
   rìwàllá kàrîyé adj. bright blue.
   rìwəllá sháu adj.
rìwàllá adj. blue.
```

riwəlla denoye; dark blue. riwəllá bûllé adj. sky blue. riwəllá cələmbe adj. dark blue. riwəllá kərîye adj. bright blue.

ríwàrà n. 1) needle. 2) injection; syringe.

rìwəllá sháu adj.

```
ìwò
                                                                                                sálá
   ríwara cagaiyé n.
   ríwàrà gàptú nv2.
   ríwara ngargiméyé n.
rìwò nv1. care for; look after; protect; keep safe. syn: kístúwú, ngístúwú. rìwúkkì cèrìwî v.t.
ríwú n. pocket.
   rìwùrám n. maləm's packet of papers; often bound or tied together; containing formulae for medicine;
      prayers etc. used most often in his work; wallet; purse.
rìwúllà n. silver.
rìwùllá adj. blue.
ríwùrà n. 1) needle. 2) injection.
ríwúràm n. unfertilised egg; egg that doesn't hatch.
ríyáu ideo. see: ìngî.
rúngúmí n. type of big drum used at wrestling matches.
   rúngúmí núkcì nv2. it sounds.
                                                  S - s
sâ
      1) n. hour. < A.
   sàrám; clock. 2) luck. 3); sân. n. measure (of 4kg or 16 "jakka").
     1) ideo. see: kàsâm. 2)
      — n. fine.
sàá
     n. year; period of twelve months. syn: kórwù, ngórí.
   sààndùrí n. anniversary.
sááðú ; sààðà. nv2. fine. sáâkkì sáájì v.t.
sàárì n. knock-kneed.
sábbán n. gruel made from rice.
sádáà n. alms; charity. < A.
sàdàktú nv2. give alms; give charity. < A. sàdàngókkì sàdàkcî v.intr.
sàdáwù n. dowry? wedding gifts given by groom to bride before marriage ceremony can be performed. <
      A.
sàððrám n.
   sî sàðèrám n. footrest.
sáðú; sàðà. nv2. stretch out. sâkkì sájì v.t.
sàðú nv2. start (s.t. new); begin (for the first time). syn: bàdìðú. sàjî v.intr.
sáfi see: sháfi. n. 1) ritual. 2) incantation.
ságádù n. pumpkin.
sàgàrànðú nv2. become intoxicated; get drunk, sàgàrànðákkì sàgàrànðî v.intr. III
ságáwù 1) n. supernatural power.
   sàgàwùmá n. person possessing supernatural powers. 2)
      — n. cause. syn: dàlîl, sàwàyâ.
sàgán n. straw sand sieve. syn: kálám?
     part. 1) until. 2) except.
sàinó n. millet flour mixed with ground dum fruit (to sweeten).
sáiwà n. stomach ulcer.
sáiyà ndáiyà n. s.t. which has no specific purpose.
sàkàlá n. wall hanging of woven strips of dyed cotton.
sàkkân n. kettle. < A.
sákkáttà n. bolt (for door).
sàktóràm n. filter.
sàktú nv2. strain; filter (trans). sàngókkì sàkcî v.intr. 1) lose hope; become discouraged (intrans). 2) leak
      drop by drop; drip (intrans).
sálá n. millet cake. < H.
```

sámsəràm sálà sálà n. 1) ritual prayer (done five times daily). 2) festival. syn: ngómórì. < A. sálà àsêmbè p.n. feast of Ramadan. sálà kùwuîyè syn: sálà màwùlûddè. p.n. Prophet's birthday. sálà láyáyè p.n. festival of the ram. sálà ngàwàrèvè p.n. festival of the tail. sàlàrám n. object on which one prays. sálái ideo. see: kəléwa. sáláktú ; sàlàktà. nv2. dandle (child on knee). sálángðkkì sálákcì v.t. sàlàlá n. gift of money given to the head of a profession to obtain permission to carry out that profession. sàlàláðú nv2. no longer have desire to eat or drink because it has been delayed so long. sàlàlákkì sàlàlàjî v.intr. salam n, peace. sálámðú; sàlàmðà. nv2. announce one's arrival at a compound with the words "salam aleikum". sálámměkkì sálámjì v.t. sálámðúwú; sàlàmðàà. nv2. make a speech. sálámgðkkì sálámjðyì v.intr. sàlàmðú nv2. < A. sàlàmmákkì sàlàmjî v.intr. 1) dismiss (people); release; send off. 2) pay s.o. off at the end of a job; give s.o. a gift on his departure. 3) train (child, student, wife); break in (animal). syn: àlàmðú. sàlàmdúwú nv2. agree to a sale with s.o. sàlàmgókkì sàlàmjóyì v.t. sàlàmgáðà adj. well-trained. syn: àlàmgáðà. sàlànàmbú n. menstruation. sálángá n. latrine. sáláp ideo. see: símáló. sàlàptú nv2. roll down (tears); stream. sàlàpcî v.intr. sàlât n. lettuce. sàláttún n. time of early morning prayer (after which no-one can eat during a fast). sàláttún njàkkò nv2. finish the call to morning prayer. sàlðú 1) nv2. remove seed from cotton. syn: dàgárðú. sàllákkì sàljî v.t. 2) see: súwàldú. salga n. chain. sálká; sálgá. n. latrine. sállámmin see: búrwó. adv. **sállò** n. hobble used to tie the two hind legs of a cow together before milking. sàllòðú nv2. place hobble on two hind legs of cow before milking. sàllòkkì sàllòjî v.t. sam ideo. (blind). see: rò. sàm ideo. a while. gana sam cədəna leyeno sámbò kàttîà n. plants whose roots are used in the construction of traditional wells. syn: ngùrníyà. sàmdòlá n. gifts for distribution. sámððràm n. antimony. sámððràm firðà nv2. apply antimony. sàmðáràm n. fridge; refrigerator. sàmðú nv2. distribute; share out; hand out; pass out. syn: dàgàrðú. sàmmákkì sàmjî v.t. sâmðú see: sâmsú. sámðú nv2. become cool. sámmðkkì sámjì v.intr. sámðú; sàmðà. nv2. rub on; smear on; smoothe on (usu. with the hands). sámmàkkì sámjì v.t. lárát sámðú ideo. rub all over.

sàmé *n*. traditional oil-lamp.

sámmá ; **sámmí**. *adj*. all; everything? **sámmàná** *n*. history; story about the past.

sámsðràm; sámððràm. n. antimony.

sámè; **sámì**. n < A. 1) sky and the area above. 2) high. **sàmėðú** nv2. fly up into the sky. **sàmėkkì sàmėjî** v.intr.

sàmmó *n*. insects which cause millet heads to dry up before maturity. *from*: (H?).

```
sâmsú
                                                                                                sásì
sâmsú; sâmðú. adj. cool; fresh? syn: ámùsú.
sánáðú; sànàðà. nv2. make even; level off. sánâkkì sánájì v.t.
sanana adj. small.
sàndá n. bolt of cloth.
sándá n. laziness.
   sàndàmá; bone-idle person, sluggard, lazy-bones.
sàndò nv1. sieve; sift; clean sand by sifting. sàndókkì còsàndî v.t.
   fádò sàndò nv2. sweep sand in compound removing rubbish.
sàndúwù ; sòndúwù. n. trunk; case.
sàngò nv1. sàngókkì còsàngî v.t. 1) lift up; raise up.
   bórbór tól tól tól còsàngî ideo.
   sálà sàngò nv2. lead prayers. 2) wake s.o. up.
   mòtér sàngò nv2. start up engine.
   tíyì sàngò nv2. do physical exercise. 3) cause s.o. to leave; post s.o. 4) make s.o. rich.
sàniâ n. trade; profession; craft. occupation; profession.
   sànìàmá n. member of a profession.
   sànìàrám n. place of work; workshop. syn: kìdàrám.
sáptú; sàptà. nv2. lift up; set off. sámmðkkì; sáptðkkì sápcì v.t.; sáptì v.intr. III
   sáptúwú; sàptàà. nv2. get hold of s.o.; inform. sápkèkkì sápcìyì v.t. II
    n. kind of maggot/worm.
sár
      ideo. 1)
   sár gà ideo.
   sár kóðú/léðú nv2. go in orderly fashion. 2) go the length of.
sárá 1) n. measure of 4kg. syn: dàrám, móddàm. 2)
      — n. hedge of thorn branches.
sàràiðú nv2. feel better. syn: ngàlwòðú. sàràinákkì sàràijî v.intr.
sáràm n. wrapper. see: háràm.
sáráptú ; sàràptà. nv2. wrap o.s. in cloth or shawl or blanket. sáráptèkkì sáráptì v.intr. III
sàràràámbèn adv. vertically.
sárdù n. term; appointed time; deadline. sardu gənanəkki fix a time sardu kamməkki set a date (e.g. for
      a marriage)
   sàrdùrám n. meeting place for a rendezvous.
sárðú; sàrðà. nv2. comb (massage the head as a treatment for a severe head ailment?). sárnðkkì sárjì v.t.
   sárðúràm n. comb. kəla sarðaram
   sárðúwú nv2. massage the head.
sáríwù n. 1) complaint. 2) constructive criticism.
   sáríwù gənádúwú nv2. complain about s.o. bare sariwu gənasəgəmmi, yojiwawo
sàrìwùðú nv2. blame.
sàrr dio nv2. go somewhere close by.
sársár see: sérsér. adj.
sársárrà; sásárrà; sásárà? adj. striped.
sàrù n. borrowing (except for money); loan.
sàrùðú; sàrðú. nv2. borrow s.t. (not including money). sàrǔkkì sàrùjî v.t.
sàrwîi n. whisk.
sàrwàmólók n. *drink drunk only at the sultan's house.
sárgà n. chain; leg fetters. syn: gègér.
sàrìðú nv2. < A. sàrŭkkì sàrjjî v.intr. 1) pray. 2) (neg) menstruate. kamu sarjjiwawo
sáríwù n. complaint.
sàsà n. tree. (bauhinia rufescens).
sásáktú ; sàsàktà; sésáktú; sésàktà. nv2. whittle away at (with axe); trim. sásángðkkì sásákcì v.t.
sàsárà n. line of writing.
sásí n. traveller on foot.
sásì n. lynx. nandiwinəm sasi gai
```

```
sátárá
                                                                                              sèfíyà
sátórá n. kick (with hind leg).
   sátárá gáptú nv2.
   sátárá kòlðú nv2.
   sátárá rùðà nv2.
sátkì n. goatskin water bag (made of udder).
sàttú nv2. < A. sàddékkì sàccî v.intr. 1) bear witness before the court. syn: shèdàðú. 2) call to prayer; call
      out the prayer.
sáu
      n. line (of men) for prayer; rank.
   sáu diò nv2. form a line; form ranks. syn: jéré?
sáudá n. laziness; discouragement.
   sáudá fakki nv2.
   sàudàdú nv2. discourage; seize (of laziness); make lazy. saudaseno I couldn't be bothered sàudàjî v.t.
sáwà n. friend. < A.
   sàwàðú nv2. become friends. < A. sàwákkì sàwàjî v.t.; sàwàdíyé v.intr. III
sàwàðá n. steppe; savannah. syn: fáyà.
sàβání n. charm to prevent evil befalling.
sáβáráðú ; sàβàràðà. nv2. get ready for a journey - all dressed up; gird up one's loins to go; ready to go.
      sáßáráððkkì sáßáráðì v.intr. III
sàwàrðú nv2. inform. sàwàrnákkì sàwàrjî v.t.; III
sàwárì; sòwórì. n. dialogue; consultation; talk-in conflab.; plan?
   sàwàrìmá n. consultant.
sàwàyâ n. cause. fofuma sawaya ingiye wo syn: dàlîl.
sá\beta n. trade; commerce; business. < A.
   sàbèrmá n. trader; merchant; businessman; commercial traveller? syn: kómbórí.
sáwàrà n. preparations for a journey.
sàwòràðú nv2. get ready for a journey - all dressed up; gird up one's loins to go; ready to go. sàwòràðákkì
      sàwàràðî v.intr. III
sàßàrðú nv2. < A. sàßàrnákkì sàßàrjî v.t. 1) *travel; go from one corner to another. 2) *trade.
sawi n. arbitration.
sàwí interrog. when?
sawidu nv2. arbitrate.
sàwísò n, always.
sàwísòrò adv. for ever.
sàwò nv1. sáàkkì còsáyì v.t. 1) lower; take down; bring down. 2) put up; lodge (visitor or stranger).
sàbò nv1. winnow. syn: féstú. sàbúkkì còsàbî v.t.
sàwòràm n. guest room, tayi ngonjəgəkkimadə nia saworambo njadiwawo syn: kúsòttòrám.
sàwuî n. arbitration; mediation in settling an argument.
   sàwuîmà; sàwuímá. n. arbitrator; mediator. syn: sòlô.
sàwuíðú; sàwuìðà. nv2. reconcile; *intervene to resolve a conflict, a lawsuit. syn: sòlòdú. sàwuînàkkì
      sàwuíjì v.t.
sàwûl n. soap.
   sàwùllám n.
sàwùlé n. cross-legged sitting position. sawule kálénakki I sit in cross-legged position
sàwûlsóló n. medicine for upset stomach.
sàßún n. name of the month which precedes Ramadan.
sáßúré n. dish of food. bəri sawurea
sàvêl n. sahel.
sàyı́nnà n. *Koranic expert who has studied at a high level. \leq A.
sàyír n. barley. < A.
sàyíttú ; sàyìttà. nv2. *throw here and there; splashing. sàyíddàkkì sàyíccì v.t.
sédàkàmbú n. hearsay (witness).
sèðán n. evil spirit.
sèfíyà n. spare tyre.
```

```
səmbáktú
sèjê
sèjê n. secondary school. < Fr.
sék
      ideo. see: kàmbôi.
sekadu nv2. mock.
sékkà n. joke. syn: bìkké, sórì.
   sékkàmá n. s.o. with whom one jokes.
   sékkáðúwú nv2. play joke on s.o. syn: bìkkéðúwú, séríðúwú. sékkáðèkkì sékkájìyì v.t.
sêkkêl n. scales.< E.
      ideo. *indicate the disappearance of s.o. sél bawo léjəna/júwúnà
      ; hér. n. good fortune; happiness.
sêr
   sèrmá n. benefactor.
sérðú nv2. power brought about by good fortune. syn: fàidàðú. sérjî v.intr.
sérnàmbú n. good for nothing.
   sérnàmbúmà n. *a good-for-nothing; good for nothing.
sérsér ; sársár; sórsór. adj. narrow; slender; thin. je serser adaa ngone take the thin rope syn: njéréré
      (=ficelle).
sèrúwù ; shèrúwù, n. 1) *descendant of prophet Mohammed. 2) *s.o. impervious to fire.
sésáktú see: sásáktú.; sésàktà. nv2. whittle away at (with axe); trim; sharpen (pencil).
séttú ; séttà. nv2. séddèkkì séccì v.t. 1) *throw aside. 2)
sàbbàlðú nv2. turn inside out; upside down; reverse. sàbbàllákkì sàbbàljî v.t.
sèbbàlgáðà adj. inside out.
sébbárí n. anti-theft device on door of hut.
sàbbû n. reading of Koran for revision. < A.
sàbbùðú nv2. *read to refresh memory (Koran). < A. sàbbùkkì sàbbùjî v.t.
sə́bdù n. Saturday. yim səbdua \leq A.
sáddí n. big fencing mat made of súwú grass.
sáfàlì n. zero.
sàgái n. shoe. syn: súnó.
sógáptúwú ; sògàptàà. nv2. *lift up to put back in its original place. sógápkòkkì sógápcìyì v.t. II
sàgàmbú n. *leather bag carried by nomads.
sàgándú 1) n. young locusts not yet able to fly. 2)
      -n. sore on stomach.
ságárí n. edge; corner (e.g. of table),bank; shore (e.g. of river).
səgəriðú nv2, move to the side or to the edge (e.g. of a room), səgərükki səgərijî v.intr.
sók ideo. see: yìrò.
sákkádů n. hiccup. sakkadi cadi he is hiccupping kam dondi sakkadu hak cadi
sáktú ; sáktà. nv2. jump over. garu saktane sakte koyeno sáktákki sákti v.t. III
sóláktúwú; sòláktàà. nv2. scrape; toss; grate. sóláktògòkkì sóláktìyì v.intr. III+I
sólát ideo. *indicate the disappearance of s.o. solat targada solat culuwuna katondén aßima bawo, solat
      cérəna/ngəro/túldú syn: cót?
sólðú; sòlðà. nv2. sóllòkkì sóljì v.t. 1) take off (old head of axe or hoe etc). 2) sack; fire; dismiss from
      work. 3) depose; overthrow (king).
sólé n. bald patch.
sélè n. 10 kobo coin (old shilling).< E.
səléfà n. sandal.
sólóktú; sòlóktà. nv2. scrape?; peel off live skin. syn: gúktú. sólóngòkkì sólókcì v.t.; III
sálfù ; sálwù. n. reconciliation (not in court). syn: sàwuî, sòlô. < A.
sálgàm n. animal skin used to transport grain.
səlláðú nv2. sharpen; carve or whittle to a point (e.g. a pencil)? səllâkkì səllájì v.t.
sèlwái adj. lazy; sluggish; (indolent?). syn: lâwù, súmbà, téskèn.
sólwù see: sólfù. n.
səmana n. conversation.
sémbà see: súmbà. adi.
sàmbáktú; sàmbàktà. nv2. get a spadeful/ dig; spade in; break off (branch), remove (old plaster); remove
```

```
sámál
                                                                                              sêrdù
      s.t. in ground. səmbángəkki səmbákci v.t.
sómól ideo. see: kòléwà, yàndò.
sámámál adj. *slippery as an egg.
sámíntì n. cement. < E.
sèmmàná n. history; story about the past.
sámò n. 1) ear.
   kadawu səmoye n. ear wax.
   sómò kóróvè; draw (game).
   sớmò kùrúwùà adj. hard of hearing; partially deaf.
   səmonəm bange nv2. get the dust out of your ears! pay attention!
   səmonəm kagange nv2. pay attention! 2) fork of trunk of tree used for constructing huts; post, pillar,
      column.
səmòjáu n. earache. syn: səmòsərən.
sàmòlá n. earring. syn: fós.
s \rightarrow m \circ r \circ r \circ m \circ n. bone behind the ear.
səmosərən n. ear infection; ear-ache. syn: səmojau.
səmòsərən n. earache. syn: səmòjáu.
sómsóm n. tree the wood of which is used to make pestles. (prosopis africana).
sənáðú; sénàða. nv2. *make lie down; stretch s.o. out. sənâkkì sənájì v.t.
sənaktu nv2. move.
sànánà adj. small; tiny. from: (pl).
sànásàn n. pancake-like food made from fine grain flour?
sànásàr n. pancake.
sə́ndàl n. clay ablution pot. yim sakkan bawolan səndallan wollojai
sànðú nv2. open slightly; open a door ajar. dàngál sànðú ci fado kíá sànðú ci ngim sànnákkì sànjî v.t. III
səndúwù see: sandúwù. n.
sə́nə̀m n. 1) *fetish.
   sànàmmá n. *fetisher. 2) superstition. 3)
      — n. spell; superstitious custom?
sánámðú ; sànàmðà. nv2. cast a spell on s.o. sánámmàkkì sánámjì v.t.
sənəmsənəm n. fetishism.
sànàmsànám n. *action of making fetishes.
sángásàngà adj. big (of living creature).
sóní n. herdsman; shepherd. soni kaniye syn: málómsì.
   sànìrám n. pasture.
sənimatkən n. *pancreas.
sànìsánímà n. *pancreas.
sóníwù n. clay pot for the ends of the bellows.
sànnàkóðù n. over and above.
sənsəm n. ?
sóráðú; sòràðà. nv2. choke (food). wua sərasəna sórájì v.t.
sóráktú ; sòràktà. nv2. trim tree; lop off branches. sórángòkkì sórákcì v.t.
sárál ideo. see: túlðú.
sòrálðú ; sòràlðà. nv2. rinse (clothes). syn: jàláðú, káuláðú, sùwàlðú. sòrállòkkì sòráljì v.t.
sórám ideo. 1) *indicates the duration. balde soramro isonni/gorekko 2) *calmly; without noise. soram
      fannjuro kərgawo he went suddenly into his house
sðràm ideo. 1) tivini nga sðràm sitting still 2) səram fakki
sárðò n. *shade of a wall or house. sərdo kajiriye sərdo suwaye syn: gðré.
sórðú; sòrðà. 1) nv2. sift; clean (e.g. sand) by sifting? fukkanju sərjəna bare fukkanəm sərnəmmi?
      sárnákki sárji v.t. 2)
      — nv2. *grimace with pain or displeasure. sórðákkì sórði v.intr. III
sòrðú nv2. sòrnókkì sòrjî v.intr. 1) *slip. 2) na sòrnédúà sòrnómì
sârdù n. saddle; wooden frame of saddle. sardu tambak ornamented saddle < A.
```

```
səréttú
                                                                                                  ìmó
   sòrdùmá n. saddler; saddle-maker.
sóréttú ; sòréttà. nv2. sóréddòkkì sóréccì v.intr. 1) *go gently. 2)
sàrèttú nv2. place in line. sàrèddákkì sàrèccî v.t.
sòrèttúwú nv2. place in line. sòrètkókkì sòrèccíyì v.t. I
   sèrèddékkì nv2. *align with s.t.
sóról ideo. 1) see: ngàðú. 2) see: ngàmdú.
sóròm n. compensation payment; reimbursement; fine? syn: sáá.
sórðn n. pain; ache. sərən fakki syn: kàsórðn?
sàràptú nv2. blister (of large area); break out in a rash. sàràpcî v.intr.
sárát ideo. see: ngàwà.
sàràttááràm n. slipknot; noose.
sàráttú ; sàráttà. nv2. make a slipknot; put noose over. sàráddàkkì sàráccì v.t.
sóróttúwú; sòròttàà. nv2. sóróttàgàkkì sóróttìyì v.intr. III+I 1) *attach self to s.o.
   sàràttànáràm n. trap. 2) hand s.o. over to s.o. else (despite objections).
sárgáðú nv2. cast a spell on s.o. syn: sàrwúðú.
sórgài n. 1) increment; increase. 2) development.
sérì n.
sórín ideo. silently. sorin nammowo sit down quietly
sórmà ; súrmà. n. worm that eats millet.
sðrnèdú n. slipperiness. sərnedu ngosse kàurúkkò na sərnedua
sòrsór ; sòsór. n. *chain.
sórwù n. black medicine (contact with victim?). syn: ságáwù.
sðrwùðú nv2. cast a spell on s.o. syn: sórgáðú.
sótí n. spying.
   sórímà n. spy.
sśrì n. *stalk. səri kaniwuye arrow shaft
sśrì n. joke. syn: bìkké, sékkà.
sàrìdángá n. stripped piece of stalk.
sáríðúwú ; sáriðàà. nv2. play joke on s.o. syn: bìkkéðúwú, sékkáðúwú. sárígákkì sáríjìyì v.intr. I
sərinduwu nv2. turn back, lift?
sórít adv. fast; *quickly. bəlaanjuro kərgawo
sòrìttú nv2. slip through s.o.'s fingers (of s.t. caught). syn: fóróstú. sòrìddókkì sòrìccî v.intr.
sśríwò n. 1) protection.
sáríwómà n. 1) one who looks after 'left property' well; protector. 2) s.o. who saves.
səsəttu nv2. hop about.
   sèsèttà; gymnastics.
sàsàwá n. *rapid decomposition of rubbish during the rainy season.
   sàsàwáðú nv2. *decompose rapidly (rubbish). sàsàwájì v.intr.
sáttú ; sáttà. nv. jump. sáttákki sátti vi
sáßák ideo.
      n. 1) foot; leg.
   sî mótàyè gn. tyre. 2) root. syn: fórðù.
sìdâ n. aids. < Fr.
sîdàðà n. diarrhoea; dysentery. syn: bərilúlú, bərilyér, yangébá.
síðórà n. burial; funeral.
   sìðàràrám n. place where mourners sit while body is being prepared for burial/is being buried.
sìðàràðú nv2. sìðàrǎkkì sìðàràjî v.t. 1) bury. 2) *bring great help to s.o.
síðú ; sìðà. nv2. pour. sîkkì síjì v.t.
sìðú nv2. sǔkkì sìjî v.t. 1) dissolve. syn: fáðú, yìðú. 2) die in large numbers.
   sìðúwú; smelt.
sìðúmà see: sìsúmà. n.
sîkàà n. foot of bed.
sìkàrìmó adj. *in the shape of camels' 'feet'.
```

```
sîkàttè
                                                                                           sìmkùrét
sîkàttè n. space between the thighs.
síkkàl; sákkàl. n. vowel point; puctuation. < A.
sìkkàlðú nv2. add vowel pointing; punctuation. sìkkàllákkì sìkkàljî v.intr.
síktú ; sìktà. nv2. scratch; scrape; grate; brush (teeth). síngðkkì síkcì v.t.
sìkùðó n. immigrant.
sìlǒú nv2. sìllókkì sìljî v.t. 1) peel off bark with hands. 2) skin peanuts.
sìlîn n. ceiling. < E.
síllà n. bone.
   síllà cúkkúllè n. hip-bone.
   síllà ngawovè n. backbone.
   síllà búnìye^; bony fish.
sìllàbàdúmí n. young chicken whose bones are soft enough to eat.
síllàkóró n. Grey-headed Sparrow. Passer griseus.
sílló n. inside kernel of deleb palm.
síllówù n. 1) star.
   síllówù ingivè n. rainy season.
   síllówù ngàwòréà n. comet. 2) period; season.
sîm n. 1) eve.
   fórðù sîmbè n. lower eye-lid.
   sîm kərîa adj. bashful; shy; timid; inhibited.
   sîm kîbbùà adj. fearless.
   sîm ngámdùà adj. fearless.
   sîm báràmbé n. water at bottom of well. ingi sim falma fannin bawo there is not a drop of water in my
   sîm sîyè n. ankle-bone. 2) 3) deep part (of well). 4) grain.
   sîmnju tàràmtárám adj. he is half blind. 2) having form of eye.
sím sím ideo. see: cî.
sìmá n. partner; colleague.
símálò n. tears.
   símálò búðùà n. s.o. who cries easily.
   símálò fíðú nv2. shed tears.
   símálò sáláp sáláp fíjì ideo. large tears roll down his face.
   sîmnjú símálò sàkcî nv2.
sìmàló n. fatal cattle disease starting with watering of the eyes.
sìmánðár n. making mountains out of molehills.
   sìmánðármà n. person who makes mountains out of molehills. syn: sìmí.
sîmbà adj. *stingy. syn: bàyîl, kìngírì.
sìmbìttú nv2. sob. sìmbìddékkì sìmbìccî v.intr.
símðúwú ; sìmðàà. nv2. run away; soak into. símjìyì v.intr. I
sîmfèrèm n. faculty of sight.
   sîmfərəmdən/nin bawo kojəna
                                       adv. twinkling of an eye.
sìmí n. *who discriminates or makes distinctions.
   sìmímà n. *person who doesn't wish to do more than others.
sìmjáu n. conjunctivitis.
símjàuðà n. conjunctivitis.
sîmkóm n. *cow disease (they close their eyes).
sìmkóm n. eye-disease (cattle).
sìmkòrí 1) n. jaundice; hepatitis. 2)
      -n. inhibition; timidity.
   sìmkòrímà n. *timid person.
sìmkìbbú n. lack of fear.
   sìmkìbbúmà n. *s.o. who isn't timid.
sìmkùrét n. face markings.
```

```
sìmngálé
                                                                                                 sìyásà
sìmngálé n. sideways glance; peer.
sìmngàmdú n. *lack of fear.
   sìmngàmdúmà n. *fearless person.
símò n. *guidance; action of guiding.
   símòmà n. guide; *counsellor.
sìmòðú nv2. sìmŏkkì sìmòjî v.t. 1) guide; show s.o. the way. 2) instruct.
sìmtìtí n. reward given for information to recover s.t. lost.
      p.n. China.
sínðú; sìnðà. nv2. inhale; breathe deeply; scent; smell (out). sínnðkkì sínjì v.t.
sìnðú nv2. breathe. sìnnákkì sìnjî v.intr.
sìnèm\acute{a}_1 n. film.
sìnèm\acute{a}_2 n. cinema.
síngéttú; sìngéttà. nv2. *cause to enter the stomach. síngéddàkkì síngéccì v.intr.
sìngìlétì n. knitwear.
sìngìttú ; sìngìttà. nv2. *sob. syn: sìmbìttú. sìngìddókkì sìngìccî v.intr.
síptú ; sìptà. nv2. *flank. sisini simsəna símməkkì sípcì v.t.
   síptúwú ; sìptàà. nv2. slip; slide into; insert (eg. pages of a book). syn: láttú. sípkèkkì sípcìyì v.t. II
   sìsíptúwú, sìsìptàà nv2. sìsípkàkkì sìsípcìyì v.t. IV+I
sìrádù n. 1) chasm which faithful must jump over to enter paradise. 2) obstacle.
sírâj n. polishing.
   sírâj njàkkò; wax, polish.
sírðú; sìrðà. nv2. sírnðkkì sírjì v.t. 1) *poke (with sharp point). 2) *prejudge s.o.
   sírðúwú; sìrðàà. nv2. goes in laterally just under surface of skin. sírðìyì v.t. III+I
sìrìnðú nv2. sniff into the nostrils (e.g. water as part of ablution before prayer, snuff etc.). sìrìnákkì sìrìnjî
      v.t.
sìrnó n. splinter.
sìrô n. (cough) syrup.
siriri adj. soft, fine?
síriú see: shíriú. ideo.
sísí n. side.
     n < A. 1) inquiry; curiosity. 2) indiscretion; furtiveness. syn: shâmshâm.
   sìsìmá n. researcher; nosey-parker; busybody. syn: ndòró. 3)
       -n. 5 kobo coin (old sixpence). < E.
   sísìnkáwò n. half-kobo coin.
sìsìðú nv2. sìsǔkkì sìsìjî v.t. 1) make enquiries; research. 2) feret; pry.
sìsìgóré n. on side etc. (so that person can't run away).
   sìsìgórérò lejai adv. side by side; close beside.
sìsínðú; sìnðà. nv. inhale; breathe deeply. sìsínnðkkì sìsínjì v
sìsíptúwú nv. hook; catch. sìsípkèkkì sìsípcìyì v IV+I
sísíwù n. *height of hut interior.
sìsúmà; sìðúmà. n. 1) stitch in side. 2) *disease of the sides.
síttórà n. burial; funeral.
   sßttèràrám n. place where mourners sit while body is being prepared for burial/is being buried.
sìttàràðú nv2. sìttàrákkì sìttàràjî v.t. 1) bury. 2) *bring great help to s.o.
sìwádù n. traditional leather shoe.
sìwéðú; sìwéðà. nv2. undo. syn: féðò. sìwékkì sìwéjì v.t.
sìβéttú; sìβéttà. nv2. sort out large from small; good from bad using a fəlai. sìβéddəkkì sìβéccì v.t.
síwó n. stake. syn: njúròmá.
síwó n. 1) stomach. 2) undigested food.
sìwòdí n. place where horse staked.
síwólò n. full moon. syn: kémbàl, kúmbòl?
sìyáðú; sìyàðà. nv2. wash out; erode (of water); transport debris (moving water). sìyájì v.t.
sìyásà n. politics. < A.
```

```
sìvèðú
                                                                                               sùjìttú
   sìyàsàmá n. politician; propogandist.
sìyèðú nv2. pant; breathe heavily. syn: hàktú. sìye kkì sìyèjî v.intr.
síyél n. lower part of leg.
sò
      part. and.
      n. 1) weeping; cry; roar (camel). syn: búrwù.
sô
   sòmá n. s.o. inclined to weep.
   sòrám n. 2) complaint.
sôa n. shallow well dug near river or in dried river bed?
sócì from: F? n. teeshirt.
sòðú nv2. not vet dried; half-dried; still be damp or moist. sòiî v.intr.
sóðúwú ; sòðàà. nv2. pour into. syn: fíðúwú. sógðkkì sójìyì v.t. I
sójì n. soldier. syn: áskðr. \leq E.
sòjìsòjí adj. military.
     ideo. see: kúrúwú.
sól
sòlô n. reconciliation by a friend or third party. < A.
   sòlòmá n. *conciliator.
sòlòðú nv2. conciliate; reconcile two parties. sòlòkkì sòlòjî v.t.
sòmðú nv2. count up; make a count. syn: ìsàptú, kòmdú, tàmìstú. sòmmákkì sòmjî v.t.
sòntí n. forget s.t. (usu. through eating delicious food).
   sòntí dìo nv2.
   sòntí kòldú nv2.
sóró n. rectangular building of mud-brick; house.
   sóró bànàràm n. bedroom.
   sóró cínnàvè n. entrance room.
   sóró kànnùrám n. kitchen.
   sóró kùsòttòrám n. guest room.
   sóró sàmêvè; storev.
   sòròrám n. storeroom; room without outside doors which can only be entered through another room.
sòròndó adj. narrow. yange sorondo narrow-legged trousers
sórsór adj. narrow. si sorsorra narrow-legged
sósà n. hospitality.
   sosama:
sósáðú; sòsàðà. nv2. entertain (visitors); bring out the red carpet. sósâkkì sósájì v.t.
sòsêt n. socks.
sòsó n. bark/grass twisted into a round used as a sponge.
sòwórì; sàwárì. n. dialogue; consultation; talk-in conflab.; plan?
sówówù 1) n. supernatural power.
sû
      n. iron.
   sû bî n. magnet; steel.
   sû bûl n. silver.
   sû búlðù n. loving.
   sû c<del>ólóm</del> n. steel.
   sû kél n. metal trap.
sùdèðú nv2. solder; weld. sùde kkì sùdèjî v.t.
súdú n. *water which one pours onto the place where one wants to build a well.
súðú; súðà. nv2. sûkkì sújì v.intr. 1) stiffen; become rigid (e.g. of a body at death)? dried up. kəndondi
      wua susəna
   kéng súðú ideo. make stiff as a board. 2) roast; be roasted (of meat). - súdèmé nàptà III
sùdú n. inedible/tasteless part (e.g. of sugar cane, kola) spat out after chewing.
súfðlì n. zero.
sùjádà n. prostrating o.s. with forehead on the ground during prayer. \leq A.
sùjídà n, prostrating o.s. with forehead on the ground during prayer. \leq A.
sùjìttú nv2. pray to God; prostrate o.s. with forehead on ground during prayer. < A. sùjìddékkì sùjìccî
```

```
súktú
                                                                                           sùwánà
      v.intr.
súktú ; súktà. nv2. pierce; bore a hole; punch a hole. súngèkkì súkcì v.t.
   mórók/múrók súktú ideo.
sùktú nv2. fold back; drive or chase away (usu. a group of animals). syn: bàrðu, "dúðú. sùngákkì sùkcî
súl
      ideo. mana adə bəri sul see: désee: yérò.
súlát ideo. indicates the disappearance of s.t. kattenden awima bawo, sulat cerona disappearance of s.t.
      there before
súlè n. 10 kobo coin (old shilling).< E.
sùljá n. metal rod for ginning/cleaning cotton.
súllúrù n. cell.
súlsúl 1); sólsól. ideo. see: làròsee: yìlyìldú. 2)
      — ideo. having no tribal markings; clean-shaven. sul sul cèlàrénà (gasi bawo)
sùlwé n. chain armour; chainmail; suit of armour.
sûm n, poison (which is eaten or drunk) for which there is no antidote.
súmbà ; sómbà. adj. indolent; lazy. syn: lâwù, sòlwái, tóskòn.
sùmbàðú nv2. become lazy; become weak/tired. sùmbàkkì sùmbàjî v.intr.
sùmból n. iron dross. syn: bárì kágállè.
sùndé n. smuggling.
   sùndémà n. smuggler. syn: màndá.
súngòrì n. snore.
   sùngòrìmá n. snorer.
súnnà n. aspects of the Islamic religion that are strongly recommended by the Prophet Muhammed. syn:
      náfílà. < A.
súnó n. shoe. from: (Kn).
   sùnòmá n. shoemaker. syn: sògâi.
súnù n. anchor.
   súnù kòlðúwú; moor (boat); birth.
súnúrì n. butcher. syn: hâumà.
     n. always. syn: kúllúm?
sur
      ideo. see: léðú.
súr
súrà n, chapter of the Koran. < A.
sùrkúllé n. *dealings; *bargaining.
   sùrkúllémà n. speculator.
súrmà; sórmà. n. millet, fluffy; dark red/black (insect which causes this?).
sûrrò adv. always. syn: kúllúmrò.
sùrúndù < H. n. rice.
surup ideo. slurp.
sùrúsì ; sùrújì. n. service.
   sùrùsìmá n. civil servant.
súrwà n. 1) period of rainy season (early Sept). 2) worm (caterpillar like) which attacks millet at this time.
súsú n. stone; pit (of fruit).
sùsùðú nv2. insert. sùsùnákkì sùsùjî v.t. I
sùsùðúwú nv2. insert; feel with fingers into hole. sùsùgókkì sùsùjíyì v.t. I
súsúrì n. alley.
súttú; súttà. nv2. whip; flog. sidiro suttuwu - kambəri syn: wáptúwú, yáptúwú. súddèkkì súccì v.t.
súttúwú nv2. *throw (an opponent) down.
súwà n. morning; in the morning. < A.
   súwà lớp ideo. very early in the morning.
sùwádû n. closed leather shoe.
sùwáðú ; sùwàðà. nv2. dodge; swerve. sùwáðàkkì sùwáðì v.intr. III
sùwàlðú; sàlðú. nv2. rinse. syn: jàláðú, káuláðú, sðrálðú. sùwàllókkì sùwàljî v.t.
sùwánà expr. Good heavens! < A.
```

sùwànàðú shéfú

sùwànàðú nv2. *ask for refuge.

sùwànémà n. pick-pocket.

súwárðú; súwárðà. nv2. 1) turn over; do a U turn. súwárnðkkì súwárjì v.t. 2) *turn o.s. around. súwárððkkì súwárðì v.t. III

súwòl *n*. trouble; bother.

sùwòlmá *n*. troublemaker.

sùwòlðú nv2. 1) trouble. sùwòllákkì sùwòljî v.t. 2) trouble o.s. sùwòlðákkì sùwòlðî v.t. III

súwórðú; súwòrðà. nv2. 1) turn over; do a U turn. súwórnðkkì súwórjì v.t. 2) *turn o.s. around. súwórððkkì súwórðì v.t. III

súwú n. common tall grass used for making fences.

sùwùbúl *n*. kind of tall grass.

súwúmírám *n*. husband's room. *syn:* **fúwúràm**.

súwùr n. sugar.

súwùr fáráu fànjónà ideo. this is very sweet.

sùwùrú n. unoccupied hut; tumble-down hut.

súwúrwà adj. oblique.

sùwùsúwúðú; sùwùsúwúðà. nv2. get hold of s.t. hidden under or covered by s.t. sùwùsúwûkkì sùwùsúwújì v.t.

sùwùtkùdó n. gizzard; crop of bird (place where undigested food goes).

sùwúttú ; sùwúttà. nv2. *detach; untie. syn: jónðú, jórónðú. sùwúddðkkì sùwúccì v.t.

sùyìnðú nv2. ponder; wrack brains to remember s.t. sùyìnnákkì sùyìnjî v.t.

Sh - sh

shábbàr n. second lunar month of the Islamic calendar.

shâddá *n.* damask. *from:* H?

shafak *n*. red glow of setting sun.

sháfi; sáfi. n. 1) lining. 2) *cover (of book).

shál ideo. see: bûl.

shál ideo. disappeared. see: báwò.

shâm adj. alum. kəlwu sham

shàmpùyên n. shampoo. \leq E.

shâmshâm *n.* nosey-parker-ism. *syn:* **sísì**.

sháng ideo. see: leðú.

shàppàlô; càppàlô. n. *traditional millet beer.

shàrâ *n*. justice; judgement; law.

shàràmá n. traditional judge. syn: àlkálí, lògárì.

shàràrám n. law court.

shàràðú nv2. judge.

sháràu *n*. game with sticks.

shàtô *n*. 1) hopscotch. 2) water tower.

sháu ideo. see: rìwàllá.

sháwà adj. beautiful; pretty; attractive.

shàwûl; **sàwûl**. n. tenth month in lunar Islamic calendar. \leq A.

sháyì n. tea. < A.

shédà n. witness; testimony. from: (Ar?).

shédàmá *n*. witness.

shédàrám n. sum of money given to witness.

shédàðú nv2. witness. syn: sàttú. shédàkkì shédàjî v.intr.

shéfú; shéwú. n. title of the king of Borno adopted by el Kanemi dynasty. < A.

 $\mathbf{sh\acute{e}f\acute{u}r\acute{a}m}$; $\mathbf{sh\acute{e}w\acute{u}r\acute{a}m}$. n. *place owned by or reserved for sultan.

shéfùrí, shéwùrí n. king's palace.

tàdàsənímà shekku shéfùrìwú, shéwùrìwú n. person living in Shehu's palace. **shekku** *n*. doubt. shèktú nv2. hesitate; be doubtful? < A. shèktákkì shèktî v.intr. III shérì; cérì. n. eye-tooth; canine tooth. shérì kòmágònnè gn. shéttímà; séttímà; séttémà. n. traditional title. **shéwú** *n*. doubt. shéwù see: shéfù. n. sultan. shèwùrí; sultanate. shìláshìlà n. end-blown flute made of long brass tube decorated with shells and leather. shìnkáfá n. rice. (oryza sativa). < H. syn: fórgàmì. shírál ideo. see: túldú. shíriú ; síriú. ideo. 1) silently. 2) *calm (person). shíriú sámjónà cooled off shíriú shìriù expr. said to person you haven't seen for a long time or after a long pause in the conversation. **shû** *n*. cabbage. shúsh $\hat{\lambda}$ inà n. shoeshiner. < E. shúwá ; shíwá. p.n. Shuwa Arab. shùwàshùwá n. Shuwa Arabic. — adj. Shuwa Arabic. T - tnv1. tákkì cóðài v.t. 1) seize; catch; take hold of. awi nia njəda? what happened to you? 2) attack tà

ta nv1. takki cəðai v.t. 1) seize; catch; take hold of. awi nia njəda? what happened to you? 2) attack (illness). awi nia njəda? What happened to you? 3) maintain; treat. 4) put down roots; take (tree).

dáp tà ; róp tà. ideo. securely.

díp/kímít tà *ideo*. *seize roughly.

tààmðú nv2. criticise. tààmmákkì tààmjî v.t.

tàà ndá n. "sugar-cane" sorghum.

táásà n. interruption; loss of time through interruption. from: (Arabe?).

tàbbádà n. sleeveless shirt open at sides. syn: dánkíyì.

tábbát adj. true. syn: fágát, làbúddà.

tábbáttò adv. certainly.

tábbáttúwú; tàbbáttàà. nv2. confirm; verify for s.o. syn: gègèrðúwú. tábbátkèkkì tábbáccìyì v.t. I? tábbáttúwúràm n. that which confirms.

tàðá n. 1) son; boy; child.

tàðàrám n. womb.

tàðá dáptúyè n. adopted child.

tàðá fáðòyè n. legitimate child.

tàðá kàráàyè n. bastard.

tàðá kðlúwú n. baby.

tàðá kờrî n. newborn baby.

tàðá lâiyè n. street child.

tàðá ngîmmà n. servant; employee; dependant.

tàðá ròðàyè n. adopted son.

tàðá tìlómá n. only child.

tàðání kàjî n. 2) son. 3) fruit; grain. 4) someone plying a certain trade. tàdá kàsúwúyè trader syn: kàsúwúmá.

tàðáàná n. small child.

tàðàbàlá n. *man of the world. syn: kárwà.

tàdàkàsùwú n. trader.

tàðàmí n. adolescent; youth.

tàdàsánímà n. woman (or animal) who habitually loses children at or immediately after birth.

```
tàðàtàðá
                                                                                               tàlíyà
tàðàtàðá adj. childish; childlike.
tàddúwà ; tàddá. n. ink.
   tàddùwàrám n. inkpot.
tádí n. damage(s); waste. syn: bànná.
tàdìðú nv2. waste; spoil; damage. syn: bànnàðú, lànðú. tàdíkkì tàdìjî v.t.
tàdò nv1. tàdíyé tàdî v.intr. 1) meet. syn: fáktú. 2) see one another (to settle scores)\ge.
tádù n. awareness; knowledge. taduni fakkəni I am not aware
   tádùní báwò adj. unknown to me.
   tádùnjú tà nv2. be certain of. syn: yèkkîn.
táðú ; tàðà. nv2. tájì v.intr. 1) go bad; turn; go off (of food). 2) go mouldy. syn: búlúngústú.
tàðú nv2. make ones' preparations; get oneself ready. syn: dábbárðú. tàðákkì tàðí v.t. III
tàfákàr n. seeking God in your heart.
tágà n. see: tákà.
tágàrdà n. sheet of paper. < H.
   tàgàrdàmá n. literate person. syn: kákkádú.
tàgàrírí n. obstacle; hindrance.
   tàgàrírí njàkkò nv2. put obstacles in way of s.o.; hinder s.o. from doing s.t.
   tàgàrírímà n. person who puts obstacles in peoples' way.
tàgástú nv2. break (s.t. hard) into pieces. tàgássèkkì tàgássì v.t.
tàgàstú nv2. interrupt; cause delay. tàgàssókkì tàgàssî v.t.
tàgànássò adv. specifically.
tágórðú ; tàgòrðà. nv2. borrow (money). tágórnðkkì tágórjì v.t.
tágàrì n. loan (money).
tágéríðú; tàgériðà. nv2. borrow (money). tágérî kkì tágéríjì v.t.
tái
      ideo.! see: dàðú.
      n. first price. tai dikkəna salamsəgənni I offered(?) it to him at first price but he would not agree
tàiðú nv2. state first price. tàinákkì tàijî v.t.
tàikwóndó n. taikwondo.
táiyà n. verse which terminates ritual prayers.
tájì n. condolences. < A.
tàjìðú nv2. offer one's condolences. < A. tàjŭkkì tàjìjî v.t.
tájírì n. rich person. syn: bórwà, gárìwù. from: (Ar?).
tájírwà n. tragedy; calamity; accident. tajirwa cuwandəna disaster overtook him syn: hâu, yìrádà. < A.
tákà ; tágà. n < A. 1) shutter. 2) window.
tàkàðú nv2. takkákkì tàkàjî v.t. 1) pass over (without touching). 2) overcome (hurdle, obstacle) eg exam.
tákkà n < A. 1) shutter. 2) window.
tákkàl n. barrier.
tàkkálðú nv2. tàkkállðkkì tàkkáljî v.t. 1) go to and fro. 2) trip s.o. up.
tàksî n. taxi. \leq E.
tàktú nv2. tàngókkì tàkcî v.t. 1) remember. 2) reflect on; think about.
   ìsàtàktúwú nv2. recall; call to mind. ìsàtàkókkì cìsàtàkcíyì v.t. II
tàkúkúlðú ; tàkúkúlðà. nv2. tickle. tàkúkúllèkkì tàkúkúljì v.t.
tálá n. line of cut millet stalks.
táláà n. 1) commoner. 2) poor person.
tàlààðú nv2. become poor. syn: ngàwòðú. tàlààkkì tàlààjî v.intr.
tàláðú; tàlàðà. nv2. take out from a hole. tàlâkkì tàlájì v.t.
tàlárðú; tàlàrðà. nv2. dangle. tàlárnðkkì tàlárjì v.intr.
   tàlárðúwú ; tàlàrðàà. nv2. let dangle; let down to; drop in on s.o. tàlárgàkkì tàlárjìyì v.t. I
tàláwù n. Tuesday. < A.
tàlǒú nv2. tàllókkì tàljî v.intr. 1) stumble; miss one's footing. 2) miscarry. 3) make a mistake.
tàlðú n. default.
talgəmo n. corner.
tàlíyà n. home-made wheat spaghetti. from: (E or Fr).
```

```
tàllà
                                                                                         tàngèngé
tàllà n. 1) hawking. syn: fétké, kólè.
   tàllàmà n. hawker. 2) advertisement.
tàllàðú nv2. from: (H?). tàllàkkì tàllàjî v.t. 1) hawk. 2) advertise.
tálßà n. curb (of bit).
tám ideo. see: gànàðú.
támá n. gold coin.
támà n. ewe.
   támà Alayé n. 1) black spot on skin. 2) bright red insect that appears during the first rains.
támàn n. price; value. < A.
   támàn njàkkò nv2. set a price.
támángàr n. plant of quinquileba(?) family used for medicine. (quinqueliba).
tàmármàrí n. buttress.
tàmàrí n. cotton seed.
tàmàrímàrêm n. Little African Swift. Apus affinis.
tàmbérðú; tàmbèrðà. nv2. twist. tàmbérnèkkì tàmbérjì v.t.
tàmbérgáðà part. twisted (like hair); dented; turned.
támbílà n. anza fruit.
tàmbò nv1. taste. támbàkkì cáðámbì v.t.
   yìttàmbò ; njíttàmbó. nv1. help. settámbe help me! syn: bánáðú. yìttámbèkkì cèttámbì v.t. I
támdǎné n. not moving. tamdane bowu kida gəni (work) begun but not completed is not work
tàmðú nv2. attempt to grab hold of s.o. tàmmákkì tàmjî v.t.
tàmê n. sieve. from: (Fr?).
tàmfôl n. tent; tarpaulin. syn: tántì. < E.
tàmistú nv2. count. syn: isàptú, kòmðú. tàmissókki tàmissî v.t.
tàmòðúwú nv2. cause to finish. < A. tàmògákkì tàmòjáyì v.t.
tàmòðúwúràm n. completion (action). < A.
tàmpô n. seal.
tàmsírì n. sermon.
tàmsúwù n. tamarind tree. (tamarindus indica).
támtàm ; tándàm. n. good relations.
tàmtàmdúwú nv2. strengthen a relationship. tàmtàmgókkì tàmtàmjóyì v.intr. I
támùs n. peacock; peahen. < A.
táná n. share of meat belonging to person who has slaughtered an animal. syn: màlùwóm.
tànâ n. small tin. syn: góngóng.
tánáná ideo. see: ásàr.
tándà n. delinguent.
   tàndàrí n. place where all the delinquents live.
tándàm see: támtàm. n.
tàndàmðú nv2. tàndàmmákkì tàndàmjî v.t. 1) exploit; use s.o. 2) have s.o. 3) see: tàmtàmðú.
tàndèrám n. joint (body).
tàndí; tàyí. pron. they.
tàndò nv1. tándòkkì còðándì v.t. 1) construct; build; make (pots, house). 2) weave (mat). 3) train
      (profession).
tàndòmà n. 1) builder. 2) weaver of mats. 3) potter. 4) trainer.
   tàndòràm n. workplace; factory?
tànỗú nv2. stretch o.s. out (usu. after sleep). tandu kəji karmo kuttu stretching o.s. out after sleep is nice,
      death is unpleasant tàndákkì tàndî v.intr. III
tándú n. vessel for keeping butter or oil.
tánỗú ; tànỗà. nv2. set (bone); join (together); join together. tánnðkkì tánjì v.t.; tándìvé v.intr. III
tàngàlámðú ; tàngàlàmðà. nv2. tàngàlámmèkkì tàngàlámjì v.intr. 1) stagger; totter (of drunk).
      2) stumble over one's words; slur one's speech (of a drunk).
tángàrâu n. telephone wire. syn: wáyà.
tàngèngé n. lethargy due to overeating.
```

táshà **tánjíwàr** n. ablutions (including ritual) after defecating or urinating. < A. tànjìwàrðú nv2. wash one's private parts. < A. tànjìwàrnákkì tànjìwàrjî v.intr. tántánðú ; tàntànðà. nv2. cause to catch cold. tántánjì v.t. tántàní n. catarrh; bronchitis. tántì n. tent; tarpaulin. syn: tàmfôl. < E. tàpìyòkâ n. tapioca. táptú; tàptà. nv2. támmèkkì tápcì v.t. 1) fill (with liquid). 2) make s.o. swallow (liquid) (eg. feeding a baby). **nukkoni ingi tapci** my hand is blistered tàptú nv2. dig (with spade or hoe). daßin tamməkki tàmməkki tàpcî v.t. tàráà n. traditional mattress stuffed with grass. syn: kàtífà. táráðú; tàràðà. nv2. tárâkkì tárájì v.t. 1) signal at s.o. far away. 2) aim at (s.t. far away). tárái ideo. see: dàðú. **táráráu** *adj.* very thin. tárðú; tàrðà. nv2. tárnðkkì tárjì v.t. 1) spread out one's fingers (asking for pardon). 2) spread abroad. lawar tarnəkki I am spreading the news tárdìyé tárdài v.intr. III 1) scatter; disperse. 2) spread tàrðú nv2. spread out (usu. in sun to dry); smoke (meat); cure (meat). tàrnákkì tàrjî v.t. tàrèrèðú nv2. part one's legs; stand with one's legs apart. tàrèrèðákkì tàrèrèðî v.intr. III tàrèrémà n. petty trader. syn: gúrdòmà, kàmjònàmí. tàrèrèyáðà part. having its legs apart. tàrjìwármà n. interpreter. syn: fisàrðúmà. tármú n. sycamore fig. (ficus sycomorus). tàrmùtármù n. sweet biscuit of wheat flour. **tàrtíp** n. certitude. < A. tartibbaro adv. certainly. tàrtìptúwú nv2. reassure. tàrtìpkókkì tàrtìpcóyì v.t. tárwá n. opposition due to jealousy. tárwámá n. person who tries to prevent another's success. tárwà n. dirty water resulting from first rains. tárwáðú; tàrwàðà. nv2. try to prevent s.o. from succeeding. tárwâkkì tárwájì v.t. tárwámà ingîyè gn. rainbow. syn: máràmà. **tárwò** n. 1) fleshy part of sides below ribs. 2) courtship? tàrwòðú nv2. pay court to (done by young people). tàrwòkkì tàrwòjî v.t. tárwúnà n. hare; rabbit. táréá n. outside. syn: dèyá. táriá n. outside. syn: dévá. táríyì n. testicle of goat. tás ideo. 1) 2) see: késà. tásà n. bowl; dish; plate. \leq H. tásà fàlá n. oval bowl. tàsìßí n. rosary; prayer beads. tàsìßí dóßúràm n. rosary with 1000 beads. tasiwi jaitun tàsìßí njukkuro nv2. táskàðà adj. torn. yangenəm taskaða tàssí n. protective covering placed on back of pack animal (after which one places the aleyi). tássù n. commission; errand. tassu dikkəna I carried out a commission, ran an errand tassu tada kənna cambiwawo sai dalo tàssùðú nv2. commission. tàssŭkkì tàssùjî v.t. tássùsímbà n. person incapable of carrying out a commission. tástú; tàstà. nv2. force (hole/way through) some solid comes out. tássèkkì tássì v.t. səddi/səgdi tastu nv2. tàstú nv2. tàssákkì tàssî v.t. 1) perform victory dance (wrestler). 2) jump/hop two legs at a time (animal). **táshà** n. station; auto park; taxi park. < E.

```
tàtárðú
                                                                                             tàyìrðú
tàtárðú ; tàtàrðà. nv2. spread far and wide. tàtárnðkkì tàtárjì v.t.
tátáwàr n. 1) pigeon. 2) colour of a pigeon. 3)
      — n. (combretum). (combretum).
tàttàlðú nv2. toddle (of a small child); totter along (of drunk). tàttàllákkì tàttàljî v.intr.
tàttâm n. hair powder used by women.
táttáptú; tàttàptà. nv2. whisper; speak in a low voice secretly in front of others. táttámmèkkì táttápcì
      v.t.
tàttàsé n. pepper (hot).
tàttáu n. spider.
   jé tàttâuvè n. spider's web.
   tàttáu fakki nv2. feel s.t. crawling over one. syn: sî ngówúà.
tàttàßí n. whisper; whispering.
tàttú nv2. tàddókkì tàccî v.t. 1) climb. kəngal tacciya isəkki when the sun rises I will come 2) get up; rise
      (sun).
tâu
      n. dig.
táulà n. tree.
táwà n. official stamp; official seal; rubber stamp. < A.
tàwâ n. *action of leaving very early in the morning.
   tàwâmà n. person who generally leaves early in the morning.
tàßâ n. tobacco; cigarrettes.
   tà Bâ njà; tà Bâ fùttú. nv2. smoke.
   tàßàmá n. smoker; seller of cigarettes.
táßáà n. agreement; consent.
   táßáà màðàmà n. peace-maker.
   táßáà njàkkòmà n. peace-maker.
tàwààbàwó; tàwàànàmbú. n. disagreement; discord.
tàßàðú nv2. get up very early (to leave); start very early in the morning. kasuwuro leduro tawakke
      ciyekko tàßăkkì tàßàjî v.intr.
táßài n. stye (in eye).
   táßài simbè n. stye.
tàßàktú nv2. agree with one other; come to an agreement. < A. tàßàktíyé tàßàktâi v.intr. III
tàßár adj. 1) sloppy; slovenly. 2) coarse. syn: kàdâwùá.
táwárá n. door; wing of door?; portal?
tàßàsá n. plant like(?) the quinqueleba(?); clover-like plant 'cassia tora'.
tàwàstú nv2. braid; plait; weave (three strands into one). tàwàsókkì tàwàssî v.t.
tàwàwáðú ; tàwàwàðà. nv2. die (of a prophet). < A. tàwàwâkkì tàwawájì v.intr.
táwórá n. door; wing of door?; portal?
tàßérðú; tàßèrðà. nv2. tàßérnèkkì tàßérjì v.intr. 1) have nightmares. 2) be delirious.
táßídà n. 1) prayer (spitting lightly on place that needs healing). 2) scythe?; hand sickle.
tàßílà ; tàmbílà? n. kind of fruit which people eat during famine (gives lots of stomach gas).
tàßìttúwú; tàßìttàà. nv2. pray for (by spitting lightly on place affected). tàßìtkékkì tàßìccíyì v.t. I
tàwùdò nv1. fan o.s.
tàwùdò nv1. fan o.s.
tàwúr n. reception line.
   tàwúr górðú; form a long reception line.
táwúrá n. door; wing of door?; portal?
táyì n. animal manure.
tàyí see: tàndí. pron. they.
távídà n. sickle.
táyíðú; tàyìðà. nv2. spread manure; drop manure; put on fertilizer (of man or animal). kulo - fertilize field
      syn: fíwíðú. táyíkkì táyíjì v.t.
táyìr adj. pure; ceremonially clean; ritually clean. < A.
tàyìrðú nv2. < A. tàyìrnákkì tàyìrjî v.intr. 1) wash and dress oneself; do one's ablutions. 2) become
```

```
təmbal
tebər
      circumcised.
tebər n. table.
tèkú p.n. Atlantic Ocean.
télà n. tailor. syn: kèkémà. < E.
tèlê n. television. < F.
tènàyî n. tongs. from: F.
tènîs n. tennis.
tèrmós n. thermos.
tèrò nv1. carry away; remove; transport (objects). tèrékkì cèðèrî v.t.
tewor n table.
téßùr n. table. \leq E.
   tèwùrmá n. trader selling goods from a table.
tðfá ; tðwàrkállà. expr. expression used to protect s.t. from harm.
tágàm n. woman's breast; udder (of animals). tada tagamnin kammakki
   cî tớgàmbè n. nursing child.
   tàgàmjáu n. disease of the breast; breast abcess?
tágàm n. whole. goro tagambà yiwumi
   tógómbò adv. completely. togombo ngoyekko I picked up and carried all of it tógomso cerona ledú
      təgəm/dàáda dikki
tàgánðú nv2. move; move over; budge (person, tree). tàgánðákkì tàgànðî v.intr. III
   tàgàndò nv1. move. tàgàndákkì tàgàndî v.intr.
tágárà n. ball (dumpling) of millet or guinea corn (cereal).
tágát ideo. see: kúrwówú.
tál
      ideo.
tálák ideo. in little drops.
táláktúwú; tàláktàà. nv2. pour by drops; let drip into. tálákkàkkì tálákcìyì v.t.
tálàlà adj. 1) smooth; soft; tender.
   təlala ləp ideo. 2) meek; mild-mannered.
   tólàlà lómós ideo. patient.
tàlàlàðú nv. become soft.
tálàm n. 1) tongue.
   tólàm kánnúyè; flame. 2) language. tolam diwia abusive 3) point; blade. tolam algalambe jenaye tip
      of knife-blade
   tálàmbà adj. pointed. 4)
tàlàmkàjí n. *action of knowing how to speak well.
   tàlàmkàjímà n. good speaker.
tàlàmtùttú n. lisper; stutter.
   ^tðlàmtùttúmà n. stutterer; doesn't speak clearly.
tớlờú; tòlờà. nv2. explode; burst (shine or flash??); pierce; explode; burst. tóllòkkì tóljì v.t.; tólời v.intr.
tólélè n. saliva; spittle. syn: kàndúrì, lállárì, njílélè.
   tớlélè tòwáðú nv2. spit.
tớlớp ideo. full to the brim.
tálás ideo. see: dàbdúðú, yìmbàrò.
tàltàláðú; tàltàlàðà. nv2. moved about excitedly (joy etc). tàltàlâkkì tàltàlájì v.intr.
tálwù n. armpit.
tóm ideo. see: bòðú.
tòmâ n. hope; expectation. < A.
   tàmàmá n. s.o. who hopes continually. syn: kòrámá or kolama? \leq A.
tàmàðú nv2. think; hope; expect; believe. < A. tàmákkì tàmàjî v.t.
t \ge m \ge i n. fiancé(e).
tàmátàm n. tomato.
támbàl n. large wooden drum (used only on religious festivals and important occasions, similar in size to
      clay water jar, usu suspended from two poles and beaten with two sticks). < A.
```

tàmbál tərðú

tàmbál adj. *s.t. round in shape. na ada tembâl?

tàmbálðú; tàmbálðà. nv2. push (over); push aside or out of the way; shove. tàmbállàkkì tàmbáljì v.t.

tàmbàltàmbálðú; tàmbàltàmbàlðà. nv2. push (over); push aside or out of the way; shove. tàmbàltàmbállàkkì tàmbàltàmbáljì v.t.

tàmbárðú ; tàmbàrðà. nv2. roll. tàmbárnàkkì tàmbárjì v.t.

təmbari [təmbari] n. wave.

tàmbàrmàðú nv2. undercooked (with bad results, started to go bad). doya bafo wajiya təmbərmajəna the yam did not ripen on time, it is spoiled tàmbàrmàjî v.intr.

tàmbàttú nv2. pull hard; tug. tàmbàddákkì tàmbàccî v.t.

tớmởú ; tòmởà. nv2. tớmmòkkì tớmjì v.t. 1) overturn; turn s.t. over or upside down. 2) construct; build; cover s.t.; put a lid on s.t. (e.g. roof of hut).

tómðúwú nv2. cover over; put roof on. keera təmjəgəna a storm covered the sky lamar andiro təmjəgəna our enterprise is going to fail tómgðkkì tómjðyì v.t. I

tàmǒú nv2. tàmmákkì tàmjî v.t. 1) state the first price. syn: tàiǒú. 2) negociate; bargain about marriage price.

tómón ideo. movement. duniya tomon borborra the place is very dusty kajim tomon bowada see: bòðú.

támàr n. string; cord (of trousers or leather sack). syn: làwùrjé.

tómòs adj. austere; gloomy; dark grey.

tómmárò *adj.* never; not at all (used for future/habitual actions). **təmmaro yojiwawo** it will not be at all possible

tàmòðúwú nv. cause to finish. see: tàmòðúwú. < A. tàmògákkì tàmòjíyì v

tómsì; tópsì. n. pubic hair.

tón conj. since.

tónás adj. plenty of (grain, grass, sand, etc.); nothing else beside good quality. argəm tənas ngalje kaino kajim tənas bowada

tàndáktú ; tàndáktà. nv2. tàndángákkì tàndákcì v.t. 1) grind finely. 2) grind or pound for the second time into fine flour (guinea corn etc in a mortar or on a stone). dábbò kəska -

t**ónénè** *adj*. thin (limbs, rope).

tóng ideo. completely.

tàngáktú ; tàngàktà. nv2. nod off; doze. tàngángàkkì tàngákcì v.intr.

tàngárðú; tàngàrðà. nv2. shake; sort by shaking (and then tipping out). tàngárnàkkì tàngárjì v.t.

tángàyì n. nodding off; dozing; snoozing; forty winks.

tóngór ideo. see: náptú.

tàngàrástú ; tàngàrástà. nv2. twist with force; wrench (knee, arm); dislocate?; twist (one's body); wrench. tàngàrássì v.intr.; tàngàráttì v.intr. III

tángárí n. infancy.

— adj. 1) small; little. syn: cáccáu, gàná.

tóngórí cólcól ideo. very small. 2) a little. syn: gàná, gòná.

tángátí ndíl; very small | exact meaning?

tángás ideo. see: kòrí.

tóní n. smart appearance; togged up for wedding, war, etc. tóní ngonomi you are all dressed up < Fr. tóní sójiyè n. uniform.

táp ideo. see: táwáðú.

tə́psì see: tə́msì. n.

tớptú; tòptà. 1) nv2. cut into small pieces e.g grass for animal feed. tómmòkkì tópcì v.t.

tàssìßí táptú nv2. *divide the rosary into groups. 2)

— nv2. repent (of one's sins); reform. < A. tómmòkkì tópcì v.intr.

t**àptú** nv2. repent. t**àmmákkì tàpcî** v.intr.

tór ideo.

t**àráktà** *n*. tractor. < E.

Táráwùs *p.n.* Tripoli.

tàrðú nv2. begin (hoeing). tàrnàkkì tàrjî v.t.

tərétəréðú təwùrðú tárétáréðú ; tàrétàréðà. nv2. walk about nonchalantly (to waste time). tárétárékkì tárétáréjì v.intr. tárám ideo. many. see: cáptú. t**àràmbêl** ; **tárámbêl?** *n*. very small drum. tórðmtórðm n. towards dawn. dunia tərəmtərəmba tàràmtárám ideo. see: sîm. táráptú ; tàràptà. nv2. chop up into small pieces; trim ends (of tree trunk). syn: cáldú. tárámmàkkì tárápci v.t. tàràptú nv2. jump down; bounce up and down (vehicle). tàrémmákkì tàràpcî v.intr. tárgáwú n. fish trap (net or cage dropped into water). t**órgáwù** *n*. small insect. t**àrmástú** ; t**àrmàstà**. nv2. t**àrmássàkkì tàrmássì v.t**. 1) massage. 2) crumble (in hand). tòrmástúwú ; tòrmástàà. nv2. massage up and down; lengthwise on a limb. tòrmáskòkkì tòrmástàà v.intr. I tárnà adv. *messy. barinju juwe tarnáá ise napkeno food all over his face tờrnáðú; tờrnàðà. nv2. mix up; get out of order; rub out; wipe out or destroy eg tracks in the sand (by movement of hand). syn: nàríðú. tàrnákkì tàrnájì v.t. tórnànà ; túrnònò. adj. unsightly; grotesque. t**àrùwêl** n. trowel. tórwà n. bare tərwa səddəmmi tàrwáðú; tàrwàðà. nv2. speak incoherently; become confused or mixed up (speech of deaf person). syn: cáwúláktú. tàrwákkì tàrwájì v.intr. **tórwò** *n*. cattle track through field during rainy season. **tớrwúdì** *n*. hand-woven shiny indigo cloth worn by women. tớpón ideo. straight up. see: ngóðú. tárìn n. mucus; snot. táring ideo. 1) ideo. ! see: kàr**î**n. 2) tás — ideo. see: yìmbàrò. 3) — ideo. see: kòrí. táskàn adj. useless; good for nothing. syn: lâwù, sèlwái, súmbà. tàtàmbálðú; tàtàmbàlðà. nv2. push (over); push aside or out of the way; shove. tàtàmbállàkkì tàtàmbáljì tàtàmbárðú; tàtàmbàrðà. nv2. roll. tàtàmbúl n. plum tomato. syn: kàmátàn. tətəptu nv2. separate. tátárðú ; tàtàrðà. nv2. urinate moving stream from side to side. tátárnàkkì tátárjì v.t. còlló tàtàrðú; tàttàwí n. new growth; off-shoot from tree stump. tàttú nv2. tàddákkì tàccî v.t. 1) press (against); push into (eg. needle). 2) block up. 3) load (gun). téttúwú nv2. block up; dam; load gun. tètkékkì tèccíyì v.t. I tàttúwú nv2. ally o.s. to. III + I tàwáðú ; tàwàðà. nv2. spit. tàwâkkì tàwájì v.t. tớp tàwáðú; tàwàtówáðú ; tàwàtàwàðà. nv2. spit. tàwàtówâkkì tàwàtówájì v.t. tớwò ; túwò. n. Tubu. tàwòtàwó adj. Tubu language (Teda, Daza). tàwòtí n. *Tubu. táßùr adj. 1) thick (of a liquid). tàwèrlá n. 2) close together; pressed; squeezed (of plants in a field). kulonja tawro canadana kaskinju təwərro dəgapkeno 3) rapidly. təwər təwər manaji he speaks rapidly tówòrtówòrrò adv. (speak) quickly. tàwùrðú nv2. become too dense; too close. tàwàrjî v.intr. tàwàrdúwú n. make thick etc. tàwàrjî v.intr.

```
təwùwúkí
                                                                                                   tók
tàwùwúkí n. unembroidered gown with round neck.
      pron. he; she; it.
tíðú ; tìðà. nv2. fear; be in awe of. syn: dáktú, ríðú. tîkkì tíjì v.intr.
tìkê n. ticket.
tìló num. one.
   tìlónjú lóng/tók ideo. he alone.
   tìlórò adv. once. syn: fál.
tìlòðú nv2. unite; become one. lamarnja tilojana they were united in this thing tìlòjâi v.intr.
tìlòmírò; tilominno(?). adj. together; at the same time; at once.
tìlótìlórò adv. one by one.
tímàl see: címàl. n. baby; newborn child.
tìmbí n. protruding stomach; paunch.
   tìmbíà adj. corpulent; pot-bellied. syn: síwó.
tímì n. 1) tooth.
   tímì cídívè n. bottom teeth.
   tímì sáméyè n. upper teeth.
   tímìn kâuà adj. have plaque; deposit on teeth.
   tìmìmá n. one who bites (their only weapon of defense).
   tímìn tà nv2. bite. 2) cutting edge of knife.
   tìmìà adj. sharp.
   tímìà fáu ideo. very sharp.
tìmìnjá ; tìmìndá. n. 1) payment given to a marabout (or a feticher?). 2) tip. syn: àwó góròyé.
tìnởu nv2. tìnnákkì tìnjî v.t. 1) wipe away (mucus). 2) blow one's nose. tərin tinnakki I am going to blow
      the mucus from my nose
tingini ideo. sound (oboe?).
tìnìnóm n. measles.
tìntín n. Red-cheeked Cordon Bleu. Estrilda bengala.
      nv1. còðî v.t. 1) be sufficient. 2) come.
   yìttìo ; njìttìo. nv1. yìttákkì v.t. I
      ideo. not good. syn: bàttí.
tír
      ideo. tiri tiri kewudo
tìrìtìrìttú nv2. fiddle; play around but not do anything of value. tiritirittəmi ngudi kamu ngəlaagai
      tìrìtirittékkì tìrìtirittî v.intr. III
tìrwâr n. drawer. from: F.
tìssó n. 1) left-over food from previous day. 2) *s.t. old which has lasted.
tìssòðú nv2. *become old; endure.
      n. grass used for roofing; sharp-edged straw used to construct the roof of a hut.
títíðú; tìtìðà. nv2. títîkkì títíjì v.t. 1) put grass roof (on hut). 2) *turban. titiðu kəlanəmbo
tìtù Bân n. thimble. syn: kìtù wân.
tíwú n. brother-in-law; sister-in-law.
tiya n. measure.
tìyérò nv1. tìyèrókkì tìyérî v.intr. 1) 2) be too difficult for.
tiveromi adj. impossible.
tíyì n. body.
   tíyìnì sámjónà nv2. I am covered in shame.
   tívì sàngò; sport.
tìyô n. hose-pipe. < Fr.
tìyòrómí n. *person without equal.
tó
      dem. 1) that one. 2) that.
tô
      excl. alright; yes.
tódà Pl: tónì. dem. 1) that one. 2) that.
tódì dem. the one over there.
     ideo. see: yúrò see: rúní see: tìló.
```

```
tokan
                                                                                                tùlùrí
tokan n. over there.
tóktú; tòktà. nv2. tóngàkkì tókcì v.t. 1) cause to roll; spin.
   cî tóktú nv2. smack one's lips (after tasting s.t. nice). 2) *enter into competition.
tól
      ideo. *drop by drop. ingi tol kolji
tôl
      n. corrugated iron.
tólà n. fish sp. ? Gnathonemus tamandua
tòlǒú nv2. drip; (leak in drips). tòljî v.intr.
tóllò n. flute.
tòlôk cu. heel of shoe.
tòlótòló n. turkey. < H.
tòlûm n. interval (at least a day).
   tòlùmmá n. *person who does s.t. from time to time.
tòlùmðú nv2. *do s.t. at intervals. tòlùmmákkì tòlùmjî v.t.
tòlûmtòlûm n.
   tòlûmtòlûmbò adv. from time to time (like malaria).
tôm n. 1) silk cotton tree. 2) kapok. kàtíwá tômbé
tòmbòlâ n. tombola.
tôngù n. (small) tweezers.
tónì see: tóðð. dem. 1) those ones. 2) those.
tònô n. 50 gallon drum; barrel. < Fr.
tóró n. threepence (old Nigerian money).
tòròró n. peer through half-opened fingers.
tòrí n. summit; peak.
   tòrìlá n. *s.t. tall.
   tòrimi n. very high in the sky. torimi torimi tori Alayero lejəna
tóró n. red fruit of gawo tree.
tòrùrúm n. clapper(?) small bell.
toso n. shea tree. vitellaria paradoxa).
tòsó n. horse disease; yaws.
tóshílà ; tóshì. n. torch; flashlight. < E.
tótólðú; tòtòlðà. nv2. blister; have a blister or blisters on it. tótóljì v.intr.
tówó dem. *there!
   tówónjú expr. there he is!
tòwóràm n. tool for cutting hot metal.
tówòtówòmà n. expert in medicines.
tòwòwá n. spur. syn: jègáná.
túðú ; túðà. nv2. tûkkì tújì v.t. 1) tie up; knot. 2) set up tent; set a trap.
   tùtúðú, tùtúðà ; tutuda. nv2. tútûkkì tútújî v.t. V
tùfánà p.n. Deluge.
tùkkó n. tree creeper which bears red fruit like tomatoes but sweet. (coccinia grandis); (cucumis melo).
túkkúdì bínámà n. Senegal Fire Finch. Lagideosticta senegala.
tùksímà see: kímó. n.
túlðú; túlðà. nv2. túllðkkì túljì v.t. 1) wash.
   sórál/shírál túlðú ideo. 2) develop (film). foto tullakki I am developing a film
túlðúmà n. laundryman/woman.
túló n. clay; mud.
   tùlòmá n. *person who brings mud for building.
túlò n. 1) udder.
   túlò dìwínòyè n. strands on which dates grow. 2) baggy fold at front of traditional trousers.
túlólò n. lane; small side street. syn: kúsùl.
túlùr 1) num. seven.
tùlùrí num. 1) seventeen. 2) seven (when preceded by another numeral).
      — nv1. take out. túlúwùkkì cúttúlúwì; cáttúlúwì v.intr.
```

```
túm
                                                                                               úwù
túm ideo. see: fúðú.
tùmbú adj. rest of s.t. cut. bir tumbu
   *tùmbùðú nv2. *cut completely.
tùmòðúwú nv2. cause to finish. see: tàmòðúwú. < A. tùmògókkì tùmòjíyì v.t.
túndúk ideo. see: cúró.
tùngùrùmðú nv2. kneel down. tùngùrùmmákkì tùngùrùmjî v.intr.
túnó n. sore; abcess; ulcer.
   túnó kàngúwù n. chronic tropical ulcer that doesn't heal.
   túnó kàrwî n. stye.
   túnó kúrà n. cancer; normally kills. syn: kànnúwásí.
   túnó ngúdò n. abcess of horse.
túntú n. tassle. tuntu jawaye
tùnùsíyà n. type of hat (from Tunisia?).
      ideo. see: léðú.
tùrðú nv2. stop; halt (animals). syn: kàlðú. tùrnókkì tùrjî v.t.
túrì adj. 1) lean meat. 2) lean person. 3) poor person. syn: dérì, ngâmdù.
tùrîs n. tourist.
túrjè n. metal ring or rope through bull's nose.
   tùrjèrám n. septum of bull.
tùrnèbîs n. screwdriver.
túrnò n. fire-blackened deposit on outside of pot.
tùròktùròk n. mixture of colours (on animals, cloth).
túrúrú adj. *little (hole).
túrúrúwú; túrárá? n. ant hill.
tùrúrúwù n. epileptic fit.
   tùrùrùwùmá n. epileptic person.
túrú n. rebellion.
   túrúmà n. rebel.
tùrú n. 1) small mouthed clay water jar. 2) pink ball protruding from camel's mouth. 3) round black 'spot'
      on cola-nut (small 'cyst' on cola-nut).
túsà n. fart; "break wind". syn: káríyí. from: (vulg).
tùssáðú ; tùssàðà. nv2. mix together. tùssâkkì tùssájì v.t.
tùssànó n. mixture.
tústú; tústà. nv2. pound (in mortar) to separate bran from grain. syn: bà. tússèkkì tússì v.t.
   dîm dîm tústú ideo. noise of pestle.
   mórók mórók tústú ideo.
tùstú nv2. tùssókkì tùssî v.intr. 1) rest; remain.
   sái tùssíyà expr. see you later! 2)
túsù n. dot indicating pause (Koran).
túßà n. repentance.
túwál n. beach.
túwótùwò n. learning by heart through repetition.
tùwùlwúlà n. kidney.
                                                 U - u
```

úwù num. five.

W - w

```
int. polar interrogative.
wáá ideo. see: cî.
wààðú see: wàkkàðú. nv2.
wàáré n. two days later. syn: wàgórè.
wààrèndó n. three days later.
wààrèndówà n. four days later.
wàdá n. dwarf; midget?
wâdà n. 1) law; order. 2) permission; command. from: E?
   wâdà kòldúwú nv2. rescind law.
   wâdà njàkkò nv2. enforce a law?
   wâdà njò nv2. authorise.
wàdàrá adj. dwarf breed (cow).
wádù n. promise. wadu gənanəkki I make a promise \leq A.
   wádù ngòðà nv2. make a promise.
wáðú; wàðà. nv2. wâkkì wájì v.t. 1) hate.
   wáðúmà n. enemy.
   wáðúwú, wàðàà nv2.
   wúl wáðú ideo. totally hate. 2) refuse; renounce. wágðkkì wájðyì v.t. 1) pardon (crime); forgive (debt).
      syn: àfúðúwú. 2) no longer be interested in s.o.
wàðú nv2. pass the night. wǎkkì wàjî v.intr.
   wàjíyà; wàjónànjúà. n. tomorrow; following day. syn: bárì.
   ndà wàdú(ndó)? expr. How did you spend the night?
   wái wàjíyàmá lékkì expr. I shall go the very next day.
   wái/wárái/wárás/wás wàðú ideo. already become light.
   wátákás wàjíyà expr. every day.
wàgórè n. two days later. syn: wàárè.
wàgórènjúà adv. two days later.
wàhàyí n. vision; revelation.
wai interrog. hey!
wái
     ideo. the very.
wái
     ideo. see: wàðú.
wái wái wái ideo. see: fànðú.
wáiðú ; wàiðà. nv2. scrape out; hollow out (gourd). syn: kúráiðú. wáinðkkì wáijì v.t.
waila n. left.
wàiná n. fried millet cake.
wàiwàiyáðú; wàiwàiyàðà. nv2. throb (pain). wàiwàiyájì v.intr.
wáiyó expr. alas!
wàjàálè n. lying flat on one's back.
wàjólà n. centre support post of traditional hut.
wàjánànjúà adv. next day.
wájìp n. obligation; duty. syn: fáràl. < A.
wàjìptú nv2. become obligatory; become one's duty. syn: jùstú? < A. wàjìpcî v.intr.
wàjírì n. viceroy.
wàjísôn adj. every day; daily.
wàkkàðú; wààðú. nv2. happen; occur. < A. wàkkàjî wààjî v.intr.
wákkil n < A. 1) representative; assistant? 2) delegate.
   wákkil lârdùvè n. ambassador.
wàkkìlðú nv2. wàkkìllákkì wàkkìljî v.t. 1) make s.o. a representative. 2) become a representative.
wál ideo. 1) see: dúwàðú. 2) see: wàstú.
wáláiðú; wàlàiðà. nv2. *become spoilt; become lost. wáláiðèkkì wáláijì v.t.; wáláiðì v.intr. III
wálámá conj. nevertheless (after a refusal).
```

```
ì
wáláwálá
wáláwálá n. 1) drawing of lots. 2) vote.
wálðú see: wárðú.; wàlðà; wàrðà.
wálðú; wàlðà. nv2. wállðkkì wáljì v.intr. 1) become. 2) return; come back; die (of tiny baby); still-born?
      wálðì v.intr. III
wálélè adj. unimportant.
wáléwàlè n. orangey-yellow coloured coat (of animal).
wàljáðú; wàljàðà. nv2. run amok; act like a mad dog. wàljâkkì wàljájì v.intr.
wám ; wámwám. ideo. see: búrwú.
wámðú ; wàmðà. nv2. cry; weep; bray (donkey). wámmðkkì wámjì v.t.
wàmðú nv2. swagger; strut; act imperiously. wàmðákkì wàmðî v.t. III?
wàmwàm ideo. see: kóðú.
wándáðú ; wàndàðà. nv2. balance o.s. (sitting or standing). wándádàkkì wándádì v.t.
wàndó n. trousers. from: (H?).
wánðú; wànðà. nv2. wánnèkkì wánjì v.t. 1) make space for; enlarge; make more room for. 2) stretch s.t.
      out to cover space. wándèkkì wándì v.intr. III 1) mover freely from side to side. 2) stretch o.s. out.
wánéyè adv. perhaps; maybe.
wáng ideo. see: káðú.
wángárà n. cowhide sandals.
wànjâm n. barbering. < A.
   wànjâmmà n. barber.
wànó adj. rejected; unfavourite.
wáptúwú; wàptàà. nv2. wápkèkkì wápcìyì v.t. 1) throw to ground; overthrow. 2) win a court verdict.
      syn: yáptúwú.
wár ; wárwàrì. n. bilharzia. syn: mílmíl.
wàràðàmá n. heir; inheritor.
wàràfifi n. outside sleeping place during the hot season.
wárái 1) n. paddle stick. 2)
      — ideo. see: wàðú.
wárák ideo. see: jíré.
wàràktú nv2. get light. see: fàràktú. wàràkcî v.intr.
wárás ideo. see: wàðú.
wárásà ; wáráðà. n. estate of deceased person; inheritance. < A.
wàràsàdú; wàràðàðú. nv2. inherit. < A. wàràsǎkkì wàràsàjî v.t.
wárássíyà; wódíssíyà; wówóshâ. n. sneeze.
wáráyínnàm; wóróyínnàm; féròwá wáráyínnàmbé. n. pure maidens of paradise. from: (Ar?).
wárðú see: wálðú, ; wàrðà, wàlðà nv2, grill; roast, syn: málðú, wárnþkkì, wállþkkì‰ wárjì, wáljì v.t.
wàrðú 1) nv2. snatch; grab; jump up; get up quickly. wàrnákkì; wàrðákkì wàrjî v.t.; wàrdî v.intr. III
   wàrðúwú nv2. be awarded the verdict in court case. wàrgókkì wàrjóyì v.t. 2)
      — nv2. gang up against s.o.
wàrdú ; wòrðú. nv2. get tired of waiting for s.o. wàrnókkì wàrjî v.intr.
wárí n. act of ganging up on s.o. syn: kárnó.
wàrnàmkàsé n. act of snatch-and-run.
   wàrnèmkàsémà n. snatch-and-run thief.
wàrò nv1. become thin (of body) after a long illness. cúwárì v.intr.
wárúwàrù n. not quite ripe (fruit).
wárwàrì see: wár. n.
   wàrwàrímà n. person who is good at snatching up what is offered.
wàrwàrí n. free-for-all distribution.
was ideo. see: wàjíyà.
wásà see: fôr. adj.
wàsá n. couscous.
wàsśrì n. Arab.
   wàsəriwasəri n. Arabic language. syn: áràßi; àràßiàràßi.
```

```
wástú
                                                                                        wòwòmðú
wástú ; wàstà; wóstú; wòstà. nv2. remove grains from head by pounding. wássàkkì wássì v.t.
wàstú nv2. wàssókkì wàssî v.t. 1) light fire; light lamp. 2) switch on light.
   wál wàsdáðà ; wúl wàskáðà. ideo. well lit-up.
wàstúràm n. light.
wátákás ideo. see: wàðú.
wàtáríwù n. prayer for healing accompanied by spitting; "blowing" prayer.
wátté interrog. expression used to draw attention to a subject being introduced.
wáwá ideo. see: yìrò.
wávà n. wire; telegram. syn: tángàrâu. < E.
   wáyà báktú nv2. phone s.o.
wàyìlá adj. left.
   wàyìlámà n. left-handed person.
wàyó n. malice; cunning.
   wàyóà adj. resourceful; cunning. syn: dàwárìà.
   wàyómà n. resourceful person. syn: dàwàrìmá.
wò
     part. be.
      ideo. bark (dog).
wô
wódíssíyà see: wárássíyà. n.
wòiná n. fried millet cake.
wòlâu expr. either ... or. syn: bí.
wóllò n. ablutions before prayer. < A.
   wòllòrám n. place where ablutions are done.
wôllò n. return (of illness); relapse.
wòllòðú nv2. do one's ablutions. < A. wòllòkkì wòllòjî v.intr.
wòlòdí n. servant; houseboy. < A.
wòlòdìðú nv2. be a servant; serve? < A. wòlòdùkkì wòlòdìjî v.intr.
wólóló n. 1) cry. 2) cry of a person in pain.
   wólóló njàkkò nv2. bleat; cry out in pain.
wónéyè adv. perhaps; maybe.
wóráwí ; wóróβí. 1) n. amulet worn at the elbow. 2)
      -n. bird trap which knocks over many birds at a time.
wòrdê n. perfume (type that is burnt?).
wòrðú see: wàrðú. nv2.
wŏrmà; wòwúrmà. n. proclamation; official announcement.
   wòrmàmá n. town-crier.
wòrmàðú nv2. make a public proclamation. syn: màwòrðú. wòrmåkkì wòrmàjî v.t.
wórwòr n. cross-pieces of wood supporting roof (of hut or shelter).
wórówóró n. thin bangle (worn on wrist). \leq H.
wòsàllîm n. any verse from Koran. from: (Ar?).
wòskàá adj. spoilt; undisciplined (child).
wòsú n. improvement (health). syn: áfú, àlhámdú, nóské.
   wòsú fàndò nv2. get better.
wòsùðú nv2. feel better; improve (health). syn: àfùðú, nèskèðú. wòsùjî v.intr.
wòtíyà n. letter; correspondence. < A.
   wòtìyàmá n. letter writer; correspondent? < A.
wóttè interrog. expression used to draw attention to a subject being introduced.
wòwá n. epidemic.
wòwáà n. fortunate occurrence.
wòwòktú nv2. strike lucky; come at just the right time. wòwòngékkì wòwòkcî v.intr.
wówòm n. authority; power.
   wòwòmmá n. s.o. in authority. syn: kànðúwò.
   kâmbò wówòm gènáðúwú nv2. *punish s.o.; inflict pain or sanction on s.o.
wòwòmðú nv2. govern; administrate. wòwòmmákkì wòwòmjî v.t.
```

```
wú
wú
     pron. I; me.
wúdà n. 1) Fulani clan. 2) large black and white sheep raised by this clan.
wúdíwùdìjánnàmà p.n. small bird with crest.
wúðú; wúðà. nv2. look at. syn: rò. wûkkì wújì v.t.
wúdúwà n. prayer offered by whole community at Tabaski and Ramadan.
  wúdúwà fèktú nv2. offer the communal prayer.
  wùdùwàrám n. place of twice-yearly communal prayer.
wúðúwú; wúðàà. nv2. await; wait for. syn: gúréðú. wúgðkkì wújìjì v.t. I
wùfáðú ; wùfàðà. nv2. boil (in water). wùfâkkì wùfájì v.t.
wúiðáràm n. clasp on watch strap.
wúiðú ; wúiðà. nv2. untie. syn: víðú. wúinþkkì wúijì v.t.
wújíwújímà n. seer; fortune teller? person who works quickly but not well?
wúl 1) ideo. see: wáðú. 2)
      — ideo. see: wàstú.
wúl wàskáðà see: wál wàsdáðà.
wùláám n. person with no teeth.
wúlák ideo.
wùlðú nv2. say; tell. wùllákkì wùljî v.t.
wúlét ideo. see: kóðú.
wúlétmà n. 1) lightning bolt. syn: fðràlmà, njíyàlò, rádù. 2) mentally deranged person.
wúláktú; wùláktà. nv2. flash (of lightning); reflect (as mirror in sun). wúlákcì v.intr.
      — n. flash of lightning. syn: mòlòktà.
  wulák cúwálðú ideo. suddenly flash with lightning. syn: njuwaldo.
wúlù n. wool.
wùlwùláðú; wùlwùlàðà. nv2. shine brightly; gleam. syn: yìlyìlðú, yìryìrðú. wùlwùlájì v.intr.
wúlwúrì n. shriek of joy uttered by women; ululation. wulwuri cədi she is ululating
wùmàngálwómà n. egotist?; person who considers himself superior to everyone else.
wùmbàttú nv2. singe. wùmbàddákkì wùmbàccî v.t.
wùmðú nv2. fall to ground through lack of rain (plant). wùmjî v.intr.
wùndú pron. who?
wúp 1) ideo. see: mágáríßù. 2)
      — ideo. see: cìðú.
wúp n. stroke.
wúptú ; wúptà. nv2. take with a ladle and drink. syn: rèptú. wúmmèkkì wúpcì v.t.
wúrà adj. 1) big. 2) old; aged. 3) important.
wùràðú nv2. grow up. wùrǎkkì wùràjî v.intr.
wúrál ideo. see: kàngâl.
wúrámì n. paddle.
wùráptú; wùràptà. nv2. give s.o. a blow; hit hard. wùrámmðkkì wùrápcì v.t.
wùràwá n. 1) elders. 2) important people; dignitaries.
  wùràwá câyè n. ancestors.
wúrdù n. prayer said using rosary. tassiwilan wurdu dio syn: mòdúwà.
wùrðú nv2. knock down (e.g. a wall, stack of things); fail. wùrnákkì wùrjî v.t.; wùrðî v.intr. III
wùrí num. 1) fifteen. 2) five (when preceded by another numeral).
wùrjàwùrjà n. hastily done action or activity (e.g. the way a lizard moves).
wúrwàsù n. pimple.
wùrwúr n. amulet carried in pocket.
wúrì n. 1) cowrie shell. 2) money.
  wúrì bûl n. cash.
  wúrì dògòm n. large sum of money.
  wúrì fiðààràm n. s.t. to put money in eg. cash box; money pouch.
  wúrì gồnáðú nv2. save money.
  wúrì mótàyè; fare.
```

ì

wú yàkkú wùrìmá n. rich person. wúrít ideo. quickly. see: ngàwò. wúrít ngàwò ideo. enter quickly. wúríwùrìmà n. person who works hastily (but not well) in order to receive his money. wùsáðú nv2. threaten; menace. wùsâkkì wùsájì v.t. wúsè ; wúsòwò. expr. greetings! — n. thanks; recompense; remuneration. kídà wúsè báwò n. work without recompense. **kídà wúsèà** n. work with recompense. wùsèðú nv2. thank. **wúsól** *adj.* of pure descent. wúsðr n. 1) social event (wedding etc.). wusðrro leniye we are going to a wedding wùsòrmá n. host at social event (master of ceremony?); one who attends every ceremony; businessman; person who has many enterprises. syn: lámàr. 2) enterprise. wúsórí n. 1) good lineage. 2) good quality (of an object). syn: màsàríyà. 3) — n. gap between two teeth. wùskú num. eight. wùskùá ; wùská. n. eighth. wúsòwò see: wúsé. expr. **wúshírá** *n*. chief's share in an inheritance. wùwùlðú nv2. *speak intently. Y - y; njà. nv1. drink. yákkì câi cásîi v.t. **kéng njà** *ideo*. drink one's fill. ndár/tár njà ideo. n. 1) mother. 2) *key person. ya cajaye yâ fáðòyè; lady of the house. y**â** gàná *n*. mother's younger sister. vâ kúrà n. mother's elder sister. syn: màmmá. 3) consonant. **yàrám** n. *goods or money given to the mother during the marriage. yàá n. elder sibling. syn: yéiyá. yàa dáidà n. *elder sister of the marriage week. yááðú ; yààðà. nv2. fear unnecessarily; be frightened. yáâkkì yáájì v.intr. yáájónà adj. down on his upper. syn: sàkcónà. vâànà n. brother, sister (general term), of same mother. yàdà ; njàdà. nv1. repair; put in order. yàdákkì càdâi càsàdâi v.t. yàddùwò; njàddùwò. nv1. accompany, yàddúwùkkì càddúwì càsàddúwì v.t. yàðàmkúðé n. *gossip. yàðàmkúðémà n. intermediary. syn: ndòró. yádì $n \le E$. 1) yard; unit of measure. 2) material; fabric. yàðò; njàðò. nv1. carry; take away; take to. yáðàkkì cáðì cááðì v.t. njìkkàðò n. take s.o. away. kandira kəniwunju ngoje kagarro kikkaðo yìkkáðèkkì cèkkáðì v.t. I yàðú nv2. yǎkkì yàjî v.intr. 1) become a mother. 2) become head; emerge as leader. yàðúwú nv2. lead to disaster. kanam wanəmi galgalmaro yadəm yàðógèkkì yàðíyì v.intr. III+I

vájì n. spices.

vàkkú num. three.

on (clothes). córán yàkkò;

táðà cás cákkánà; it has produced a lot of fruit.

yàkkò put.in.; njàkkò. nv1. yàkkókkì càkkî càsàkkî v.t. 1) put in. 2) *provoke. 3) produce (fruit). 4) put

```
vàktú
                                                                                          vásàrà
   yàkkùlà n. *action to pound three at a time; action of working in a group of three.
vàktú nv2. separate, divide, share; divide (maths). vàngékkì vàkcî v.t.
yâl n. children; dependents. nda yalnəm? how is your family? syn: njúrí. \leq A.
vàlá n. north.
   vàláàdìnnàm n. northeast.
   vàláfùðè n. northwest.
yàlàðú nv2. move northwards. yàlàkkì yàlàjî v.intr.
válðú; vàlðà. nv2. bang together; clap. váldèkkì váldì v.t.
válè n. welcoming shout given to an important person.
   valè njakko nv2.
yàllàyálláðú ; yàllàyàllàðà. nv2. *make a noise in moving o.s.
yáló n. aubergine-tomato. \leq H.
   yáló nàsàrá; aubergine.
yàlùlú n. small white bird.
vám ideo. see: máðú.
yàmbàðài; njàmbàðài. nv1. *verify. yàmbàðákkì càmbàðâi càsàmbàðâi v.t.
vámbàr n. locally made red ink.
yámbó n. colouring.
yàmbò; njàmbò. 1) nv1. bear; beget; give birth to. yàmbókkì càmbî càsàmbî v.t.
   mbót njàmbò ideo. *bear children quickly.
   táðà cés càmbénà; it has borne many young.
yàmbò; njàmbò. nv1. burn; catch fire. cámbì v.intr.
yàmbùðò nv1. bark (at). syn: njàmbàðò. càmbúðì càsàmbúðì v.intr.
yámgà n. *action of doing what one cannot.
      — adj. ambitious. syn: rokuraa?
   yàmgàmá n. very ambitious person.
yándáðú; yàndàðà. nv2. plait. yándâkkì yándájì v.t.
yândégðná n. sibling 1pls.
yàndò ; njàndò. nvl. yándàkkì cándì cásándì v.t. 1) *make o.s. beautiful. 2) suit. gəmajenəm nia
      njandəna your shirt looks attractive on you
   sámál njàndò;
vânómgòná n. sibling 2ps.
yángàr n. *yellow pills (against tiredness).
   yàngàrmá n.
yàngê n. trousers; pants.
   vàngèrám n. hips.
yàngèbá n. strong diarrhoea; dysentery. syn: bàrìlúlú, bàrìyér, sîdàðà.
vânígàná n. sibling 1ps.
yânjúgèná n. sibling 3ps.
yápsà ; yápsàsà. adj. 1) used (clothes). 2) dressed in rags. syn: dìnà.
yáptúwú ; yàptàà. nv2. yápkèkkì yápcìyì v.t. I 1) throw to ground; overthrow. 2) overcome; win. kam
      adə jiren kəmaskinjua yapcəgəna syn: wáptúwú.
yárádúlà n. Long Tailed Glossy Starling. Lamprotornis caudatus.
Yáráwá p.n. Yoruba.
yàràwàyàràwá ; yàràwá? n. Yoruba language.
      — adj. typically Yoruba.
vàrí n. kind of spice for sauce; small red pepper.
yàrnó n. *diarrhoea (of goats).
vàrsôm n. 1) laziness; negligence.
   yàrsàmmá n. irresponsible person. 2) *wish ill to s.o.
yàrùwò; njàrùwò. nv1. bail; redeem. syn: bèlìðú, mèrùðú. yàrùwúkkì càrùwî càrùwî v.t.
vàrgàrò; njàrgàrò. nv1. educate (children). vàrgàríkkì càrgàrî v.t.
yásàrà ; njásàrò (njásàràì). nv1. cough. syn: kòsóktú. yàsàrákkì càsàrîi cààsàrîi v.intr.
```

```
vàsàrà
                                                                                          vìkkòlðò
yàsàrà ; njàsàrà. nv1. believe; accept as true. yàsàrákkònà càsàránà càsàránà v.t.
vàssà; njàssà. nv1. repair; fix. vàssăkkì càssî cààssî v.t.
yáshádù expr. greeting used during Ramadan (at end of feast?) - always answered with ârmâlán and a kola
      nut given. < A.
yáshídì n. emperor.
yàttò; njàttò. nv1. make or braid rope (usu. from palm leaves). yàttákkì càttî càsàttî v.t.
yàttò; njàttò. nv1. yàttókkì càttî càsàttî v.t. 1) water. 2) irrigate. syn: cúlðú.
váu ideo. 1) see: ngàmdú. 2) see: dàðú.
yáudí p.n. Jew. syn: bàní Ísràyílà.
yâuwà; yôuwà. interrog. all right; O.K.
váwó n. news of death.
yàwùdò ; njàwùðò. nv1. fan oneself. yàwùðákkì càwùðî càsàwùðî v.intr.
yàyé part. although.
yâyóó interrog. compassion.
     nv1. said.
      part. and; also. ti ye isəna
yé
yéðú; yéðà. nv2. yékkì yéjì v.t. 1) sing. 2) respond or answer to s.o.'s call; acknowledge s.o.'s call. syn:
      núktú.
yèiyá n. elder sibling. syn: yàá.
vèjò ; njèjò . nv1. vèjákkì cèjî; cèvèsî v.t. 1) kill. 2) correct; punish (a child). 3) break.
yèkkîn n. *being 'in the know'. syn: tádú. < A.
yélè n. pulley.
yèlèyé n. hand-reared animal.
yénðú ; yénðà. nv2. yénnðkkì yénjì v.t. 1) 2) səddi -
yènðú nv2. fish. yènnákkì yènjî v.t.
yêr num. one hundred. syn: miâ.
véráu ideo. 1) see: ngàmdú. 2) see: dàðú.
yérðú ; yérðà. nv2. defecate; have a bowel movement. yérnðkkì yérjì v.t.
yèrí p.n. *grazing area north of Mainé.
   yèrímà n. *chief of this territory.
yèrìmààttàá adj. royal blue (named after a District Head). yadi yerimaattaa royal blue cloth
vèrírám n. *woolly sheep.
yèrò ; njèrò. nv1.
   súl yèrò nv2. *finish completely.
Yérwà p.n. Maiduguri.
vésàk adj. castrated (usu of bull).
yèsàktú nv2. castrate (domestic animals either by surgery or by pounding the testicles). syn: kówóðú.
      vèsàngákkì vèsàkcî v.t.
yéstú; yéstà. nv2. deviate; leave one's road or path. kárwúnjú yéssénà changed his mind yéssékkì yéssì
      v.intr.
   yéstúwú nv2. *do evil to s.o. am wuraanəmbo yeskəmmiya ngəlanəmbawo
yéyéptú; yéyéptà. nv2. *wetting of water during soaking. yéyémmèkkì yéyépcì v.t.
vásù n. amulet.
váfà n. skirt.
yìbbàlò nv1. point out (the way to). syn: fáléðúwú, yìkkòlòò.
víðú ; vìðà. nv2. loosen; untie. syn: wúiðú. vîkkì víjì v.t.
yìðú nv2. yǔkkì yìjî v.intr. 1) dissolve; melt; disappear in a liquid? syn: fáðú, sìðú. 2) die in large numbers.
yígèl n. sowing (after rain).
yígálðú ; yìgálðà. nv2. sow (after rain). yígállákki yígálji v.t.
yìkálðú nv2. try.
yìkkàwò nv1. save.
vìkkèrà nv1. teach to. vìkkèrâkkì cèkkèrâi v.t. I
yìkkòlðò; njùkkòlðò. nv1. yìkkólðèkkì cìkkólðì càkkólðì v.t. 1) *give advice on s.t. 2) *make s.t. be
```

```
vikkowo
                                                                                          yiyapko
      shown. syn: fàléðúwú, yìbbàlò.
vikkowo nv1. pass over.
yílà yílàyèn n. carefully; slowness; safety. motanəm yilayilayen kərine! drive your car carefully, slowly!
      syn: gònágònávèn, hangallaven.
vílàyílàyèn n. carefully; slowness; safety. motanəm vilayilayen kərine! drive your car carefully, slowly!
      syn: gònágònáyèn, hangallayen.
yílðú; yìlðà. nv2. yell; shout. syn: ndórðú. yíllðkkì yíljì v.intr.
vîlê n. gloating; being smugly proud when flattered e.g. what a pretty girl does when she knows that she is
      being watched by the opposite sex.
   vìlèmá n. smug person.
víléttú; vìléttà. nv2. swagger; strut. syn: núwáðú. III
yìlyìlðú nv2. see: yìryìrðú.
yîm n. day (referring to specific days).
   yîm láá; one day. yim lekkəna malma/molma kadikko yim lekkəna málmá/mólmá kadikko
   yîm láá láá; syn: kéngâl.
yìmbàrò; njàmbàrò. nv1. get tired; be tired. yìmbàrákkì càmbàrî càsàmbàrî v.intr.
   lás/lás/tálás/tás njàmbàrò ideo. be worn out after a day's work.
yìmbərò; njìmbərò. nv1. yìmbəríkkì cəmbərî casəmbərî v.t. 1) fill. syn: raptú.
   cámbár/cáp yìmbòrò ideo. *fill completely.
   fám/fér/kék/kél vìmbòrò ideo. brim full. syn: táptú. 2) 3)
vîmbí interrog. when?
yìmbò ; njìmbò. nv1. yìmbúkkì còmbî càsàmbî v.t. 1) suck. 2) suckle; nurse.
yìnðárà ; (sò). adj. *another; a certain.
yìndí num. two.
   yìndîn fál expr. one of two.
vìndìðú nv2. do a second time.
vìndífàrgà n. *between the two objects.
yìndíkàttè n. *space inbetween two objects. syn: yìndífàrgà.
yìngàngà; njìngàngà. nv1. imitate. yìngàngáàkkì cìngàngáyì càsàngàngáyì v.t.
yìní ; (sò). pron. someone. yini wulləmbawo wa?
yìnná n. mother's younger sister.
vìnnânyâkúràngnà n. related on the mother's side.
yíptúwú nv. thread; string together.
      ideo. see: káusú.
yìrádà n. trouble. kútòrà yìrádànjúà syn: hâu, tájírwà.
yírðú; yìrðà. nv2. throw away (esp non-solid materials). syn: cáiðú. yírnðkkì yírjì v.t.
yìrgà njìrgà nv1. increase; raise; augment. yìrgákkì còrgâi càsàrgâi v.t.
vìrò ; njìrò. nv1. cry; weep; howl; low (cattle); roar (camel); bray (donkey); neigh (horse), whinny; bleat
      (sheep); mew (cat); coo (pigeon); trumpet (elephant). yírðkkì círì césírì v
   sók sók sók yìrò ideo.
   wáwá vìrò ideo. cry with mouth wide open.
yìrrà njìrgà nv1. increase; raise; augment. yìrrákkì còrrâi càsàrrâi v.t.
yìryìràðú; yìryìràðà | ??? nv2. gleam; shine; glow; glisten. yìryìràjì v.intr.
yìryìrðú; yìlyìlðú. nv2. shine. yìryìrnákkì yìryìrjî v.intr.
   súlsúl/sólsól yìryìrðú ideo. shine brightly. syn: wùlwùláðú.
vírì
     see: jírì. n.
      n. yeast.
vîs
yìttàrò; njìttàrò. nv1. make s.o. afraid (to do s.t.). yìttàrôgàkkì cìttàríyì càttàríyì v.t.
vìßásù ísù n. caught between choice of two actions; torn between the two. syn: dàrúdà, jùwùlà,
      kàrwùngái.
yìßò ; njúßò. nv1. buy. yíßúkkì cíßì césíßì v.t.
Yìwùrísì p.n. Satan. syn: Dálà Násìmì.
yiyapko nv1. wet.
```

```
zîk
vìváptú
ylyáptú ; ylyápkò. nv1. soak; spray; sprinkle. ylyápkòkkì cògápkì càgápkài
vivildu nv2. shine.
yìyírðú; yìyìrðà. nv2. throw away (esp non-solid materials).
yíyúwù n. fluid which oozes from blister or sore.
      ; njò. nv1. give. víkkì cî cádì v.t.
vô
      expr. *all right; yes.
yóðú ; yòðà. nv2. be possible. syn: mòwònðú. yójì v.intr.
yóktú ; yòktà. nv2. drive (animals); herd. syn: gàttú. yóngðkkì yókcì v.t.
vòlóðú; vòlòðà. nv2. vòlôkkì vòlójì v.t.
yòlóyólóðú; yòlòyòlòðà. nv2. yòlóyólôkkì yòlóyólójì v.t. 1) wander about homeless. 2) talk aimlessly.
yúlóktú ; yúlóktà. nv2. retch; gag; choke. yúlóngèkkì yúlókcì v.intr.
   yúlóktúwú ; yúlóktàà. nv2. get one's just desserts; be paid back; give back; cough up (e.g. all that one
      has stolen in the past). yúlókkðkkì yúlókciyì v.t. I
yùndò ; njùndò. nv1. swallow. yùndókkì cùndî càsùndî v.t.
   fódók/módók yùndò ideo. *swallow all at once.
yùngòró; njùngòrò. nv1. flatter. yùngóràkkì cùngórì còngórì v.t.
yúr ideo.
yùrò ; njùrò. nv1. fall. yùrúkkì cùrî càsùrî v.t.
   bárál njùrò ideo. fell with a crash.
   báksár/báskár/kúnái vùrò ideo.
   bák/búk/lók/tók njùrò ideo.
   bársál njùrò ideo.
   bút/fók njùrò ideo.
   kúrók yùrò ideo.
   ngáu/rómót njùrò ideo.
   báráp vùrò ideo. kala njukkuro
   yùkkùrò, njùkkùrò nv1. fall; fall upon. yùkkùrúkkì cùkkùrî càsùkkùrî v.t.
yùwá n. last period of rainy season (beginning of October) which spoils grass.
   vùwá jèpcénà nv2.
yùwàtkò; njùwàtkò. nv1. yùwátkèkkì cùwátkì càwátkì v.t. 1) *lose. 2) *waste.
yùwò; njùßò. nv1. buy. yúßùkkì cúßì cásúßì v.t.
vùwò; njùwò. nv1. leak. cúwì v.intr.
   kál/kúl njùwò ideo. leak profusely.
```

Z - z

zîk n. zip.